

Vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske kao nove članice Europske unije 2013. - 2018.

Rendić, Andrej

Doctoral thesis / Disertacija

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:753098>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-02**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZADRU
i
LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE
ZAJEDNIČKI POSLIJEDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
MEĐUNARODNI ODNOSI

Andrej Rendić

**VANJSKOPOLITIČKO POZICIONIRANJE
REPUBLIKE HRVATSKE KAO NOVE ČLANICE
EUROPSKE UNIJE 2013. – 2018.**

Doktorski rad

Zadar; Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

i

LIBERTAS MEĐUNARODNO SVEUČILIŠTE

ZAJEDNIČKI POSLIJEDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
MEĐUNARODNI ODNOSI

Andrej Rendić

**VANJSKOPOLITIČKO POZICIONIRANJE
REPUBLIKE HRVATSKE KAO NOVE ČLANICE
EUROPSKE UNIJE 2013. – 2018.**

Doktorski rad

Mentor

Doc. dr. sc. Damir Mladić

Zadar, Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

I. Autor i studij

Ime i prezime: Andrej Rendić

Naziv studijskog programa: Zajednički poslijediplomski sveučilišni studij Međunarodni odnosi

Mentor/Mentorica: doc. dr. sc. Damir Mladić

Datum obrane: 19. listopada 2022.

Znanstveno područje i polje u kojem je postignut doktorat znanosti: Društvene znanosti, polje: interdisciplinarne društvene znanosti

II. Doktorski rad

Naslov: Vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske kao nove članice Europske unije 2013. – 2018.

UDK oznaka: 327(497.5)“2013/1018“:061.1EU

Broj stranica: 211

Broj slika/grafičkih prikaza/tablica: 17/0/32

Broj bilježaka: 6

Broj korištenih bibliografskih jedinica i izvora: 251

Broj priloga: 8

Jezik rada: hrvatski

III. Stručna povjerenstva

Stručno povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada:

1. Doc. dr. sc. Stipe Buzar, predsjednik
2. Prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, član/članica
3. Izv. prof. dr. sc. Višeslav Raos, član/članica

Stručno povjerenstvo za obranu doktorskog rada:

1. Doc. dr. sc. Stipe Buzar, predsjednik
2. Prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, član/članica
3. Izv. prof. dr. sc. Višeslav Raos, član/članica

UNIVERSITY OF ZADAR
BASIC DOCUMENTATION CARD

I. Author and study

Name and surname: Andrej Rendić

Name of the study programme: Joint postgraduate doctoral study International Relations

Mentor: Assistant Professor Damir Mladic, PhD

Date of the defence: 19th of October 2022

Scientific area and field in which the PhD is obtained: Social Sciences, Field of Interdisciplinary Social Sciences

II. Doctoral dissertation

Title: Foreign Policy Positioning of the Republic of Croatia as a New Member State of the European Union 2013 – 2018

UDC mark: 327(497.5)“2013/1018“:061.1EU

Number of pages: 211

Number of pictures/graphical representations/tables: 17/0/32

Number of notes: 6

Number of used bibliographic units and sources: 251

Number of appendices: 8

Language of the doctoral dissertation: Croatian

III. Expert committees

Expert committee for the evaluation of the doctoral dissertation:

1. Assistant Professor Stipe Buzar, PhD, chair
2. Professor Zvezdan Penezić, PhD, member
3. Associate Professor Višeslav Raos, PhD, member

Expert committee for the defence of the doctoral dissertation:

1. Assistant Professor Stipe Buzar, PhD, chair
2. Professor Zvezdan Penezić, PhD, member
3. Associate Professor Višeslav Raos, PhD, member

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andrej Rendić**, ovime izjavljujem da je moj **doktorski** rad pod naslovom **Vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske kao nove članice Europske unije 2013. – 2018.** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 19. listopada 2022.

1. UVOD	1
1.1. Metodologija	2
1.2. Dosadašnja istraživanja.....	2
1.3. Struktura rada.....	3
1.4. Hipoteza rada	5
1.5. Istraživačka pitanja	6
1.6. Varijable.....	7
1.7. Dodatna objašnjenja.....	7
2. MALE DRŽAVE	8
2.1. Male države u međunarodnim odnosima.....	8
2.2. Definiranje malih država	9
2.2.1. Definiranje malih država prema kvantitativnim kriterijima	9
2.2.2. Definiranje malih država prema kvalitativnom pristupu.....	13
2.2.3. Definiranje malih država prema kombiniranome kvantitativno-kvalitativnom pristupu	14
2.2.4. Definiranje malih država prema odnosnom ili relacijskom pristupu	15
2.3. Male države prema najvažnijim teorijama međunarodnih odnosa	16
2.3.1. Neorealistički pristup.....	17
2.3.2. Neoliberalni pristup	17
2.3.3. Konstruktivistički pristup	17
2.4. Strategije vanjskih politika malih država.....	19
2.5. Male sile.....	23
2.6. Mikrodržave.....	23
2.7. Teorijski okvir – male države	24
3. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ I AKTERI VANJSKE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE.....	25
3.1. Geopolitički položaj Republike Hrvatske	25
3.1.1. Geografski čimbenici.....	26
3.1.2. Globalne geopolitičke strukture.....	29
3.1.3. Političko okruženje države	30
3.1.4. Politička situacija u Hrvatskoj.....	33

3.2.	Utjecaj članstva u međunarodnim organizacijama na geopolitički položaj Republike Hrvatske	35
3.3.	Akteri hrvatske vanjske politike	36
4.	DIPLOMATSKA AKTIVNOST REPUBLIKE HRVATSKE KAO NOVE ČLANICE EUROPSKE UNIJE OD 1. SRPNJA 2013. DO 30. LIPNJA 2018.	39
4.1.	Prvo razdoblje od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016.	40
4.1.1.	Republika Hrvatska u ulozi punopravne članice Europska unije	40
4.1.2.	Hrvatska kao predstavnica država jugoistočne Europe i zapadnog Balkana.....	41
4.1.3.	Hrvatsko-slovenski odnosi od idiličnih do konfliktnih	46
4.1.4.	Migrantska kriza	48
4.1.5.	Diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske kao članice Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora	50
4.1.6.	Pozicioniranje prema globalnim temama	52
4.1.7.	Kandidatura ministrice Pusić za glavnu tajnicu Ujedinjenih naroda.....	52
4.1.8.	Službeni posjeti ministara vanjskih poslova od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016.	53
4.2.	Drugo razdoblje od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018.	53
4.2.1.	Prioriteti nove hrvatske vanjske politike	54
4.2.2.	Promjena odnosa prema Bosni i Hercegovini	56
4.2.3.	Popravljanje odnosa s Mađarskom	57
4.2.4.	Odnosi sa Slovenijom od normalizacije do ponovne eskalacije diplomatskih sukoba	59
4.2.5.	Diplomatski „rat” sa Srbijom	59
4.2.6.	Diplomatske aktivnosti kao članice Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora.	62
4.2.7.	Jadranska trilateralala	63
4.2.8.	Smirivanje migrantske krize.....	64
4.2.9.	Hrvatsko približavanje Višegradskoj skupini.....	65
4.2.10.	Pokušaj poboljšanja odnosa s Ruskom Federacijom.....	65
4.2.11.	Pozicioniranje prema unutarnjim temama Europske unije.....	66
4.2.12.	Aktivnosti u međunarodnim organizacijama i inicijativama.....	67

4.2.13.	Pozicioniranje prema globalnim temama	67
4.2.14.	Službeni posjeti ministara vanjskih poslova od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018.	68
4.3.	Kvalitativna analiza vanjskopolitičkog pozicioniranja na temelju aktivnosti hrvatskog ministarstva vanjskih i europskih poslova od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.	69
4.3.1.	Razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike	69
4.3.2.	Razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama.....	70
4.3.3.	Razdoblje nove realističke vanjske politike	71
4.4.	Analiza vanjskopolitičkog pozicioniranja prema teorijama međunarodnih odnosa ..	72
4.5.	Vanjskopolitičke strategije temeljene na kvalitativnoj analizi	73
5.	KVANTITATIVNA ANALIZA DIPLOMATSKIH AKTIVNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE.....	75
5.1.	Kreiranje varijabli	76
5.1.1.	Zavisna varijabla diplomatska aktivnost - <i>activities</i>	76
5.1.2.	Nezavisna varijabla vanjskotrgovinska razmjena – <i>trade</i>	80
5.1.3.	Nezavisna varijabla diplomatsko-konzularna predstavništva – <i>infrastructure</i> ..	82
5.1.4.	Nezavisna varijabla značaj države – <i>importance</i>	86
5.2.	Postupak pripreme i vizualizacije podataka.....	94
5.3.	Izračun korelacije.....	99
5.4.	Izrada modela linearne regresije	101
5.4.1.	Kreiranje modela prema jednadžbi jednostavne linearne regresije.....	101
5.4.2.	Analiza višestruke linearne regresije i stvaranje modela.....	103
5.5.	Statistička vrijednost koeficijenta determinacije modela	105
5.6.	Analiza reziduala za provjeru valjanosti modela višestruke linearne regresije	108
5.6.1.	Analiza homoskedastičnosti	109
5.6.2.	Analiza normalnosti reziduala	111
5.6.3.	Analiza linearnosti odnosa.....	112
5.6.4.	Analiza identifikacije utjecajnih reziduala	113
5.6.5.	Zaključna analiza reziduala višestruke linearne regresije	114

5.7.	Rezidualni ostatak kao model za interpretaciju i vrednovanje diplomatske aktivnosti	115
5.8.	Analiza i interpretacija diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske na temelju modela rezidualnog ostatka.....	116
5.9.	Provjera modela na novom setu podataka	120
6.	HRVATSKA SIGURNOSNA STRATEGIJA I SUDJELOVANJE U MEĐUNARODNIM MIROVNIM MISIJAMA I OPERACIJAMA KAO SNAŽAN DIO VANJSKOPOLITIČKOG POZICIONIRANJA I IDENTITETA	124
6.1.	Sigurnosne politike malih država.....	124
6.2.	Motivi država za sudjelovanjem u mirovnim misijama iz perspektive najvažnijih teorija međunarodnih odnosa	127
6.3.	Sudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama	128
6.3.1.	Sudjelovanje Republike Hrvatske u mirovnim misijama Ujedinjenih naroda .	129
6.3.2.	Sudjelovanje Republike Hrvatske u misijama Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora	134
6.3.3.	Sudjelovanje Republike Hrvatske u vojnim misijama, operacijama i ostalim sigurnosnim aktivnostima Europske unije	142
6.4.	Komparativna analiza i motivi sudjelovanja Republike Hrvatske u mirovnim misijama Ujedinjenih naroda-a i Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora.....	144
6.5.	Hrvatska sigurnosna politika	147
7.	GLOBALNO POZICIONIRANJE U KONTEKSTU SFERA UTJECAJA VELIKIH SILA	150
7.1.	Hrvatska kao glavni američki partner u regiji	151
7.1.1.	Američka vojna pomoć Hrvatskoj	151
7.1.2.	Hrvatska podrška izjavi iz Sankt Petersburga i vojnoj intervenciji u Siriji.....	153
7.1.3.	Rezolucija Ujedinjenih naroda o Jeruzalemu	154
7.1.4.	Iranski nuklearni program	156
7.2.	Odnosi s Rusijom.....	156
7.2.1.	Inicijativa triju mora	157
7.2.2.	Ukrajinska kriza i sankcije Rusiji.....	158
7.2.3.	Sudjelovanje u zajedničkom protjerivanju ruskih diplomata povodom afere trovanja ruskog agenta Skripala	159

7.3. <i>Bandwagoning</i> i multilateralizam kao oblik zaklona – dvije vanjskopolitičke strategije s obzirom na pozicioniranje prema velikim silama.....	161
8. ZAKLJUČAK	163
LITERATURA	170
8.1. Dokumenti	175
8.2. Mrežni izvori.....	179
8.3. Novinski članci	192
8.4. Ostali izvori.....	194
SAŽETAK.....	195
SUMMARY	196
PRILOZI.....	197
POPIS TABLICA.....	205
POPIS SLIKA	207
POPIS PRILOGA	208
KRATICE.....	209
ŽIVOTOPIS	211

1. UVOD

Države kao akteri u međunarodnim odnosima, s obzirom na svoj geopolitički položaj, prednosti i nedostatke, provode vanjsku politiku s ciljem ostvarivanja što većeg utjecaja. Pritom se male države za razliku od velikih susreću s mnogo većim izazovima i rizicima. One su prema realističkom pristupu samo objekt u međunarodnim odnosima te su percipirane kao slabe i bez mogućnosti utjecaja na svoje okruženje. Neoliberalni pristup je za razliku od realističkog pristupa mnogo povoljniji jer on u međunarodnom poretku nameće poštivanje normi, konvencija, prava i slobodne trgovine te promiče multilateralizam. Zbog toga male države streme prosperitetu, miru i neovisnosti te u konačnici utjecaju u međunarodnim odnosima. Primjena multilateralizma kao oblika strategije omogućena im je sudjelovanjem ili članstvom u međunarodnim organizacijama pod zaklonom zajedničke vanjske politike. Zbog toga je malim državama članstvo u međunarodnim organizacijama i savezima te posebno Europskoj uniji, kao jedinstvenom partnerstvu država članica, izuzetno privlačno i poželjno.

Republika Hrvatska je od početka svoje neovisnosti težila sigurnosti, miru i prosperitetu te tražila svoje mjesto u međunarodnom poretku neovisnih država. Zbog toga joj je kao maloj državi članstvo u međunarodnim organizacijama nametnuto kao prioritetan vanjskopolitički cilj. Slijedom toga uspjela se izboriti za međunarodno priznanje, članstvo u Ujedinjenim narodima (22. svibnja 1992.), članstvo u Vijeću Europe (6. studenoga 1996.) i članstvo u NATO-u (1. travnja 2009.). Članstvom u Europskoj uniji (1. srpnja 2013.) postigla je svoj krajnji vanjskopolitički cilj. Ostvarenjem tog cilja redefiniran je i nedvojbeno osnažen njezin geopolitički položaj.

Republici Hrvatskoj je sada kao novoj članici Europske unije na temelju redefiniranoga i osnaženoga geopolitičkog položaja omogućeno da konačno postane i subjekt, a ne kao dotada samo objekt u međunarodnim odnosima.

U ovome doktorskom radu analizirana je vanjska politika Republike Hrvatske, kao nove članice Europske unije od 2013. do 2018., iz perspektive male države te su razmotrene i analizirane vanjskopolitičke strategije koje su joj kao maloj državi na raspolaganju. Iz perspektive izabrane vanjskopolitičke strategije analizirano je vanjskopolitičko pozicioniranje koje joj u konačnici otvara mogućnost prerastanja iz položaja male države u malu silu.

1.1. Metodologija

U ovom se doktorskom radu promatra i istražuje vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske kao nove članice Europske unije (EU). Ne uspoređuje se vanjska politika različitih država, već se na jedinstven način istražuju najvažniji elementi i akteri vanjske politike kroz strukturalnu analizu i promatra se Republika Hrvatska kao jedinstveni akter u međunarodnim odnosima.

Pritom se kombinira kvalitativno-kvantitativni pristup. Kvalitativnim pristupom i to deskriptivnom metodom obrađuju se diplomatske aktivnosti Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske (MVEP) u promatranom razdoblju na temelju analize izvješća s mrežne stranice MVEP-a RH. Deskriptivna analiza kroz prizmu realističkog i konstruktivističkog pristupa u konačnici objašnjava vanjskopolitičke poteze Republike Hrvatske. Kvalitativnom obradom dobivaju se podatci za kvantitativni pristup koji se pretvaraju u zavisnu varijablu te se konstruiraju i nezavisne varijable. Potom se statističkim metodama one analiziraju kroz deskriptivnu statistiku, korelaciju te jednostavne i višestruke linearne regresije. Statističke analize obrađuju se uz pomoć R programskog jezika.

1.2. Dosadašnja istraživanja

Od dosadašnjih istraživanja u stručnoj literaturi o vanjskoj politici i vanjskopolitičkom pozicioniranju Republike Hrvatske značajni su sljedeći radovi: Vukadinović (1993), Jović (2011) te Zgurić, Kos-Stanišić i Domjančić (2015). Vukadinović u svom članku *Vanjska politika Republike Hrvatske* predstavlja jednu od prvih znanstvenih analiza hrvatske vanjske politike te donosi zanimljiv osvrt na pozicioniranje Hrvatske prema članstvu u Europskoj uniji i Organizaciji Sjevernoatlantskog ugovora (*North Atlantic Treaty Organisation – NATO*). Također, analizira aktualni položaj Hrvatske te daje preporuke za pozicioniranje prema velikim silama, susjednim državama i nesvrstanim državama. Ističe presudnu važnost budućeg članstva Hrvatske u europskim institucijama, što je vrlo vrijedno i treba stalno biti u središtu hrvatskih interesa. Za sigurnosnu politiku i izgradnju sigurnosnog sustava Vukadinović je NATO vidio kao najsnažniji temeljni mehanizam europske sigurnosti koji bi mogao štititi sigurnost i stabilnost Hrvatske ukazujući na korisnost što većeg približavanja Hrvatske NATO-u i tomu da Hrvatska mora biti među prvim novim članicama saveza.

Jović u članku *Hrvatska vanjska politika pred izazovima članstva u Europskoj Uniji* daje pregled triju faza hrvatske vanjske politike od 1991. do 2011. godine: 1. Stjecanje međunarodnog priznanja novoproglašene Republike Hrvatske, 2. Osiguranje njezine

teritorijalne cjelovitosti i 3. Ulazak zemlje u NATO i EU. S aspekta kategorije male države Jović razmatra Hillove strategije koje na raspolaganju imaju male države. Pristupa problematici definiranja kategorija i uloge koje male države imaju u međunarodnom poretku. S perspektive članstva u Europskoj uniji Jović preispituje mogućnost i orijentaciju Hrvatske da postane mala sila. Pritom teoretizira o mogućnostima da se shodno tomu Hrvatska odluči za klijentelističko-patronske odnos prema nekoj velikoj državi ili pak za usvajanje drugih strategija poput specijalizacije – niše. Zaključuje da članstvo u Europskoj uniji nedvojbeno povećava moć te vanjskopolitički položaj malih država poput Hrvatske, ali da ona pritom mora voditi principijelnu vanjsku politiku pazeći na svoje interese koji moraju biti uravnoteženi te da mora biti spremna na kompromis.

Zgurić, Kos-Stanišić i Domjančić u članku *Comparison of Croatian foreign policy towards Latin America and the Middle East (2001 – 2012)* daju zanimljiv prikaz hrvatske vanjske politike prema državama Latinske Amerike i Bliskog istoka. Članak je značajan jer je u njemu korišten kvantitativan pristup te metode korelacije i linearne regresije s ciljem identificiranja političko-diplomatske važnosti država Latinske Amerike i Bliskog istoka u odnosu na Republiku Hrvatsku.

1.3. Struktura rada

Ovaj doktorski rad započinje teorijskim okvirom malih država u međunarodnim odnosima. Proučavanjem literature teorijskog koncepta malih država koja je brojna i raznovrsna pri pisanju ovoga doktorskog rada prvenstveno su korišteni radovi Baldura Thorhallssona, profesora političkih znanosti sa Sveučilišta u Islandu i jednog od direktora Centra za studije malih država koji je autor mnogih stručnih radova na temu malih država. U njegovim je radovima *The size of states in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives* (2006) i *Small State Foreign Policy* (2017) dan kvalitetan pregled dosadašnjih istraživanja o definiciji, strategijama i ulozi malih država u međunarodnim odnosima. Na početku se detaljno identificira problem istraživanja malih država, tj. metodologija njihova definiranja. Zatim su korišteni radovi sljedećih autora: Maass (2009), Vitaal (1967), Goetschel (1998), Rothstein (1968), Luša i Mijić (2012) te u konačnici Kassimeris (2009). Strategije vođenja vanjske politike malih država, koje su jako bitne za identifikaciju vanjskopolitičke strategije Republike Hrvatske, tema su velikog broja autora, a za potrebe ovoga doktorskog rada najviše su korištena djela sljedećih autora: Vital (1967) *The inequality of states: A study of the small power in international relations*, Browning (2006) *Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States*, Hill (2003),

Walt (1987) i Thorhallsson (2018). Vrlo je značajan i zbornik radova *Small States Inside and Outside the European Union: Interests And Policies* (1998) koji je uvelike korišten, pri čemu najviše poglavlje urednika Goetschela: *The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe*, ali i poglavlja Dänikena i Haggija te knjiga Rothsteina (1968) *Alliances and Small Powers*. Prezentirani teorijski okvir zaključno daje odgovore na najvažnija pitanja: *Što su to male države?*, *Što ih definira?*, *Koji su glavni nedostaci?* i *Koje strategije u vanjskoj politici imaju na raspolaganju?*. Zaključno se definira pojam mikrodržava i malih sila. U trećem poglavlju *Geopolitički položaj i akteri vanjske politike Republike Hrvatske* korištena su djela sljedećih autora: Carlsnaes (2016), Cohen (2003a); (2003b), Kurečić (2001); (2008) i Luša (2012) te strateški dokumenti Republike Hrvatske – *Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske* (2017a) i *Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske* (2017b). U poglavlju se analizira geopolitički položaj na temelju geografskih čimbenika, globalnih geopolitičkih struktura, političkog okruženja države i političke situacije u samoj državi prema Kurečićevu modelu (2001). U drugom dijelu poglavlja dan je teorijski prikaz o tome tko su akteri vanjske politike. Potom se razmatraju na modelu Hrvatske te ih se determinira i razlučuje i u konačnici se donosi odluka o jedinici analize za potrebe ovoga doktorskog rada. U doktorskome radu su hrvatska vlada i njezina ministarstva (vanjskih i europskih poslova i obrane) prihvaćeni kao jedinstven akter hrvatske vanjske politike.

Četvrto i peto poglavlje imaju empirijske značenje. U njima se analizira vanjska politika *Foreign policy analysis* (FPA). U četvrtom poglavlju *Diplomatska aktivnost Republike Hrvatske kao nove članice Europske unije od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.* korištena je kvalitativna analiza i na temelju dostupnih službenih podataka MVEP-a RH s mrežnih izvora deskriptivnom metodom obrađeno je promatrano razdoblje te su prikupljene, obrađene i strukturirane najbitnije informacije unutar tematskih podcjelina. Prikupljeni podatci o diplomatskim aktivnostima obrađuju se u petom poglavlju kvantitativnom metodologijom po uzoru na metodološki pristup prve generacije FPA (Neack, Hey & Haney, 1995). Kodiranje i vrednovanje aktivnosti inspirirano je Schrodovim (1993) *event data* modelom. Tako dobiveni podatci su zatim obrađeni statističkim analizama deskriptivne statistike, korelacije, jednostavne i višestruke linearne regresije te analizi reziduala da bi se u konačnici dobio rezidualni model vrednovanja diplomatske aktivnosti. Takav jedinstven pristup pronalazi anomalije te sa statističkom sigurnosti može vrednovati diplomatske aktivnosti kao pozitivne ili negativne s ciljem prepoznavanja fokusa diplomatske aktivnosti s promatranim državama. U tu svrhu korišteni su podatci o diplomatskim aktivnostima, događajima i konzularnoj infrastrukturi sa službene mrežne stranice MVEP-a RH. Nakon provedene analize slijedila je provjera i primjena

iste metodologije na novom setu podataka od slovenskog Ministarstva vanjskih poslova prikupljenih i kodiranih na isti način.

Potom slijedi šesto poglavlje i analiza hrvatske sigurnosne strategije u kojoj je korišten teorijski okvir sigurnosnih politika (Rickli, 2008). U poglavlju se analiziraju sigurnosne politike s aspekta malih država te se analizira hrvatsko sudjelovanje u mirovnim misijama i operacijama s obzirom na vrstu i perspektive teorija međunarodnih odnosa (Filipović, 2015) i motive (Meiske, 2017). U konačnici se kvalitativno-kvantitativnim pristupom analiziraju sudjelovanja u mirovnim misijama UN-a i NATO-a na temelju izvješća, dokumenata i statističkih podataka te se zaključuje o trendu i motivima hrvatskog sudjelovanja u mirovnim misijama i operacijama, kao i o modelu hrvatske sigurnosne strategije.

U posljednjem, sedmom poglavlju, u kojemu je prikazano nekoliko primjera slučajeva, analizira se pozicioniranje Republike Hrvatske prema globalnim događajima i krizama, pri čemu se najviše promatra ponašanje Republike Hrvatske s aspekta utjecaja velikih sila SAD-a i Rusije. U ovom poglavlju korišteni su dokumenti i podatci dostupni na službenim mrežnim stranicama američkog State Departmenta, izraelskog i ruskog Ministarstva vanjskih poslova, hrvatskog Ministarstva obrane i Ministarstva vanjskih i europskih poslova te digitalne knjižnice Ujedinjenih naroda.

1.4. Hipoteza rada

Postavljena je hipoteza koja glasi:

„Republika Hrvatska se nakon pristupanja Europskoj uniji u vanjskopolitičkom pozicioniranju kao mala država koristi strategijom niše, tj. specijalizira se u pitanjima globalne sigurnosti i obrane djelujući prvenstveno kao NATO članica, a potom i EU članica s ciljem da postane mala sila.”

U hipotezi se promatra vanjskopolitičko pozicioniranje s aspekta članstva u Europskoj uniji i NATO-u te je postavljena tako da sugerira da se Republika Hrvatska snažnije koristi svojim utjecajem kao NATO članica nego kao EU članica. Taj utjecaj prema hipotezi dolazi iz sfere pitanja globalne sigurnosti i obrane, tj. aktivnog sudjelovanja Republike Hrvatske u tom segmentu međunarodnih odnosa. Na taj način kroz specijaliziranu strategiju niše osnažuje svoj utjecaj u međunarodnim odnosima s ciljem da se iz kategorije male države transformira u malu

silu. Istom se strategijom nastavlja koristiti i kao članica Europske unije. Za provjeru hipoteze služe istraživačka pitanja.

1.5. Istraživačka pitanja

Glavno istraživačko pitanje je: Kojom se strategijom vanjske politike koristi Republika Hrvatska?.

Glavno istraživačko pitanje treba odgovoriti na to kojom se vanjskopolitičkom strategijom koristi Republika Hrvatska. U obzir će se uzeti strategije iz teorijskog okvira, pri čemu će se najviše razmatrati strategije multilateralizma, strategije niše te strategije *balancing* i *bandwagoning*. Glavno istraživačko pitanje izravno pomaže hipotezi jer identificira vanjskopolitičku strategiju niše ili je odbacuje i predlaže alternativu.

Dodatno istraživačko pitanje jest: Koje su partnerske države s kojima Republika Hrvatska ima izrazito intenzivnu diplomatsku suradnju i zbog čega?.

Kvalitativno-kvantitativnim pristupom istražiti će se s kojim državama Republika Hrvatska ima intenzivnu diplomatsku suradnju i pokušat će se objasniti pozadina, interes i razlog. Također, uz države s kojima Republika Hrvatska ima diplomatsku suradnju visokog intenziteta, detektirat će se i države s kojima ima diplomatsku suradnju niskog intenziteta. Dobiveni odgovor pomoći će u odgovaranju na hipotezu.

Dodatno istraživačko pitanje je: Koristi li se Republika Hrvatska svojim utjecajem pri vođenju vanjske politike kao mala država kroz uravnoteživanje odnosa između Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije?.

Republici Hrvatskoj od njezine neovisnosti i Domovinskog rata pa do pristupanja NATO-u Sjedinjene Američke Države bile su jedan od najvažnijih vanjskopolitičkih partnera, ako ne i najvažniji. Ulaskom u Europsku uniju otvara se mogućnost jednog od triju scenarija. U prvom scenariju Republika Hrvatska će i dalje preferirati SAD i taj odnos stavljati u prioritete vanjske politike bez obzira na članstvo u Europskoj uniji. U drugom scenariju Republika Hrvatska bi zbog svojeg članstva u Europskoj uniji i novoga geopolitičkog položaja redefinirala svoju vanjsku politiku i pozicionirala se prvenstveno kao članica Europske unije, dok bi pak u trećem

scenariju Republika Hrvatska vodila uravnoteženu politiku odnosa između SAD-a i Europske unije. Vođenje takve uravnotežene politike podrazumijeva provedbu *balancing* strategije. Glavni je naglasak istraživačkog pitanja *momentum* članstva u Europskoj uniji te preispitivanje vanjskopolitičkog pozicioniranja u novoj konstelaciji s obzirom na dotadašnje snažno savezništvo sa SAD-om. Ako bi se negativno odgovorilo na postavljeno istraživačko pitanje, potrebno je istražiti na koji način Republika Hrvatska ostvaruje svoj utjecaj pri vođenju vanjske politike.

1.6. Varijable

Glavna je jedinica analize Vlada Republike Hrvatske s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova te Ministarstvom obrane.

Zavisna varijabla doktorskog rada je:

- vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske od 2013. do 2018. godine.

Nezavisne varijable su:

- diplomatske aktivnosti Ministarstva vanjskih i europskih poslova
- hrvatska sigurnosna strategija i sudjelovanje u mirovnim misijama
- pozicioniranje s aspekta odnosa prema globalnim silama.

1.7. Dodatna objašnjenja

Budući da se u ovome doktorskome radu promatra razdoblje od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018. godine, u sve analize država Europske unije uključeno je 28 članica jer je tada Ujedinjeno Kraljevstvo još uvijek bila punopravna članica.

Također, 2019. godine promijenjen je naziv države Makedonije u Sjeverna Makedonija. Međutim, u radu je korišten naziv Makedonija jer je Republika Hrvatska priznala tu državu pod njezinim ustavnim imenom te se za vrijeme promatranog razdoblja službena promjena imena još nije dogodila.

Citirane tekstove na stranim jezicima korištene u ovome doktorskome radu autor je preveo na hrvatski jezik.

2. MALE DRŽAVE

U ovom poglavlju istražuje se teorijski okvir malih država u međunarodnim odnosima. Predstavljen je povijesni prikaz istraživanja malih država te kompleksna problematika definiranja s obzirom na kvalitativni, kvantitativni, kombinirani i relacijski pristup. S obzirom na dominantne teorije međunarodnih odnosa, objašnjava se na koji način malim državama pristupaju neorealistička, neoliberalna i konstruktivistička perspektiva. Za doktorski rad najznačajniji je prikaz najvažnijih strategija koje male države imaju na raspolaganju pri vođenju svoje vanjske politike te se definiraju pojmovi male sile i mikrodržave.

2.1. Male države u međunarodnim odnosima

Goetschel (1998) u poglavlju „Značaj malenkosti” prikazuje romantizirani i idealizirani pogled na male države zasnovan na tradicionalnoj političkoj misli koji male države u Europi doživljava kao idealno stvorene za demokratske režime, ali što se tiče vanjske i sigurnosne politike, doživljava ih kao krhke i bespomoćne entitete. Taj romantizirani pogled zasnovan je na tadašnjoj prisutnosti velikih autoritarnih carstava te danas predstavlja samo način na koji su u prošlosti doživljavane „malene” države.

Thürer (1998) prikazuje male države na primjeru dvaju mitova proizišlih iz povijesti. Prema prvom mitu mala država se zbog svoje sužene perspektive djelovanja karakterizira kao zatvor. Drugi mit, koji utjelovljuje sintagmu „malo je lijepo”, predstavlja malu državu kao fleksibilnu inovativnu zajednicu sa zavidnom kulturom. Referirajući se pritom na primjer Švicarske, Thürer ističe da male države imaju posebnu humanitarnu misiju privilegiranih posrednika između velikih sila, tj. one su, kako ih je Emer de Vattelna zvao, *amis communs des deux parties*¹. Zbog toga su, prema Dagu Hammarskjöldu, znamenitom glavnom tajniku UN-a, posebice zainteresirane za razvoj i oblikovanje pravnih institucija i vladavinu zakona.

Povijesno, u samom začetku, malim državama su se uglavnom bavili njemački učenjaci do sredine 19. stoljeća kada su zbog koncepta stvaranja velikih nacionalnih država postale nezanimljive. Ponovno dolaze u fokus znanstvenog istraživanja 1960-ih i 1970-ih godina kada kao posljedica dekolonizacije broj malih država ponovno raste (Kassimeris 2009). Zatim slijedi razdoblje zastoja u 1980-ima, ali iznova dolaze u znanstveni fokus u 1990-ima i to ponovno kao posljedica nastanka novog vala malih država (raspadom SSSR-a i Jugoslavije).

¹ lat. zajednički prijatelji obiju strana

Posebna pozornost posvećuje se istraživanju i definiranju malih država, prvenstveno u odnosu na vlastito okruženje i vanjsku politiku kroz interakciju u međunarodnim odnosima, a da se pritom često u definiranju karakteristika naglasak stavlja na nedostatke i ograničenost.

Thorhallsson i Steinsson (2017), baveći se ponajviše nedostacima i potrebama malih država, ističu da su one vojno slabe, ekonomski ograničene i strukturalno potkapacitirane, što im onemogućuje ulaganje u razvoj i nabavu vojne opreme čineći ih tako ranjivima na vanjske opasnosti. Također, one su ograničene u diplomatskoj snazi, a budući da su ekonomski slabije, to ograničava njihov utjecaj u kreiranju ekonomskih kretanja i pri sklapanju ekonomskih ugovora.

Ograničavajući je čimbenik malih država što nemaju zajedničke interese pa ih to sprečava u sklapanju savezništava s drugim malim državama. Diplomatski instrumenti su im ograničeni, manje sofisticirani i nedovoljno raznoliki za razliku od velikih država. Zbog manje sredstava i nedovoljne gospodarske moći troškovi diplomatske mreže su viši, što rezultira nedostatkom relevantnih informacija i oslanjanjem na diplomatske kanale velikih država (Thorhallsson & Steinsson, 2017).

2.2. Definiranje malih država

Prije nego što se pristupi analizi vanjskopolitičkog pozicioniranja malih država, mora se definirati što su to zapravo male države te što državu čini „malom“.

U znanstvenoj literaturi postoji popriličan broj kriterija i metoda kojima se nastoje definirati male države. Dominantan je pristup definiranja uz pomoć kvantitativnih kriterija, ali postoje još i kvalitativan, kombinirano kvantitativno-kvalitativan, kao i relacijski ili odnosni pristup.

2.2.1. Definiranje malih država prema kvantitativnim kriterijima

Kvantitativne kriterije ili pokazatelje moguće je okarakterizirati i kao objektivne jer su mjerljivi i dokazivi te se dominantno koriste u znanstvenoj literaturi. Kvantitativni kriteriji su:

- površina države
- ekonomska snaga
- broj stanovnika.

KLASIFIKACIJA PREMA POVRŠINI

Klasifikacija malih država, s obzirom na površinu, ima u stručnoj literaturi jako malo pobornika. Zbog svoje međuovisnosti s drugim kvantitativnim kriterijima, poput broja stanovnika i ekonomske moći države koje su često u međusobnom nerazmjeru, rijetko je korištena u znanstvenoj literaturi.

Primjerice, država velike površine, ali male populacije i slabog gospodarstva može se okarakterizirati kao slaba ili mala država. U suprotnom slučaju, države koje su površinom male, ali imaju veliku populaciju i/ili jako gospodarstvo, mogle bi se smatrati snažnima.

Za primjer se može uzeti Demokratska Republika Kongo (tablica 2.1.). DR Kongo je država ogromne površine i velike populacije, ali jedna od najsiromašnijih država svijeta. U usporedbi s Hrvatskom Kongo je čak preko 40 puta površinom veći i ima gotovo 17 puta brojnije stanovništvo, ali usprkos tomu Hrvatska je ekonomski bogatija i snažnija te ima gotovo 30 puta veći BDP (bruto domaći proizvod) po glavi stanovnika. Nerazmjer je još i veći kada se uspoređuje s bogatom državom s malim brojem stanovnika poput Singapura koji ima BDP 124 puta veći od Konga, ali je Kongo gotovo 3200 puta veći od „malog” Singapura.

Prema tome kriterij površine pokazuje velike manjkavosti u definiranju malih država s obzirom na ponekad ogromni međusobni nerazmjer u veličini države, broju stanovnika te ekonomskoj snazi prema kojoj bi male države bile izuzetno snažne, a velike iznimno slabe.

Slijedom toga, mnogi znanstvenici poput Dänikena (1998) čak zaključuju da je ovaj kriterij upravo zbog toga u potpunosti nebitan.

Tablica 2.1. Usporedba država po kvantitativnim pokazateljima

Država*	Površina u km ²	BDP per capita u USD	Broj stanovnika
Alžir	2.381.740,00	5.498,78	38,140,132
DR Kongo	2.267.050,00	457,96	71,358,807
Hrvatska	55.960,00	13.674,42	4,255,689
Izrael	21.640,00	36.309,47	8,059,500
Katar	3.660,00	85.050,87	2.336.574
Kazahstan	2.699.700,00	13.890,63	17,035,550
Niger	1.266.700,00	552,57	18,504,255
Singapur	707	56.967,43	5,399,162
Švicarska	39.516,00	85.112,46	8,089,346

*Referentna godina 2013)

Izvor: World Bank, World Development Indicators (2013).

KLASIFIKACIJA PREMA EKONOMSKOM KRITERIJU

Ekonomski kriterij, ekonomska moć ili BDP *per capita* također pokazuje slične manjkavosti i velike nerazmjere koji se ponavljaju kao i u prethodnoj klasifikaciji po površini. Prema ovom

kriteriju uglavnom vrlo bogate države poput Katara ili Singapura (tablica 2.1.), koje su u isto vrijeme površinom i populacijom male te bi se prema tim kriterijima mogle klasificirati kao male države, ekonomski su superiorne državama poput DR Kongo ili Nigera koje su siromašne, ali površinom i populacijom velike pa se prema tim kriterijima mogu ubrojiti u velike države. Zbog spomenutih manjkavosti ova klasifikacija, poput one prema površini, nije široko zastupljena u stručnoj literaturi i među znanstvenicima (Baehr, 1975). Ipak, jedan od primjera klasifikacije prema ovom kriteriju spominje Maass (2009) citirajući Karla Deutscha te ističe da se svaka država s udjelom manje od 1 % svjetskog BDP-a može smatrati malom. Zbog manjkavosti Maass nadalje zaključuje da je ekonomski kriterij samo jedan od pokazatelja prema kojemu se mogu definirati male države te nikako ne može biti korišten kao glavni i/ili jedini.

KLASIFIKACIJA PREMA BROJU STANOVNIKA

Broj stanovnika ili veličina populacije za definiranje neke države malom glavna je i omiljena kategorija u stručnoj literaturi te ima najveći broj pobornika. Jedan od njih, koji broj stanovnika uzimaju kao isključivo mjerilo za definiranje male države, jest Vital (1967) koji uzima brojku od 10 do 15 milijuna stanovnika kao raspon za definiranje malih država.

Međutim, jedan je od najvećih prijepora u ovoj kategoriji taj što se granica za određivanje neke države malom gotovo uvijek arbitrarno određuje. Stoga se Goetschel (1998) koristi još manjim brojem te ističe da su male države one s populacijom manjom od 10 milijuna stanovnika, dok Clarke i Payne (1987) uzimaju još manji broj i malim državama smatraju one s populacijom manjom od 1 milijuna.

Cowards (2002) ističe da je ta granica varirala kroz povijest te se ona uvijek mijenjala kao posljedica povećanja broja malih država i promjenom ekonomskih kriterija koji više nisu bili prikladni za klasificiranje malih država. Zbog toga dolazi do smanjivanja gornje granice od 10 do 15 milijuna koja se navodila u literaturi u 1950-ima i 1960-ima na 5 milijuna u 1970-ima i 1980-ima pa sve na oko 1 milijun ili 1,5 milijun u 1990-ima.

U novije vrijeme, posebice nakon 1990-ih i stvaranja mnogih novih država u Europi raspadom SSSR-a i Jugoslavije, dolazi do povećanja gornje granice. Kassimeris (2009) tako zauzima stav prema kojemu su sve države s manje od 40 milijuna stanovnika prema definiciji Europske unije – male države. Ova klasifikacija svoje polazište temelji na organizacijskom ustroju i funkcioniranju Europske unije te je ključna za pravilnu raspodjelu glasova između malih i velikih država Europske unije u Europskom vijeću. Naime, prije stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 2009. godine male države članice imale su neproporcionalno velik utjecaj u odlučivanju s obzirom na broj stanovnika. Ugovorom u Lisabonu to je ispravljeno u korist

velikih država članica prepuštajući velikim državama proporcionalan utjecaj u odlučivanju shodno veličini njihove populacije (kvalificirana većina).

Kvantitativan kriterij definiranja male države s obzirom na broj stanovnika ima svoje mane, prvenstveno zato što gornja granica varira od 40 milijuna pa sve do 1 milijuna, što sugerira, kao što je to već spomenuto, da je ona arbitrarno određena bez nekih posebnih kriterija (Maass, 2009), ali usprkos tomu ona pruža najlakšu i najbržu klasifikaciju.

Za potrebe ovoga doktorskog rada, u kojemu se Republika Hrvatska promatra kao članica Europske unije, uzet će se kriterij Europske unije definiranja malih država te će se sve države s manje od 40 milijuna stanovnika u ovome doktorskome radu smatrati malim državama.

Shodno tomu, od 28 članica Europske unije (tablica 2.2.) samo njih pet bi se po definiciji kojom se koristi Europska unija moglo smatrati velikim državama ili eventualno šest uključujući Poljsku kao jedinu državu „nove Europe” koja je blizu gornje granice male države od 40 milijuna. Poljska je, osim što je prema kriteriju Europske unije granično „velika država”, prema Joviću (2011:22) također, s obzirom na vojno-sigurnosni aspekt, „doista najbolji granični slučaj između male odnosno regionalne sile i velike sile”. Iz priloženih podataka i definicije malih i velikih država od 28 država članica samo njih pet su velike, a sve preostale svrstavaju se u kategoriju malih država. Slijedom toga će se Poljska u ovome doktorskome radu kroz kvantitativne analize koje slijede ubrajati u velike države.

Zbog izrazito prevladavajućeg broja država članica koje pripadaju kategoriji malih država Europska unija se ponekad opravdano naziva i „unijom malih država” (Gylfason, 2009).

Tablica 2.2. Poredak članica Europske unije po broju stanovnika

Država	2013.	2018.
Njemačka	80.645.605,00	82.905.782,00
Francuska	65.998.687,00	66.965.912,00
Ujedinjeno Kraljevstvo	64.128.273,00	66.460.344,00
Italija	60.233.948,00	60.421.760,00
Španjolska	46.620.045,00	46.797.754,00
Poljska	38.040.196,00	37.974.750,00
Rumunjska	19.983.693,00	19.472.545,00
Nizozemska	16.804.432,00	17.231.624,00
Belgija	11.159.407,00	11.427.054,00
Grčka	10.965.211,00	10.732.882,00
Češka	10.514.272,00	10.629.928,00
Portugal	10.457.295,00	10.283.822,00
Mađarska	9.893.082,00	9.775.564,00
Švedska	9.600.379,00	10.175.214,00
Austrija	8.479.823,00	8.840.521,00

Bugarska	7.265.115,00	7.025.037,00
Danska	5.614.932,00	5.793.636,00
Finska	5.438.972,00	5.515.525,00
Slovačka	5.413.393,00	5.446.771,00
Irska	4.623.816,00	4.867.316,00
Hrvatska	4.255.689,00	4.087.843,00
Litva	2.957.689,00	2.801.543,00
Slovenija	2.059.953,00	2.073.894,00
Latvija	2.012.647,00	1.927.174,00
Estonija	1.317.997,00	1.321.977,00
Cipar	1.143.866,00	1.189.265,00
Luksemburg	543.360,00	607.950,00
Malta	425.967,00	484.630,00

Izvor: World Bank, World Development Indicators (2018).

Uz klasifikaciju prema pojedinačnim kvantitativnim pokazateljima (površina, ekonomska snaga, broj stanovnika), Cowards (2002) je, kombinirajući sva tri kvantitativna pokazatelja i analizirajući 190 država, došao do klasifikacije pet podgrupa država:

- mikrodržave
- male države
- srednje male države
- srednje velike države
- velike države.

2.2.2. Definiranje malih država prema kvalitativnom pristupu

Kvalitativni pristup koji podliježe subjektivnom pristupu je manje objektivan jer definira države s obzirom na njihov položaj u okruženju, razinu utjecaja koju država projicira, unutarnju i vanjsku percepciju te samopercepciju (Luša i Mijić, 2012). Najjednostavnija kvalitativna definicija jest da je mala država svaka koja se ne smatra velikom državom (Maass, 2009). Slično tvrdi i Rothstein (1968) koji bitnim smatra i psihološki čimbenik, odnosno percepciju. Prema njemu, da bi neka zemlja bila mala, treba se takvom i samopercipirati.

East (1975) ukazuje na to da se male države mogu identificirati prema posebnim obrascima ponašanja u međunarodnim odnosima. One su snažni zagovornici poštovanja međunarodnog prava, ne upuštaju se u upotrebu vojne sile, imaju ograničene vanjske prioritete i uglavnom su orijentirane na regiju te shodno tomu pokazuju ograničenu uključenost u međunarodne odnose (Evans i Newnham, 1998).

Maass (2009), kada govori o najčešćemu kvalitativnom klasificiranju, kao ključnu jedinicu uzima moć. Nadalje, citira Handela (1981) koji male države doživljava kao slabe i prema kojemu male države pate od nedostatka moći i nemaju utjecaj.

Maass nadalje zaključuje, citirajući Rothsteina (1968), da su ti obrasci ponašanja koje određuju karakteristike malih država možda samo posljedica njihove veličine i naziva ih sindromom, a ne bolesti. Maass navodi i druge probleme kvalitativne klasifikacije te za razliku od Easta (1975) te Evansa i Newnham (1998) iznosi sumnju da kvalitativni pokazatelji ponašanja država poput ustrajanja na poštivanju međunarodnih normi i izbjegavanju sukoba možda nisu svojstveni isključivo malim državama, već državama koje vode vanjsku politiku temeljenu na tim načelima. Ipak, zaključuje da su kvalitativni pokazatelji vrijedni jer su konkretni i odmah primjenjivi u realnom vremenu te daju realnu sliku ponašanja država u međunarodnim odnosima.

2.2.3. Definiranje malih država prema kombiniranome kvantitativno-kvalitativnom pristupu

Upotrebom kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja poslužio se Thorhallsson (2006) koji je predložio konceptualni okvir koji uključuje šest kategorija:

1. fiksne veličine (stanovništvo i teritorij)
2. jačinu suvereniteta (kontrolira li država suverenitet na cjelokupnom području; državno uređenje i prisutnost na međunarodnoj sceni)
3. političke snage (vojne i administrativne, sposobnosti, domaća kohezija i konsenzus vanjske politike)
4. ekonomsku snagu (BDP, veličina tržišta i razvojni uspjeh)
5. percepcijsku veličinu (percepcija države na unutarnjem i vanjskom planu)
6. veličinu preferencija (ideje, ambicije i prioriteti domaće elite s obzirom na njihovu ulogu u međunarodnom sustavu).

Däniken (1998: 44-45) u definiranju malih i velikih država ističe manjkavost definiranja države u odnosu na njezinu geografsku veličinu. On tvrdi da su čimbenici o kojima zavisi njezin utjecaj u međunarodnim odnosima sljedeći:

- strateški položaj i vojni potencijal
- kulturna reputacija

- vodeće i poštovane ličnosti
- izvrsnost u znanosti i tehnologiji
- i, iznad svega, sposobnost pridruživanja utjecajnim međunarodnim institucijama.

Prema Dänikenu ti čimbenici uopće ne ovise o površini države. Oni više ovise o spremnosti države da se svojevrijem odriče nacionalnog suvereniteta koji je prema Dänikenu ionako izmišljen kako bi ona utjecala na međunarodne institucije te stvorila uvjete za ekonomsko, kulturno, znanstveno, tehnološko i institucionalno umrežavanje i razvoj. Däniken smatra da je pojam „malog” i „velikog” u definiciji država nebitan u integriranom i globaliziranom svijetu u kojem se razvojem nastoje ukloniti razlike između velikih i malih država.

2.2.4. Definiranje malih država prema odnosnom ili relacijskom pristupu

Zbog mnogostrukih kriterija i pristupa kojima se neka država klasificira malom te prednosti i nedostataka svakog od tih pristupa u konačnosti nije usuglašen jedinstveni kriterij ili definicija. Pa tako Browning (2006) ističe da je mnogo jednostavnije definirati male države uz pomoć relacijskog pristupa.

Pobornici relacijskog pristupa smatraju da je državu moguće definirati malom samo u usporedbi s većom državom (Goetschel, 1998). Prema tom pristupu Slovenija bi u usporedbi s Hrvatskom bila mala država, dok bi to bila Hrvatska u usporedbi s Mađarskom, Mađarska u usporedbi s Poljskom te u konačnici Poljska u usporedbi s Njemačkom.

Takav pristup kroz manjkavost definiranja malih država na temelju apsolutnih kvantitativnih kriterija (površina, ekonomija, populacija) klasifikaciju vidi kroz odnos kvantitativnih, kvalitativnih i drugih pokazatelja.

Sukladno tomu, citirajući Handela (1981) i Morgenthaua (1972) te Thorhallssona i Steinssona (2017), veličina je relativna kategorija. Mala država je ona koja je inferiorna prema velikoj sili, bez obzira na njezinu veličinu. Prema njima, država velike populacije, primjerice, Meksiko koji za susjeda ima veliku silu poput SAD-a, poprilično je ograničena u djelovanju u svojem okruženju te se može ponašati poput male države.

Broj stanovnika, ekonomska moć ili veličina teritorija u kvalitativnom pristupu uvijek se uspoređuje u odnosu na stvarnu moć neke države koju nije moguće jednostavno izmjeriti. Države svoju moć mogu temeljiti na svojem strateškom geopolitičkom položaju, bez obzira na broj stanovnika ili veličinu teritorija. Može li se neka država smatrati malom ako je poput Izraela (8 mil.) izuzetno vojno moćna ili poput Singapura (5,3 mil.) izuzetno ekonomski razvijena i bogata? To dovodi u pitanje pojam moći koji je izuzetno bitan u realističkom

pristupu prema malim državama. Ne dvojeći da su male države manje moćne od velikih, Goetschel (1998) postavlja pitanje do koje mjere na taj deficit moći utječu kvantitativni podatci poput stanovništva, ekonomske snage, površine i broja diplomatskih predstavništava. Uspoređujući kvalitativne kriterije po kojima neka država može biti istovremeno i mala i velika, države mogu ciljano pokušati utjecati na te kriterije i pokušati ih nadoknaditi. Male države nastoje povećati svoj utjecaj, ali i povećati svoju samostalnost, a te dvije stavke su gotovo uvijek međusobno ovisne, tj. s povećanjem jedne smanjuje se druga. Goetschel zaključuje da klasificiranje neke države malom proizlazi iz njezina položaja prema njezinu okruženju, čiju poziciju karakterizira manjak utjecaja ili autonomije, na što utječu međusobno povezani kvantitativni perceptivni psihološki čimbenici.

Steinmetz i Wivel (2010) prihvaćaju stajalište da je definicija male države relativan pojam koji se može bez pogreške utvrditi tek u međusobnome asimetričnom odnosu dviju država u kojem se ona slabija može definirati malom. Unatoč tomu, pravi se razlika između kvantitativnih pokazatelja i prednost se daje pokazatelju veličine populacije u odnosu na ekonomski pokazatelj. Oni tvrde da je legitimno pretpostaviti da siromašna zemlja velike populacije posjeduje veću moć od bogate države s malom populacijom.

Kurečić (2017) u paradigmi „malo je slabo” nudi malo drukčije mišljenje i ističe da se ne može staviti znak jednakosti između definicije male i slabe države, tj. da mala država nužno ne znači da je ona slaba jer je po njemu slabost izraz kvalitete, a ne kvantitete. Nadalje, ističe da male države mogu biti snažne isto kao što velike države mogu biti slabe.

Handel tvrdi da ako je velika država slaba, za nju klasifikacija velike države ne vrijedi (1990) i ističe da se pojam „slaba država” ne odnosi samo na male države, već da to mogu biti i značajno velike države koje su usprkos tomu slabe i ranjive te ih on sve definira malima pritom se koristeći terminima „male” i „slabe” naizmjenično.

Zbog različitih tumačenja i definicija malih država neke studije zapravo u potpunosti izbjegavaju to pitanje. Prateći analogiju kojom studije o velikim silama također ne definiraju što su to velike sile, najlakše je izbjeći problem ignorirajući u potpunosti to pitanje (Maass, 2009).

2.3. Male države prema najvažnijim teorijama međunarodnih odnosa

Dominantne teorije (neorealistička, neoliberalna i konstruktivistička) različito pristupaju objašnjavanju odnosa među državama i pogledu na međunarodni poredak. Shodno tomu, donosi se sažeti pojedinačni prikaz pristupa prema teorijama međunarodnih odnosa.

2.3.1. Neorealistički pristup

Moć je glavni pokretač u realističkom/neorealističkom pristupu. Igre moći koje na raspolaganju imaju samo velike sile čine da male države u nedostatku te moći budu okarakterizirane kao slabe i ovisne o velikim silama, bez mogućnosti bitnijeg utjecaja u međunarodnim odnosima. Realisti promatraju odnose među državama primarno kroz koncept moći te se u međunarodnim odnosima slabija država (u ovom slučaju mala država) mora pokoriti jačoj (Mladić, 2011). Mlade države po neorealističkom pristupu predstavljaju izolirane varijable te, kako kaže Browning (2006: 670), male države su u „...moru anarhije udarane snažnim valovima tuđih utjecaja i postupaka”.

Iako postoje kritičari ovakvoga pojednostavljenog okarakteriziranja koje male države najčešće kategorizira kao satelite, Browning zaključuje da je tomu tako jer neorealisti u svojem pristupu doživljavaju male države isključivo kao objekt u međunarodnim odnosima, bez mogućnosti izravnog utjecaja na međunarodne odnose te se prema tome smatraju nevažnima u kreiranju vanjske politike.

2.3.2. Neoliberalni pristup

Neumann i Gstöhl (2004) ističu da, za razliku od neorealističkog pristupa koji velikim silama omogućuje neospornu upotrebu moći, one su po neoliberalnom pristupu obuzdane nametnutim međunarodnim normama i vrijednostima.

Zbog toga je neoliberalni pristup mnogo povoljniji za male države jer naglasak stavlja na institucije, suradnju između država, demokraciju te vladavinu prava i međunarodnih normi koji ograničavaju neograničenu realističku moć velikih sila. Prema neoliberalnom pristupu male države postaju veliki zagovornici međunarodnih institucija, zahvaljujući kojima se i uz povoljan geopolitički položaj, resurse ili ugled koriste međunarodnim normama u svoju korist te kroz međunarodne institucije imaju mnogo više prostora za utjecaj na međunarodna zbivanja i politiku (Rothstein, 1968).

2.3.3. Konstruktivistički pristup

Konstruktivistički pristup, za razliku od neorealističkog i neoliberalnog pristupa, nije teorija, već okvir koji naglašava ulogu ideja i identiteta u oblikovanju sustava (Thorhallsson, 2018).

Konstruktivizam je u suštini ravnodušan prema malim državama. Konstruktivisti smatraju da se ponašanje i perspektive država mijenjaju zajedno s promjenama njihovih identiteta, interesa

i unutarnjih uvjerenja. Konstruktivisti također tvrde da se pojam moći ne utjelovljuje samo u materijalnoj (vojnoj snazi), već ukazuju na upotrebu meke moći (*soft power*) i umijeća uvjeravanja (Nye, 1990; Ingebritsen, 2002; Björkdahl, 2008; citirano u Thorhallsson, 2018).

Tablica 2.3. Male države prema teorijama međunarodnih odnosa

Naziv teorije	Sažetak teorije	Početak teorijskog pristupa
(neo)realizam	(Neo)realizam se koncentrira na „relativnu” moć država s naglaskom na sigurnosna pitanja. U ovom razdoblju najbitnija istraživačka pitanja o malim državama uglavnom su se koncentrirala na to kako ih definirati. Druge, jednako značajne studije, usredotočile su se na druge aspekte poput značaja neutralnosti za male države (geostrateška važnost), njihove diplomatske vještine (pregovaranje) i strategije opstanka malih država (poput politike svrstavanja i savezništva) koje pomažu malim državama da nadoknade njihove slabosti.	1940-e do 1970-e
(neo)liberalizam	(Neo)liberalizam se koncentrira na „apsolutnu” moć država u kontekstu uglavnom ekonomskih dobitaka i naglašenu važnost institucija. Za razliku od gore navedenoga realističkog pristupa veličina države prestaje biti presudan čimbenik. Ta činjenica omogućila je studijama o malim državama da se usredotoče na ekonomska pitanja globalne međuovisnosti do kojih se došlo postupnim iskorjenjivanjem trgovinskih ograničenja, a također i na značaj koji međunarodne institucije poput NATO-a, EU-a i međunarodnog tržišta imaju za male države.	1980-e do (ranih) 1990-ih
(socijalni) konstruktivizam	(Socijalni) konstruktivizam se koncentrira na međunarodne norme, vrijednosti, identitet i ideje. To je rezultiralo novim istraživačkim pristupom koji se koncentrirao na proučavanje malih država kao normiranih promotora i sposobnih sudionika na svjetskoj razini ili u regionalnoj integraciji. U to se vrijeme pojavljuje mnoštvo studija o malim državama koje se koncentriraju na ulogu malih država u kreiranju politika Europske unije.	1990-e do danas

Izvor: Izradio autor prema tablici 1.1. u Neumann i Gstöhl (2006: 16)

2.4. Strategije vanjskih politika malih država

Uz mnoštvo nedostataka poput veličine, manjka ekonomske snage, vojne potkapacitiranosti i ostalog male države pri vođenju svojih vanjskih politika primorane su koristiti se različitim strategijama da bi nadišle svoje nedostatke.

Goetschel (1998) ističe bitnost suvereniteta kada govori o strategijama koje male države imaju na raspolaganju iz kojeg proizlaze autonomija i utjecajnost koja je za male države od presudnog statusa. Budući da su u međunarodnim odnosima percipirane kao slabe, strategije za koje se mogu odlučiti rezultiraju povećanjem njihove autonomnosti (poput Švicarske), no to u isto vrijeme rezultira slabljenjem utjecaja. U drugom slučaju slabljenje vlastite autonomnosti može rezultirati povećanjem utjecaja.

Svaka pojedina mala država na temelju vlastitog geopolitičkog položaja može odlučiti što je za nju vrjednije i korisnije.

Samostalnost ili autonomnost, suverenost i mogućnost utjecaja u vanjskoj politici vrlo je značajno svim malim državama, no to su međuovisne kategorije.

Vital (1967) tvrdi da male države, s obzirom na dva ključna čimbenika, a to su vanjsko okruženje i resursi, imaju na raspolaganju tri vanjskopolitičke strategije:

- pasivnu strategiju
- aktivnu strategiju
- defenzivnu strategiju.

Aktivnu strategiju male države primjenjuju prvenstveno prema svojem okruženju prema kojem aktivno ojačavaju svoj utjecaj na temelju svojih prednosti i nastoje umanjiti svoje nedostatke.

Pasivna strategija jedna je od onih koja je svojstvena upravo malim državama koje su svjesne svojih nedostataka te ne teže utjecaju. Ona je prvenstveno svojstvena državama u stabilnom okruženju, bez ambicija za povećanjem utjecaja te bez posebnih vanjskopolitičkih ciljeva. Koristeći se tom strategijom, mala država nastoji biti suzdržana ili neutralna te se uobičajeno podvrgava utjecaju veće sile, što je svojevrsna strategija zaklona.

Defenzivnom strategijom se prvenstveno koriste male države kojima je cilj zadržati *status quo*. Njom se koriste u slučajevima kada se mala država nalazi pred agresivnom prijetnjom velike države.

Vital navodi da samostalno vođenje vanjske politike malu državu uzdiže u rang velikih država i ističe opasnosti koje iz toga mogu proizići, a one se nalaze u ograničenosti i potkapacitiranosti. Upravo zbog tih čimbenika i najmanja izgubljena bitka ili pogreška može imati katastrofalan

učinak na malu državu. Međutim, nije pobornik udruživanja male države s velikim silama jer će prema njemu u tom odnosu uvijek biti podređena strana koja će služiti tuđim interesima.

Uz sve nedostatke Vital (1967) vidi i prednosti koje male države imaju za razliku od velikih. To su velika koherentnost i unutarnje zajedništvo, kao i mali broj vanjskopolitičkih ciljeva, od kojih su neki i presudni za opstanak, zbog čega posljedično imaju veliku podršku vlastitog stanovništva.

Prema neorealističkom pristupu (Browning, 2006) nejednakost u raspodjeli moći primorava male države na jednu od dviju suprotnih strategija:

- strategiju *balancing*
- strategiju *bandwagoning*.

Balancing strategija, kako ju je opisao Labs (1992), tvrdi da male države uravnotežuju ili balansiraju svoju vanjsku politiku u odnosu na igre moći velikih sila.

Walt (1987), promatrajući te dvije strategije kroz neorealistički pristup te pretežno kroz konstelaciju moći i rata, naziva *bandwagoning*² strategijom u kojoj se mala država priklanja zahtjevima snažnije velike sile podilazeći pod njezinu sferu utjecaja ili se udružuje s velikom silom u savez. Navodi da je *balancing* udruživanje sa slabijom stranom i da je sklonija snažnijim državama, dok je *bandwagoning* udruživanje s jačim saveznikom te je karakteristična za slabije države.

Schweller (1994) smatra da strategije *bandwagoning* i *balancing* nisu nužno suprotne, već da se radi o motivaciji ili onomu što se namjerava postići strategijom. *Bandwagoning* je po njemu strategija usmjerena na ostvarivanje koristi, dok je *balancing* strategija usmjerena na sigurnost. On ističe da strategija *bandwagoning* za malu državu ne mora nužno biti negativna ako se stavi u kontekst udruživanja sa snažnom koalicijom koja želi postići stabilizaciju ili mir. Također, uspoređivanjem politike *bandwagoning* i *balancing* Schweller navodi da se *bandwagoning* za malu državu može pokazati kao perspektivno profitabilna politika, dok je strategija *balancing* ponekad rizična te joj male države pribjegavaju samo s ciljem očuvanja vlastite opstojnosti, ali često vrlo nevoljko.

Hill (2003) definira četiri vanjskopolitičke strategije koje nisu ekskluzivno svojstvene malim državama, ali je one u dominantnoj mjeri provode. Naziva ih još i defenzivnima, a to su:

² *Bandwagoning* (eng.) dolazi od engleskih riječi koje u doslovnom prijevodu znače prikopčavanje za vagon te se koristi fraza „uskakanje u vagon”. U uobičajenom engleskom izričaju izraz *bandwagoning* koristi se za opisivanje aktivnosti, grupe, pokreta itd. koji je postao uspješan ili moderan i tako privlači mnoge nove ljude (Cambridge Dictionary, 2021).

- vanjska politika koncentrirana na opstanak (*survival oriented foreign policy*)
- multilateralizam kao oblik zaklona (*multilateralism as a form of shelter*)
- vanjska politika niše (*niche foreign policy*)
- vanjska politika šutnje (*quietism*).

Vanjskom politikom koncentriranom na opstanak, prema Hillu, koriste se države koje se nalaze u neposrednoj opasnosti od vanjskih prijetnji. Takva politička strategija zahtijeva upotrebu ogromne političke energije usmjerene na obrambenu i vanjsku politiku. Kao primjer korištene su poslijeratna Švedska i Švicarska ili bivša Jugoslavija i Rumunjska za vrijeme hladnog rata. Multilateralizmom kao oblikom zaklona koriste se države koje se iz nekog razloga ne žele isticati, ali svejedno žele utjecati na svjetsku politiku. Hill se koristi primjerom poslijeratne Njemačke i Italije koje su, opterećene stigmom ratne nacionalističke prošlosti, pronašle način da kroz multilateralizam u okvirima Europske unije ostvare utjecaj na međunarodnoj razini pod zaklonom zajedničke vanjske politike. Multilateralizmom se kao oblikom zaklona vrlo često koriste male države koje su pod kišobranom (zaklonom) multilateralizma pronašle način ostvarivanja mnogo većeg utjecaja i sudjelovanja u međunarodnoj politici. Globalna sila SAD također se koristi multilateralizmom, primjerice, u UN-u u svrhu ostvarivanja vlastitih nacionalnih interesa koje bi daleko teže postigli jednostranim djelovanjem.

Vanjska politika niše predstavlja određenu specijaliziranu ili orijentiranu vanjsku politiku na jedinstvenu nišu. Male države zbog potkapacitiranosti ostvaruju toliko im bitnu vidljivost u svjetskoj politici preuzimajući ulogu i služeći se strategijom niše. Hill spominje primjer Švicarske koja je profitirala svojom „financijskom” nišom kroz neutralnost u Drugome svjetskom ratu pa sve do novijih dana kroz sudjelovanje u mnogim UN-ovim i drugim međunarodnim organizacijama. Također, spominje i primjer Norveške koja se uspješno koristi svojom ulogom medijatora ili posrednika (Izrael – Palestinci, Šri Lanka – Tamilski tigrovi) te specijalizacijom Kanade (Jović, 2011) u području mirovnih misija.

Vanjsku politiku šutnje Hill naziva najintrovertnijom vanjskom politikom. Svojstvena je državama sklonim izolacionizmu koje su sudjelovanje u međunarodnoj politici sveli na minimum. Kao primjer navodi Albaniju u vrijeme Envera Hoxe.

Thorhallsson (2018) spominje dvije najnovije dominantne teorijske spoznaje ponašanja malih država u međunarodnim odnosima. One se mogu karakterizirati i kao strategije, a to su:

- stjecanje statusa (*status-seeking*)

- teorija skloništa (*shelter theory*).

Thorhallsson (2018) navodi strategiju stjecanja statusa koja se u dosadašnjoj teoriji međunarodnih odnosa odnosila gotovo isključivo na velike sile, no pokazala se mnogo bitnijom za male države.

Za razliku od velikih sila koje već imaju osiguran status, samim položajem velike sile te uvažavanjem u međunarodnoj zajednici male države taj status moraju zaslužiti. Budući da imaju ograničene resurse te su percipirane kao slabe države, još i više pate od statusne nesigurnosti (Wohlforth, Carvalho, Leira i Neumann, 2017). Thorhallsson zaključuje da su promicanje liberalno-demokratskih normi i vrijednosti, kao i ulaganje u vojne resurse te povećavanje vojnih kapaciteta neki od načina na koje male države primjenjuju strategiju stjecanja statusa.

Teorija zaklona jedna je od strategija kojom se male države služe s ciljem ostvarivanja utjecaja koji dobivaju zaštitom veće sile ili međunarodnim udruživanjem. Ti koraci, kao dio teorije zaklona, nužni su za opstanak jer su male države ekonomski slabe i ovisne te vojno potkapacitirane. Također, ova strategija odnosi se i na zaštitu malih država koje im pružaju međunarodne norme, vladavina prava i međunarodni sporazumi. Male države kroz strategiju zaklona osiguravaju svoju osnovnu zaštitu, ali i nadalje zadržavaju mogućnost utjecaja u međunarodnim odnosima (Thorhallsson, 2018).

Najveći prioritet malih država sigurno je međunarodno okruženje u kojemu neće biti vojno ugroženi te će moći nesmetano trgovati. Zbog toga streme multilateralizmu koji sam po sebi nameće norme ponašanja u međunarodnim odnosima koje su malim državama ključne za njihov opstanak i ekonomski razvoj. Budući da su vojno slabe i potkapacitirane, mirni poredak im je jedan od ključnih stvari potrebnih za opstanak i razvoj.

Za ekonomski razvoj ključno je otvoreno ekonomsko tržište pa su shodno tomu male zemlje veliki pobornici slobodne trgovine i aktivni su u stvaranju svjetskih trgovinskih normi. Opstanak malih država uvelike ovisi o otvorenosti svjetskoga ekonomskog tržišta (Alesina i Spolaore 2003).

Veličina je bitna, malo ne znači nužno i slabo. Male države kroz pravilnu strategiju vanjske politike trebaju znati iskoristiti svoje prednosti da bi povećale svoj utjecaj. Pritom se iz malih država transformiraju u tzv. male sile.

2.5. Male sile

Male države su u stručnoj literaturi 19. stoljeća svoj začetak imale pod imenom male sile (*small powers*). Razlog tomu je što su se u europskim jezicima države uobičajeno nazivale silama. Danas se pojam sile dominantno odnosi na velike sile, nešto rjeđe na srednje sile (*middle powers*), a pojam male sile danas se uobičajeno stavlja u kategoriju malih država (Neumann i Gstöhl, 2004).

Handel (1981) smatra da je pojam male sile sam po sebi kontradiktoran, kako semantički, tako i logički. Ističe da je glavna karakteristika slabih (malih) država nedostatak snage te su onda neprekidno opterećene opstankom. Fox (1959) malu silu opisuje kao ponajviše „lokalnu” silu, čiji su zahtjevi i utjecaj ograničeni na vlastito i neposredno okruženje. Sličnu definiciju daje Rothstein (1968) koji zaključuje da zbog vojne slabosti imaju užu sferu interesa i manju slobodu djelovanja. Kassimeris (2009) pak navodi da kategoriju *small powers* predstavljaju male države s naglašenim vojnim sposobnostima.

Male države, u svojoj želji da ostvare što veći utjecaj, koriste se strategijom stjecanja statusa. Status male sile (*small power*) nastoje steći kroz suradnju, a ne kroz konflikt ili natjecanje te se pozicioniraju što bliže velikoj sili ili hegemonu. Pritom dijele istu normativnu strukturu vodećih velikih sila i nastoje biti percipirane kao dobre sile (*good powers*). Kroz suradnju s hegemonom te kroz percipiranu ulogu dobre sile nadaju se da će dio statusa velike sile tako pripasti i njima. Ponekad mala država može i kroz strategiju izazivanja i natjecanja s velikom silom ostvariti željeni status (Wohlforth, Carvalho, Leira i Neumann, 2017). Rothstein (1968) definira malu silu kao onu koja je svjesna svojih nedostataka te ne može osigurati vlastitu sigurnost bez pomoći drugih država ili organizacija. Ulazeći u savezništvo s velikom silom, mala država, prema Rothsteinu, nema velikog utjecaja u igrama moći velikih sila, ali postaje utjecajnija u sukobu s ostalim malim državama.

2.6. Mikrodržave

Iako se u stručnoj literaturi ne spominje previše, vjerojatno zbog još manjeg interesa istraživača međunarodnih odnosa za ovu kategoriju država, za potrebe ovoga doktorskog rada definirat će se, ili barem to pokušati, postojanje još jedne kategorije država, a to su mikrodržave.

Uz sve već spomenute probleme i neslaganja znanstvenika oko konačne definicije malih država, slično se pokazuje i u ovoj kategoriji. Ne postoji usuglašena definicija što je mikrodržava niti postoje granice između kategorija mikrodržava – malih država te su one često nejasne i arbitrarno određene (Neumann i Gstöhl, 2004).

Ne ulazeći u ponovnu problematiku načina definiranja, kao kriterij će se uzeti ponovno veličina populacije kojom se u svojim klasifikacijama koriste UN i Commonwealth, a koja definira kao mikrodržavu svaku onu s populacijom manjom od 1 milijuna (Wivel i Oest, 2010).

Tablica 2.4. Mikrodržave

Država	2013.	2018.
Cipar	1.143.866,00	1.189.265,00
Crna Gora	621.207,00	622.227,00
Luksemburg	543.360,00	607.950,00
Malta	425.967,00	484.630,00

Izvor: World Bank, World Development Indicators (2018).

U tablici 2.4. prikazane su tri članice Europske unije s obzirom na broj stanovnika, od kojih su Luksemburg i Malta nedvojbeno u kategoriji mikrodržava zajedno sa susjednom Crnom Gorom te Ciprom kao graničnom državom.

2.7. Teorijski okvir – male države

Kroz ovo poglavlje prezentiran je polazni teorijski okvir kategorije malih država koji je temeljno polazište ovoga doktorskog rada u kojemu se promatra pozicioniranje Republike Hrvatske prema modelu male države. Definiranje malih država teoretski je dosta izazovno zbog mnogostrukih kriterija i pristupa. Oni najobjektivniji kvantitativni u svojim dvjema kategorijama BDP-a i površine nisu odgovarajući jer su često suprotstavljeni u konceptu moći. Treća kvantitativna kategorija, broj stanovnika, jedna je od najpopularnijih i predstavlja najdominantniji pristup definiranja malih država. Kvalitativni pristup najbliži je kvalificiranju malih država prema konceptu moći te shodno tomu donosi zanimljiv psihološki element poput samopercepcije, ali i obrazaca ponašanja u međunarodnim odnosima. Odnosni ili relacijski pristup pruža možda i najjednostavniji način klasifikacije jer manjkavost kvantitativnih kriterija nadomješta kroz međuodnos svih dostupnih kriterija i pokazatelja, odnosa države prema okruženju i u odnosu na druge države.

Male države prema međunarodnim teorijama i realističkom pristupu doživljavane su kao objekt bez mogućnosti utjecaja te se smatraju nevažnima u kreiranju vanjske politike. Neoliberalni pristup je za male države mnogo povoljniji jer ograničava moć velikih sila nametanjem međunarodnih normi i vladavine prava pa slijednom toga male države imaju mnogo više prostora i utjecaja. Konstruktivizam je pak ravnodušan prema malim državama te navodi da se

ponašanje i perspektiva države mijenjaju s promjenama njihova identiteta, interesa i unutarnjih uvjerenja.

Malim državama često se pripisuju negativni čimbenici poput potkapacitiranosti i ograničenosti. Male države su vojno slabe i imaju sužen manevarski prostor i doseg u vanjskoj politici, teže utjecaju, ali pate od manjka istog, često su ovisne i sklone utjecaju velikih sila, ekonomski su slabe i ranjive te zbog toga teže mirnodopskom poretku. Sve se to povezuje uz koncept moći, tj. nedostatak iste malih država, što je temelj realističkog pristupa koji nepovoljno promatra male države. Male države provode vanjsku politiku s obzirom na svoje okruženje, konstelaciju moći i dostupnost strategija. Jedna je od najpovoljnijih i najpopularnijih strategija multilateralizam koji štiti male države uz istodobnu mogućnost ostvarivanja utjecaja. Male države s naglašenim vojnim sposobnostima, ali i one koje se koriste strategijom stjecanja statusa kroz suradnju i pozicioniranje što bliže hegemonu izdižu se iznad svoje kategorije te se mogu nazvati malim silama. One ne utječu značajno na igre moći velikih sila, ali utječu na sukob s ostalim državama i regionalnim okvirima.

Uz kategoriju malih država stručna literatura poznaje i kategoriju država koje se nazivaju mikrodržave kojoj pripadaju sve države s populacijom manjom od 1 milijuna.

3. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ I AKTERI VANJSKE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE

S obzirom na prednosti i nedostatke koje male države imaju u međunarodnom okruženju, jako je bitno za svaku polazišnu analizu determinirati geopolitički položaj države jer on objašnjava i utječe na korištene vanjskopolitičke strategije. U ovom poglavlju analizira se dotadašnji i novi geopolitički položaj Republike Hrvatske s aspekta članstva u Europskoj uniji. Također, analiziraju se akteri hrvatske vanjske politike jer je važno postaviti ispravnu analitičku strukturu za analize koje slijede u ovome doktorskom radu.

3.1. Geopolitički položaj Republike Hrvatske

Za bolju analizu vanjskopolitičkog pozicioniranja Republike Hrvatske, nakon ulaska u Europsku uniju, potrebno je odrediti njezin geopolitički položaj. Provest će se analiza kritičke geopolitike (*critical geopolitics*) koja geopolitički položaj, prema Kurečiću (2001), promatra kroz četiri skupine odrednica:

- geografski čimbenici
- globalne geopolitičke strukture
- političko okruženje države
- političke situacije u samoj državi.

3.1.1. Geografski čimbenici

Vukadinović (1993) ističe da snaga Hrvatske uvelike izvire iz njezina geografskog položaja i da u usporedbi s novim europskim državama ima najpovoljniji položaj jer je smještena na komunikacijskim pravcima sjever – jug te istok zapad i prema tome trebala bi postati značajna poveznica zračnih, cestovnih i pomorskih puteva. Magaš (1997), opisujući geografski položaj Hrvatske, isti također smatra značajnim jer obuhvaća jedinstvenu zonu dodira srednjeg Podunavlja i središnjeg Sredozemlja. Smještena je između triju velikih europskih prirodno-geografskih cjelina. Sjeverni, pretežno nizinski prostor, dio je Panonske nizine, jadranski primorski pojas dio je europskoga Sredozemlja, dok je gorsko-planinski dio sastavni dio dinarskoga planinskog sustava, reljefne okosnice zapadnoga dijela prostora nazivanog Balkanskim poluotokom. Sjeverozapadno od Hrvatske, nedaleko od njezinih granica, nalazi se i četvrta velika prirodna cjelina – alpski planinski sustav. Pripadajućim teritorijem Hrvatska ne zalazi u alpsko područje, no Alpe su svejedno bitne u širem regionalnom kontekstu. Zbog oblika državnog teritorija Hrvatska znatno više zahvaća panonski (oko 55 % površine) i sredozemni (oko 31 % površine) nego dinarski (oko 14 % površine) prostor (Klemenčić, 2011). Definiranje Hrvatske prema geografskim čimbenicima nije jednostavno i ne smije se promatrati isključivo kao takvo jer se uz geografske čimbenike često uključuju kulturni, povijesni i politički čimbenici koji u geografiji nalaze opravdanje. Slijedom toga, geopolitički identitet Hrvatske često je u sukobu s geografskim identitetom. Hrvatska je često svrstavana u političko-konstruirani termin – zapadni Balkan zbog činjenice da je nakon Drugoga svjetskog rata pripala tzv. balkanskomu kulturno-civilizacijskom krugu i tu ostala idućih 70-ak godina. Međutim, nakon samostalnosti Hrvatska se opirala svrstavanju u balkanski krug te se nastojala pozicionirati kao srednjoeuropska država pozivajući se na tisućljetnu pripadnost tomu kulturno-civilizacijskom krugu.

Klemenčić (2011), uz prezentirane pripadnosti različitim geografskim cjelinama (panonska, sredozemna, balkanska i alpska), ističe i već spomenute različite kulturno-civilizacijske utjecaje (sredozemni-romanski, srednjoeuropski i balkanski). Uz sve to, pridodaje i pitanje povijesne političke rascjepkanosti hrvatskih zemalja po kojemu se danas bitno regionalno razlikuju.

Klemenčić navodi da, iako Hrvatsku *Encyclopaedia Britannica* definira kao zemlju smještenu na zapadno-središnjem Balkanu, *Britannica* ipak uzima i kulturni, povijesni i civilizacijski aspekt te zaključno kaže: „...teritorij Hrvatske povezuje srednjoeuropski svijet sa sredozemnim svijetom, dok je njezina povijest obilježena graničnim položajem”.

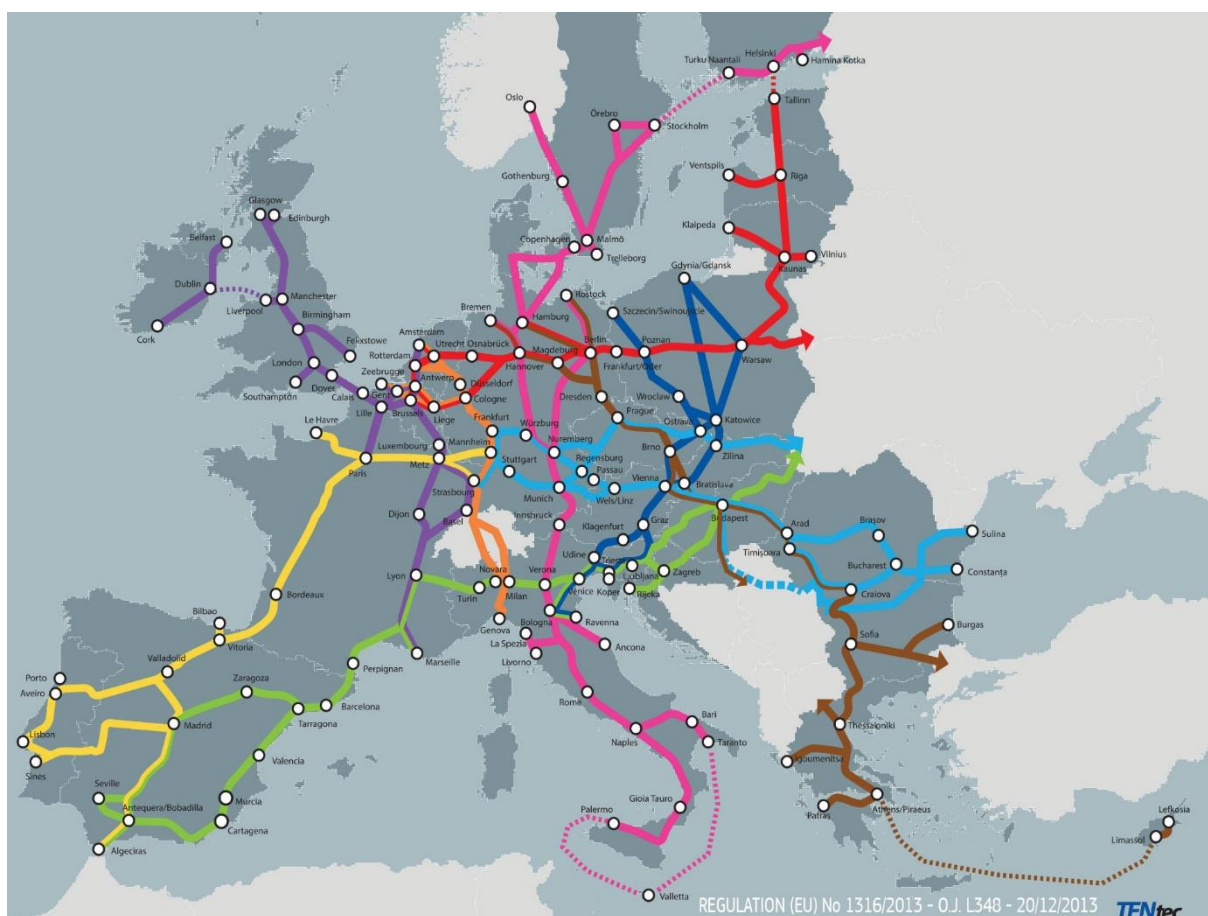
U literaturi i službenim dokumentima Republika Hrvatska danas se predstavlja i pozicionira kao zemlja jugoistočne Europe, ali i kao srednjoeuropska, mediteranska podunavsko-panonska država koja baštini ostavštine prapovijesti, antičke Grčke i Rima, Bizanta, Karolinškog i Otomanskog Carstva te Venecije koja je obilježila obalno područje i Austro-Ugarske Monarhije koja je obilježila kontinentalnu Hrvatsku (Hrvatski sabor, 2017b).

Hrvatska za razliku od mnogih geografski kompaktnih zemalja ima nepovoljan geografski oblik (potkove) i zbog svoje izduženosti karakterizira se kao nepovoljan prometni i vojno-obrambeni čimbenik. Takav nepovoljan oblik, zasnovan na nepovoljnim povijesnim čimbenicima i obrambenim ratovima (prodiranjem Otomanskog Carstva) ipak posjeduje esencijalnu geopolitičku i geostratešku vrijednost koju se uspjelo sačuvati, a to je Jadran. Zbog njega Hrvatska ima iznimno snažan geopolitički utjecaj. U odnosu na ostale zemlje u okruženju koje nemaju izlaz na more, Hrvatska ima potencijal za ostvarivanje uloge međunarodnog i regionalno važnog subjekta. Jadransko more je usko i zatvoreno te pruža vojnostratešku prednost jer je kao zaljev najdublje uvučeno u europski kontinent. Zbog toga je Jadran za Hrvatsku kao geografski čimbenik ključan strateški potencijal i značajni generator nacionalne moći koji još nije u dovoljnoj mjeri iskorišten (Beretin, 2019).

Uz Jadran, vrlo je važan i geoprometni položaj Hrvatske. Hrvatska je svojim položajem smještena između zapadnoeuropskih zemalja Austrije, Slovenije i Italije te istočnoeuropskih zemalja Mađarske, Srbije i Bosne i Hercegovine i kao takva ima važnu geopolitičku i prometnu ulogu u Europi. Preko Hrvatske prolazi nekoliko paneuropskih prometnih koridora i njihovih ogranaka, definiranih na ministarskoj konferenciji Europske unije 1997. godine u Helsinkiju. Tada je definirano deset paneuropskih prometnih koridora, a uz njih i četiri paneuropska prometna područja: Barentsovo euro-arktičko, Crnomorsko, Mediteransko i Jadransko-jonsko područje (Hrvatska enciklopedija, 2020).

Nadalje, proširenjem Europske unije i odlukom Europske komisije od 18. listopada 2013. godine većina koridora postaje dio TEN-T mreže (*Trans – European Network – Transport*) ili transeuropske prometne mreže te je definirano devet novih koridora osnovne prometne mreže Europske unije kao okosnice za spajanje 94 glavnih europskih luka i 38 ključnih zračnih luka sa željeznicom i cestama u glavnim gradovima europskih zemalja. Tih devet koridora (slika 3.1.) su: Baltičko-jadranski, Sjeverno more – Baltik, Mediteranski, Bliski istok – Istočni

Mediteran, Skandinavsko-mediteranski, Rajnsko-alpski, Atlantski, Sjeverno more – Mediteran te Rajna – Dunav. Svaki od koridora, da bi zadovoljio kriterije, mora uključivati tri vrste prometne infrastrukture te prolaziti kroz tri države članice i dva granična prijelaza.

Izvor: European Commission (2021)

Slika 3.1. Karta devet Transeuropskih prometnih koridora

Hrvatska se nalazi na dvama koridorima osnovnih prometnih mreža: na Mediteranskom koridoru (zelenja boja) i na koridoru Rajna – Dunav (plava boja). Mediteranski koridor povezuje jug Iberijskog poluotoka, preko španjolske i francuske mediteranske obale prolazi kroz Alpe na sjeveru Italije, zatim ulazi u Sloveniju i ide dalje prema mađarsko-ukrajinskoj granici. Riječ je o cestovnom i željezničkom koridoru, a njegov sastavni dio je i pravac Rijeka – Zagreb – Budimpešta (željeznički i cestovni pravac koji je u RH poznat pod nazivom Vb koridor). Na Mediteranski koridor nastavlja se cestovni i željeznički pravac Zagreb – Slovenija koji je u RH poznat pod nazivom X. koridor. Hrvatska će preko tog koridora biti spojena i na Baltičko-jadranski koridor koji ide od Baltičkog mora kroz Poljsku, preko Beča i Bratislave do sjeverne Italije. Koridor Rajna – Dunav riječni je pravac koji povezuje Strasbour, Frankfurt, Beč,

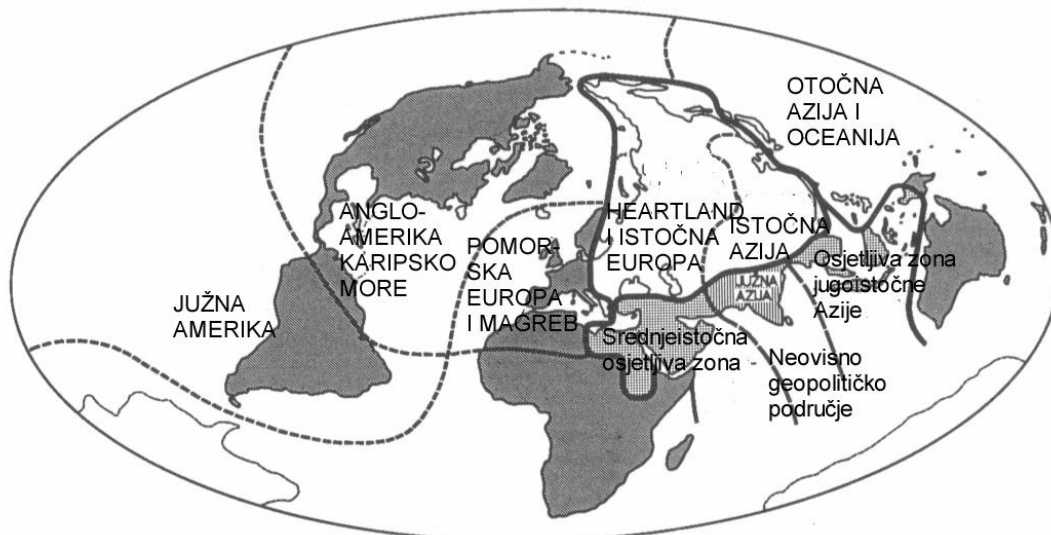
Bratistavu i Budimpeštu, odakle se jedan dio račva prema Rumunjskoj, a drugi ide Dunavom između Hrvatske i Srbije i dalje na Crno more, a u RH je poznat pod nazivom VII. koridor (Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, 2021).

Shodno tomu, najveća snaga i utjecaj, a time i poželjnost za članstvo u međunarodnim asocijacijama, prvenstveno u NATO-u, proizlazi iz geografskog i geoprometnog položaja Republike Hrvatske. Također, izlaz na Jadransko more i granično područje s nestabilnim državama (BiH i Srbijom) čini Republiku Hrvatsku poželjnom članicom, zbog čega je relativno brzo, zahvaljujući i velikoj podršci SAD-a, primljena u članstvo NATO-a.

Što se tiče članstva u Europskoj uniji, ono je za RH bilo izuzetno bitno zbog geografskog položaja. Nakon primitka susjedne Slovenije u Europsku uniju, Republika Hrvatska se geografski našla na samoj vanjskoj granici Europske unije i Schengenskog područja, što je doista nepovoljan položaj s prometnog gledišta.

3.1.2. Globalne geopolitičke strukture

Kada se govori o globalnim geopolitičkim strukturama, potrebno je osvrnuti se na podjelu svijeta prema američkom geopolitičaru Bernardu Cohenu. Cohen (2003a) je, naime, svijet podijelio na dva geopolitička područja: kontinentalno i maritimno. Ta dva geopolitička područja sastoje se od „geostrateških područja”, „geopolitičkih regija” te „država i ostalih teritorijalnih jedinica”. Inicijalno, prema Choenu, postojala su tri geostrateška područja ili, kako ih on naziva, *geostrategic realms* (SAD, maritimna Europa i Kina u kontinentalno-maritimnoj kombinaciji) te devet geopolitičkih regija. Međutim, ta podjela mijenjala se kroz povijest kao posljedica promjena geopolitičkih odnosa. Područja koja leže između regija on naziva i zonama kompresije. Zone kompresije mogu biti nestabilne ili rastrgane građanskim ratovima te ih tada naziva *shatterbeltima* ili stabilne i prosperitetne te ih tada naziva *gateway* regije. *Shatterbelt* regije su nestabilne često zbog regionalnog ili vanjskog utjecaja i sukoba, dok su *gateway* regije male države orijentirane na razvoj trgovine i nestabilnije su zbog pozitivnih učinaka na razvoj gospodarstva (Cohen, 2003a). Također, *gateway* države imaju ulogu povezivanja različitih dijelova svijeta olakšavajući razmjenu robe, ideja i ljudi. Iako se mogu razlikovati u političkom, vjerskom, kulturnom i dr. uređenju, svima njima zajednička je strateška ekonomska lokacija ili prilagodljiv ekonomski potencijal te povoljan pristup kopnenim i morskim područjima (Cohen, 2003b).

Izvor: Crvtila (2000) prema Cohen, B.S., *Geography and Politics in a Divided World*, Methuen, London, 1964.

Slika 3.2. Podjela svijeta prema Cohenu

Zahvaljujući upravo svojem položaju, Hrvatska je imala mogućnost iskoristiti svoju poziciju u odnosu na globalne geopolitičke strukture jer se nalazi na dodiru geostrateških područja, geopolitičke regije *Heartland* i istočne Europe, regija maritimne Europe i Magreba te na dodiru europskih regija srednje i jugoistočne Europe (slika 3.2.). Zbog svojeg položaja mogla je postati *gateway* država prema jugoistočnoj Europi (Kurečić, 2008).

O potencijalu Hrvatske da postane *gateway* država piše i Crvtila (2000) koji navodi da u svojim karakteristikama *gateway* države djeluju stabilizacijski na zemlje iz svojeg susjedstva – ne samo politički, već sigurnosno i gospodarski. One ne predstavljaju prijetnju velikim ni malim susjednim državama i karakteristične su po svojim miroljubivim obilježjima. *Gateway* država nastoji se ne svrstavati uz niti jednu veliku svjetsku silu, već želi biti u dobrim odnosima sa svima. Crvtila ističe zamku koja može predstavljati opasnost za državu koja nastoji postati *gateway* država. Ona se nikako ne bi smjela povezivati s isključivo jednom svjetskom silom, već treba težiti politici uravnoteženog odnosa prema regionalnim i svjetskim silama.

3.1.3. Političko okruženje države

Budući da se Hrvatska pozicionira kao država jugoistočne Europe, taj je prostor njezino političko okruženje. Postoje dvije grupe država s kojima graniči: članice Europske unije (Italija, Slovenija i Mađarska) te zemlje zapadnog Balkana (Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora).

U toj se konstelaciji Hrvatska svakako doima i može promatrati kao most između Europske unije i država zapadnog Balkana.

Cvrtila (2000) to promatra u kontekstu povoljnih i nepovoljnih okolnosti političkog okruženja te prikaz iskazuje u postocima i navodi da se 41 % ukupne kopnene granice odnosi na države iz povoljnoga političkog okruženja (Slovenija i Mađarska), dok preostalih 59 % čini geopolitičko nestabilno susjedstvo (Bosna i Hercegovina i Srbija) koje spada u nepovoljno političko okruženje.

Tablica 3.1. Političko okruženje RH

Država	Glavne prednosti	Glavne prijetnje
Italija	<ul style="list-style-type: none"> • EU članica • NATO članica • jedna od triju najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera 	<ul style="list-style-type: none"> • zajedno sa Slovenijom opstruirala punu provedbu ZERP-a proglašenog 2003. godine
Slovenija	<ul style="list-style-type: none"> • EU članica • NATO članica • jedna od triju najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera 	<ul style="list-style-type: none"> • teritorijalni sporovi na kopnu i moru • zajedno s Italijom opstruirala punu provedbu ZERP-a proglašenog 2003. godine • pokušala opstruirati ulazak Hrvatske u NATO i EU • inzistira na izravnom izlazu u međunarodne vode
Mađarska	<ul style="list-style-type: none"> • EU članica • NATO članica 	<ul style="list-style-type: none"> • INA – MOL spor (2013.) • spor tijekom migrantske krize (2015.)
BIH	<ul style="list-style-type: none"> • hrvatski narod kao jedan od triju konstitutivnih naroda • bitan vanjskotrgovinski partner 	<ul style="list-style-type: none"> • teritorijalni sporovi na kopnu i moru • zahtijeva poput Slovenije nesmetan izlaz na otvoreno more • pokušaj opstruiranja početka gradnje Pelješkog mosta • česte konfrontacije zbog položaja hrvatskog naroda u BiH
Srbija	<ul style="list-style-type: none"> • bitan vanjskotrgovinski partner 	<ul style="list-style-type: none"> • teritorijalni sporovi • neriješen problem nestalih u Domovinskom ratu • hrvatski uvjeti vezani za poglavlje 23. pristupnih pregovora s EU-om • snažan ruski utjecaj
Crna Gora	<ul style="list-style-type: none"> • NATO članica 	<ul style="list-style-type: none"> • teritorijalni sporovi • složena politička situacija • snažan srpski i ruski utjecaj

Izvor: Izradio autor

Uz Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, nepovoljno političko okruženje pojačava blizina ostalih država „Zapadnog Balkana” s nedovoljnom stabilnom političkom strukturom kojoj pripadaju Crna Gora, Kosovo i Makedonija.

U Strategiji nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (Hrvatski sabor, 2017a) stoji da je jugoistočno susjedstvo, iako euroatlantski dominantno, i dalje podložno utjecaju drugih globalnih i regionalnih aktera s različitim destabilizacijskim utjecajem. Ukazuje se na to da je upravo ono najveća prijetnja geopolitičkom položaju Republike Hrvatske jer se i nadalje pojavljuju negativni trendovi nestabilnosti, nesigurnosti, napetosti i vanjskih destabilizirajućih utjecaja. Ukazuje se na trendove jačanja netolerancije, radikalizma (posebice islamističkog) i ekstremizma povezanog s ratovima u Siriji i Iraku. Također, Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske upozorava i na jačanje radikalnog nacionalizma utemeljenog na velikodržavnim ideologijama s idejama promjene granica te aktivnostima usmjerenim na narušavanje vjerodostojnosti i ugleda Republike Hrvatske kao jedne od sigurnosnih prijetnji u jugoistočnom susjedstvu.

Teritorijalni sporovi koje Hrvatska vodi sa svim državama bivše Jugoslavije s kojima graniči također je još jedan od nepovoljnih čimbenika političkog okruženja (tablica 3.1.). Ti teritorijalni sporovi opterećuju međudržavne međususjedske odnose te su često razlog diplomatskih sukoba i pograničnih incidenata. To se posebno ogleda na primjeru Slovenije i eskalacije diplomatskog sukoba oko arbitražnog sporazuma o granici. Granični sporovi s BiH također generiraju međudržavne sporove i diplomatske sukobe poput bosansko-hercegovačkog pokušaja opstrukcije gradnje Pelješkog mosta, što dokazuje da teritorijalno-granični sporovi generiraju međudržavne diplomatske sporove i utječu negativno na geopolitički položaj Republike Hrvatske. Iako teritorijalni sporovi sa Srbijom u ovom razdoblju nisu bili u središtu međusobnih odnosa, oni, uz one koje Hrvatska ima i s Crnom Gorom, i u budućnosti također predstavljaju potencijalnu prijetnju i mogućnost novih diplomatskih sukoba.

U kontekstu pridruživanja NATO-u Republika Hrvatska je u svojem političkom okruženju trebala postati stabilizacijskim čimbenikom, prvenstveno za Bosnu i Hercegovinu, državu nestabilnog političkog uređenja, duboko podijeljenu i devastiranu ratom te Srbiju koja ima nepovoljan utjecaj na gotovo sve svoje susjede (BiH, Hrvatska, Kosovo, Crna Gora), uz snažan ruski utjecaj u regiji.

Hrvatska također graniči s još jednom državom koja je od interesa NATO-u, s Crnom Gorom koja je primljena u članstvo 2017. godine te je zajedno s Albanijom zaokružila sferu utjecaja NATO-a na istočnoj strani Jadrana. Luša (2012) navodi da je upravo to bio geostrateški cilj NATO-a koji je primitkom Albanije i Hrvatske (2009), a kasnije i Crne Gore (2017) smjerao

stabilizaciju trusne regije zapadnog Balkana te jačanje svojega južnog krila, iznimno važnog u borbi protiv terorizma. Primitak Crne Gore u NATO te nastavak napretka prema članstvu u Europskoj uniji djelovao je iznimno pozitivno na hrvatsko-crnogorske međudržavne odnose, ali i na ukupni geopolitički položaj RH.

Članstvo u Europskoj uniji snažno je pozitivno utjecalo i rezultiralo jačanjem geopolitičkog položaja, prvenstveno u odnosu na političko okruženje RH. To se prvenstveno očitava na smanjenju negativnog utjecaja već spomenutih teritorijalnih sporova sa susjednim državama. Promijenjen, bitno snažniji geopolitički položaj kao EU članice utjecao je na odnos moći između RH i susjednih država (ponajviše Slovenije, ali i Srbije te BiH) u kojem RH nastupa s bitno jačeg ili jednakopravnijeg položaja. Snažniji položaj, osim u teritorijalnim sporovima, daje RH mogućnost i snažnije zaštite Hrvata koji žive u susjednim državama (BiH, Srbija), što je do sada bilo poprilično neučinkovito u nepovoljnim okolnostima.

3.1.4. Politička situacija u Hrvatskoj

Republika Hrvatska je po svojem političkom uređenju, prema Ustavu iz 2000. godine, parlamentarna demokracija. Demokratsko političko uređenje uz vladavinu prava, jednakosti i slobode jedan je od osnovnih predujeta za članstvo u međunarodnim organizacijama.

Od 1990-ih sve hrvatske vlade sastavljale su gotovo isključivo dvije glavne političke stranke: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i Socijaldemokratska partija Hrvatska (SDP). Od 1990. do 2018. godine postojalo je ukupno četrnaest hrvatskih vlada. Ako izuzmemo razdoblje od 17. srpnja 1991. do 12. kolovoza 1992. godine, koje je obilježeno trećom hrvatskom vladom nazvanom vladom nacionalnog jedinstva, deset vlada sastavio je HDZ, a tri SDP (Vlada Republike Hrvatske [VLADA], 2021).

Najvažnija okolnost za hrvatsko približavanje NATO-u, a kasnije i EU-u, bili su izbori 3. siječnja 2000. godine kada je Hrvatska iskoračila iz međunarodne izolacije, dobila političko odobravanje za put prema članstvu u Europsku uniju i primljena u Partnerstvo za mir u listopadu iste godine. Na vlasti od 2000. do 2003. godine bila je koalicijska vlada lijevog centra koja je uživala potporu međunarodne zajednice. Međutim, zbog optužbi za nesuradnju s Haškim sudom (slučaj generala Gotovine) cjelokupan proces ubrzanih međunarodnih integracija tada je usporen (Sabotič, 2009).

Godine 2003. na vlast ponovno dolazi vlada desnog centra premijera Ive Sanadera koja je zbog uhićenja generala Gotovine ponovno dobila međunarodno odobravanje za nastavak pridruživanja Europskoj uniji i NATO-u. U vladi su sudjelovali i predstavnici srpske nacionalne

manjine, što je posebno dobro prihvatila međunarodna zajednica. Sanader je time, prema Joviću (2011), napravio politički zaokret od konzervativnog (antieuropskog) prema liberalno-konzervativnom (proeuropskom nacionalizmu). Novi problem za hrvatsku vladu bilo je slovensko opstruiranje pristupa Hrvatske NATO-u i EU-u zbog bilateralnih sporova.

Hrvatska je svojim pristupanjem NATO-u željela osigurati prvenstveno svoju stabilnost i sigurnost u odnosu na okruženje. U NATO-u je vidjela jamca stabilnosti kada se uzmu u obzir sigurnosne, ekonomske i političke posljedice sukoba u regiji (Luša, 2012).

Kasnijim pristupanjem EU-u 2013. godine, nakon dugog razdoblja od deset godina pregovora, RH je nastojala ojačati svoju ekonomsku stabilnost i prosperitet. Pritom treba naglasiti da je ključnu ulogu u zaključivanju pregovora s EU-om odigrala jedanaesta hrvatska vlada premijerke Jadranke Kosor (1. srpnja 2009. – 23. prosinca 2011.) koja je potpisivanjem sporazuma o arbitraži granice sa Slovenijom ubrzanim koracima završila pregovore i potpisala pristupni ugovor između RH i EU. U trenutku pristupanja Europskoj uniji na vlast ponovno dolazi opcija lijevog centra, dvanaesta hrvatska vlada premijera Zorana Milanovića od (23. prosinca 2011. do 22. siječnja 2016.) koju je obilježio i prvi sukob s Europskom unijom oko provedbe europskoga uhidbenog naloga, a koji se dogodio neposredno nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Nakon nje dolazi trinaesta hrvatska vlada koja je kratko trajala i to od 23. siječnja 2016. do 19. listopada 2016. godine na čelu s premijerom Timom Oreškovićem. Vladu je ponovno sastavio HDZ uz pomoć koalicijskih partnera (Domovinska koalicija i MOST), ali joj je uslijed eskalacije međusobnih sukoba u Hrvatskom saboru izglasano nepovjerenje. Četrnaestu hrvatsku vladu (ponovno koalicijsku) formira HDZ i MOST te ona uz ponovnu eskalaciju sukoba s koalicijskim partnerom ovaj put nije raspuštena, već rekonstruirana te je djelovala od 19. listopada 2016. do 23. srpnja 2020. godine. Predsjednik Vlade RH bio je Andrej Plenković (VLADA, 2021).

Zbog toga je razdoblje od 1. srpnja 2013. do 1. srpnja 2018. godine uistinu dinamično za političku povijest Republike Hrvatske. Po prvi put je u Hrvatskom saboru raspuštena jedna vlada i raspisani su izvanredni izbori te se dogodila i izmjena vlada različitoga političkog svjetonazora, vlade lijevog centra i vlade desnog centra.

3.2. Utjecaj članstva u međunarodnim organizacijama na geopolitički položaj Republike Hrvatske

Promotre li se geopolitički čimbenici i geopolitički položaj prije i poslije pristupanja RH međunarodnim organizacijama (NATO-u i EU-u), može se reći da su se oni uvelike promijenili.

Važan geostrategijski položaj i prometna uloga koju Hrvatska ima u Europi, zajedno s mogućnosti Hrvatske da djeluje kao *gateway* država između maritimne i kopnene regije, djelovali su kao privlačan čimbenik za primitak RH u međunarodne organizacije. Međutim, od presudne važnosti možda je ipak bilo političko okruženje Hrvatske.

Primanjem Hrvatske i Albanije (2009), a kasnije i Crne Gore (2017) u članstvo NATO-a namjera je bila zaokružiti zonu utjecaja na Jadranskom moru, a pritom i stabilizirati trusnu regiju zapadnog Balkana.

Uz sve to, stabilna politička situacija, izlazak Hrvatske iz političke izolacije ubrzao je put prema međunarodnim integracijama i primanje Hrvatske u NATO.

Članstvom u NATO-u RH je osnažila svoj sigurnosni položaj na trusnom i nestabilnom području političkog okruženja države. Njezin geografski položaj i već spomenuto nestabilno političko okruženje uvrstili su je u strateške saveznike SAD-a na ovom području. Novonastali sigurnosni aspekt za RH je uvelike bitan, posebno ako se uzmu u obzir ratna zbivanja 90-ih godina prošlog stoljeća.

Svoj geopolitički položaj u odnosu na političko okruženje dodatno je osnažen pristupanjem RH Europskoj uniji. Gospodarska ekonomska kriza koja je započela 2008. godine, teritorijalni sporovi sa susjednim državama, posebice sa Slovenijom i prijetnja usporavanja ili čak zaustavljanja proširenja Europske unije bili su izazovi koje je Hrvatska nadvladala i uspjela ostvariti svoj najvažniji strateški cilj te postati članicom Europske unije 1. srpnja 2013. godine. Na taj način zaokružen je sigurnosni i ekonomski aspekt te dodatno osnažen hrvatski geopolitički položaj.

Međutim, iako je Republika Hrvatska ostvarila ogromne prednosti zbog članstva u Europskoj uniji i NATO-u, na nju djeluju i različiti negativni geostrateški čimbenici. Izložena je političkom i obavještajnom djelovanju država i nedežavnih čimbenika koji Europsku uniju i NATO doživljavaju kao sigurnosnu prijetnju ili izazov (Hrvatski sabor, 2017a).

3.3. Akteri hrvatske vanjske politike

Vanjska politika skup je mnogih aktera (domaćih i međunarodnih), također skup velikog broja aktera i struktura na obama stranama koji utječu na sudionike na različite načine. Unutarnji akteri vanjske politike mogu biti predsjednici država, premijeri, ministri vanjskih poslova, predsjednici politburoa, parlamenata, parlamentarnih odbora, političkih stranaka i dr. (Carlsnaes, 2016).

Te strukture i aktere u domaćoj i vanjskoj politici i njihove interakcije i sinergije nemoguće je uspješno ugraditi u analizu vanjske politike bez da se analitički postavi druga intelektualna struktura u ovoj dosta kompliciranoj domeni vanjske politike prvog reda kao empirijskom objektu proučavanja.

Shodno tomu, znanstvenicima je jako bitno odabrati odgovarajuću analitičku strukturu ili pristup kao svoju polaznu točku. To je nešto što znanstvenici FPA (*Foreign Policy Analysis*) oduvijek pokušavaju postaviti, uz duboka neslaganja oko neodgovarajućeg pristupa. Ako se promotri prema razinama, može se zaključiti da akteri dominiraju na donjim razinama analize, dok strukture preuzimaju kada razina postane viša i apstraktnija (državna, međunarodna). U FPA prevladavaju tri pristupa. Prvi daje prednost akterima u objašnjenju vanjske politike, drugi naglašava važnost strukturalnih čimbenika, dok treći inkorporira aktere i strukture u istraživački okvir (Carlsnaes, 2016).

Republika Hrvatska je do 2000. godine po političkom uređenju bila tzv. polupredsjednički sustav u kojem je predsjednik republike imao velike ovlasti te je on imenovao premijera i ministre. Takva velika moć predsjednika republike pozicionirala ga je kao najsnažnijeg i najbitnijeg aktera u kreiranju vanjske politike. U takvom uređenju predsjednik vlade nezamjetan je u vanjskoj politici, a ministar vanjskih poslova djeluje kao produžena ruka predsjednika republike. Promjenom Ustava iz 2000. godine u Hrvatskoj je dokinut polupredsjednički sustav te je Hrvatska transformirana u parlamentarnu demokraciju s velikim ovlastima predsjednika vlade. Predsjedniku republike ostavljene su simbolične ovlasti unutar vojno-obavještajnog sektora i dijela vanjske politike. Takvim novim uređenjem u dijelu vanjske politike često se za predsjednika republike kaže da ima položaj sukreatora vanjske politike pa tako u Ustavu RH (Hrvatski sabor, 2010) u članku 99. stoji: „Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske surađuju u oblikovanju i provođenju vanjske politike [...] Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade, odlučuje o osnivanju diplomatskih misija i konzularnih ureda Republike Hrvatske u inozemstvu...Predsjednik Republike, na prijedlog Vlade i uz mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, donosi odluku o postavljanju i opozivu šefova diplomatskih misija Republike Hrvatske u inozemstvu,

uz prethodni supotpis predsjednika Vlade Republike Hrvatske”. S druge strane, u članku 110. navodi se da Vlada RH vodi vanjsku i unutarnju politiku. Sukreiranje i dualizam u segmentu vođenja vanjske politike su se u praksi pokazale dvojbenu učinkovite. To je najviše dolazilo do izražaja u situaciji kada su predsjednik vlade i predsjednik države dolazili iz različitih političkih opcija, kao u slučaju: predsjednik Mesić/Josipović – premijer Sanader, predsjednica Grabar Kitarović – premijer Milanović. Pa čak i u odnosu predsjednica Grabar Kitarović – premijer Plenković u ovome promatranom razdoblju dolazi do razilaženja u vizijama i načinu vođenja vanjske politike. Takav odnos pretežito vodi do minoriziranja uloge predsjednika u provođenju vanjske politike. Od značajnijih razilaženja treba spomenuti pitanje hrvatskog pristupanja NATO-u, pri čemu je tadašnji predsjednik Mesić imao podosta različit pristup i mišljenje o NATO-u, mirovnim misijama, pa i Rusiji za razliku od vlade premijera Sanadera (Mesić za Rusiju, a protiv NATO-a, 2009). Ako se promotri promatrano razdoblje s obzirom na ulogu predsjednika države i vlade u provođenju vanjske politike, njega su u prvom dijelu obilježili sukobi na relaciji premijer Milanović – predsjednica Grabar Kitarović. Vlada premijera Milanovića ignorirala je predsjedničinu „Inicijativu triju mora”, a konfrontirali su se i o načinu pozicioniranja tijekom migrantske krize i diplomatskih sukoba s Mađarskom (MAĐARI POŠTUJU SCHENGEN, A MI NE, 2015). Kasnije, tijekom vlade premijera Plenkovića, vanjskopolitička razilaženja između predsjednice i vlade bila su toliko izražena da su neki medijski komentatori postavljali pitanje ima li Hrvatska dvije vanjske politike ili se radi o neusklađenosti ili pak komplementarnosti referirajući se na slučaj premijerovog posjeta Ukrajini (2106), a predsjedničnog Rusiji (2017) te na neusklađen odlazak predsjednice na put u SAD (2016.) za vrijeme izmjena dviju administracija (Ivanković, 2017). Konfrontacija se dogodila i oko vođenja hrvatske delegacije na Općoj skupštini UN-a 2017. godine. Predsjedničin posjet Rusiji 2017. godine unutarpolitički je promatran kroz navodno opstruiranje premijera Plenkovića. Tako je za suodnos predsjednice i premijera analitičar Ivan Rimac za predsjednicu Grabar Kitarović rekao da je bila nepodudarna i s bivšim premijerom Milanovićem, ali se to tada pripisivalo kohabitaciji, ali da sukob u unutarnjoj (Agrokor, ekonomsko stanje u državi) i vanjskoj politici predsjednice i premijera iz iste političke opcije ukazuje na drugačija objašnjenja (Srzić, 2017).

Razilaženja u vođenju vanjske politike jasno su demonstrirana i 2018. godine tijekom posjeta predsjednika Srbije Vučića Hrvatskoj. Politički analitičar Pero Maldini istaknuo je da se premijer Plenković od početka protivio posjetu Vučića Zagrebu te da je jasno da posjet nije koordiniran između predsjednice Grabar Kitarović i premijera Plenkovića koji je potom pred sam dolazak predsjednika Srbije otvorio pitanje ratne odštete, protivno željama predsjednice

koja je pozvala predsjednika Srbije i dogovorila susret. Maldini je zaključio da je već dulje postojao zamjetan izostanak koordinacije u vanjskoj politici između predsjednice i premijera (Srzić, 2018). Neki strani mediji poput Deutche Welle, analizirajući Vučićev posjet, izvijestili su da su pri posjetu srbijanskog predsjednika premijer i predsjednica djelovali neusklađeno te da su se i međusobno sabotirali, naglasivši da, iako dolaze iz iste političke opcije, uopće nisu suglasni oko vanjskopolitičkih prioriteta. Politolog Anđelko Milardović, komentirajući poteze premijera i predsjednice, istaknuo je sljedeće: „Oni se ponašaju kao da vode dvije različite vanjske politike i dvije različite države, što je potpuno neprihvatljivo.” ocjenjujući kako je odnos predsjednice i premijera obilježen rivalstvom i međusobnim neprijateljstvom (Romac, 2018).

Shodno tomu, ta naizgled dihotomija aktera hrvatske vanjske politike, predsjednika s jedne strane i vlade s druge strane, postoji samo u teoretskom dijelu, dok u praksi predsjednik ili predsjednica države samo ograničeno mogu utjecati na vanjsku politiku. Ako ne postoji suradnja ili čak dolazi do sukoba oko smjera i načina vođenja vanjske politike, najčešći je scenarij (gotovo jedini) opstrukcija predsjednika države po pitanju imenovanja veleposlanika, za što je potrebna suglasnost predsjednika i premijera. Predsjednik ili predsjednica države u pokušaju nametanja svoje vanjskopolitičke agende najčešće su minorizirani ako se ona kosi sa zacrtanim vanjskopolitičkim smjerom vlade te su njegovi/njezini vanjskopolitički ciljevi osuđeni na simboličko soliranje.

Službeni posjeti (Mađarska, Rusija, Turska, SAD, posjet srbijanskog predsjednika Vučića) i inicijative predsjednice Grabar Kitarović često su promatrani kao neusklađeni s vanjskom politikom vlade te nisu uspjeli utjecati na službenu vanjsku politiku Hrvatske. Zbog toga, posebno u promatranom razdoblju od 2013. do 2018. godine, oni su pokazali dvojbenu moć predsjednice u vanjskoj politici. Zbog toga se može zaključiti da je uloga predsjednika kao aktera u analizi hrvatske vanjske politike uistinu jedna izolirana varijabla koja bi, ako bi se bez ikakve pristranosti koristila u analizama, zasigurno dovela do pogrešnih zaključaka.

U unutarnjoj analizi hrvatske vanjske politike, koja se sastoji od samostalnih aktera – predsjednika i premijera te struktura kao što su hrvatska vlada i njezina ministarstva, prednost se daje strukturi i promatra se hrvatska vanjska politika sa strukturalne razine u analizama uzimajući prvenstveno poteze hrvatske vlade i njezinih ministarstava kao temelj analize, dok su aktivnosti predsjednika ili predsjednice u ovome doktorskom radu korištene i promatrane oprezno i pristrano.

4. DIPLOMATSKA AKTIVNOST REPUBLIKE HRVATSKE KAO NOVE ČLANICE EUROPSKE UNIJE OD 1. SRPNJA 2013. DO 30. LIPNJA 2018.

Analiziranjem vanjske politike država u stručnoj literaturi, koje se naziva *Foreign policy analysis* (FPA), proučava se kako države ili pojedinci koji ih vode stvaraju i provode vanjsku politiku te se promatra kako reagiraju na vanjsku politiku ostalih država.

Razvoj FPA-e dijeli se u tzv. tri generacijska metodološka pristupa temeljena na Neack, Hey, i Haney (1995.) konceptu „generacijske promjene” u analizama vanjske politike:

1. prva generacija – preferira komparativni pristup te se kroz kvantitativne analize događaja (*event data*) nastojalo doći do sveobuhvatnih teorija vanjske politike pretežno na temelju međuovisnosti i usklađenosti trgovine s vanjskom politikom
2. druga generacija – preferira kvalitativni pristup temeljen na metodi studije slučaja; ovaj metodološki pristup usmjeren na kvalitativne analize uglavnom je napušten
3. treća generacija – kombinacija inovativne kvantitativne i kvalitativne metodologije; FPA treće generacije uključuje računalno potpomognuto kodiranje, eksperimente, simulacije, ankete, analize mreže i predviđanja tržišta (Potter, 2010).

U sljedećim poglavljima ovoga doktorskog rada hrvatska vanjska politika analizira se po uzoru na prvi generacijski pristup FPA. Kombinacijom statističkih analiza kroz tzv. *event data analysis* i kvalitativnom metodologijom dolazi se do uvjerljivih rezultata i zaključaka.

Zbog strukturalnog pristupa analizi vanjske politike u ovom će se poglavljju promatrati vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske kroz diplomatsku aktivnost Ministarstva vanjskih i europskih poslova. Metodološki je promatrano razdoblje od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018. godine. Prvi datum određen je zbog geopolitičkog trenutka – ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju te se promatra razdoblje od pet godina, a zadnji je datum uzet 30. lipnja 2018. godine. To je razdoblje za potrebe ovoga doktorskog rada podijeljeno na dva dijela:

- prvo razdoblje od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016.
- drugo razdoblje od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018.

Podjela je izvršena na dva dijela zbog nekoliko razloga. Jedan je što se radi o razdoblju od pet godina koje je lakše razdvojiti i posebno analizirati. Međutim, razdvajanje nije učinjeno samo zbog podjele na dva razdoblja prilično istog trajanja, već i zbog političko-analitičkih razloga. Promatrano razdoblje razdvaja se promjenom vlasti. Političku vlast tijekom prvog razdoblja obnaša koalicijska vlada lijevog centra, dok je tijekom drugog razdoblja na vlasti koalicijska vlada desnog centra. Budući da se radi o dijametralno suprotnom političkom svjetonazoru, razdvajanje je, prema autoru, imalo i analitičkog smisla. Analizom zasebno svakog od dvaju razdoblja moći će se zaključiti o tome postoji li kontinuitet hrvatske vanjske politike i vanjskopolitičkog pozicioniranja, bez obzira na svjetonazor političke vlasti ili se smjenom vlasti dogodila i promjena smjera vanjske politike i vanjskopolitičkog pozicioniranja. Ova analiza napravljena je na deskriptivan način kvalitativnim pristupom. Prati diplomatske aktivnosti Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH te vanjskopolitičko pozicioniranje u odnosu na druge države. Pregled nije prezentiran kronološki, već tematski i unutar njega postoji kronološki slijed. Nastojale su se prikazati sve najbitnije aktivnosti hrvatske vanjske politike i vanjskopolitičko pozicioniranje:

- kroz europsku politiku i odnose s državama članicama
- kroz odnose sa susjednim državama okruženja i jugoistočne Europe
- kroz aktivnosti RH kao članice NATO-a
- kroz odnose s globalnim velesilama.

4.1. Prvo razdoblje od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016.

Prvo razdoblje traje od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016. u mandatu dvanaeste koalicijske (SDP, HNS, IDS i HSU) hrvatske vlade lijevog centra premijera Zorana Milanovića te ministrice vanjskih i europskih poslova Vesne Pusić.

4.1.1. Republika Hrvatska u ulozi punopravne članice Europska unije

Članstvom Hrvatske u Europskoj uniji koje je započelo 1. srpnja 2013. započinje punopravno sudjelovanje hrvatskih predstavnika u tijelima Europske unije. Tako je već u srpnju 2013. ministrica Pusić sudjelovala na sastanku Vijeća za vanjske poslove predstavljajući Hrvatsku u svojstvu punopravnog člana. Teme koje je u ime Hrvatske zagovarala ticale su se BiH i pregovora s državama CEFTA-e (*Central European Free Trade Agreement.*) U kontekstu

Hrvatske kao snažnog zagovaratelja daljnjeg proširenja Europske unije te europske perspektive BiH Hrvatska je pokazala razumijevanje za dio usvojenog zaključka Vijeća za vanjske poslove koji poziva na nužnost provedbe odluke Europskog suda za ljudska prava u slučaju Sejdić-Finci, ali je istovremeno naglašeno da postoji kontradiktornost te presude i Daytonskog koncepta BiH s trima konstitutivnim narodima (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova[MVEP], 2013b).

Početak EU članstva Hrvatske „nepotrebno” (op. a.) je opterećen eskalacijom slučaja europskoga uhidbenog naloga koji traje još od neposrednog trenutka prije ulaska u Europsku uniju. Slučaj europskoga uhidbenog naloga stavljen je *ad acta* u rujnu 2015. kad je Hrvatska popustila i odlučila ga primjenjivati u potpunosti.

Na izvještajnoj raspravi o prvoj godini članstva u Europskoj uniji, održanoj 30. lipnja 2014., ministrica Pusić posebno je istaknula hrvatsku inicijativu o zapadnome Balkanu kao snažan utjecaj Hrvatske kao nove članice u kreiranju politika u tijelima Europske unije (MVEP, 2014). Odnosi s Njemačkom, koji su bili narušeni slučajem europskoga uhidbenog naloga, zbog čega je, prema nagađanjima, bio otkazan dolazak njemačke kancelarke Merkel na proslavu ulaska Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013., počeli su se popravljati tek 2015. godine posjetom njemačkog ministra vanjskih poslova Franka Waltera Steinmeiera (30. travnja 2015.) koji je tada dao sljedeću izjavu: „U ime vlade mogu reći da smo sretni što imamo hrvatsku kao partnera [...] Mi smo partneri koji se mogu osloniti jedan na drugog u EU-u, pogotovo u pitanjima koja se tiču zapadnog Balkana” (MVEP, 2015d).

Potvrda odličnih odnosa Hrvatske i Austrije manifestirana je posjetom austrijskog ministra vanjskih poslova Kurtza koji je za svoje prvo službeno putovanje odabrao Hrvatsku, čime je prema njegovima riječima svojim posjetom poslao signal EU-u o snažnoj podršci Austrije Hrvatskoj i dodao da obje države „...veže snažno prijateljstvo i duga tradicija partnerskih odnosa” (MVEP, 2013n).

4.1.2. Hrvatska kao predstavница država jugoistočne Europe i zapadnog Balkana

Hrvatska se nakon ulaska u Europsku uniju postavila kao snažan zagovornik nastavka proširenja unije na zemlje zapadnog Balkana. To će posebno biti naglašeno u prvome promatranom razdoblju za vrijeme vlade lijevog centra i ministrice Vesne Pusić.

Momentum nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju iskoristili su i brojni državnici zemalja zapadnog Balkana koji su nastojali zadobiti snažnu hrvatsku podršku. Jedan od prvih bio je zamjenik predsjednika makedonske vlade Fatmir Besimi koji je u kolovozu 2013. u razgovarao s ministricom Pusić, tada je istaknuto da iako je „...Hrvatska članica Europske unije, ali je i

dalje dio regije i želi biti vrlo aktivna i voditi proaktivnu politiku u regiji” te da je u interesu Hrvatske da Makedonija što prije dobije pozivnicu za članstvo u NATO-u i da otpočne pregovori o članstvu u EU-u (MVEP, 2013c).

Ministrica Pusić sudjelovala je 3. rujna 2013. na trodnevnoj međunarodnoj konferenciji Bled Strategic Forum gdje je bila glavni govornik na panelu *The EU and Western Balkans – After Croatia, who is next?*. Ministrica je tada ponovila hrvatsku podršku daljnjem proširenju Europske unije na države regije: „Pogledamo li kartu, rekla je ministrica, radi se o konsolidaciji teritorija, a ne zapravo o proširenju, a Hrvatska je, unatoč punopravnom članstvu, ostala dio regije i nastavlja se zalagati za njenu daljnju stabilizaciju” (MVEP, 2013f). U tom smjeru pozdravljene su preporuke strategije proširenja te godišnja izvješća Europske komisije za zemlje zapadnog Balkana i Turske objavljene 16. listopada 2013. Hrvatska se i na sastanku Vijeća za vanjske poslove Europske unije 18. studenog 2013. snažno založila za europski put država zapadnog Balkana.

Na sastanku Vijeća za opće poslove Europske unije, održanog 17. prosinca 2013., Hrvatska je podržala otvaranje pregovora sa Srbijom te je izraženo nezadovoljstvo što se u raspravi o proširenju BiH uopće nije spominjala. Također, Hrvatska je zastupala stav da se Makedoniji otvore pregovori za članstvo te da se Albaniji dodjeli status kandidata, ali to nije odobreno zbog izričitog protivljenja nekih država (MVEP, 2013m).

Na međuvladinoj konferenciji 21. siječnja 2014. Srbija je formalno započela pregovore o pristupanju Europskoj uniji. Konferenciji je prisustvovala i ministrica Pusić koja je tom prilikom izrazila zadovoljstvo i čestitala Srbiji te ponovila snažnu potporu uključenju svih država regije Europske unije, na što, kako je rekla, gleda kao na vrstu „teritorijalne konsolidacije” s ciljem stabilizacije regije i Europske unije. Na problem otvorenih pitanja Hrvatske i Srbije ministrica je tada izjavila da su to teme iz prošlosti koje treba rješavati, ali i izrazila jasnu orijentiranost budućnosti (MVEP, 2014a).

Potpora Bosni i Hercegovini sve se više artikulira iznošenjem hrvatskih stavova unutar europskih institucija te se pokušava omekšati tvrdi europski pristup pregovaranja o članstvu za BiH. Tijekom izbijanja nasilnih prosvjeda u veljači 2014., tzv. bosanskog proljeća kada je i hrvatski premijer Milanović oputovao u Mostar s ciljem stabilizacije stanja, ministrica Pusić pozvala je da se princip uvjetovanosti zamijeni specifičnim pristupom prema Bosni i Hercegovini unutar kojega bi se mogla rješavati otvorena pitanja koja su postavljena kao preduvjet za početak pristupnog procesa (MVEP, 2014b) – s tom namjerom Hrvatska je u Bruxelles poslala i *non paper*. Tijekom posjeta Sarajevu (28. ožujka 2014.), u razgovoru sa svojim bosanskohercegovačkim kolegom Zlatkom Lagumdžijom, dobila je potporu BiH za

takav pristup te je, uz zaključak da su stavovi dviju država komplementarni, ministar Lagumdžija komplimentirao ministricu Pusić te ju nazvao „promotorom bosanskohercegovačke europske budućnosti” (MVEP, 2014d). Međutim, nastojanja hrvatske vanjske politike nisu polučile uspjeh unutar birokracije Europske unije jer je europska politika tada bila zaokupljena krizom u Ukrajini i Siriji.

U srpnju 2014. u Dubrovniku u nazočnosti 18 ministara vanjskih poslova iz Europske unije i zemalja regije, drugih visokih europskih dužnosnika, ali i predstavnika SAD-a, Kine, Japana, Rusije i Novog Zelanda održan je 9. Croatia Forum, skup koji je tradicionalno posvećen temama vezanim za jugoistok Europe i Europsku uniju. Glavna tema susreta bilo je proširenje Europske unije na države jugoistočne Europe. Premijer Milanović izrazio je blago nezadovoljstvo udaljenošću BiH od članstva u Europskoj uniji te je tvrdio da je BiH od zemalja regije „posebno ispala iz fokusa Bruxellesa”. Također, izrazio je bojazan o trajanju pregovora s Albanijom jer se jako otezalo s davanjem statusa kandidata (MVEP, 2014h). Ministrica Pusić tada je izjavila da je „Hrvatska u posljednjih godinu dana, osim neupitnog pripadanja jugoistočnoj Europi i zapadnom Balkanu, ujedno postala i sastavni dio Europske unije. Tradicionalni odnos „mi” i „oni”, tj. tu smo „mi” iz regije koji nešto pokušavamo, a tamo su „oni” – EU, se promijenio jer sada je Hrvatska i „mi” i „oni” artikulirala stav da Hrvatska među zemljama u regiji ima snažnog zagovaratelja unutar Europske unije” (MVEP, 2014i).

Na konferenciji u Aspenu (5. studenog 2014.), na kojoj je hrvatska ministrica prisustvovala na poziv njemačkog ministra vanjskih poslova Franka Waltera Steinmeiera i britanskog ministra vanjskih poslova Phillipa Hammonda, izjavila je da su „Velika Britanija i Njemačka krenule u inicijativu promjene pristupa prema BiH, da se iz pasivne uvjetovanosti krene u aktivnu uvjetovanost te dodala da je vraćanje zapadnog Balkana na dnevni red europske politike započelo hrvatskom inicijativom u Bruxellesu u veljači i usvajanjem zaključaka koji se odnose na BiH na travanjском Vijeću za vanjske poslove” (MVEP, 2014l).

Napori hrvatskog MVEP-a i njemačko-britanske inicijative prihvaćeni su na sastanku Vijeća za vanjske poslove Europske unije (17. studenog 2014.) i postali su dio nove europske politike prema BiH. Novi europski pristup definiranja drukčijeg rasporeda te optimističnijeg i realističnijeg pristupa ispunjavanju i mogućnosti ispunjavanja pristupnih uvjeta, ali bez snižavanja kriterija ocijenjen je i bitnom pobjedom hrvatske vanjske politike. Tada je ministrica Pusić, naglašavajući bitnu ulogu Hrvatske, istaknula sljedeće: „Smatram da je to neobično važan korak, da je to velika šansa za BiH i velika šansa za stabilizaciju ovog dijela Europe” (MVEP, 2014m). To je tada bio bitan pomak u procesu približavanja BiH Europskoj uniji jer je proces gotovo bio zamrznut četiri godine zbog nemogućnosti BiH da ispuni kriterije za

početak pregovora. Na sastanku se aktualiziralo pitanje postavljanja dodatnih uvjeta Srbiji za suđenje odgovornima za ratne zločine (potaknuto puštanjem ratnog zločinca Vojislava Šešelja iz pritvora Haškog suda), no istaknuto je da Hrvatska neće postavljati nikakve dodatne uvjete, već da će tražiti da Srbija ispuni sve uvjete tijekom pristupanja Europskoj uniji koji su vrijedili i za Hrvatsku poput funkcioniranja pravosuđa i pravne države (MVEP, 2014n). Vijeće za vanjske poslove Europske unije 16. ožujka 2016. usvojilo je zaključak da Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Bosnom i Hercegovinom stupi na snagu nakon što ta zemlja ispuni tražene uvjete.

Odnosi prema Srbiji stavljani su u fokus i u veljači 2015. nakon presude Međunarodnog suda pravde u Haagu kojom je sud odbacio obostrane tužbe Srbije i Hrvatske za genocid. Usprkos međusobnim sudskim tužbama, glede srbijanskih pristupnih pregovora s EU-om, ministrica Pusić rekla je da je hrvatski stav jasan, a to je „...ispunjavanje istih kriterija koji su postojali i koje je i Hrvatska ispunila” te je dodala: „To nije niti obećanje niti prijetnja, nego naprosto jednaki kriteriji za sve. Bez ispunjavanja kriterija nitko ne može napredovati” (MVEP, 2015a). Pitanje koje je počelo dominirati i opterećivati odnose Hrvatske i Srbije početkom 2015. bilo je načelo „regionalne jurisdikcije” kojim se Srbija proglasila nadležnom za procesuiranje svih ratnih zločina počinjenim na području bivše Jugoslavije. Tijekom posjeta ministra vanjskih poslova Srbije Dačića Zagrebu (11. ožujka 2015.) to pitanje stavljeno je u fokus, pri čemu je ministar Dačić istaknuo da nitko osim Hrvatske nije postavio primjedbu na taj zakon, dok mu je hrvatska ministrica replicirala da osim Hrvatske primjedbe na taj zakon namjerava uložiti i Danska pojašnjavajući da je „Srbija već počela pregovore s EU-om i danas su novi standardi na dnevnom redu”. Međutim, posjet srbijanskog MVP-a protekao je u konstruktivnom tonu uz karakterizaciju o vrlo dobrim odnosima na novoj razini te spremnosti Srbije za konstruktivan politički dijalog (MVEP, 2015b).

Paljenjem hrvatske zastave ratnog zločinca Vojislava Šešelja i oštre retorike srbijanskog ministra rada i socijalne skrbi Aleksandra Vulina upućene Hrvatskoj i hrvatskom premijeru Milanoviću te oštar prosvjed hrvatskog MVEP-a i pozivanje hrvatskog veleposlanika iz Beograda na konzultacije u Zagreb u travnju 2015. početak je narušavanja odnosa Hrvatske i Srbije. „Ovakve poruke su izrazito oštre, svađalačke, negativne i nesvojstvene odnosima između prijateljskih država, a posebice susjednih”, bila je konstatacija ministrice Pusić (MVEP, 2015c).

Odlični odnosi s Kosovom, državom koju je Hrvatska među prvima priznala, potvrđeni su posjetom prvog potpredsjednika Vlade i ministra vanjskih poslova Republike Kosovo, Hashija

Thaçija (8. travnja 2015.) tijekom kojeg je potpisan sporazum o europskom partnerstvu koji formalizira okvir suradnje u reformama institucija Kosova prema europskim standardima.

Hrvatska politika neuvjetovanosti u sklopu pregovora Srbije i Europske unije nedvojbeno počinje dobivati obrise uvjetovanja. Na sastanku Vijeća za vanjske poslove Europske unije (18. svibnja 2015.) ministrica Pusić osvrnula se na pregovore Srbije s EU-om te istaknula da Hrvatska od početka podržava europski put Srbije, ali uz poštivanje i ispunjenje svih kriterija za sve faze, posebno naglasivši sporazum Beograd – Priština i nužnost ravnopravnog uključivanja Kosova u regionalne organizacije, uz opasnost revizionističkih poruka (rehabilitacije nacističkog kolaboracionista Draže Mihajlovića). Također, naglašeno je da su za Hrvatsku posebno bitna poglavlja 23. i 24., tj. Pravosuđe i temeljna prava te Pravda, sloboda i sigurnost (MVEP, 2015f) i izražena je zabrinutost neredima u Makedoniji naglasivši to kao i rezultat zaustavljanja te države na njezinu putu prema Europskoj uniji i NATO-u. Ministrica Pusić tada je izjavila da je to „...veliko upozorenje svima jer je puno toga rezultat činjenice da je ta zemlja zaustavljena na svom putu razvoja i ispunjavanja standarda, što je bio uvjet za njezino uključivanje u međunarodne organizacije kao što je Europska unija” (MVEP, 2015).

Vlada Srbije i Vlada Republike Srpske 26. lipnja 2015. godine donijele su odluku o zajedničkom obilježavanju 5. kolovoza kao Dana sjećanja na stradale i prognane Srbe. Taj čin nastavak je različitih interpretacija prošlosti koje vode u sukob i ka narušavanju diplomatskih i dobrosusjedskih odnosa. U službenom odgovoru hrvatskog MVEP-a na taj čin ministrica Pusić obrazložila je stav hrvatske vlade „...činjenica je da su u završnici rata, koji je Slobodan Milošević vodio u Hrvatskoj, stradali i mnogi hrvatski i bosansko-hercegovački Srbi. Žrtve su, nažalost, sastavni dio svakog rata [...] No, to je rat koji je započela tadašnja Srbija. Rat u kojem su stradale desetine tisuća Hrvata, Bošnjaka i drugih naroda, pa na kraju i Srba. Svaki je izgubljeni život tragedija, a Miloševićovo započinjanje tih ratova je zločin [...] Nitko ne slavi stradanja ljudi kojih je bilo u završetku svih ratova pa tako i ovog. Sve nevine žrtve ratova na teritoriju bivše Jugoslavije, koje je sve redom započela politika Slobodana Miloševića, zaslužuju žaljenje, sućut i poštovanje. No, zločinačka Miloševićeva politika koja je započela rat 5. kolovoza 1995. je u Hrvatskoj definitivno poražena i okončana” (MVEP, 2015h).

Produbljivanje diplomatskih sukoba nastavljeno je i u kolovozu 2015. kada je povodom obilježavanja „Oluje” (hrvatski Dan pobjede i domovinske zahvalnosti) ratni zločinac Vojislav Šešelj ispred hrvatskog veleposlanstva u Beogradu palio hrvatske zastave, a događaju su prethodile uvredljive konotacije srbijanskog predsjednika Nikolića koji je izjavio da „Hrvatska Olujom slavi pobjedu i dan kada je obnovljena država koja je ostala od Pavelića, a bila priznata

jedino od Hitlera". MVEP RH je te izjave ocijenilo u potpunosti netočnim, uvredljivim, nedopustivim i neodgovornim (MVEP, 2015j).

Tijekom migrantske krize u rujnu 2015. ponovno su se aktualizirali sporovi Hrvatske i Srbije koji su kulminirali hrvatskim zatvaranjem granice sa Srbijom. To je opet izazvalo niz uvredljivih nediplomatskih izjava visokih srbijanskih dužnosnika, kao i slanja prosvjedne note Ministarstva vanjskih poslova Republike Srbije koju je veleposlanik Republike Hrvatske u Srbiji odbio primiti jer je Republika Hrvatska kvalifikacije navedene u noti „...o diskriminatorskom karakteru mjera koje se mogu usporediti samo s mjerama poduzimanim u prošlosti, u vrijeme fašističke Nezavisne Države Hrvatske smatrala krajnje uvredljivima, neprimjerenima i neprihvatljivima za komunikaciju sa susjednom zemljom" (MVEP, 2015l).

4.1.3. Hrvatsko-slovenski odnosi od idiličnih do konfliktnih

Odnosi sa Slovenijom jedni su od prioriteta hrvatske vanjske politike nakon ulaska u Europsku uniju. Oni su se odvijali jako dinamično, s mnogo međusobnih sastanaka na razini ministara vanjskih poslova. Razlog tomu je što se nastojalo riješiti mnogobrojne neriješene probleme između dviju država, a to je bio i jedan od slovenskih uvjeta za dizanje blokade ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Tako se ministrica Pusić sastala već 5. srpnja 2013. sa svojim slovenskim kolegom, ministrom Erjavcem gdje se u konstruktivnom tonu nastavilo s rješavanjem mnogostrukih zajedničkih bilateralnih sporova. Glavna tema susreta bila je devizna štednja hrvatskih građana u Ljubljanskoj banci. Na sastanku je usuglašen sadržaj zajedničkog pisma kojim će se Banku za međunarodno poravnanje u Baselu zamoliti za podršku u nastavku pregovora oko prenesene devizne štednje Ljubljanske banke (MVEP 2013a). Hrvatska je pristala na zastoj, ali ne i na povlačenje tužbi oko prenesene štednje Ljubljanske banke u Hrvatskoj. Nastavak je uslijedio tijekom sudjelovanja na konferenciji Bled Strategic Forum 3. rujna, gdje je ministrica Pusić ponovno imala odvojeni sastanak s ministrom Erjavcem o temama regije i Ljubljanske banke. Iako se Banka za međunarodna poravnanja u Baselu proglasila nenadležnom u predmetu Ljubljanske banke, ponovno su naglašeni kontinuirana suradnja i razgovor te je najavljen ponovni susret u Hrvatskoj u 10. mjesecu (MVEP, 2013e). Tako je 20. studenog 2013. ministar Erjavec službeno posjetio Zagreb i razgovaralo se o tzv. „memorandumu” prema kojem je Slovenija uvjetovala predmet štednje hrvatskih građana u Ljubljanskoj banci – sukcesijskim pitanjem te je u zamjenu za ratifikaciju pristupnog ugovora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji zahtijevala zastoj tužbi štediša pred hrvatskim sudovima i obustavu novih. Na sastanku su se pojavila suprotstavljena mišljenja oko interpretacije instituta „zastoja” te pravne važnosti memoranduma koji za Sloveniju predstavlja

međunarodni ugovor, dok je za Hrvatsku on međunarodni akt. Budući da je propala opcija posredovanja pri Banci za međunarodna poravnanja u Baselu, obje države pokušale su bilateralno riješiti ovo, tek jedno od mnogih neriješenih pitanja, ali počele su se pokazivati velike udaljenosti i nepopustljivost u stavovima, uz postepeno dizanje tenzija iznošenjem nediplomatskih izjava (MVEP, 2013l).

U lipnju 2014. održana je i usmena rasprava pred Arbitražnim sudom u Haagu o postupku rješavanja spora o razgraničenju između Hrvatske i Slovenije. Ministrica Pusić optimistično je pritom izjavila da međunarodna arbitraža ne šteti odnosima Hrvatske i Slovenije (MVEP, 2014f).

Naznaka budućih napetosti u odnosima dviju država oko spora nakon odluke Arbitražnog suda u Hagu počela se nazirati 22. travnja 2015. kada je slovenski ministar Erjavec izjavio sljedeće: „Prema informacijama koje ja imam, koje su doduše vrlo neslužbene, i na temelju nekih osjećaja koje ima naš odvjetnički tim sastavljen od najuglednijih svjetskih pravnika za pravo mora, nekako imamo neki optimizam da će Arbitražni sud odrediti taj dodir s otvorenim morem”. Na izjavu ministra Erjavca reagiralo je MVEP RH. Ministrica Pusić konstatirala je sljedeće: „...riječ je o neprihvatljivom postupanju slovenske strane protivno odredbama Arbitražnog sporazuma te o pokušaju utjecaja na Arbitražni sud i ishod njegove odluke” i zatražila službeno pojašnjenje Erjavčeve izjave pritom naglašavajući da Republika Slovenija opetovano i kontinuirano ne poštuje članak 10. (1) Arbitražnog sporazuma prema kojemu se obje strane moraju uzdržavati od bilo kakvih postupaka ili izjava koje mogu intenzivirati spor ili ugroziti rad Arbitražnog suda, čega se Hrvatska za razliku od Slovenije dosljedno pridržavala (MVEP, 2015e).

Nastavak narušavanja diplomatskih odnosa nastavljen je u srpnju 2015. kada je Slovenija otkazala dolazak već najavljenog vojnog izaslanstva u pratnji 10 gardista i tri zrakoplova Pilatus na proslavu „Oluje”. Taj čin povezan je i s lobiranjem srpskog MVP-a i zaoštavanjem hrvatsko-srpskih odnosa tijekom proglašavanja trodnevnog dana žalosti u Srbiji povodom obilježavanja „Oluje”.

Zbog javno kompromitirajućih snimki o nedozvoljenoj komunikaciji arbitra Jerneja Sekoleca, kojeg je imenovala Slovenija te slovenske agentice pred sudom Simone Drenik (tzv. afera pirangate), MVEP RH zaključilo je da je došlo do kontaminacije, vjerodostojnosti i upitne zakonitosti cijeloga Arbitražnog sporazuma. Taj čin bio je okidač daljnjoj eroziji hrvatsko-slovenskih odnosa. MVEP RH zaključilo je da su se stekli uvjeti za prestanak Arbitražnog sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije zbog bitne povrede

odredaba tog sporazuma te je obavijestila Republiku Sloveniju da prestaje s njegovom primjenom, kao i da je o istom obavijestila i glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Sukob oko Arbitražnog sporazuma rezultirao je obnovom diplomatsko-graničnih „sukoba” na moru početkom 2016., kada je MVEP RH odbacilo navode slovenske strane upućene protiv postupaka hrvatskih službi za nadzor i kontrolu granice na moru. Odlukom nadležnih tijela hrvatske lokalne samouprave u Savudriji Sloveniji je upućena prosvjedna nota (20. siječnja 2016.) zbog prelazaka slovenskih ribarica na hrvatsku stranu te nepridržavanja razgraničenja crte sredine u Savudrijskom zaljevu.

Također, migrantska kriza u ljeto 2015. bila je savršen izgovor za dodatnu eskalaciju i na kopnenoj granici kada je slovenskim postavljanjem bodljikave žice na neospornome hrvatskom državnom teritoriju rezultiralo diplomatskim sukobima i prosvjedima te „ratom” prosvjednim notama koje će trajati od studenog do prosinca 2015.

4.1.4. Migrantska kriza

Kao što je spomenuto ranije u poglavlju, u kolovozu 2015. aktualizira se migrantska kriza. Hrvatska se našla na udaru migrantsko-izbjegličkog vala na tzv. balkanskoj ruti. Pritom je Hrvatska zauzela stav da se problem mora riješiti na izvoru (Sirija), a ako se ne može, onda tamo gdje se trenutačno nalazi (Grčka i Turska) te da EU treba na ta mjesta poslati pomoć. Također, na možebitnu gradnju zidova na granicama Hrvatska ne gleda blagonaklono te je zauzet stav da tako nešto slično Hrvatska neće činiti (MVEP, 2015k).

Zbog velikog pritiska migranata na srpsko-hrvatskoj granici te odvratanja migranata s hrvatsko-slovenske granice u rujnu 2015. i sumnje da Srbija namjerno organizirano dovodi migrante isključivo prema hrvatskoj granici, Hrvatska je reagirala i privremenom blokadom granice sa Srbijom. Srbija je zatražila da EU izvrši pritisak na Hrvatsku te je europski povjerenik Johannes Hahn hrvatskoj vladi poručio da povuče odluku o blokadi granice sa Srbijom. Takav pristup „nerazumijevanja” hrvatskog stajališta i pogodovanja stajalištima Srbije izazvalo je reakciju hrvatskog MVEP-a i ministrice Pusić koja je tada izjavila da Europska komisija treba zastupati interese država članica Europske unije, prema tome Hrvatske, te argumentirala da je granica privremeno blokirana zbog nacionalne sigurnosti (MVEP, 2015m). Iako je u samom početku migrantske krize ministrica Pusić zastupala stajalište da se radi o izbjeglicama koji bježe od ratnih zbivanja u Siriji, na sastanku Vijeća za vanjske poslove Europske unije (12. listopada 2015.) modificirala je stajalište te izjavila da je trenutačno na tzv. istočnoj balkanskoj ruti koja prolazi kroz Hrvatsku mnogo više migranata koji su motivirani

ekonomskim uvjetima te da EU treba jasno formulirati svoju politiku i razdvojiti kategorije izbjeglica od ekonomskih migranata (MVEP, 2015n).

Suprotno nadanjima Hrvatske u listopadu 2015. Mađarska je zatvorila zelenu granicu s Hrvatskom. Hrvatska je zaključila da će novonastala situacija dodatno otežati i zakomplicirati upravljanje izbjegličkom krizom u Europi (MVEP, 2015o).

Nadalje, veliki stupanj zabrinutosti izazvala je odluka Slovenije kojom se omogućuje slanje vojnika na granicu. Takav pristup koji je započeo sa zatvaranjem mađarske granice i međusobnim svađanjem, nadmudrivanjem i prebacivanjem odgovornosti između država koje su na putu od Turske do Njemačke ocijenjen je „kontraproduktivnim i besmislenim” te je ministrica Pusić izjavila da Hrvatska ne želi zatvarati granice, već da traži zajednički dogovor sa Slovenijom do kojeg do tada nije došlo, ali zatvaranje granica, što je ocijenjeno antieuropskim i neučinkovitim rješenjem, možda će biti neizbježno ako granice zatvore Slovenija, Austrija i Njemačka (MVEP, 2015p). Hrvatska je krajem listopada postigla dogovor sa Srbijom oko organiziranog prihvata migranata te njihovom željezničkom tranzitu kroz Hrvatsku, ali bez suradnje i suglasnosti Slovenije oko istog pristupa.

Slovenija je u studenom 2015. postavila bodljikavu žicu prema Hrvatskoj, što je izazvalo oštar diplomatski prosvjed (12. studenog 2015.) otpravniku poslova Veleposlanstva Republike Slovenije u RH, uz poziv da istu u najkraćem roku ukloni, posebice što je prema hrvatskim stajalištima ona protupravno postavljena na državnom području Hrvatske (područje Sutle, granični prijelaz Harmica i Bregana u području rijeke Bregančice), čime je slovenska strana povrijedila područje Republike Hrvatske koje i prema slovenskim službenim geodetskim evidencijama ne pripada Republici Sloveniji. Međutim, službeni prosvjedi Republike Hrvatske nisu omeli Sloveniju da nastavi s postavljanjem bodljikave žice, ponovno na državnom području Republike Hrvatske u području rijeke Sutle, lokacije u hrvatskoj katastarskoj općini Dubravice, što je isprovociralo i drugu službenu notu (20. studenog 2015.) u kojoj je poručeno sljedeće: „Ako Slovenija ima potrebu ograditi se bodljikavom žicom, da to radi na svojem državnom području, poštujući bivšu republičku granicu koja je, trenutkom osamostaljenja, postala međunarodna granica između dviju država, kako je to i ugrađeno u temelje slovenske države *Temeljnou ustavnom Listinom o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* od 25. lipnja 1991. godine” (MVEP, 2015q). Dodatno zaoštavanje međusobnih odnosa uslijedilo je nakon što je Slovenija zapriječila dvije prijelazne točke (Šparovec i Kocijan), čime je prekršila Sporazum o pograničnom prometu i suradnji te je Hrvatska ponovno (26. studenog 2015.) uručila prosvjednu notu Sloveniji u kojoj su istaknuta i dvostruka mjerila jer je Slovenija

zapriječila samo one prijelazne točke kojima se služe hrvatski državljani, a one kojima se služe slovenski ostavljene su otvorenim (MVEP, 2015r).

Suprotno uvjerenjima slovenske strane da neće nastaviti postavljati bodljikavu žicu na spornim područjima te da će na tim područjima uspostaviti druge mjere nadzora granice, Slovenija je istu nastavila postavljati te je hrvatsko MVEP, uz odbacivanje navoda prijašnjih slovenskih diplomatskih nota u kojima se navodi da je postavljanje bodljikave žice „privremena mjera koja nema namjeru prejudicirati granicu i zaoštriti spor”, još jednom slovensku stranu upozorilo da „nikakvi razlozi ne mogu i ne smiju biti opravdanje za postavljanje bodljikave žičane ograde na hrvatskome državnom području”. Zbog nastavka postavljanja bodljikave žice hrvatsko MVEP je četvrti tjedan za redom (4. prosinca 2015.) Sloveniji uručilo prosvjednu notu (MVEP, 2015t). Prosvjetna nota (5) ponovno je uručena zbog nastavka postavljanja bodljikave žice (prijelazna točka Sveti Urban – Kog) 11. prosinca 2015., ali uz pozitivan pomak uklanjanja bodljikave žice s prijelazne točke Kocijan. Također, 17. prosinca 2015. ministrica Pusić uputila je pismo prvom potpredsjedniku Europske komisije Fransu Timmermansu upozoravajući da žilet žice koja se podiže duž hrvatsko-slovenske granice predstavlja „nepremostivu prepreku migraciji divljih prirodnih vrsta i divljači u jednome od najbolje očuvanih dijelova Europe” te da Republika Slovenija ovim činom krši Direktivu o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore te izravno proturječi ciljevima zaštite okoliša u okviru ekološke mreže Natura 2000 pa slijedom toga očekuje pomoć Europske komisije i njezina povjerenika Timmermansa (MVEP, 2015u). Međutim, slovenska strana nastavila je s postavljanjem bodljikave (žilet) žice te isprovocirala ponovno (18. prosinca 2015.) hrvatsku prosvjednu notu. Zbog oglašivanja Slovenije i nastavka postavljanja žilet žice Hrvatska je ponovno uručila Sloveniji prosvjednu notu i 23. prosinca 2015. godine. Uslijed porasta vodostaja rijeke Kupe, na području na kojem je također postavljena žilet žica koja predstavlja dodatnu opasnost za životinje i ljude, Hrvatska je ponovno prosvjednom notom 12. siječnja 2016. upozorila Sloveniju i zatražila njezino uklanjanje.

4.1.5. Diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske kao članice Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora

Hrvatska je kao članica NATO-a pozicionirana kao snažan zagovaratelj ili mentor državama zapadnog Balkana na njihovu putu prema NATO-u. To se prvenstveno odnosi na Crnu Goru, ali i Makedoniju koja se susrela s blokadom pristupa, kao i u slučaju pregovora o članstvu u Europskoj uniji.

Oснаženje geopolitičkog položaja Hrvatske kao nove članice Europske unije i namjera slanja poruke regiji vjerojatno je bio razlog tomu što je Hrvatska odabrana kao država domaćin zasjedanja parlamentarne skupštine NATO-a koja se od 11. do 14. listopada 2013. održala u Dubrovniku. Hrvatsku su predstavljali predsjednik Ivo Josipović, predsjednik Hrvatskog sabora Josip Leko i ministrica Pusić. Predsjednik Josipović ocijenio je da „Hrvatska kao mala zemlja daje veliki doprinos mirovnim operacijama UN-a i NATO-a i istaknuo važnost Sjevernoatlantskog saveza za širenje demokratskih vrijednosti”, dok je glavni tajnik NATO-a Anders Fogh Rasmussen izjavio da je „Hrvatska primjer ostalim zemljama regije kojima vrata NATO-a ostaju otvorena ako budu ispunjavale kriterije i reforme nužne za priključenje Sjevernoatlantskom savezu” (MVEP, 2013i). Tijekom zasjedanja poslana su poruke o osiguranju mira u svijetu i nastavka politike „otvorenih vrata” daljnjem proširenju. Hrvatska je naglasila svoju punu podršku Crnoj Gori i Makedoniji na putu prema članstvu u NATO-u.

Na sastanku Američko-jadranske povelje 10. prosinca 2013., na kojem su osim Hrvatske prisustvovali predstavnici država Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije te SAD-a, kao i promatrači iz Srbije i Kosova, Hrvatska je ponovila snažnu potporu politici „otvorenih vrata” zemljama regije zapadnog Balkana u NATO. Podrška primitka članstva Crne Gore ponovljena je i uoči *summita* NATO-a u Walesu u rujnu 2014., kada je Hrvatska istaknula nadu da bi to ipak trebao biti *summit* proširenja te je istaknuto da je Hrvatska zajedno sa Slovenijom uputila zajedničko pismo u kojem se izražava stav da je Crna Gora ispunila uvjete te da treba dobiti pozivnicu za članstvo (MVEP, 2014e). Iako je Hrvatska zastupala stajalište da je Crna Gora *de facto* spremna te da ne treba čekati 2015. godinu, na *summitu* NATO-a odlučeno je da će se do kraja 2015. odlučiti o upućivanju pozivnice u NATO (MVEP, 2014j). Ministrica Pusić izjavila je pritom da, iako u Walesu Crna Gora nije dobila poziv u članstvo, na raspravi je postignuto kompromisno rješenje da Crna Gora neće poziv morati čekati do idućeg *summita* 2016. u Varšavi. „Summit u Walesu nije dao poziv, ali rezultirao je žestokom raspravom ministara i nastao je kompromisni prijedlog da se odluka ne mora čekati do idućeg *summita* u Varšavi, već će je donijeti ministri vanjskih poslova NATO-a do kraja ove godine” (MVEP, 2015i).

Na sastanku ministara vanjskih poslova NATO-a u Bruxellesu 2. prosinca 2015. godine objavljena je vijest da je Crna Gora dobila pozivnicu za NATO. Uz čestitke, ministrica Pusić izjavila je da je susjedna zemlja „jedinstven primjer nerazmjera veličine zemlje i veličine doprinosa europskoj i globalnoj sigurnosti” te dodala da se Crna Gora „nalazi na izuzetno važnom položaju za stabilnost jugoistočne Europe i jadransko-jonske regije” (MVEP, 2015s).

4.1.6. Pozicioniranje prema globalnim temama

Usljed slučaja oko korištenja kemijskog oružja u Siriji u kolovozu 2013. Hrvatska je podržala donošenje rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a i razumijevanje za traženje vojne akcije te *de facto* podržala vjerojatnu vojnu akciju koju je zahtijevao SAD, s obrazloženjem za sprečavanjem daljnjeg krvoprolića (MVEP, 2013d).

Na osamnaestoj godišnjoj konferenciji država članica Organizacije za zabranu kemijskog oružja (OPCW), koja se održavala od 2. do 6. prosinca 2013. u Haagu, Hrvatska je ponovno izabrana za članicu Izvršnog vijeća na dvogodišnji mandat od 2014. do 2016. godine na prijedlog istočnoeuropske skupine. Mandat započinje u svibnju 2014.

MVEP RH, uz poziv na poštivanje normi međunarodnog prava i smirivanje stanja, ocijenilo je da u „...potpunosti podupire teritorijalni integritet, suverenitet i cjelovitost Ukrajine, a organizaciju referendum na teritoriju Krima, usmjerenog na podrivanje teritorijalne cjelovitosti Ukrajine te na odcjepljenje dijelova njezina teritorija smatra nelegitimnim” (MVEP, 2014c). Također, MVEP RH ocijenilo je nelegalnim izbore provedene u dijelovima Donjecke i Luganske oblasti u Ukrajini 2. studenog 2014. (MVEP, 2014k).

Od bitnih vanjskopolitičkih posjeta valja istaknuti službeni višednevni posjet Kini u studenom 2013. godine. To je bio prvi bilateralni službeni posjet ministrice vanjskih i europskih poslova Pusić jednoj azijskoj državi i prvi posjet hrvatskog ministra vanjskih poslova od 2005. godine. Ministrica Pusić tada se susrela s nizom kineskih dužnosnika. Upriličeni su službeni susreti s ministrom vanjskih poslova Wang Yiom, stalnim članom Politbiroa i vicepremierom Zhong Gaolijem, predsjednicom Odbora za vanjsku politiku svekineskog Narodnog kongresa Fu Ying te zamjenikom ministra vanjskih poslova Song Taom. Teme koje su dominirale posjetom bile su pretežno gospodarske te je bio organiziran i gospodarski forum (MVEP, 2013j). Kineski vicepremier Zhang Gaoli tijekom susreta izjavio je sljedeće: „Hrvatska je naš prijatelj i partner u Europi i cijenimo što aktivno podržavate politiku jedne Kine” (MVEP, 2013k).

4.1.7. Kandidatura ministrice Pusić za glavnu tajnicu Ujedinjenih naroda

Vlada Republike Hrvatske u rujnu 2015. donijela je odluku da prvu potpredsjednicu vlade i ministricu vanjskih i europskih poslova kandidira za sljedeću glavnu tajnicu Ujedinjenih naroda. Ministrica Pusić izjavila je da očekuje podršku predsjednice Grabar Kitarović te je 70. zasjedanje Opće skupštine UN-a iskoristila za lobiranje za svoju kandidaturu.

Promjenom vlasti 2016. nova hrvatska koalicijska vlada desnog centra nije se aktivno uključila u lobiranje za izbor bivše ministrice Pusić te je njezinu kandidaturu službeno MVEP u

potpunosti ignoriralo. Nakon prvog kruga glasanja u kojem je dobila minornu podršku Vesna Pusić povukla je svoju kandidaturu za položaj glavne tajnice UN-a.

4.1.8. Službeni posjeti ministara vanjskih poslova od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016.

U posjetu Republici Hrvatskoj do kraja 2014. uslijedili su posjeti ministara vanjskih poslova: Brazila (07/2013.), Makedonije (08/2013.), Ukrajine (09/2013.), Slovenije (11/2013.), Austrije (12/2013.), Rumunjske, Indije i Kosova (02/2014.), Kolumbije, Crne Gore i Albanije (03/2014.), Kine (05/2014.) i Kanade (08/2014.). U posjetu Hrvatskoj 2015. boravili su ministri vanjskih poslova: Srbije (03/2015.), Kosova i Njemačke (04/2015.), Koreje (06/2015.) i Azerbajdžana (07/2015.).

Ministrica Pusić otputovala je u službeni posjet: Litvi (09/2013.), Kini (11/2003.), Njemačkoj (01/2014.), SAD-u (02/2014.), Čileu i BiH (03/2014.), Turkmenistanu i Kazahstanu (10/2014.), Portugalu (11/2014) i Turskoj (12/2014). U 2015. godini ministrica Pusić otputovala je u službeni posjet: Iranu (01/2015), Albaniji (02/2015), Brazilu, Kolumbiji i Čileu (02/2015.), BiH (04/2015.), Iraku i Bugarskoj (05/2015.).

4.2. Drugo razdoblje od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018.

Drugo promatrano razdoblje u kojem dužnost ministra vanjskih osoba obnašaju čak tri različita ministra započinje političkom promjenom vlasti kada na vlast umjesto koalicijske vlade lijevog centra premijera Milanovića 22. siječnja dolazi koalicijska (Domoljubna koalicija) vlada desnog centra s glavnom strankom koja se politički deklarira kao demokršćanska (HDZ) te kojoj je na čelu Tihomir Orešković. Konstituirajućom sjednicom Hrvatskog sabora 3. prosinca 2015. godine 22. siječnja 2016. godine potvrđena je trinaesta hrvatska vlada, a dužnost ministra vanjskih i europskih poslova 23. siječnja 2016. godine preuzeo je Miro Kovač.

Nakon pada vlade u Hrvatskom saboru te novih parlamentarnih izbora ista politička opcija (demokršćanski HDZ), zajedno s koalicijskim partnerom (konzervativni MOST), preuzima vlast kao četrnaesta hrvatska vlada (od 19. listopada 2016.) premijera Andreja Plenkovića, s ministrom Davorom Ivom Stierom (20. listopada 2016. – 19. lipnja 2017.). Rekonstrukcijom vlade, zbog razlaza s koalicijskim partnerom (MOST), ministricom vanjskih i europskih poslova postaje Marija Pejčinović Burić (od 19. lipnja 2017.) koja će to biti sve do kraja drugog promatranog razdoblja pa i dalje.

4.2.1. Prioriteti nove hrvatske vanjske politike

Povodom preuzimanja dužnosti ministra vanjskih i europskih poslova ministar Kovač je 22. veljače 2016. održao primanje za diplomatski zbor na kojem su predstavljeni prioriteti nove hrvatske vanjske politike (MVEP, 2016h):

- pronalaženje zajedničkog rješenja za problem migrantske i izbjegličke krize
- konstruktivno partnerstvo i prijateljski odnosi sa svim susjedima
- vertikalna suradnja s državama srednje, mediteranske Europe i dalje prema Baltiku (podrška inicijativi Tri mora predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović)
- podrška europskom putu BiH, uz ravnopravnost hrvatskog naroda s ostalim konstitutivnim narodima, kao i odgovornost Hrvatske kao potpisnice Daytonskog sporazuma
- aktivno jačanje suradnje s državama izloženima migrantskom valu i izbjegavanja jednostranih poteza
- jačanje suradnje s partnerima u NATO-u te snažna podrška pristupanju Crnoj Gori NATO-u
- novi zamah na području transatlantskih odnosa (SAD)
- razvijanje odnosa s državama Azije (Kina) i Afrike s fokusom na gospodarskoj suradnji
- zagovaranje dijaloga s Rusijom.

U odnosu na vanjskopolitičko pozicioniranje vlade lijevog centra u prvom razdoblju vidljiva je modifikacija prioriteta i stajališta vanjske politike. Na prvom mjestu postavljen je prioritet zajedničkog rješenja (suradnja sa susjedima) migrantsko-izbjegličke krize. Ono što je najvidljivije i što predstavlja veliki pomak jest isticanje načela ravnopravnosti i konstitutivnosti hrvatskog naroda u BiH. U prošlom razdoblju hrvatska vanjska politika doslovno je bezrezervno podržavala BiH u njezinu putu prema Europskoj uniji, sporadično sramežljivo spominjući i konstitutivnost hrvatskog naroda u BiH. U drugom razdoblju ova tema bit će jedna od glavnih uvjeta i prioriteta hrvatske vanjske politike. Takva politika nije se promijenila niti ponovnom promjenom vlasti u listopadu 2016. kada je dužnost ministra vanjskih i europskih poslova preuzeo Davor Ivo Stier nastavljajući kontinuitet te je u svojem predavljanju kao svoju prvu vanjskopolitičku poruku istaknuo da je europski put BiH prioritet hrvatske vanjske politike, uz poštivanje načela konstitutivnosti i ravnopravnosti triju naroda. Što se tiče

migrantske krize, poslana je poruka da Hrvatska ne želi biti čuvar vanjskih granica Europske unije, već da je interes Hrvatske europeizacija jugoistoka Europe (MVEP, 2016w).

Nakon osam mjeseci te ponovne promjene pozicije hrvatskog ministra vanjskih i europskih poslova 21. lipnja 2017. godine ministrica postaje Marija Pejčinović Burić. Kontinuitet hrvatske vanjske politike prema susjedima (Srbija, BiH) se nastavlja, ali uz ublažavanje stavova na strateškom forumu na Bledu (5. rujna 2017.) kada je podržala daljnje proširenje Europske unije, ali uz izjavu da se „...kredibilitet procesa proširenja može očuvati samo ako države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje provode potrebne reforme i ispunjavaju zadane kriterije te ako je perspektiva članstva u EU-u, jednom kada ispune uvjete, realna i ostvariva za sve države JIE” (MVEP, 2017e).

Na godišnjoj konferenciji veleposlanika, generalnih konzula i otpravnika poslova 24. i 25. kolovoza 2017., u nazočnosti svih najviših dužnosnika, od predsjednice republike, predsjednika vlade i sabora do ministara, predstavljeni su prioritetni ciljevi i aktivnosti hrvatske vanjske politike vezane za geopolitičko i vanjskopolitičko pozicioniranje Hrvatske (MVEP, 2017f). Najvažniji prioriteti i cijevi su:

- BIH: jednakopravnost svih naroda u BiH i reforma izbornog zakona
- migrantska kriza: nastavljane dijaloga i suradnje susjeda za zajednički odgovor na migracijski problem
- geopolitički položaj: jačanje srednjoeuropske i mediteranske pozicije Hrvatske
- Slovenija: otvoren dijalog sa Slovenijom oko otvorenih pitanja
- suradnja sa srednjoeuropskim državama, posebno kroz projekt Tri mora
- lobiranje za kandidaturu Hrvatske za sjedište Europske agencije za lijekove (EMA), prioritet transatlantska suradnja
- produbljenje suradnje s Ukrajinom kroz dijeljenje iskustva mirne reintegracije i približavanja Europskoj uniji
- osnaživanje suradnje i dijaloga s Ruskom Federacijom
- jačanje odnosa s Izraelom
- promicanje multilateralizma
- sudjelovanje u NATO misijama, posebice Afganistanu, osnaživanje europske sigurnosti sudjelovanjem naših vojnih snaga u NATO-EU Ojačanoj sigurnosti u Poljskoj i Litvi te u EU-ovoj pomorskoj akciji SOPHIA i ATLANTA, povećanje hrvatskog kontingenta KFOR-a na Kosovu.

Krajem 2017. godine teme odnosa sa susjedima (BiH, Srbijom i Slovenijom) više nisu glavni prioriteti, već se vanjska politika orijentira na unutareuropske prioritete – očuvanje sigurnosti i čuvanja granica s EU-om i ispunjenje kriterija i ulazak u Schengen do kraja 2019. godine³ te u perspektivi i uvođenje eura (MVEP, 2017j). Tako su na svečanom primanju za predstavnike diplomatskog zbora 20. prosinca 2017. izložena tri glavna vanjskopolitička prioriteta u 2018. godini približavanja Hrvatske:

- eurozoni
- šengenskom prostoru
- Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD).

Također, Hrvatska se počela intenzivno pripremati za predsjedanje Vijećem Europske unije 2020. godine te je od ostalih prioriteta istaknuta inicijativa „Kina + 16” (MVEP, 2017m).

4.2.2. Promjena odnosa prema Bosni i Hercegovini

Prvi inozemni službeni posjet (29. siječnja 2016.) novoimenovanog ministra Kovača bio je Bosni i Hercegovini, što je naglašeno kao jasan pokazatelj posvećenosti nove hrvatske vlade za popravljajem odnosa sa susjedima. Uz jasnu potporu daljnjem europskom putu BiH te jačanju bilateralne suradnje na svim razinama vlasti istaknuo je da neće biti promjena u odnosu na dosadašnji pristup Hrvatske naglašavajući kontinuitet dosadašnje politike, uz izjavu da je BiH najvažniji susjed Hrvatske te da želi funkcionalnu BiH uz ravnopravnost svih konstitutivnih naroda. Uz pitanje ravnopravnosti Hrvata u BiH, novi ministar Kovač, za razliku od bivše ministrice Pusić, ponovno ističe važnost činjenice da je RH kao susjed i potpisnik Daytonskog sporazuma te članica Europske unije i država koja skrbi o Hrvatima izvan domovine i da su u BiH Hrvati ustavotvoran narod kojima će pružiti punu potporu. To su poruke iz kojih se moglo iščitati da će novoj hrvatskoj vladi potpuna ravnopravnost hrvatskog naroda u BiH biti visoko na listi prioriteta u politici prema BiH (MVEP, 2016b).

Hrvatska je 15. veljače 2016. pozdravila čin podnošenja zahtjeva BiH za članstvo u Europskoj uniji uz izjavu: „Hrvatska – kao susjedna država i potpisnica Daytonskog sporazuma – prema Bosni i Hercegovini, u kojoj su Hrvati zajedno s prijateljima Bošnjacima i Srbima ustavotvorni

³ Na treću obljetnicu pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2016. ambiciozno je najavljeno da bi do kraja godine Hrvatska mogla završiti pripreme za ulazak u Schengen, a nakon 2018. ući u zonu slobodnog kretanja unutar EU-a (MVEP, 2016q).

i ravnopravni, ima posebnu odgovornost i shodno tomu snažno podržava njezino uključenje u Europsku uniju... U Hrvatskoj će Bosna i Hercegovina imati prijatelja i partnera spremnog da joj pomogne svojim iskustvom na putu koji podrazumijeva preobrazbu društva i koji će omogućiti da sva tri naroda i svi građani Bosne i Hercegovine žive kvalitetnije i bolje” (MVEP, 2016f). Sve se češće spominje i lobira za novo izborno zakonodavstvo koje bi u BiH trebalo riješiti pitanje izbornog preglasavanja hrvatskog naroda, odnosno izbor člana predsjedništva (slučaj Komšić) i Doma naroda iz redova hrvatskog naroda. „Ustavopravnost i jednakopravnost Hrvata u BiH i ulazak BiH u Europsku uniju su dvije strane iste medalje”, izjavio je ministar Kovač te u kasnijim istupima naglasio prilagođenu politiku nove hrvatske vlade prema podršci BiH na putu prema Europskoj uniji – „Hrvatska je dio europskog mozaika, ali treba biti kroatocentrična i više nećemo upotrebljavati pojam regije, već susjedstva” (MVEP, 2016k).

„BiH mora biti prvi vanjskopolitički prioritet nove vlade”, izjavio je ministar Kovač na stručnoj tribini o BiH (29. rujna 2016.) u Zagrebu, ponovno potvrđujući novi smjer hrvatske vanjske politike prema BiH: ustavotvornost, konstitutivnost i poštovanje Daytonskog sporazuma (kojemu je RH potpisnik te je prema tome dužna brinuti o njegovu provođenju). Ustavna obveza Hrvatske za brigu o Hrvatima u susjednoj državi glavne su poruke, ali uz dodatak da će RH nastaviti aktivno podržavati europski put BiH, uz protivljenje najavljenom referendumu o neovisnosti Republike Srpske (MVEP, 2016v).

Na sastanku Vijeća za vanjske poslove Europske unije (16. listopada 2017.) bez rasprave usvojeni su zaključci u kojima se u dijelu politike prema BiH potvrđuje njezina europska perspektiva, ali i podsjeća na načelo jednakopravnosti te se navode tri konstitutivna naroda u BiH kao ustavna kategorija. Bosnu i Hercegovinu također se poziva da izmijeni svoje izborni zakonodavstvo prema presudi Ustavnog suda BiH iz prosinca 2016. godine. Ovakvi zaključci potvrda su učinkovitog lobiranja hrvatske vanjske politike novog smjera jer sadrže sva prioriteta stajališta Hrvatske prema BiH (MVEP, 2016i).

Važnost reforme izbornog zakonodavstva, kao važan preduvjet europskom putu BiH za postizanje funkcionalne i učinkovite države koja će poštovati jednakopravnost i konstitutivnost svih naroda, snažnije su se počeli isticati tijekom dužnosti ministra Stiera (MVEP, 2016y).

4.2.3. Popravljanje odnosa s Mađarskom

Nakon provedenih parlamentarnih izbora 8. studenog 2015. novoizabrani ministar je tijekom svojeg preuzimanja dužnosti kao glavnu zadaću istaknuo stabilizaciju odnosa sa susjednim

državama, dodajući da je prve korake u tom smjeru već poduzeo i razgovarao s mađarskim kolegom (MVEP, 2016a).

Nakon posjeta BiH druga destinacija ministra Kovača bio je posjet Mađarskoj 2. veljače 2016. godine. Tijekom susreta s mađarskim kolegom Péterom Szijjártóm izražena je želja za poboljšavanjem bilateralnih odnosa nakon „neprihvatljivih i neprimjerenih” riječi koje su izrečene u nedavnoj prošlosti (migrantska kriza krajem 2015.). Mađarski ministar Szijjárt nije skrivao zadovoljstvo rezultatom izbora u Hrvatskoj. Oba ministra tada su se složila da se treba „usredotočiti na suradnju i budućnost te u dobrom duhu restrukturirati odnose i rješavati otvorena pitanja”. Uz migrantsku krizu koja je zaoštrila odnose s Mađarskom ostaje pitanje spora INA – MOL o kojem mađarski ministar nije htio davati izjave. Važnost partnerskih odnosa s Mađarskom ministar Kovač tada je apostrofirao izjavom: „Mi želimo razvijati snažnu srednjoeuropsku okomicu i tu naši prijatelji Mađari igraju vrlo važnu ulogu”; misleći pritom na inicijativu Jadran – Baltik – Crno more, još jednu od novih vanjskopolitičkih prioriteta nove hrvatske vlade (MVEP, 2016c).

Zajedničkim priopćenjem ministarstava Hrvatske i Mađarske 7. ožujka 2016. u kojemu su komplimentirali jedno drugom, uz superlative i epitete o dobrosusjedskim odnosima i važnim partnerima, u duhu vraćanja pozitivnog ozračja u bilateralne odnose, obje države donijele su odluke o ponovnoj uspostavi putničkoga željezničkog prometa. Tom prigodom istaknuto je da je to „prvi konkretni pokazatelj jačanja odnosa između Republike Hrvatske i Mađarske, slijedom intenziviranja bilateralnih kontakata na najvišim razinama od uspostave nove hrvatske Vlade” (MVEP, 2016i).

Nastavak ponovne izgradnje partnerskih bilateralnih odnosa nastavljen je i tijekom ministra Stiera koji je za prvi inozemni posjet izabrao upravo Mađarsku 22. studenog 2016. godine. Tada je istaknuto da su obje države nakon godina poteškoća ustrajne u izgradnji savezničkih odnosa, uz dodatak da je potrebno depolitizirati pitanja koja opterećuju bilateralne odnose (INA – MOL). Uz problem migracija potvrđeno je da obje države dijele zajedničko stajalište – zaštita vanjskih granica Europske unije (MVEP, 2016x). Čin zajedničkog posjeta BiH 2. ožujka 2017. hrvatskog ministra Stiera i mađarskog ministra Szijjárta zasigurno je bio pokazatelj osnaženoga zajedničkog partnerstva koje se stvorilo promjenom vlasti u Hrvatskoj. Tada su obje države nastojale pokazati zajedničko savezništvo i u vanjskoj politici prema drugim državama, u ovom slučaju očuvanja stabilnosti BiH prema kojoj su Hrvatska i Mađarska „vitalno zainteresirani” (MVEP, 2017a).

4.2.4. Odnosi sa Slovenijom od normalizacije do ponovne eskalacije diplomatskih sukoba

Odnosi nove hrvatske vlade sa Slovenijom tijekom drugoga promatranog razdoblja i dalje su opterećeni Arbitražnim sporazumom iz kojeg se Hrvatska povukla 17. ožujka 2016. i o tome obavijestila države članice UN-a. Bez obzira na to, sukladno strategiji nove hrvatske vanjske politike s ciljem popravljivanja odnosa sa svim susjednim državama, ministar Kovač posjetio je Sloveniju 22. ožujka 2016. godine. U razgovoru s kolegom Erjavcem, osim različitih pogleda i interpretacija Arbitražnog sporazuma, zaključeno je da su suradnja i odnosi dviju država dobri, a u nekim područjima čak i odlični. No, odluke Arbitražnog suda koje su uslijedile u lipnju 2016. ponovno su unazadile obnovu suradnje jer je Hrvatska zauzela stav da više nije stranka u postupku te da odluke Arbitražnog suda ne smatra obvezujućim.

Zbog podizanja žičane ograde (rijeka Čabranka) Hrvatska je uputila nove diplomatske note Sloveniji 21. studenoga 2016. na koje Slovenija nije odgovorila. I tijekom posjete ministra Stiera Sloveniji (25. studenog 2016.) ponovno su poslana optimistične poruke da neriješeni bilateralni odnosi nisu prepreka napretku odnosima i suradnji.

Međutim, tijekom 2017. godine u odnosima Hrvatske i Slovenije dominira pretežno spor o arbitraži, posebice nakon odluke Arbitražnog suda 29. listopada 2017., tijekom čega je Slovenija pokušala u bilateralni spor uključiti i Europsku komisiju. Diplomatski rat nastavio se i tijekom 2018. godine zbog pokušaja Slovenije da jednostrano primjenjuje odluku Arbitražnog suda.

4.2.5. Diplomatski „rat” sa Srbijom

Podrška Srbiji na putu prema članstvu u Europskoj uniji mijenja svoj karakter i intenzitet konstatacijom da ona nije bezuvjetna, već da Srbija mora ispuniti kriterije te da će Hrvatska biti ustrajna u rješavanju pitanja „univerzalne jurisdikcije” (MVEP, 2016j). Ministar Kovač je 15. travnja 2016. tijekom posjeta vojvođanskim Hrvatima naglasio novi smjer veće brige za Hrvate izvan Hrvatske. Pritom su istaknuti hrvatski uvjeti Srbiji za ispunjavanje kriterija tijekom pregovora o pridruživanju Europskoj uniji: primjena zakona o hrvatskoj manjini, suradnja Srbije s Haškim sudom te ispunjenje zahtjeva da Srbija ukine zakon o univerzalnoj nadležnosti. To su stajališta i zahtjevi Hrvatske za otvaranje poglavlja 23. o pravosuđu između Srbije i Europske unije. Tada je naglašeno je da Hrvatska želi biti konstruktivan činitelj i od pomoći Srbiji, ali da je neprihvatljivo da se Srbija postavlja kao sudac i policajac za prostor bivše Jugoslavije, uz nadu da će se ti problemi riješiti u procesu približavanja Europskoj uniji (MVEP, 2016l).

U kontekstu nastavka proširenja Europske unije, teme koja sve više izlazi iz fokusa Europske unije, ministar Kovač je tijekom susreta sa slovačkim kolegom Lajčakom (29. travnja 2016.) istaknuo da su Hrvatska i Slovačka među rjeđima koje i dalje podupiru proširenje Europske unije. Ministar Kovač je otkrio da „Hrvatska nije dala zeleno svjetlo za otvaranje poglavlja 23. Pravosuđe i temeljna prava u pregovorima sa Srbijom jer se snažno protivi srbijanskom zakonu o univerzalnoj jurisdikciji za ratne zločine počinjene u ratu na području bivše Jugoslavije, a osim toga traži i punu suradnju Srbije s ICTY-em, kao i provedbu zakona o zastupljenosti manjina u parlamentima” (MVEP, 2016m).

Uz žaljenje što prethodna hrvatska vlast nije već djelovala po tom pitanju, ministar Kovač je 2. lipnja 2016. izjavio da je Hrvatska uspjela uvrstiti u nacrt pregovaračkih pozicija Europske unije prema Srbiji svoje temeljne zahtjeve koji se tiču suradnje Beograda s Haškim sudom, uključujući prihvaćanje svih odluka i presuda, manjinskih prava i zakona o regionalnoj jurisdikciji. Odbacujući pritom insinuacije da se Hrvatska koristi pregovorima Srbije s EU-om za rješavanje bilateralnih pitanja, ministar Kovač tada je izjavio da je u pitanju samo načelo poštivanja vladavine prava te je istaknuo da će „Srbija dobiti zeleno svjetlo za otvaranje pregovora u poglavlju 23. tek kada sva stajališta zemalja budu integrirana i kada se dokument usvoji” (MVEP, 2016o).

Nakon što je Srbija otvorila pregovore u dvama ključnim poglavljima u pristupnim pregovorima, poglavlju 23. Pravosuđe i temeljna prava i poglavlju 24. Sloboda, pravda i sigurnost, ministar Kovač izjavio je da se, s obzirom na usvajanje hrvatskih zahtjeva o zajedničkim stajalištima, sporni zakon o univerzalnoj jurisdikciji mora promijeniti ili ukinuti te da je on *de facto* suspendiran s danom otvaranja poglavlja 23. i da će hrvatske vlasti budno motriti što Srbija radi (MVEP, 2016r).

Dodatno rasplamsavanje tenzija na odnosima Hrvatska – Srbija dogodilo se nakon hrvatskog poništenja osuđujuće presude nadbiskupu Alojziju Stepincu. Taj čin izazvao je žustre prosvjede niza srbijanskih dužnosnika, uz kvalifikacije da je taj čin „rehabilitacija fašizma i NDH”. Zbog toga je Srbija uputila Hrvatskoj prosvjednu notu (27. srpnja 2016.) u kojoj je istaknuto da se ovaj čin smatra „rehabilitacijom fašizma i ustaške NDH te podsjeća da UN i EU izričito zabranjuju restauraciju fašizma i fašistoidnih ideologija”. Ministar Kovač odbacio je navode uz zaključak da se radi o „jeftinom pokušaju destabilizacije Hrvatske te da njezin rječnik podsjeća na vremena Slobodana Miloševića i velikosrpsku agresiju”. Kao povod prosvjednoj noti ističe se i pokušaj destabilizacije Hrvatske povezan s hrvatskom blokadom poglavlja 23. te skorašnjom proslavom nacionalnog praznika „Oluje” (MVEP, 2016s).

Rasplamsavanje tenzija nastavilo se i u kolovozu nakon što je Srbija na graničnom prijelazu uhitila hrvatskog državljanina Zdenka Hlobika, ponovno na temelju spornog zakona o univerzalnoj jurisdikciji. To je izazvalo oštre prosvjede i osude Hrvatske te je ministar Kovač tada oštro izjavio: „Ovakvo ponašanje, ovako zastrašivanje, ovakve provokacije više nećemo trpjeti. I na ovaj način Srbija nikada, ponavljam nikada neće u Europsku uniju. I Hrvatska je spremna na protumjere”. Međutim, hrvatski državljanin Hlobik ubrzo je pušten jer se radilo o zamjeni identiteta (MVEP, 2016t).

Oštra retorika Hrvatske, blokada otvaranja poglavlja 23. te najava daljnje blokade i uvjetovanja Srbiji, razlog su srbijanskog lobiranja predsjedniku Europske komisije Jean-Claudu Junckeru kojemu je srbijanski premijer Vučić uputio pismo tražeći „zaštitu” od Hrvatske, na što mu je predsjednik Europske komisije odgovorio da su „dobrosusjedski odnosi, regionalna suradnja i pomirenje temeljna načela koja trebaju poštivati sve zemlje kandidati i potencijalni kandidati te zemlje članice EU-a”. Ministar Kovač u osvrtu na to rekao je da se treba držati načela dobrosusjedске suradnje i izvršavati obveze te će na samo takav način Srbija napraviti pomak prema EU-u (MVEP, 2016u).

Hrvatska je u daljnjem procesu pregovora Srbije s EU-om u poglavlju 26. Obrazovanje i kultura u prosincu 2016. dala rezerve na otvaranje poglavlja i zatražila dodatna objašnjenja (slučaj spornih udžbenika za hrvatsku nacionalnu manjinu u Srbiji). O tome je ministar Stier razgovarao i tijekom posjeta Njemačkoj sa svojim njemačkim kolegom Steinmeierom (14. prosinca 2016.) koji je naglasio da je Njemačka bila za otvaranje svih triju poglavlja i da se nada da će u suradnji s Europskom komisijom sve biti uskoro razriješeno, a poglavlja otvorena (MVEP, 2016z). Srbija je reagirala potpisivanjem aneksa sporazuma u Beogradu kojim se regulira sporno pitanje udžbenika za hrvatsku nacionalnu manjinu u Srbiji. Hrvatska je potom objavila da su ispunjeni traženi uvjeti te da će dignuti rezerve za otvaranje poglavlja 26., ali da će u okviru poglavlja 23. Pravosuđe i temeljna prava nastaviti pratiti i nadgledati ispunjavanje svih obveza što se tiče nacionalnih manjina, posebno hrvatske (MVEP, 2016aa).

Loši odnosi Hrvatske i Srbije kroz stvaranje incidentnih situacija te njihovo rasplamsavanje nastavljani su i 2017. slanjem još jedne hrvatske prosvjedne note Srbiji (2. listopada 2017.) povodom otkrivanja spomenika majoru Milanu Tepiću. Ovakav potez, još jedan u nizu neprihvatljivih, u suprotnosti su u izgradnji dobrosusjedskih odnosa, posebice nakon ne tako davne agresije Srbije na Hrvatsku (MVEP, 2017g). To je izazvalo niz uvredljivih izjava srbijanskih dužnosnika, na što je reagiralo MVEP RH te je izjavu prvog potpredsjednika Vlade RS i ministra vanjskih poslova Ivice Dačića nakon slanja prosvjedne note ocijenilo kao „krajnje neprimjerenom i neuobičajenom u međunarodnoj komunikaciji te uvredljivom”, a također i

izjave drugih visokih dužnosnika Srbije u „cijelosti odbacuje kao neprihvatljive, jednostrane i tendenciozne, a nadasve proizvoljne i zlonamjerne”. Srbija je pozvana da se suzdrži od uvredljive retorike i postupaka te da se okrene zajedničkom rješavanju otvorenih pitanja (MVEP, 2017h).

Povod za novu prosvjednu notu Hrvatske Srbiji (28. prosinca 2017.) bio je etnički motivirani fizički napad koji je srbijanska veleposlanica u Hrvatskoj ponovno odbila primiti. Nastavak serije neprimjerenih izjava srbijanskog ministra vanjskih poslova Dačića dogodio se na otvaranju izložbe o Jasenovcu u sjedištu UN-a u New Yorku 25. siječnja 2018. te su one ponovno bile razlog prosvjedne note kojom je istaknuto: „...neistinite i uvredljive izjave upućene prema Republici Hrvatskoj i njezinim dužnosnicima dovode u sumnju iskrenost deklarativnih stajališta Republike Srbije o želji za pomirbom i izgradnjom dobrosusjedskih odnosa” (MVEP, 2018a).

Dolaskom ministrice Pejčinović Burić na mjesto ministrice vanjskih i europskih poslova retorika je nakratko ublažena te je na neformalnom sastanku ministara vanjskih poslova Europske unije (16. veljače 2018.), u kontekstu proširenja Europske unije, hrvatska ministrica Pejčinović Burić izrazila važnost otvorene perspektive proširenja, ali naravno uz već sad ustaljene hrvatske „uvjete”: „...jasnu predanost reformama i ispunjavanju potrebnih kriterija za članstvo u EU-u, što se poglavito odnosi na pitanja naslijeđa rata, pomirbu, ali i na rješavanje otvorenih bilateralnih pitanja” (MVEP, 2018b),

Kulminacija zaoštavanja i degradacije diplomatskih odnosa u ovome promatranom razdoblju dolazi u ožujku 2018. godine. Osuđeni srbijanski ratni zločinac Vojislav Šešelj je tijekom službenog posjeta izaslanstva Hrvatskog sabora, predvođenog predsjednikom Jandrokovićem, oskvrnjivao hrvatsku zastavu u samoj zgradi srbijanske skupštine. Taj prvorazredni diplomatski skandal razlog je novoj prosvjednoj noti Beogradu (MVEP, 2018g).

U travnju 2018. nakon niza konstantnih verbalnih provokacija ministra obrane Republike Srbije Aleksandra Vulina, čije je izjave Hrvatska osudila kao „neprimjeren i neprihvatljiv pokušaj negiranja suvereniteta Republike Hrvatske”, Republika Hrvatska je ministra Vulina označila kao *personu non grata* te mu je do daljnjeg uskratila ulazak u Republiku Hrvatsku (MVEP, 2018h). Ovakav čin vrhunac je diplomatskog neprijateljstva dviju država, posebice zbog toga što se radi o visokom državnom dužnosniku.

4.2.6. Diplomatske aktivnosti kao članice Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora

Snažna potpora te hrvatsko zagovaranje ulaska Crne Gore u NATO bila je razlog službenog posjeta ministra Kovača Crnoj Gori (19. veljače 2016.), uz obećanje da će Hrvatska biti prva

država koja će ratificirati Protokol o pristupanju Crne Gore NATO-u. Bez obzira na neriješeno pitanje oko granice (Prevlaka op.a.), tada je ocijenjeno da međusobni bilateralni odnosi mogu poslužiti kao primjer dobrosusjedskih odnosa. Crnogorski ministar vanjskih poslova Lukšić tada je izrazio zadovoljstvo zbog, kako je naveo, „snažne podrške Hrvatske koju ona daje Crnoj Gori na njezinu europskom i atlantskom putu”, kao i činjenice da je ministar Kovač posjetio Crnu Goru već u prvim tjednima svojeg stupanja na dužnost, što pokazuje, kako je istaknuo, „odnos prema politici dobrosusjedstva i zainteresiranost da se takvi odnosi i dalje unapređuju” (MVEP, 2016g).

Hrvatski sabor ratificirao je 25. studenoga 2016. Protokol o pristupanju Crne Gore NATO-u. Odlični diplomatski odnosi potvrđeni su posjetom crnogorskog ministra vanjskih poslova Darmanovića Zagrebu (15. ožujka 2017.) koji je tada rekao da Hrvatska od samih početaka svesrdno pomaže i podupire (bilateralno i kroz trilateralu) Crnu Goru na putu prema euroatlantskim integracijama te na tome zahvalio. Istaknuo je da će članstvo Crne Gore u NATO-u doprinijeti sigurnosti regije te da je to u geostrateškom sigurnosnom interesu Europe (MVEP, 2017b).

Hrvatska kontinuirano i tijekom ovog razdoblja na sastancima NATO-a podržava politiku „otvorenih vrata” te se zauzima za primanje Makedonije u NATO, također i BiH. Izvršna suradnja Hrvatske i Makedonije potvrđena je tehničkim prijenosom znanja i iskustava te je pozdravljen sporazum o imenu između Republike Makedonije i Grčke (17. lipnja 2018.), s nadom da će to otvoriti put Makedonije prema članstvu u Europskoj uniji i NATO-u, što je ponovljeno i prilikom sastanka Vijeća za opće poslove Europske unije (26. lipnja 2018.) podrškom Hrvatske Makedoniji i Albaniji za otvaranjem pristupnih pregovora s Europskom unijom (MVEP, 2018k).

4.2.7. Jadranska trilateralala

Hrvatsko podupiranje Crne Gore i Albanije institucionalizirano je uspostavom trilateralne suradnje. Na sastanku ministara NATO-a u Bruxellesu (6. prosinca 2016.) ministar Stier izjavio je da je cilj trilateralne suradnje, kroz politički dijalog na putu prema EU-u, intenziviranje suradnje na području gospodarstva, infrastrukture i zaštite okoliša, posebice na Jadranskom moru. Važnost inicijative je ojačavanje položaja Hrvatske na Jadranskom moru u interesu sigurnosti Hrvatske i susjeda (MVEP, 2016y). Trilateralala je utemeljena potpisivanjem zajedničke deklaracije ministara vanjskih poslova Hrvatske, Albanije i Crne Gore 10. veljače 2017. u Splitu.

U okviru sastanka Jadranske trilaterale (17. studenog 2017.) ponovno je iskazana potpora Crnoj Gori i Albaniji na njihovu putu prema EU-u, pri čemu je istaknuto da im Hrvatska, osim snažne političke potpore, pruža i izravnu tehničku pomoć u smislu prenošenja vlastitih iskustava iz pregovaračkog procesa.

Tradicionalno dobri odnosi i podrška Hrvatske Albaniji potvrđena je i tijekom 2018. godine. Tijekom posjeta ministrice Pejčinović Burić Albaniji (15. ožujka 2018.) najavljeno je potpisivanje Deklaracije o strateškom partnerstvu dviju zemalja (MVEP, 2018f).

4.2.8. Smirivanje migrantske krize

Stajalište hrvatske vanjske politike, koja se za vrijeme ministra Kovača ili Stiera angažirala oko popravljanja odnosa sa susjednim državama narušenima zbog migracijske krize (prvenstveno s Mađarskom), jest da je za Hrvatsku najbitnije da balkanska migrantska ruta ostane zatvorenom i pod kontrolom.

Na neformalnom sastanku ministara vanjskih poslova Europske unije u Amsterdamu (5. veljače 2016.) ministar Kovač tada je ponovio da je za Hrvatsku najvažnije da ostane tranzitna zemlja za izbjeglice i da ne postane sabirni centar te da je postignut dogovor sa Slovenijom, Austrijom, Srbijom i Makedonijom o zajedničkoj profilaciji migranata na granici između Makedonije i Grčke (MVEP, 2016d).

Tijekom posjeta Njemačkoj (8. veljače 2016.) ministar Kovač pohvalno je govorio da „glede migrantske krize Hrvatska odlično surađuje s Austrijom, Slovenijom, Srbijom i Makedonijom” te je u razgovoru sa svojim njemačkim kolegom Steinmeierom odao priznanje Njemačkoj za način suočavanja s izbjeglicama. O važnosti Njemačke za Hrvatsku ministar Kovač je također izjavio: „Njemačka je za nas vrlo važan strateški partner s kojim i dalje želimo surađivati na svim razinama” (MVEP, 2016e).

Ministar Kovač posjetio je Austriju (1. travnja 2016.) i sa svojim austrijskim kolegom Kurzom izrazio zadovoljstvo naporima i suradnjom, kako je rečeno, malih i srednjih država koje, kada se udruže, mogu postići cilj, u ovom slučaju, zaustavljanja migrantskog vala. Pritom je istaknuta velika uloga Makedonije te joj je najavljena pomoć i snažna potpora u započinjanju pregovora o članstvu prema EU-u i NATO-u.

Iako je Hrvatska prihvatila kvote i prihvat 500 izbjeglica iz Grčke, tijekom posjeta Češkoj (6. svibnja 2016), a kasnije i Poljskoj ministar Kovač pokazao je razumijevanje za poziciju Višegradske skupine čije su članice (Češka, Slovačka, Mađarska i Poljska) odbacile ideju o obvezujućim kvotama, a pridružile su im se i Latvija i Estonija, uz zaključak ministra Kovača da se prijedlog mora dobro razmotriti i da se ne mogu nametati rješenja, što nije u europskom

duhu konsenzusa te da će se Hrvatska zalagati da se o tome provede stvarna rasprava (MVEP, 2016n).

4.2.9. Hrvatsko približavanje Višegradskoj skupini

Vanjsku politiku Hrvatske s promjenom vlasti 2016. godine karakterizira i početak približavanja Hrvatske Višegradskoj skupini koja na svoje sastanke uz ostale zemlje u okruženju počinje pozivati i predstavnike Hrvatske.

Tako je Hrvatskoj uručen poziv na sastanak ministara vanjskih poslova Višegradske skupine (V4) 29. studenog 2016. koji se održao u Varšavi. Iako tradicionalno Višegradska skupina održava sastanke s državama zapadnog Balkana, u Varšavu su tada pozvane i susjedne države članice Europske unije: Slovenija, Hrvatska, Bugarska, Rumunjska, Grčka i Italija.

Ministar Stier sudjelovao je i na sastanku ministara vanjskih poslova Višegradske skupine i Istočnog partnerstva 12. travnja 2017. godine u Varšavi s glavnom temom razvoja prometne infrastrukture.

Sudjelovanje Hrvatske na sastancima Višegradske skupine nastavljeno je i 10. srpnja 2017. godine na poziv mađarskog ministra vanjskih poslova Szijjárta. Ministrica Peččinović Burić sudjelovala je na sastanku pod nazivom „V4 povezuje” na kojemu su, osim članica Višegradske skupine, sudjelovale i Austrija, Hrvatska, i Slovenija. Glavne teme koje su dominirale su povezivanje država (sudionica) zajedničkog interesa i prostora, situacija u Ukrajini te potpora europske perspektive jugoistočne Europe (MVEP, 2017d).

U proširenom sastavu države V4 na ministarskom sastanku u Budimpešti 4. prosinca 2017., uz sudjelovanje Bugarske, Grčke, Hrvatske, Rumunjske, Slovenije i Srbije, ponovno su razmijenile gledišta o aktualnim temama zajedničkog interesa. Nastavak susreta formata ministara vanjskih poslova Višegrad plus održan je i 11. svibnja 2018. uz sudjelovanje Hrvatske s temama od zajedničkog interesa poput energetike, infrastrukture, gospodarstva, migracija pa do sigurnosti, kohezijske politike i regionalnog razvoja (MVEP, 2018j).

4.2.10. Pokušaj poboljšanja odnosa s Ruskom Federacijom

Nakon ruske aneksije Krima te hrvatskog pozicioniranja uz ostale članice Europske unije u nametanju sankcija Rusiji i podrške Ukrajini, odnosi Hrvatske i Rusije bili su poprilično hladni. U ovome promatranom razdoblju, nova je hrvatska vlast među svoje vanjskopolitičke prioritete uvela i bolje odnose s Rusijom, pojavile su se i naznake o poboljšavanju međusobnih veza. Ministar Stier 23. svibnja 2017. otputovao je u službeni posjet Ruskoj Federaciji, što je bio prvi

posjet jednoga hrvatskog ministra vanjskih poslova Rusiji nakon gotovo jedanaest godina. Posjet je najavljen i okarakteriziran kao otvaranje jedne nove faze dijaloga i bio je tematski orijentiran na unapređenje gospodarske i kulturne suradnje te intenziviranje međusobnih bilateralnih susreta na najvišoj razini. Prilikom posjeta nisu bile zaobiđene ni regionalne teme poput situacije u BiH, s naglaskom na poštivanje jednakopravnosti i konstruktivnosti naroda (MVEP, 2017c).

Međutim, ponovno je došlo do unazađivanja odnosa izbijanjem međunarodnog incidenta – napada kemijskim sredstvom u Salisburyju (UK), koji je okarakteriziran kao čin nedvosmislenog kršenja međunarodnog prava. Hrvatska se tada pridružila članicama EU-a, SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu te 15. ožujka 2018. osudila čin i poduprla istragu za utvrđivanje činjenica (MVEP, 2018d). Nadalje, slijedom sjednice Europskog vijeća, održane 23. ožujka 2018., Hrvatska se solidarizirala s Velikom Britanijom zbog trovanja bivšega ruskog dvostrukog špijuna Skripala i njegove kćeri u Salisburyju te je 26. ožujka uskratila gostoprimstvo jednom diplomatu ruskog veleposlanstva u Zagrebu (MVEP, 2018e). Proglašavanjem jednoga ruskog diplomata *personom non grata* Hrvatska se tako čvrsto pozicionirala kao članica EU-a i NATO-a prema Rusiji.

4.2.11. Pozicioniranje prema unutarnjim temama Europske unije

Ministar Kovač, nakon rezultata referenduma o izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, izjavio je: „Ovo je snažan udarac jedinstvu Europske unije i dolazi u nezgodnom trenutku kada smo pogođeni izbjegličkom i dužničkom krizom”. Uz zalaganje za javnu raspravu o boljoj učinkovitosti Europske unije među državama članica, ministar Kovač istaknuo je da se EU institucije moraju više približiti običnim građanima te da će se Hrvatska zalagati da izlazak nema negativan utjecaj na proces proširenja, ali da će zasigurno imati određene posljedice (MVEP, 2016p).

Stajalište Hrvatske u slučaju referenduma u Kataloniji i proglašenja neovisnosti te španjolske pokrajine (listopad 2017.) bilo je da se radi o unutarnjem pitanju Španjolske te je pozvala na poštivanje vladavine prava, izbjegavanje nasilja i postizanje mirnog rješenja. Odluka o proglašenju katalonske neovisnosti ocijenjena je neusklađenom sa španjolskim ustavom (MVEP, 2017l).

Hrvatska se pokazala neuspješnom u izboru za sjedište Europske agencije za lijekove (EMA) te je povukla kandidaturu uz konstataciju da „...postupak ne osigurava vrednovanje svih kriterija na isti način te da je bio podložan sugestivnim ocjenama same Europske agencije za lijekove [...] držimo da bi temelj svih budućih odluka trebao biti načelo jednakosti među

državama članicama, što ponajprije uključuje i ravnomjernu distribuciju sjedišta agencija i tijela Europske unije” (MVEP, 2017k).

4.2.12. Aktivnosti u međunarodnim organizacijama i inicijativama

U ovome promatranom razdoblju Hrvatska aktivno sudjeluje u nekoliko inicijativa. Predsjedala je procesom suradnje u jugoistočnoj Europi (*South East European Cooperation Process*), sudjeluje u Jadranskoj trilateralu (Albanija, Hrvatska, Crna Gora), Američko-jadranskoj povelji, procesu Brdo – Brijuni, Berlinskom procesu te na Dubrovnik (Croatia) Forumu. Godine 2018. preuzela je predsjedanje Srednjoeuropskom inicijativom (SEI) te je 18. svibnja 2018. također preuzela predsjedanje Odborom ministara Vijeća Europe. Republika Hrvatska 8. listopada 2016. godine izabrana je po prvi put za članicu Vijeća za ljudska prava UN-a na trogodišnje razdoblje od 2017. do 2019. godine.

4.2.13. Pozicioniranje prema globalnim temama

Pozicionirajući se prema globalnim temama, Hrvatska prati politiku velikih država EU-a i SAD-a. To uključuje pozivanje na političko rješenje libijske krize, postizanje sporazuma s Iranom o nuklearnom programu, osuda upotrebe kemijskog oružja u Siriji, osuda lansiranja raketa Sjeverne Koreje, proširenje Europske unije, podržavanje izabrane turske vlasti (nakon neuspjelog puča) te potpora i pružanje pomoći Ukrajini.

Međutim, glede pozicioniranja prema Iranu i sporazumu o nuklearnom programu Hrvatska je odlučila ostati na strani EU partnera i ostati predana sporazumu s Iranom o nuklearnom programu usprkos povlačenju SAD-a. Pritom je dodano da „Sjedinjene Američke Države ostaju naš partner i saveznik. Očekujemo daljnji dijalog s njima o tome i drugim pitanjima od zajedničkog interesa” (MVEP, 2018i).

Hrvatski stav može se poprilično jednostavno objasniti time što je RH članica Europske unije te samo prati politiku glavnih članica Europske unije koje u pravilu djeluju jedinstveno, ali moguća su odstupanja. Osim načelnog svrstavanja, uz politiku određenu članstvom u EU-u, Hrvatska njeguje jako intenzivne i tradicionalno dobre odnose s Iranom te se i u tome može tražiti objašnjenje ovog čina. Posjeti visokih iranskih dužnosnika Hrvatskoj mogu se okarakterizirati kao poprilično redovni i učestali, osim međusobno službenih posjeta, ministri vanjskih poslova redovito se susreću i na marginama zasjedanja Opće skupštine UN-a. Tako se tijekom obaju promatranih razdoblja dogodio posjet predsjednika Islamske savjetodavne skupštine Islamske Republike Iran Ali Larijanija 10. listopada 2013. s kojim je ministrica Pusić

razgovarala o bilateralnim odnosima te o situaciji u široj regiji južnog Mediterana i Bliskog istoka (MVEP, 2013h); a u rujnu 2013. ministrica Pusić se na marginama Opće skupštine UN-a susrela sa svojim iranskim kolegom. Održavanje dobrih bilateralnih odnosa i razgovori o aktualnim pitanjima, poput borbe protiv terorizma i iranskoga nuklearnog programa, nastavljeni su i tijekom posjeta ministrice Pusić Iranu (24. – 25. siječnja 2015.), gdje se sastala sa svojim domaćinom, ministrom vanjskih poslova Mohammadom Javadom Zarifom i predsjednikom Irana Hassanom Rohanijem. Ministrica Pusić se i 2015. sastala na marginama zasjedanja 70. Opće skupštine UN-a s iranskim šefom diplomacije Mohammadom Javadom Zarifom, gdje su razgovarali o aktualnim temama, zaustavljanju rata u Siriji i gospodarskoj suradnji. Sljedeće godine novi ministar Kovač nastavio je kontinuitet čestih susreta s iranskim dužnosnicima pa se i on sastao tijekom zasjedanja Opće skupštine UN-a 2016. godine sa svojim iranskim kolegom Mohammadom Javadom Zarifom. Ministar Javad Zarif posjetio je Hrvatsku 1. ožujka 2018., kada je s ministricom Pejčinović Burić potvrdio tradicionalno dobre prijateljske odnose i razgovarao o proširenju bilateralnih odnosa i povećanju gospodarske suradnje (MVEP, 2018c).

4.2.14. Službeni posjeti ministara vanjskih poslova od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018.

Službeni posjeti i dolasci stranih ministara vanjskih poslova u mandatu ministra Mire Kovača
U službenim posjetima Hrvatskoj boravili su ministri vanjskih poslova: BiH i Ukrajine (03/2016.) te Bugarske (05/2016.).

Ministar Kovač boravio je u službenim posjetima: BiH (01/2016.), Mađarskoj, Njemačkoj, Crnoj Gori, Vatikanu i Italiji (02/2016.), Sloveniji i Austriji (03/2016.), Slovačkoj (04/2016.), Češkoj, Poljskoj te Francuskoj i Izraelu (05/2016.).

Službeni posjeti i dolasci stranih ministara vanjskih poslova u mandatu ministra Davora Ive Stiera

U službenom posjetu Hrvatskoj boravili su ministri vanjskih poslova: Ujedinjenog Kraljevstva (11/2016.), Albanije, Norveške i Kosova (02/2017.), Crne Gore (03/2017.) te Italije i Litve (04/2017.).

Ministar Stier u službenim posjetima boravio je u: Mađarskoj i Sloveniji (11/2016.), Njemačkoj, Vatikanu i Austriji (12/2016.), Švedskoj, Islandu, Danskoj i Austriji (02/2017.), BiH i Rumunjskoj (03/2017.), Rusiji, Bugarskoj i Grčkoj (05/2017.) te Norveškoj (06/2017.).

Službeni posjeti i dolasci stranih ministara vanjskih poslova u mandatu ministrice Marije Pejčinović Burić

U mandatu ministrice Pejčinović Burić u službeni posjet hrvatskoj doputovali su ministri vanjskih poslova: Belgije (06/2017.), Ujedinjenih Arapskih Emirata (07/2017.), Italije (10/2017.), Makedonije (11/2017.), Slovačke (02/2018.), Irana, Ujedinjenog Kraljevstva, Rumunjske i Alžira (03/2018.) te Kanade (04/2018.).

Ministrica Pejčinović Burić otputovala je u službeni posjet: Italiji (01/2018.), Makedoniji, Kosovu, Albaniji i Irskoj (03/2018.), BiH (04/2018) te Latviji (05/2018.).

4.3. Kvalitativna analiza vanjskopolitičkog pozicioniranja na temelju aktivnosti hrvatskog ministarstva vanjskih i europskih poslova od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.

Dosadašnja podjela promatranog razdoblja prema političkom (vlade različitoga političkog spektra) i vremenskom kriteriju na dva promatrana razdoblja sada se dodatno raščlanjuje na temelju kvalitativne analize. Ona se na temelju promjena u vanjskoj politici i vanjskopolitičkom pozicioniranju koje su posljedica različitih vanjskih i unutarnjih čimbenika prikazuju:

1. kao razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike
2. kao razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama
3. kao razdoblje nove realističke vanjske politike.

4.3.1. Razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike

Sam trenutak ulaska Hrvatske u članstvo Europske unije zasjenjen je diplomatskom konfrontacijom oko slučaja europskoga uhidbenog naloga koji je potencirao sukob s jednom od najmoćnijih država članica, Njemačkom. Taj, za mnoge nepotreban sukob, uzrokovao je određeno slabljenje pozitivnog ozračja i zamaha koji je Hrvatska kao nova članica mogla dobiti i iskoristiti za svoju vanjskopolitičku promociju. Nakon što je slučaj europskoga uhidbenog naloga riješen, Hrvatska se primarno pozicionirala kao zagovaratelj daljnjeg proširenja na zemlje regije ili zapadnog Balkana te je i hrvatskoj vanjskoj politici bilo izuzetno bitno da se percipira kao glasnogovornik zemalja zapadnog Balkana; kao njihov igrač koji je sada postao dio elitnog društva, ali nije zaboravio na stare prijatelje. Tijekom prvog razdoblja za vrijeme koalicijske vlade lijevog centra i Vesne Pusić kao ministrice vanjskih i europskih poslova

Hrvatska je svu svoju političku snagu koristila za lobiranje nastavka proširenja. Podrška je bezuvjetna i snažna i ona se ne odnosi samo na Crnu Goru, Albaniju i Makedoniju, već i na Bosnu i Hercegovinu i Srbiju s kojima Hrvatska ima podosta neriješenih pitanja. Odnosi sa Slovenijom su konstruktivni te gotovo pa i strateško partnerski, posebice u prvom dijelu dok slučaj Arbitražnog sporazuma nije eskalirao zbog slovenske kontaminacije. Tako da se vrijeme od ulaska Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. pa sve do početka 2015. može smatrati idealističkim razdobljem hrvatske vanjske politike.

4.3.2. Razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama

Problemi, konflikti i konfrontacije sa susjedima započinju početkom 2015. godine. Odnosi sa Srbijom počinju se kvariti nametanjem srpskog načela univerzalne jurisdikcije koja postaje glavni predmet sukoba te će promijeniti politiku hrvatske bezuvjetne potpore Srbiji u politiku uvjetovanosti pridruživanja. Diplomatski sukobi nastavit će se zapaljivom retorikom koji su dolazili prije svega od visokih dužnosnika Srbije koji će dodatno erodirati međusobne diplomatske odnose. Nastavak pogoršanja odnosa sa susjedima iste godine uslijedit će i sa Slovenijom, njezinom kontaminacijom arbitražnog postupka, što će uzrokovati hrvatsko povlačenje iz postupka te zastoj i pogoršanje do tada izvrsnih diplomatskih odnosa. Kriza u Siriji, koja će generirati migrantsko-izbjeglički val, postat će jedan od razloga pogoršanja odnosa s trećim susjedom, u ovom slučaju Mađarskom koja je jednostranim postavljanjem bodljikave žice na granicu s Hrvatskom te odbijanjem prihvata migrantsko-izbjegličkog vala izazvala niz žestokih reakcija Hrvatske. Može se pretpostaviti da je migrantski val iskoristila i Slovenija koja je postavljanjem bodljikave žice uzduž sporne kopnene granice s Hrvatskom namjerno eskalirala diplomatski sukob nastao hrvatskim povlačenjem iz arbitražnog postupka, što će rezultirati diplomatskim ratom prosvjednim notama između Hrvatske i Slovenije. Migrantska i ukrajinska kriza te rat u Siriji uzrokovale su zastoj procesa proširenja Europske unije na zapadni Balkan, teme koju je Hrvatska snažno zagovarala i ulagala u nju veliki vanjskopolitički kapital. Ono što se može smatrati vanjskopolitičkim uspjehom jest dobivanje pozivnice Crne Gore za pridruženjem NATO-u krajem 2015. godine, oko čega se hrvatska vanjska politika snažno angažirala pod mentorstvom SAD-a u sklopu Američko-jadranske povelje.

4.3.3. Razdoblje nove realističke vanjske politike

Treće razdoblje nazvano razdobljem nove realističke vanjske politike započinje promjenom vlasti (23. siječnja 2016.) i dolaskom koalicije desnog centra potpuno suprotnoga političkog svjetonazora, što će donijeti neke promjene u vanjskopolitičkom pozicioniranju. Nova vlast zatekla je državu u sukobu triju najznačajnijih susjednih država (ako se izuzme Italiju) – Mađarskom, Slovenijom i Srbijom. Prve vanjskopolitičke poruke i naznake novog pravca hrvatske vanjske politike bilo je popravljjanje odnosa s Mađarskom i Slovenijom (objema članicama Europske unije) i zajednička suradnja prema migrantskoj krizi. I u tome se uspjelo te je hrvatski vanjskopolitički položaj u tom smislu osnažen jer je bio dosta oslabljen sukobima u prošlom razdoblju. Odnosi sa Srbijom neće ići u smjeru popravljjanja, već će nova hrvatska vanjska politika nastojati iskoristiti svoj geopolitički utjecaj članice Europske unije te politikom uvjetovanja nastojati Srbiju primorati na rješavanje za Hrvatsku spornih tema (univerzalna jurisdikcija, suradnja s Haškim sudom, zaštita hrvatske manjine) tijekom procesa pregovora o pridruživanju. Hrvatska se nije libila iskoristiti svoj utjecaj (baš kao i Slovenija prilikom hrvatskih pregovora s EU-om) i blokirati otvaranje pojedinih poglavlja tijekom pregovaračkog procesa, što je bio povod za zapaljivu i konfliktnu retoriku srbijanskih visokih dužnosnika koji će rezultirati nizom međusobnih diplomatsko-prosvjednih nota te u konačnici kulminirati i proglašenjem srbijanskog ministra obrane Vulina *personam non grata*.

Odnosi sa Slovenijom, osim početnih koraka nove vlade, kasnije će se ponovno pogoršati dodatnim postavljanjem bodljikave žice na spornu kopnenu granicu te incidentima na moru i eskalirati objavom odluke Arbitražnog suda koju Hrvatska neće priznati.

Ono na čemu se najviše može vidjeti promjena smjera hrvatske vanjske politike jest odnos prema Bosni i Hercegovini. Hrvatska mijenja svoju politiku „najvećeg promotora europske budućnosti BiH” u uvjetovanu politiku, s istaknutom temom ustavotvornosti i konstitutivnosti hrvatskog naroda u BiH, inzistiranju na poštivanju Daytonskog sporazuma te reformi izbornog zakona. No, budući da je cijeli proces proširenja zapao u krizu nezainteresiranosti drugih članica Europske unije, novi hrvatski pristup nije rezultirao opipljivim učincima, već se sve svelo na ustrajanje i lobiranje. Nova hrvatska vanjska politika započela je s približavanjem Višegradskoj skupini i tu se može govoriti o naznakama novoga vanjskopolitičkog pozicioniranja.

Kao članica Europske unije, a ponajviše NATO-a, svrstala se u red zemalja (Slovenija, primjerice, nije bila među njima) koje su se solidarizirale s Velikom Britanijom zbog ruske umiješanosti u slučaj trovanja bivšega ruskog dvostrukog špijuna Skripala te je protjerala jednoga ruskog diplomata. Taj čin, ali i prijašnje hrvatsko pozicioniranje te osuda i

nepriznavanje ruske aneksije Krima pokazatelji su nedvosmislenog djelovanja Hrvatske u skladu s politikama NATO-a i Europske unije.

4.4. Analiza vanjskopolitičkog pozicioniranja prema teorijama međunarodnih odnosa

S obzirom na perspektive, tj. teorije međunarodnih odnosa, vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske najlakše se može objasniti konstruktivističkim i neorealističkim pristupom. Konstruktivizmom, teorijom međunarodnih odnosa u čijoj su srži ideje, vrijednosti i norme najbolje se može objasniti razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike u kojoj dominira zamah novog članstva, ideje nastavka proširenja Europske unije i pomoći susjednim državama, vrijednosti zajedništva i suradnje starih prijatelja iz regije. Hrvatska djeluje kooperativno prema državama okruženja, zastupa njihove interese te je posebice u BiH doživljavana kao najveći zagovornik njezina europskog puta. To je razdoblje neuvjetovanosti i izbjegavanja diplomatskih sukoba sa Srbijom te zatamljivanja neriješenih otvorenih pitanja u duhu europskog zajedništva.

Potom dolazi razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama. S obzirom na anarhičnost situacije koja je zadesila Europu i njezine granice tijekom migrantske krize u ljeto 2015., nije neočekivano da su države, pa tako u ovom slučaju i Hrvatska, Slovenija, Mađarska i Srbija, prestale surađivati. Anarhičnost situacije neizbježno vodi u sukob, u ovom slučaju diplomatski. Ovakav razvoj događaja, koji je doveo do diplomatskog sukoba, najbliži je objašnjenju neorealističke škole koja tvrdi da anarhija vodi države u sukob, a ne suradnju, što zastupa neoliberalna perspektiva (Buzar, 2017). Također, sigurnost i opstanak države u anarhističkom okruženju prema realistima prisiljava države da se same pobrinu za sebe gledajući svoj vlastiti interes (Mladić, 2011). U ovom razdoblju dolazi do zastoja ideja zajedništva i suradnje u nastavku politike proširenja na zapadni Balkan. Neorealistički pristup objašnjava i pogoršavanje odnosa sa Srbijom prema kojem je do njega došlo zbog suverenističkih izjava s obiju strana, tj. borbe za utjecaj i moć, što je suština realističkog pristupa.

Treće razdoblje nazvano razdobljem nove realističke politike također se može najbolje objasniti neorealističkom perspektivom. Iako i dalje postoji anarhistička pojava migrantskog vala, u ovom razdoblju države (Hrvatska, Mađarska i Slovenija) počinju surađivati, tj. nastoje se zajedničkim udruženim pristupom suprotstaviti politikama Europske unije s ciljem da se zaustavi migrantski val na izvorištu te da države na tzv. balkanskoj ruti ne mogu i ne smiju postati sabirni centri. Iako bi se čin suradnje mogao objasniti i neoliberalnim pristupom prema

kojem države u anarhističkoj strukturi surađuju, ovdje se radi o povećanju utjecaja država koje se nalaze na udaru anarhističkih struktura i u kompetenciji su s državama članicama na zapadu i sjeveru Europe. Neorealistički pristup u vanjskopolitičkom pozicioniranju Hrvatske ogleda se i u pristupu prema Srbiji i BiH, gdje se koristi položaj moći prema tim državama i nastoji ga se maksimalno iskoristiti. Takav pristup primjećuje se također i na primjeru hrvatsko-slovenskoga diplomatskog spora, gdje je suradnja prekinuta te su se države okrenule diplomatskim sukobima. To je ponovno konzistentno realističkoj perspektivi koja kaže da „međunarodni sporazumi vrijede samo ako se okolnosti donošenja sporazuma značajno ne promijene” (Mladić 2011:182). Realistička perspektiva objašnjava i srž „sebičnog” slovenskog pristupa prema graničnim sporovima kojima je strateški cilj osigurati izlaz na otvoreno more.

4.5. Vanjskopolitičke strategije temeljene na kvalitativnoj analizi

Prema deskriptivnoj kvalitativnoj metodologiji vanjskopolitičkog pozicioniranja Hrvatske može se zaključiti da se Hrvatska koristi aktivnom vanjskopolitičkom strategijom (Vital, 1967). Budući da je Hrvatska aktivno nastojala ojačati svoj utjecaj prvenstveno prema svom okruženju (Slovenija, Srbija, BiH) na temelju svojih prednosti, a to je članstvo u EU-u (to su glavne značajke aktivne vanjskopolitičke strategije malih država), ne primjenjuje pasivnu ili defenzivnu strategiju.

Strategija *balancing* prema Brownlingovoj (2006) klasifikaciji može se odbaciti jer se na primjeru Rusije pokazalo da Hrvatska ne provodi takvu politiku, već da se dosljedno ponaša kao NATO i EU članica ne odstupajući od politike pripadajućih organizacija. Autor nadalje smatra da, suprotno strategiji *balancing*, Republika Hrvatska provodi strategiju *bandwagoning*. Opetovano na primjeru vanjske politike prema Rusiji te čvrstog partnerstva sa SAD-om u okviru NATO-a indicira se provođenje *bandwagoning* strategije. Republika Hrvatska se tako priklonila zahtjevima snažnije velike sile (SAD-a) te posebno na regionalnom planu u NATO inicijativama djeluje kao *proxy* i provodi politiku svojeg „zaštitnika”. Sve je to čvrst temelj za dokazivanje korištenja strategije *bandwagoning*.

Prema Hillu (2003) i njegovoj definiciji četiriju vanjskopolitičkih strategija mogu se eliminirati strategije vanjske politike koncentrirane na opstanak i vanjsku politiku šutnje. Hrvatska kao članica Europske unije može se, prema Hillu, koristiti strategijom multilateralizma kao oblika zaklona, ali ne u tolikoj mjeri da bi se ona mogla okarakterizirati kao dominantna, dok za strategiju vanjske politike niše za sada još nema dovoljno dokaza.

Sukladno tomu, temeljem analize aktivnosti hrvatske vanjske politike prema definicijama strategija malih država, Hrvatska se nedvojbeno koristi aktivnom vanjskopolitičkom strategijom te vrlo vjerojatno strategijom *bandwagoning*.

5. KVANTITATIVNA ANALIZA DIPLOMATSKIH AKTIVNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

Iz kvalitativne analize diplomatskih aktivnosti hrvatskog MVEP-a, koja je provedena u prethodnom poglavlju analizirajući hrvatsku vanjsku politiku, poruke, stajališta, uključenost u inicijative te vanjskopolitičko pozicioniranje, dobivena je baza podataka svih diplomatskih aktivnosti hrvatskog MVEP-a koja će se iskoristiti u ovom poglavlju.

Dobiveni podatci kodirani su na način koji je inspiriran Schrodtovim (1995) tzv. *events data* kvantitativnim pristupom koji uključuje stvaranje baze podataka, uz promatranje interakcije između država u sferi vanjske politike te ih svodi na numeričke podatke, daje im vrijednosti i kategorizira ih tako da budu prikladni za statističku analizu.

Kvantificiranjem i kodiranjem interakcija i događaja kroz *event data analysis* moguće je generirati značajan broj baza podataka o događajima koji su iznimno značajni za kvantitativne metode analize vanjske politike. Jedna je od značajnijih i WEIS (*The World Event/Interaction Survey*) McClellanda i Hoggarda (1969) koja je bilježila akciju i reakciju između međunarodnih aktera objavljenih svakodnevno u New York Times novinama od 1966. do 1978. Druga, poput COPDAB-a (*The Conflict and Peace Data Bank*), koju je osmislio Azar (1980.), longitudinalni je skup podataka o međunarodnim i domaćim događajima iz sadržaja dnevnih novina.

Schrodtove *events data* model koristi se tisućama novinskih i agencijskih vijesti o događajima i interakcijama različitih aktera te ih kodira tako da pozitivnim interakcijama daje pozitivne numeričke vrijednosti, dok u negativnim interakcijama dodjeljuje negativne vrijednosti. Iako Schrodtove model uključuje kodiranje tisuće interakcija i uz pomoć umjetne inteligencije koja se može programirati da pretražuje i kodira, podatci u ovome doktorskom radu prikupljeni su i kodirani ručno. Kodirane su samo pozitivne interakcije, uz izostanak mjerenja negativne interakcije. Međutim, to nije problem ovog istraživanja jer će se u nastavku prezentirati da se negativna interakcija koja se može okarakterizirati kao loši diplomatski odnosi u ovome doktorskom radu tumači na način da je svaki zamjetni izostanak pozitivne interakcije – pokazatelj izostanka/pogoršanja dobrih diplomatskih odnosa.

Dobiveni kodirani podatci bit će obrađeni statističkim metodama jednostavne i višestruke linearne regresije. Linearnom regresijom i ispitivanjem odnosa među varijablama, također kvantitativnim pristupom, za usporedbu hrvatske vanjske politike koristili su se i Zgurić, Kostanišić i Domjančić (2015). Oni su se u svojoj analizi koristili korelacijom za promatranje

diplomatskih odnosa na temelju trgovinske razmjene, državnih posjeta, konzularne infrastrukture i postojanja dijaspore u državama Latinske Amerike.

5.1. Kreiranje varijabli

Za potrebu provedbe statističkih metoda kreira se zavisna varijabla (diplomatske aktivnosti MVEP-a) te nezavisne varijable:

- ukupna vanjskotrgovinska razmjena
- diplomatska infrastruktura
- značaj države.

Svi korišteni podatci uzeti su sa službenih stranica MVEP-a (diplomatske aktivnosti, konzularna infrastruktura) te iz statističkih podataka Državnog zavoda za statistiku (vanjskotrgovinska razmjena).

Od statističkih metoda korištena je deskriptivna statistika, metoda korelacije, jednostavna i višestruka linearna regresija te analiza reziduala. Pritom je korišten R programski jezik (R Core Team, 2014) verzija 4.0.2. te tri programska paketa: *dplyr* (za obradu i manipulaciju podataka), *ggplot2* (za vizualizaciju) i *stargazer* (za kreiranje i formatiranje podataka, tablica i regresijskih analiza).

5.1.1. Zavisna varijabla diplomatska aktivnost - *activities*

Zavisna varijabla (tablica 5.2.) uključuje ukupan vrednovan zbroj međusobne diplomatske aktivnosti. Kako je već spomenuto, ovakav način kvantificiranja naziva se *event data analysis* Hrvatske i drugih promatranih država. Vrijednosti zavisne varijable, koja se u daljnjoj metodologiji koristi oznakom *activities*, ukupan su zbroj tablice 5.1. Sve grupe država, tj. njihova diplomatska aktivnost s Republikom Hrvatskom u tablici 5.2., koja postaje zavisna varijabla, vrednovane su na isti način bez ikakvih razlika.

Pri obradi podataka za mjerenje aktivnosti MVEP-a RH korišteni su dostupni (objavljeni) podatci na službenim mrežnim stranicama MVEP-a, a to su aktivnosti i sastanci različitih razina i dužnosnika MVEP-a od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.

Tablica sadrži tri kategorije država:

1. članice Europske unije

Tablica sadrži države članice Europske unije (od 2013. do 2018.), uključujući Ujedinjeno Kraljevstvo, jer se u tom trenutku još radilo o članici Europske unije, ukupno 28 članica, minus Hrvatska, dakle 27 promatranih država članica Europske unije.

2. globalne velesile

Globalne velesile, njih ukupno 4, čiji se interesi najviše premrežavaju na području jugoistočne Europe također se nalaze grupi promatranih država. To su: Kina, Rusija, SAD i Turska.

3. zemlje zapadnog Balkana

Zemlje iz neposrednog susjedstva ili okruženja Republike Hrvatske koje nisu članice Europske unije, njih ukupno 6, također se nalaze u grupi promatranih država. Zbog visoke međusobne interaktivnosti, suradnje, zajedničke prošlosti, sporova i suradnje s Republikom Hrvatskom zaslužile su također mjesto u tablici promatranih država.

U tablici je naveden ukupan zbroj četiriju (4) različito vrednovanih razina diplomatske aktivnosti. To su:

1. razina – indikatorska vrijednost 1

Najviša razina diplomatske aktivnosti MVEP-a su službeni posjeti ministara vanjskih poslova te njihovi sastanci s resornim kolegama, predsjednicima vlada, predsjednicima država i predsjednicima parlamenata te službeni posjeti ministara vanjskih država stranih vlada, predsjednika država i predsjednika parlamenata. Sve navedene aktivnosti predstavljaju najviši oblik diplomatske aktivnosti i mogu se okarakterizirati kao pokazatelji intenzivnih i dobrih međusobnih diplomatskih odnosa. Budući da se radi o osnovnom pokazatelju najviše razine, opravdano mu je dodijeljena najviša vrijednost 1 koja postaje mjerilo prema kojem će se usporedno dodjeljivati niže indikatorske vrijednosti za niže razine.

2. razina – indikatorska vrijednost 0,4

Druga razina aktivnosti uključuje pojedinačne susrete ministara vanjskih poslova i drugih visokih dužnosnika iz prve razine koji se odvijaju na marginama međunarodnih konferencija,

zasjedanja međunarodnih organizacija i multilateralnih sastanaka (trilateralala i sl.). Ovakvi sastanci također su pokazatelj dobre međusobne suradnje te zajedničkih aktivnosti država. Međutim, budući da oni nisu dio službenih posjeta, već imaju status radnih sastanaka, prema mišljenju autora, iako su pokazatelj visoke razine diplomatskih odnosa, zaslužuju više nego dvostruko manju vrijednost od razine 1. Stoga se ovoj razini dodjeljuje vrijednost koja iznosi (0,4).

3. razina – indikatorska vrijednost 0,3

Treća razina aktivnosti uključuje sastanke ministara vanjskih poslova i ministara iz različitih resora drugih država (npr. gospodarstva, industrije, komunikacija i sl.). Sastanci koje obuhvaća treća razina događaju se u okviru službenih posjeta, ali budući da se radi gotovo isključivo o jačanju drugih oblika suradnje (gospodarske, kulturne i sl.), one nemaju istu diplomatsko-političku važnost poput prve razine. Stoga je trećoj razini aktivnosti dodijeljena vrijednost (0,3).

4. razina – indikatorska vrijednost 0,2

Četvrta razina uključuje niže diplomatske aktivnosti poput političkih konzultacija na razini pomoćnika ministara, podtajnika i državnih tajnika ministarstava vanjskih poslova, zajedničke sjednice različitih odbora za suradnju te posjete dužnosnika regionalnih država/pokrajina/autonomija stranih država. Posljednjoj razini dodijeljena je najniža vrijednost (0,2).

Zbrojem sume razina 1 – 4 te njihovih indikatorskih vrijednosti dobiva se matematička vrijednost koja ukazuje na zbroj svih međudržavnih aktivnosti na razini ministarstava vanjskih poslova.

Tablica 5.1. Diplomatska aktivnost MVEP-a (2013. – 2018.)

Diplomatska aktivnost	1.razina	2. razina	3. razina	4. razina	Ukupno
Vrijednost indikatora	1	0,4	0,3	0,2	
Albanija	4	2	0	1	5
Austrija	4	2	0	3	5,4
Belgija	1	0	0	1	1,2
BiH	5	1	0	3	6
Bugarska	4	1	1	0	4,7
Cipar	0	0	0	0	0
Crna Gora	4	5	0	1	6,2
Češka	3	1	0	0	3,4

Danska	1	2	0	0	1,8
Estonija	1	3	0	0	2,2
Finska	0	3	0	0	1,2
Francuska	1	1	1	3	2,3
Grčka	1	0	0	0	1
Irska	2	0	0	1	2,2
Italija	4	7	0	1	7
Kina	2	0	0	0	2
Kosovo	4	1	0	0	4,4
Latvija	1	0	0	0	1
Litva	1	2	0	0	1,8
Luksemburg	0	0	0	0	0
Mađarska	2	7	0	2	5,2
Makedonija	4	1	1	0	4,7
Malta	0	0	0	0	0
Nizozemska	0	0	0	0	0
Njemačka	4	0	1	2	4,7
Poljska	1	1	2	0	2
Portugal	1	0	0	1	1,2
Rumunjska	3	2	0	0	3,8
Rusija	1	1	0	4	2,2
SAD	0	5	2	4	3,4
Slovačka	2	1	0	2	2,8
Slovenija	4	1	2	2	5,4
Srbija	2	2	0	2	3,2
Španjolska	0	1	0	0	0,4
Švedska	1	2	0	0	1,8
Turska	2	2	0	2	3,2
UK	3	2	2	0	4,4

Izvor: Obradio i kodirao autor prema podacima dostupnim na mrežnim stranicama Ministarstva vanjskih i europskih poslova, MVEP

Tako je kreirana zavisna varijabla – *activities* koja sadrži zbroj diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske s promatranim državama. Zavisna varijabla u daljnjoj metodologiji nazivat će se *activities*.

Tablica 5.2. Zavisna varijabla *activities*

Država	Vrijednost
Albanija	5
Austrija	5,4
Belgija	1,2
BiH	6
Bugarska	4,7

Cipar	0
Crna Gora	6,2
Češka	3,4
Danska	1,8
Estonija	2,2
Finska	1,2
Francuska	2,3
Grčka	1
Irska	2,2
Italija	7
Kina	2
Kosovo	4,4
Latvija	1
Litva	1,8
Luksemburg	0
Mađarska	5,2
Makedonija	4,7
Malta	0
Nizozemska	0
Njemačka	4,7
Poljska	2
Portugal	1,2
Rumunjska	3,8
Rusija	2,2
SAD	3,4
Slovačka	2,8
Slovenija	5,4
Srbija	3,2
Španjolska	0,4
Švedska	1,8
Turska	3,2
UK	4,4

Izvor: Izradio autor

5.1.2. Nezavisna varijabla vanjskotrgovinska razmjena – *trade*

Hipoteza o povezanosti vanjske trgovine i vanjske politike u stručnoj literaturi često je naglašavana i istraživana (Coper, 1972; Richardson & Kegley, 1980; Rosen, 2004; Kleinberg & Fordham, 2010; Yeo & Deng, 2019). Njom su se također koristili i Reuveny & Kang (1996), a također već ranije spomenuti Zgurić, Kos-Stanišić i Domjančić (2015). Međuovisnost trgovine i vanjske politike karakteristika je prvoga generacijskog pristupa FPA (Potter, 2010) pa će se shodno tomu kao jedna od nezavisnih varijabli uzeti ukupna vanjskotrgovinska razmjena jer se polazi od hipoteze da vanjskotrgovinske aktivnosti relativno dobro koreliraju s

diplomatskim aktivnostima. Kasnije će se izračunati je li ona značajna i u kojoj mjeri. Temelj je hipoteze pretpostavka da, ako je trgovinska razmjena mala, niska ili neznatna, takva će biti i diplomatska aktivnost, dok će se za države koje imaju izrazito visoku razinu trgovinske razmjene, ona odraziti i visokim stupnjem diplomatske aktivnosti.

Tablica 5.3. predstavlja ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu (izraženu u USD) Republike Hrvatske s državama koje su predmet promatranja od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018. (za godine 2013. i 2018. uzeti su polovični iznosi). Detaljan vanjskotrgovinski promet (uvoz + izvoz) od 30. lipnja 2013. do 1. srpnja 2018. izražen je zasebno po godinama i nalazi se na kraju doktorskog rada (prilog 1.).

Tablica 5.3. Nezavisna varijabla *trade*

Država	Ukupno*
Albanija	365876289
Austrija	13910558891
Belgija	3079660297
BiH	10658657914
Bugarska	1100526563
Cipar	159400213
Crna Gora	876908073
Češka	3760713046
Danska	1121700368
Estonija	80690991
Finska	350413954
Francuska	4392225144
Grčka	1002469217
Irska	472731881
Italija	25017413050
Kina	3924112516
Kosovo	414762985
Latvija	106916955
Litva	260956767
Luksemburg	357737423
Mađarska	10717348543
Makedonija	1132206847
Malta	444573490
Nizozemska	5471399609
Njemačka	26080191859
Poljska	4454808321
Portugal	400271679
Rumunjska	1697604119
Rusija	4296397062

SAD	3039668732
Slovačka	2974231386
Slovenija	20686484261
Srbija	6017741241
Španjolska	3275077980
Švedska	1272656308
Turska	2080707206
UK	2465283607

*Ukupna vanjskotrgovinska razmjena izražena u USD

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2018).

Prema tablici 5.3. poredak prvih pet država s obzirom na ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu jest:

1. Njemačka
2. Italija
3. Slovenija
4. Austrija
5. Mađarska.

Ukupan iznos vanjskotrgovinske razmjene uzet će se kao vrijednost za nezavisnu varijablu koja će se u daljnjem jednadžbama i izračunima označavati kao *trade*.

Provjera hipoteze i vrijednosti o upotrebi nezavisne varijable *trade* utvrdit će se u daljnjoj analizi korelacije i linearne regresije.

5.1.3. Nezavisna varijabla diplomatsko-konzularna predstavništva – *infrastructure*

Ne ulazeći u suštinu nastanka i razvoja diplomatsko-konzularnih predstavništava, reći će se da ona postoje u nekom obliku još od 15. stoljeća. Unaprijeđeni razvoj i pokušaj kodifikacije diplomatskih odnosa dogodio se na Bečkom kongresu 1815., a sustav diplomatskih odnosa i predstavništava kakav se danas poznaje utemeljen je „Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima” iz 1961.

Države u suvremenome međunarodnom sustavu (Auswärtige Amt, 2019; UK government, 2019). ustrojavaju diplomatsko-konzularnu mrežu:

- kroz veleposlanstva
- kroz generalne konzulate i konzulate
- kroz trajne misije

- kroz počasne konzulate.

Isti ustroj postoji i u hrvatskom Ministarstvu vanjskih i europskih poslova na temelju Zakona o vanjskim poslovima (ZAKON.HR, 2019) i Uredbe o unutarnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova (VLADA, 2001).

Polazeći od činjenice koja govori da su diplomatsko-konzularna predstavništva, osobito ona temeljna poput veleposlanstva, glavna pretpostavka (nikako jedina) za osnovnu diplomatsku aktivnost, pristupilo se kreiranju nezavisne varijable koja uključuje upravo to – vrednovanje osnovne (veleposlanstva) i dodatne (generalni konzulati i konzulati) diplomatske infrastrukture. Veleposlanstvo je u svakom slučaju temeljni oblik diplomatske misije koji se uobičajeno nalazi u glavnom gradu zemlje primateljice. Temeljna pretpostavka za otvaranje veleposlanstva koja mora biti ispunjena jest da između dviju zemalja postoje uspostavljeni diplomatski odnosi. Uobičajen je reciprocitet postojanja veleposlanstva u zemlji davateljici i primateljici. Diplomatske aktivnosti veleposlanstva pokrivaju sve aspekte odnosa između država, uključujući političke, pravne, ekonomske, kulturne i dr. Iduća razina diplomatskih predstavništva su konzularna predstavništva i njih uspostavlja zemlja davateljica u zemlji primateljici s kojom želi održavati konzularne odnose. Postoje četiri kategorije konzularnih predstavništva: generalni konzulati, vice-konzulati, konzulati i konzularni uredi. Kada država ima više od jednog konzulata u određenoj državi prijema, svaki konzulat dobiva „okrug” u kojem će izvršavati svoje funkcije. Osim profesionalnih konzula koji su dio diplomatske mreže, zemlja davateljica može imenovati i počasne konzule. Počasni konzuli su uobičajeno pojedinci koji su se istakli u svojem stručnom radu u zemlji primateljici. Oni mogu biti državljani zemlje davateljice, ali i državljani zemlje primateljice. Poslovi konzularnih predstavništva slični su poslovima veleposlanstva, od predstavljanja zemlje davateljice do promocije ekonomske, političke i kulturne suradnje, ali glavna zadaća konzularnog osoblja jest pomoć svojim državljanima koji se nađu u zemlji primateljici (FDFA, 2008).

Diplomatska infrastruktura uz uspostavljene diplomatske odnose nije jedini uvjet koji generira diplomatsku aktivnost. Međutim, postojanje veleposlanstva, kao najvišeg stupnja diplomatskog predstavništva, uz dodatan broj konzularnih predstavništava pokazatelj je dobrih diplomatskih i ekonomskih veza sa stranom državom, što bi se trebalo odraziti i na dobru diplomatsku aktivnost. Tablica 5.4. sadrži kategoriju diplomatske infrastrukture Hrvatske u promatranim stranim državama te su istom metodologijom popisani broj i kategorije diplomatske infrastrukture koje svaka promatrana strana država ima u Republici Hrvatskoj. Svakoj kategoriji za potrebe kreiranja nezavisne varijable pridodana je kvantitativna indikatorska vrijednost, čiji zbroj čini ukupan vrijednosni zbroj za svaku promatranu državu:

- veleposlanstvo – indikatorska vrijednost 1

Temelj za dodijeljenu vrijednost 1 jest taj što se radi o temeljnoj diplomatskoj infrastrukturi koja je prisutna u velikoj većini promatranih država. Zbog toga se njezin status kao osnovne infrastrukture u varijabli smatra opravdanim. U svim promatranim državama RH ima otvoreno veleposlanstvo osim u Cipru, Latviji, Luksemburgu i Malti. Od tih četiriju država bez otvorenih veleposlanstava sve, osim Latvije, pripadaju kategoriji mikrodržava. Također, iz podataka zavisne varijable vidljivo je da je i diplomatska aktivnost s tim državama nepostojeća ili izrazito mala pa se slijedom toga vjeruje da je temelj te osnovne indikatorske vrijednosti u potpunosti opravdan.

- generalni konzulat – indikatorska vrijednost 0,5

Temelj za dodijeljenu vrijednost 0,5 polazi od pretpostavke da se radi o stepenici nižem diplomatsko- konzularnom predstavništvu. U promatranjoj tablici 5.4. vidljive su države koje su od većeg interesa za Republiku Hrvatsku te u njima postoji hrvatski generalni konzulat. To su: BiH, Crna Gora, Italija, Mađarska, Njemačka, SAD, Srbija i Turska. To su pretežno ili susjedne države (BiH, Crna Gora, Mađarska, Srbija) ili države s kojima RH ima izrazito visok stupanj vanjskotrgovinske razmjene (Njemačka, Italija, BiH, Srbija) ili se radi o globalnim silama koje su od višestrukog značaja za Hrvatsku poput SAD-a ili Turske. Zbog toga se smatra opravdanim dodijeliti ovoj stavci indikatorsku vrijednost 0,5.

- konzulat – indikatorska vrijednost 0.2

U ovoj kategoriji su osim konzulata uvršteni i počasni konzulati, tj. počasni konzuli. Konzulati u tablici 5.4. imaju dodijeljenu najnižu indikatorsku vrijednost 0,2. Budući da se radi o nižem stupnju diplomatsko-konzularnog predstavništva, mogli bi ga čak nazvati i nužnim. Naime, kada država davateljica radi različitih ekonomskih razloga odluči ukinuti veleposlanstvo u zemlji primateljici, uobičajeno transferira svoje poslove na postojeći konzulat. Radi istih ekonomskih ušteda državi davateljici često je isplativo i imenovanje počasnog konzula zbog toga što se često radi o državljaninu zemlje primateljice koji može obavljati iste poslove (Berridge, 2010).

Shodno tomu, dodijeljena indikatorska vrijednost 0,2 smatra se opravdanom.

Nezavisna varijabla (tablica 5.4.) u daljnjoj metodologiji bit će poznata kao varijabla *infrastructure*.

Tablica 5.4. Nezavisna varijabla *infrastructure*

Razina predstavništva	Diplomatska infrastruktura RH u stranim državama			Diplomatska infrastruktura strane države u RH			Zbroj
	Veleposlanstvo	Gen. konzulati	Konzulati	Veleposlanstvo	Gen.konzulati	Konzulati	
Ind. vrijednost	1	0,5	0,2	1	0,5	0,2	Ukupno
Albanija	1			1		3	2,6
Austrija	1		3	1	1	1	3,3
Belgija	1		1	1		3	2,8
BiH	1	3	2	1			3,9
Bugarska	1			1			2
Cipar			1		1		0,7
Crna Gora	1	1		1		1	2,7
Češka	1		1	1			2,2
Danska	1		1	1	1	3	3,3
Estonija	1		1			1	1,4
Finska	1		1	1		4	3
Francuska	1			1		2	2,4
Grčka	1			1			2
Irska	1		1	1		1	2,4
Italija	1	2	5	1	1	3	5,1
Kina	1		1	1			2,2
Kosovo	1			1			2
Latvija						1	0,2
Litva	1			1		1	2,2
Luksemburg							0
Mađarska	1	1	1	1	1	2	3,6
Makedonija	1		1	1		2	2,6
Malta			1			2	0,6
Nizozemska	1			1		3	2,6
Njemačka	1	5	2	1		1	5,1
Poljska	1		5	1			3
Portugal	1		3	1			2,6
Rumunjska	1			1		2	2,4
Rusija	1		3	1		2	3
SAD	1	3	6	1			4,7
Slovačka	1			1		2	2,4
Slovenija	1		2	1	1		2,9
Srbija	1	1		1	2		3,5
Španjolska	1		2	1		1	2,6

Švedska	1		1	1		3	2,8
Turska	1	1	2	1			2,9
UK	1	-	1	1		1	2,4
Sveukupno	33	17	48	32	8	45	96,1

Izvor: Izradio i kodirao autor prema podacima dostupnim na mrežnim stranicama Ministarstva vanjskih i europskih poslova, MVEP (2019a, 2019b).

Iz tablice 5.4. vidljivo je da su prvih pet država koje imaju najveći vrijednosni indikator diplomatsko-konzularne infrastrukture:

1. Njemačka 5,1
2. Italija 5,1
3. SAD 4,7
4. Bosna i Hercegovina 3,9
5. Mađarska 3,6.

Njemačka i Italija su dva najvažnija vanjskotrgovinska partnera, SAD je globalna velesila, dok su BiH i Mađarska susjedne države, ali i bitni vanjskotrgovinski partneri. Naravno, ne treba izuzeti i postojanje velikog broja hrvatskih državljana u Njemačkoj i BiH. Ti čimbenici uzrok su velikog broja dodatnih konzularnih predstavništava koji su povećali ukupnu diplomatsko-konzularnu infrastrukturnu vrijednost.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je varijabla *infrastructure* vrijedna i korisna te može utjecati na stupanj i intenzitet diplomatskih odnosa. To će se sve provjeriti kao i s prethodnom varijablom *trade* analizom korelacije i linearne regresije sa zavisnom varijablom *activities*.

5.1.4. Nezavisna varijabla značaj države – *importance*

Budući da se nezavisna varijabla *infrastructure* temelji na jednakom vrijednosnom pristupu, tj. promatra sve države jednako, bez obzira na njihovu veličinu, snagu, utjecaj, ali i posebnost, prema mišljenju autora, potrebno ju je nadograditi. Razlog tomu nalazi se u činjenici da se, primjerice, Njemačka, Italija i SAD nalaze na prvim trima mjestima i da imaju najveću indikatorsku vrijednost po varijabli *infrastructure* te će posljedično onda snažno utjecati i na zavisnu varijablu *activities*. Ako se primijeni relacijski pristup, može se postaviti pitanje: Je li Hrvatska jednako značajna u međunarodnim odnosima za SAD kao što je SAD izrazito značajna za Hrvatsku? Isto pitanje vrijedi i za Sloveniju. Na primjeru SAD-a može se pretpostaviti da RH nema veliki značaj za SAD, dok se na primjeru Slovenije može pretpostaviti

da postoji uzajamno jednaki značaj za obje države. SAD je globalna velesila i za nju Hrvatska nije veliki prioritet u održavanju visoke diplomatske aktivnosti, dok će za razliku od toga Slovenija, kao susjedna država i država blisko povezana s Republikom Hrvatskom, imati visoki interes za međusobnim diplomatskim aktivnostima.

Slijedom toga, nadograđivanjem varijable *infrastructure* i dodavanjem novih indikatora kreira se nova nezavisna varijabla koja će se nazvati *importance*. Njezina je zadaća ubrojiti prednosti i nedostatke koji mogu proizići iz međusobnoga različitog odnosa dviju država te se ta varijabla zasniva na relacijskom pristupu.

Opravdano se postavlja pitanje zbog čega se nastavlja sa zadržavanjem nezavisne varijable *infrastructure* ako se pretpostavlja da će se njezinom nadogradnjom stvoriti korisnija varijabla *importance*.

Cilj nije koristiti se objema nezavisnim varijablama u isto vrijeme u analizi linearne regresije, već dobiti nedvosmislen objektivan odgovor na temelju korelacijske analize koja je od ovih dviju varijabli (*infrastructure* ili *importance*) korisnija i vrijednija za statističke analize koje slijede. Rezultati će pokazati koja je od njih značajnija te će sukladno tomu biti korištena, a ova će druga biti odbačena.

Slijedom toga stvara se varijabla *importace* kroz dodavanje dvaju setova indikatora:

- pozitivni
- negativni.

POZITIVNI INDIKATORI

Pod pozitivne indikatore ubrajaju se sve prednosti koje proizlaze iz međusobnih odnosa. Kriteriji za kreiranje pozitivnih indikatora su međusobna blizina države tj. međususjedski odnos i zajedničko članstvo u međunarodnim organizacijama i savezima.

Vrijednosti za vrednovanje ovih indikatora odredio je arbitrarno autor ovoga doktorskog rada, a oni će biti prezentirani i argumentirani.

U obzir su uzeti pozitivni indikatori:

- susjedna država
- članstvo u EU-u
- članstvo u NATO-u.

Pozitivni indikator: susjedna država – indikatorska vrijednost 1,5

Blizina države ili susjedski odnos je prema mišljenju autora snažan pozitivan indikator. Kvalitativnim promatranjem učestalosti međusobnih diplomatskih susreta vidljivo je da je ono mnogo učestalije kod susjednih država. To je objašnjivo i ima uporište iz više razloga. Susjedne države međusobno više surađuju zbog zajedničke prošlosti, međusobnih neriješenih problema, međusobne suradnje i često snažne gospodarske suradnje. Susjedne države imaju običaj i održavati redovite diplomatske susrete. Shodno tomu, nakon izbora nove vlade ili predsjednika države prvi inozemni susret upravo je odlazak u jednu od susjednih država. Međususjedska suradnja i unapređenje dobrosusjedskih odnosa važan je čimbenik i u Europskoj uniji te ga ona često i potiče. Nije neuobičajeno i formalno savezništvo susjednih država unutar Europske unije (Višegradska skupina, države Beneluxa). Također, susjedne države formiraju i neformalne trilaterale poput Italije, Hrvatske i Slovenije.

Sve to rezultira intenzivnom međusobnom diplomatskom aktivnošću. Zbog toga se vrednovanje ovoga pozitivnog indikatora s vrijednosti 1,5 smatra opravdanim.

Ostala dva pozitivna indikatora odnose se na zajedničko članstvo u međunarodnim asocijacijama, što prema mišljenju autora ima također veći indikatorski učinak na međusobnu diplomatsku aktivnost.

Pozitivni indikator: članstvo u EU-u – indikatorska vrijednost 0,5

Zajedničko članstvo u Europskoj uniji samo po sebi rezultira višom diplomatskom aktivnošću. Budući da države članice imaju zajedničke interese i ciljeve te da dijele zajedničke probleme, a često i lobiraju za vlastite interese, sve to rezultira povećanjem međusobne diplomatske aktivnosti. U usporedbi s pozitivnim indikatorom susjedne zemlje ovom indikatoru dodjeljuje se prema mišljenju autora rada vrijednost 0,5. Nije dodijeljena viša indikatorska vrijednost jer neće sve države članice imati isti zajednički interes za suradnjom (npr. Portugal ili Luksemburg), ali usprkos tomu smatra se da je ovaj indikator potreban te da mu je dodijeljena vrijednost opravdana.

Pozitivni indikator: članstvo u NATO-u – indikatorska vrijednost 0,2

Razlozi za uvrštenje ovoga pozitivnog indikatora slični su kao u slučaju članstva u EU-u. No, niža indikatorska vrijednost sugerira i manji značaj članstva u ovom savezu za razliku od Europske unije.

Europska unija je za razliku od NATO-a ipak nadnacionalna unija sa zajedničkim tržištem, institucijama, pravnim sustavom, zajedničkom valutom itd., dok je NATO političko-vojni savez i te članice surađuju prvenstveno u sigurnosno-obrambenim politikama. Dakle, suradnja je mnogo uža za razliku od Europske unije. Stoga je ovomu pozitivnom indikatoru prema mišljenju autora opravdano dana i više nego dvostruko manja indikatorska vrijednost 0,2.

U tablici 5.5. prikazani su pozitivni indikatori za susjedne države, također članice Europske unije (Italiju, Mađarsku i Sloveniju) koje imaju najvišu pozitivnu indikatorsku vrijednost 2,2. Susjedna država Crna Gora koja je članica NATO-a ima nešto nižu indikatorsku vrijednost 1,7, a susjedne države Srbija i BiH, s kojima Republiku Hrvatsku osim kategorije susjedne države ne veže zajedničko članstvo u međunarodnim organizacijama (EU-u i NATO-u), imaju indikatorsku vrijednost 1,5. Potom slijede države EU-a i NATO-a s vrijednostima od 0,7 do 0,2 i u konačnici Kina, Kosovo, Makedonija i Rusija bez pozitivnih indikatorskih vrijednosti.

Tablica 5.5. Pozitivni indikatori za kreiranje varijable *importance*

Pozitivni indikator	Susjedna država	Članstvo u EU-u	Članstvo u NATO-u	Zbroj poz. indikatora
Indikatorska vrijednost	1,5	0,5	0,2	
Albanija			1	0,2
Austrija		1		0,5
Belgija		1	1	0,7
BiH	1			1,5
Bugarska		1	1	0,7
Cipar		1		0,5
Crna Gora	1		1	1,7
Češka		1	1	0,7
Danska		1	1	0,7
Estonija		1	1	0,7
Finska		1		0,5
Francuska		1	1	0,7
Grčka		1	1	0,7
Irska		1		0,5
Italija	1	1	1	2,2
Kina				0
Kosovo				0
Latvija		1	1	0,7
Litva		1	1	0,7
Luksemburg		1	1	0,7
Mađarska	1	1	1	2,2
Makedonija				0

Malta		1		0,5
Nizozemska		1	1	0,7
Njemačka		1	1	0,7
Poljska		1	1	0,7
Portugal		1	1	0,7
Rumunjska		1	1	0,7
Rusija				0
SAD			1	0,2
Slovačka		1	1	0,7
Slovenija	1	1	1	2,2
Srbija	1			1,5
Španjolska		1	1	0,7
Švedska		1		0,5
Turska			1	0,2
UK		1	1	0,7
Sveukupno	6	27	25	27,5

Izvor: Izradio autor

NEGATIVNI INDIKATORI

Za razliku od pozitivnih indikatora u kojem su se vrednovali međusobni zajednički interesi i suradnja koja pretpostavlja veću diplomatsku aktivnost, negativni indikatori ukazat će na suprotno, na međusobne razlike između država koje su pretpostavka manje diplomatske aktivnosti.

Vrijednosti za vrednovanje ovih indikatora ponovno je arbitrarno odredio autor ovoga doktorskog rada, ali je tijekom njihova kreiranja uzet i međuodnos s pozitivnim indikatorima kao temelj slično recipročno negativne vrijednosti.

U obzir su uzeti negativni indikatori:

- G20 država
- velika država
- mikrodržava.

Negativni indikator: G20 država – indikatorska vrijednost –1,5

G20 (*Group of Twenty*) je skupina od dvadeset skupina najrazvijenijih država svijeta. U kontekstu ekonomije i svjetske politike države koje pripadaju G20 mogu se smatrati globalnim silama. Možda će se postaviti pitanje zašto nije uzeta G8 skupina za kreiranje ovog indikatora. Odgovor leži u činjenici da Turska i Kina nisu dio G8, a nedvojbeno se radi o globalnim silama,

a uz to se i promatraju u analizama ovoga doktorskog rada. Shodno tomu, smatra se prikladnijim uključiti skupinu G20.

Budući da se radi o globalno ekonomskim i političkim silama, očekuje se da međusobna diplomatska aktivnost s malim državama poput Hrvatske bude niska. Bez obzira na veću diplomatsku infrastrukturu globalnih sila, male države jednostavno nisu u konstantnom fokusu globalnim silama. Shodno tomu, ovom negativnom indikatoru dana je ista, ali proporcionalno negativna vrijednost kao za susjedne države jer se smatra da će aktivnost globalnih sila s malom državom poput Hrvatske biti proporcionalno manja kao što je to veća u slučaju susjednih država.

Negativni indikator: velika država – indikatorska vrijednost –0,5

Argumenti za manju diplomatsku aktivnost slični su kao i sa G20. Velikim državama male države su samo u ograničenom fokusu te služe samo u kontekstu rješavanja regionalnih pitanja. Male države su, kako ih neorealisti vide, samo objekt u međunarodnim odnosima. U varijabli *importance* ovoj skupini pripadaju samo dvije države – Poljska i Španjolska jer se ostale (Francuska, Njemačka, Italija, Kina i dr.) već nalaze u grupi G20 država te se ne primjenjuje dodatno ovaj negativni indikator. Ovomu negativnom indikatoru dodijeljena je negativna vrijednost –0,5.

Negativni indikator: mikrodržava – indikatorska vrijednost -0,5

Negativni indikator dodjeljuje se još jednoj kategoriji država, a to su mikrodržave. Već spomenute u 2. poglavlju, mikrodržave su najmanja kategorija država s populacijom manjom od 1 milijun stanovnika. Kao takve izrazito su diplomatski potkapacitirane, što je i potkrepljeno u varijabli *infrastructure* (tablica 5.4.). Mišljenje je autora da u trokutu velika država – mala država – mikrodržava, mala država jest za veliku državu isto što i mikrodržava za malu državu. Zbog toga je ovom negativnom indikatoru dodijeljena ista negativna indikatorska vrijednost kao i za veliku državu –0,5.

Tablica 5.6. Negativni indikatori za kreiranje varijable *importance*

Negativni indikator	G20 država	Velika država	Mikrodržava	Zbroj neg. indikatora
Vrijednost indikatora	-1,5	-0,5	-0,5	
Albanija				0
Austrija				0
Belgija				0
BiH				0

Bugarska				0
Cipar			1	-0,5
Crna Gora				0
Češka				0
Danska				0
Estonija				0
Finska				0
Francuska	1			-1,5
Grčka				0
Irska				0
Italija	1			-1,5
Kina	1			-1,5
Kosovo				0
Latvija				0
Litva				0
Luksemburg			1	-0,5
Mađarska				0
Makedonija				0
Malta			1	-0,5
Nizozemska				0
Njemačka	1			-1,5
Poljska		1		-0,5
Portugal				0
Rumunjska				0
Rusija	1			-1,5
SAD	1			-1,5
Slovačka				0
Slovenija				0
Srbija				0
Španjolska		1		-0,5
Švedska				0
Turska	1			-1,5
UK	1	-		-1,5
Sveukupno	8	2	3	-14,5

Izvor: Izradio autor

Nakon identifikacije svih negativnih indikatora i njihovih negativnih vrijednosti ovoj nezavisnoj varijabli dodjeljuje se i cjelokupna varijabla *infrastructure* te se tako kreira nova nezavisna (unaprijeđena) varijabla *importance* (tablica 5.7.). Smatra se da se na ovaj način dopunila i unaprijedila nezavisna varijabla *infrastructure* pridodavanjem relacijskih pozitivnih i negativnih indikatora. Na taj način izbjegla se mogućnost da države, koje u nezavisnoj varijabli *infrastructure* (tablica 5.4.) imaju sličnu indikatorsku vrijednost poput Belgije (2.8) i Slovenije (2.9), po relacijskom odnosu i kvalitativnom pristupu nikako ne mogu imati istu

važnost za Republiku Hrvatsku. Slijedom toga, u novoj tablici nezavisne varijable *importance* (tablica 5.7.) Belgija ima indikatorsku vrijednost 3,5, dok Slovenija ima 5,1, što mnogo više odgovara relacijskoj važnosti tih dviju država za Hrvatsku. Zbog toga se smatra da je uvođenje novih pozitivnih i negativnih indikatora bilo opravdano te će se to provjeriti analizom korelacije i linearne regresije koje će objektivno utvrditi koja od dviju varijabli, *infrastructure* ili poboljšana *importance*, bolje korelira i koja ima bolji koeficijent regresije sa zavisnom varijablom *activities*.

Tablica 5.7. Nezavisna varijabla *importance*

Vrijednosti	<i>Infrastructure</i> varijabla	Zbroj poz. indikatora	Zbroj neg. indikatora	Ukupno
Albanija	2,6	0,2	0	2,8
Austrija	3,3	0,5	0	3,8
Belgija	2,8	0,7	0	3,5
BiH	3,9	1,5	0	5,4
Bugarska	2	0,7	0	2,7
Cipar	0,7	0,5	-0,5	0,7
Crna Gora	2,7	1,7	0	4,4
Češka	2,2	0,7	0	2,9
Danska	3,3	0,7	0	4
Estonija	1,4	0,7	0	2,1
Finska	3	0,5	0	3,5
Francuska	2,4	0,7	-1,5	1,6
Grčka	2	0,7	0	2,7
Irska	2,4	0,5	0	2,9
Italija	5,1	2,2	-1,5	5,8
Kina	2,2	0	-1,5	0,7
Kosovo	2	0	0	2
Latvija	0,2	0,7	0	0,9
Litva	2,2	0,7	0	2,9
Luksemburg	0	0,7	-0,5	0,2
Mađarska	3,6	2,2	0	5,8
Makedonija	2,6	0	0	2,6
Malta	0,6	0,5	-0,5	0,6
Nizozemska	2,6	0,7	0	3,3
Njemačka	5,1	0,7	-1,5	4,3
Poljska	3	0,7	-0,5	3,2
Portugal	2,6	0,7	0	3,3
Rumunjska	2,4	0,7	0	3,1
Rusija	3	0	-1,5	1,5
SAD	4,7	0,2	-1,5	3,4
Slovačka	2,4	0,7	0	3,1

Slovenija	2,9	2,2	0	5,1
Srbija	3,5	1,5	0	5
Španjolska	2,6	0,7	-0,5	2,8
Švedska	2,8	0,5	0	3,3
Turska	2,9	0,2	-1,5	1,6
UK	2,4	0,7	-1,5	1,6
Sveukupno	96,1	27,5	-14,5	109,1

Izvor: Izradio autor

Slijedom prezentiranih podataka zaključno su kreirane sljedeće varijable:

- zavisna varijabla *activities* (diplomatska aktivnost)
- nezavisna varijabla *trade* (ukupna vanjskotrgovinska razmjena)
- nezavisna varijabla *infrastructure* (diplomatsko-konzularna predstavništva)
- nezavisna varijabla *importance* (značaj države).

5.2. Postupak pripreme i vizualizacije podataka

Podatci iz zavisnih i nezavisnih varijabli sažimaju se u ukupan set podataka koji se naziva korpus i koji je vidljiv u tablici 5.8.

Tablica 5.8. Vizualizacija podataka korpusa varijabli

Korpus				
	<i>Activities</i>	<i>Trade</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Importance</i>
1	5.0	365876288	2.6	2.8
2	5.4	13910558890	3.3	3.8
3	1.2	3079660297	2.8	3.5
4	6.0	10658657914	3.9	5.4
5	4.7	1100526562	2.0	2.7
6	0.0	159400212	0.7	0.7

Izvor: Izračun autora R programom

Iz tablice 5.8. koja prikazuje prvih šest redova korpusa vidljiva je njihova numerička i vrijednosna neujednačenost. Četiri varijable nisu u istom rasponu te to može predstavljati problem u predstojećim analizama. Primjerice, varijabla *trade* izražena je u milijunima, dok su ostale varijable izražene u desetinama.

Nakon vizualizacije baze podataka deskriptivnom statistikom analizirat će se podatci, tj. varijable. U tablici 5.9. vidljivo je da je aritmetička sredina (*Mean*) za varijablu *activities* 2.9,

za *trade* 4E+10, za *infrastructure* 2.6, a za *importance* 2.9. Slične razlike u brojčanom rasponu vidljive su i u ostalim vrijednostima poput minimuma (*Min*), maksimuma (*Max*), percentila ili kvartila (*Pctl*) te standardne devijacije (*St.Dev.*).

Tablica 5.9. Deskriptivna statistika – varijable

Deskriptivna statistika				
	<i>Activities</i>	<i>Trade</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Importance</i>
<i>N</i>	37	37	37	37
<i>Mean</i>	2.9	4,538,407,697.0	2.6	2.9
<i>St. Dev.</i>	2.0	6,681,487,822.0	1.1	1.4
<i>Min</i>	0	80,690,991.0	0.0	0.2
<i>Pctl(25)</i>	1.2	444,573,490.0	2.2	2.0
<i>Pctl(75)</i>	4.7	4,392,225,144.0	3.0	3.5
<i>Max</i>	7	26,080,191,859.0	5.1	5.8

Izvor: Izračun autora R programom

Iz analize deskriptivne statistike varijabli (tablica 5.9.) može se zaključiti da su vrijednosti varijable *trade* prevelike u usporedbi s ostalim varijablama. Vrijednosti variraju od 8E+07 pa sve do 3E+10, dok druge varijable imaju sljedeće vrijednosti: *activities* 0 – 7, *infrastructure* 0 – 5.1 te *importance* 0.2 – 5.8. Zbog toga je potrebno transformirati ili uskladiti varijablu *trade* s ostalim varijablama. Međutim, ako bi se transformacija vrijednosti zbog usklađivanja provela na samo jednoj varijabli, to bi bio pristran i nefunkcionalan pristup. Zato je provedeno zajedničko skaliranje svih varijabli. Ono je bilo potrebno zbog objektivne analize jer ukoliko bi se ostavilo varijablu *trade* nepromijenjenom, onda bi *machine learning* algoritam u svojim analizama vrednovao veće vrijednosti više, a manje vrijednosti manje te bi prema tome preferirao varijablu *trade* više od ostalih varijabli. Jedan od načina skaliranja vrijednosti u analizama jest standardizacija. Standardizacija je inače jedan od čestih statističkih postupaka koji se primjenjuje kada je potrebno varijable s različitim mjernim vrijednostima transformirati u oblik koji je pogodan za statističke analize. Pritom je važno naglasiti da, iako se mijenjaju vrijednosti varijabla, njihovi međuodnosi ostaju nepromijenjeni. Također, varijable koje se mjere različitim ljestvicama ne doprinose jednako analizi i mogle bi rezultirati pristranošću. Stoga je primjena standardizacije presudna za nepristranu i funkcionalnu analizu. Zaključno je provedena standardizacija svih vrijednosti koje se nalaze u korpusu (tablica 5.8.) oko centra ili nule sa standardnom devijacijom od 1.

Standardizacija ili normalizacija u R-u izračunata je ovom jednadžbom:

$$Z = \frac{x - \mu}{\sigma}$$

Z: standardizirani podatci

x: korišteni podatci

μ : aritmetička sredina

σ : standardna devijacija

Tablica 5.10. Korpus nakon provedene standardizacije

Deskriptivna statistika				
	<i>Activities</i>	<i>Trade</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Importance</i>
1	1.0736147	-0.6244914	0.002404852	-0.1029783
2	1.2778498	1.4027042	0.625261500	0.5897846
3	-0.8666195	-0.2183267	0.180363894	0.3819558
4	1.5842026	0.9160011	1.159138626	1.6982053
5	0.9204383	-0.5145383	-0.531472275	-0.1722546
6	-1.4793251	-0.6553941	-1.688206049	-1.5577804

Izvor: Izračun autora R programom

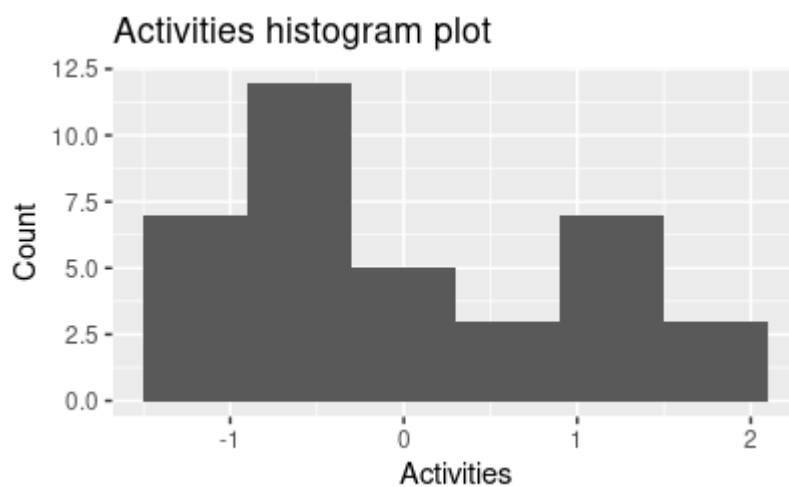
Korpus (tablica 5.10.) donosi standardizirane vrijednosti svih varijabli. U tablici 5.11. prikazana je deskriptivna statistika nakon postupka standardizacije i navedena je aritmetička sredina (*Mean*) koja je za sve varijable pozicionirana na 0, što se i nastojalo postići standardiziranjem uz standardnu devijaciju (*St.Dev*) na 1.0. Približne vrijednosti u brojčanom rasponu vidljive su i u ostalim vrijednostima poput minimuma (*Min*) u rasponu od -0.7 za *trade* varijablu do -2.3 za varijablu *infrastructure* pa do ostalih ujednačenih vrijednosti prikazanim u kategorijama maksimuma (*Max*), percentilima ili kvartilima (*Pctl*).

Tablica 5.11. Deskriptivna statistika nakon postupka standardizacije

Deskriptivna statistika nakon standardizacije				
	<i>Activities</i>	<i>Trade</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Importance</i>
<i>N</i>	37	37	37	37
<i>Mean</i>	-0.0	0.0	0.0	0.0
<i>St. Dev.</i>	1.0	1.0	1.0	1.0
<i>Min</i>	-1.5	-0.7	-2.3	-1.9
<i>Pctl(25)</i>	-0.9	-0.6	-0.4	-0.7
<i>Pctl(75)</i>	0.9	-0.02	0.4	0.4
<i>Max</i>	2.1	3.2	2.2	2.0

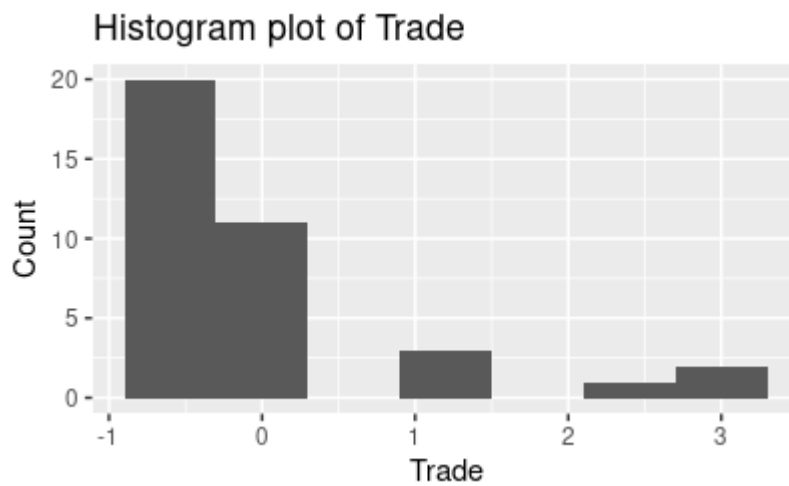
Izvor: Izračun autora R programom

Nadalje, kreiraju se histogrami varijabli koji su napravljeni na temelju grupiranih podataka u intervalima tako da visina stupca odgovara frekvenciji intervala.

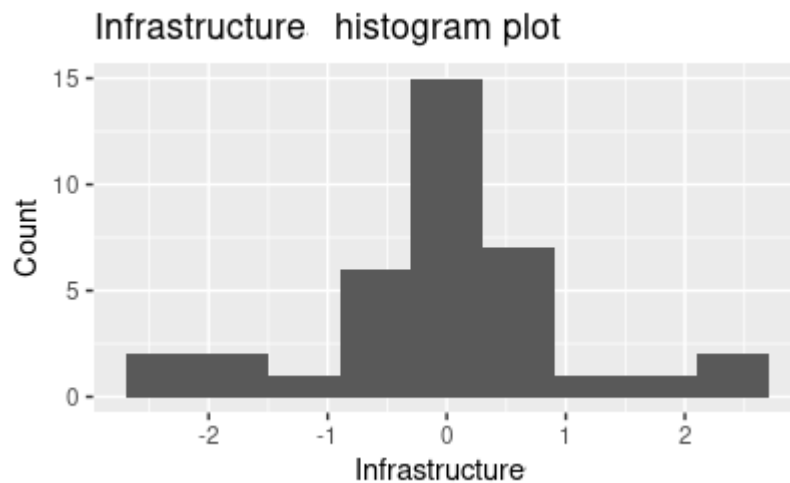
Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.1. Histogram zavisne varijable *activities*

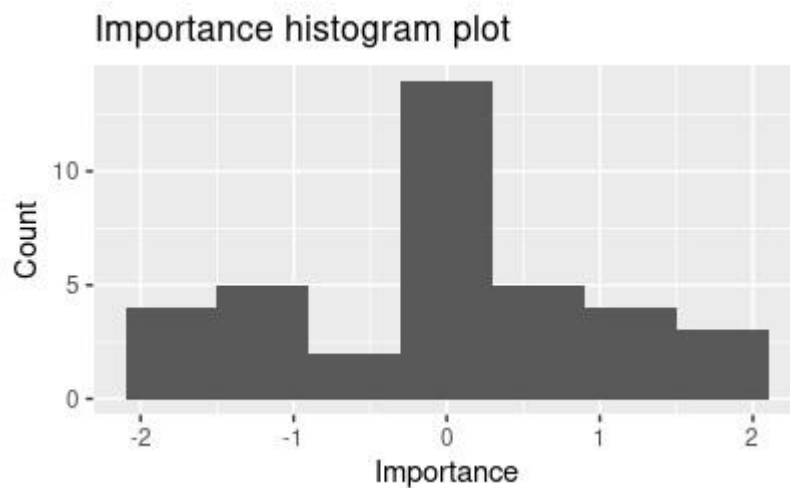
Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.2. Histogram nezavisne varijable *trade*

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.3. Histogram nezavisne varijable *infrastructure*

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.4. Histogram nezavisne varijable *importance*

Korištenjem standardiziranih rezultata promatrana je raspodjela svake varijable uz pomoć frekvencijskih histograma. Histogrami za *infrastructure* (slika 5.3.) i *importance* (slika 5.4.) simetrične su strukture i unimodalni, što sugerira da su srednja vrijednost i medijan podataka otprilike isti i približno u središtu podataka i da su podatci normalno raspoređeni s objiju strana srednje vrijednosti. Dok su histogrami *activities* (slika 5.1.) i *trade* (slika 5.2.) koso istisnuti s desne strane, pri čemu su srednje (*activities*) do izrazito (*trade*) negativno iskrivljeni, srednja vrijednost manja je od medijana. To sugerira da u slučaju varijable *trade* postoji mali broj država s kojima se ostvaruje izrazito velika vanjskotrgovinska suradnja. Zbog utvrđivanja

međusobne povezanosti svih varijabli analizirana je njihova međusobna povezanost ili bivarijatna korelacija.

5.3. Izračun korelacije

Korištena je jednadžba Pearsonova koeficijenta korelacije za izračun i provjeru jačine korelacije različitih varijabli.

Pearsonova korelacija izračunata je formulom:

$$r = \frac{\sum(x-m_x)(y-m_y)}{\sqrt{\sum(x-m_x)^2 \sum(y-m_y)^2}}$$

r : Pearsonov koeficijent korelacije

x i y : dva vektora duljine n

m_x i m_y : odgovara sredinama x , odnosno y

r : može biti između -1 (negativna korelacija) i 1 (pozitivna korelacija)

$r = 0$ znači da nema korelacije

Prema Evansu (1996) dobiveni rezultat Pearsonova koeficijenta interpretira korelaciju:

0.00 – 0.19	kao jako slabu
0.20 – 0.39	kao slabu
0.40 – 0.59	kao umjerenu
0.60 – 0.79	kao snažnu
0.80 – 1.00	kao vrlo snažnu.

Analizom bivarijatne korelacije (tablica 5.12.) utvrđena je umjereno pozitivna korelacija između svih varijabli, ali vidljivo je da postoji snažna pozitivna korelacija između nezavisnih varijabli *infrastructure* i *importance*, što je bilo i za očekivati s obzirom na srodnost i povezanost ovih dviju varijabli. Njihov koeficijent korelacije iznosi 0,776 s vjerojatnosti 95 %. Ako se promatra zavisna varijabla, s njom nezavisna varijabla *trade* ima umjeren Pearsonov koeficijent korelacije 0,555. Nadalje, druga nezavisna varijabla *infrastructure* ima korelacijsku vrijednost 0,587, što se smatra također umjerenom vrijednosti. Najviša korelacija zabilježena je kod treće nezavisne varijable *importance* s korelacijskom vrijednosti 0,605, što ukazuje na

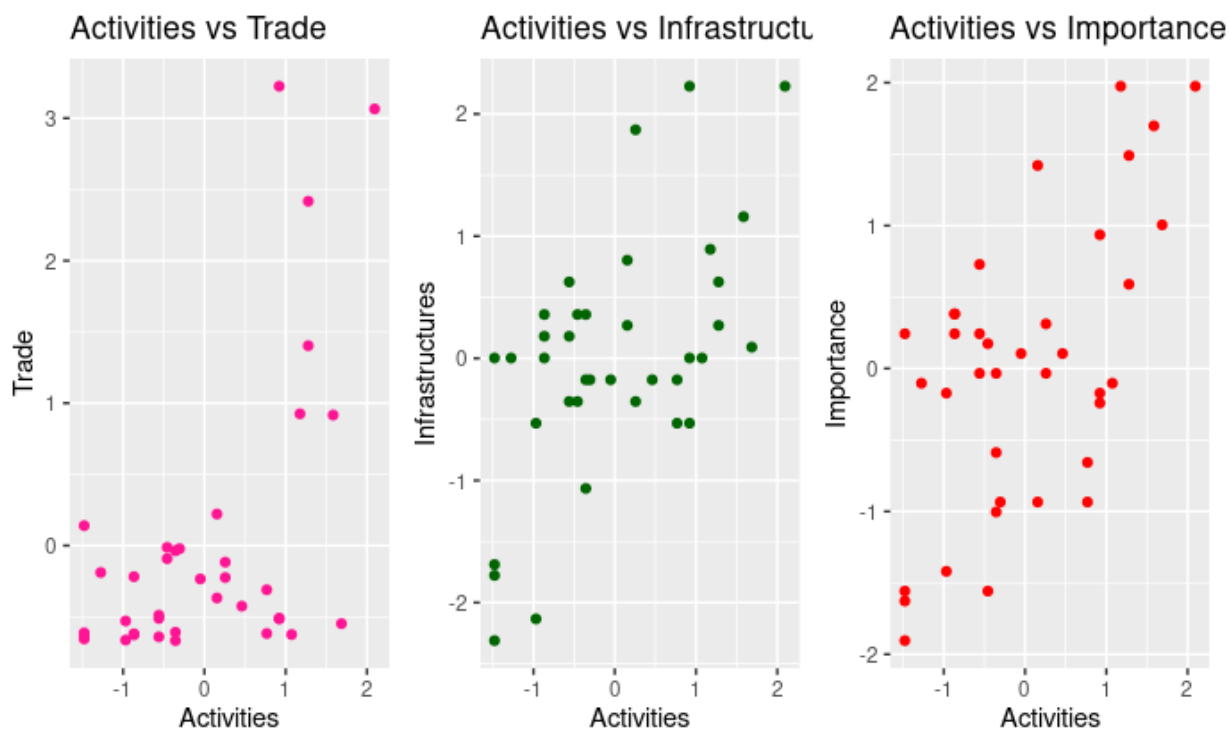
snažnu korelaciju. Budući da nezavisna varijabla *importance* ima veći koeficijent korelacije od srodne nezavisne varijable *infrastructure*, dokazano je da je dodavanje novih indikatorskih vrijednosti i kreiranje nezavisne varijable *importance* bilo opravdano te je to ujedno i najsnažnije korelirana nezavisna varijabla.

Tablica 5.12. Bivarijatna korelacija varijabli prema Pearsonu

Bivarijatna korelacija varijabli				
	<i>Activities</i>	<i>Trade</i>	<i>Infrastructure</i>	<i>Importance</i>
<i>Activities</i>	1.0000000	0.5545846	0.5865725	0.6050993
<i>Trade</i>	0.5545846	1.0000000	0.6546105	6.6052851
<i>Infrastructure</i>	0.5865725	0.6546105	1.0000000	0.7760840
<i>Importance</i>	0.6050993	0.6052851	0.7760840	1.0000000

Izvor: Izračun autora R programom

Vizualizacija korelacije zavisne s nezavisnim varijablama prikazana je na grafovima rasapa (*scatter plots*) na slici 5.5. Sva tri grafa rasapa sugeriraju pozitivnu korelaciju koja se uzdiže s donje lijeve strane prema gornjoj desnoj strani, no ona je najbolje raspoređena u trećem grafu s nezavisnom varijablom *importance*.

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.5. Grafovi rasapa korelacije varijabli

Nakon analize bivarijatne korelacije (tablica 5.12.) kojom se utvrdila korelacija između zavisne i tri nezavisne varijable analizira se linearna regresija zavisne varijable pojedinačno sa svakom nezavisnom varijablom: *trade*, *infrastructure* i *importance* radi pokušaja stvaranja uspješnog modela.

5.4. Izrada modela linearne regresije

U kvantitativnoj analizi diplomatske aktivnosti korištena je statistička metoda linearne regresije. Linearna regresija je statistička metoda koju je prvi upotrijebio Francis Galton, engleski statističar iz 19. stoljeća. Metoda linearne regresije koristi se za predviđanje vrijednosti varijable ishoda y na temelju jedne ili više ulaznih varijabli prediktora x . Svrha je metode uspostaviti linearni odnos (matematička formula) između varijabli prediktora i varijable odziva tako da ova formula može biti korištena za procjenu vrijednosti odgovora y kada su poznate samo vrijednosti prediktora x .

Cilj je linearne regresije modelirati kontinuiranu varijablu y kao matematičku funkciju jedne ili više x varijabli tako da regresijski model može biti korišten za predviđanje y kada je poznat samo x .

5.4.1. Kreiranje modela prema jednadžbi jednostavne linearne regresije

Jednostavna linearna regresija podrazumijeva korištenje samo jednog prediktora ili varijable x te se izračunava matematičkom jednadžbom:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x_1.$$

y – zavisna varijabla

β_0 – presjek

β_1 – koeficijent

x_1 – nezavisna varijabla

Najvažniji pokazatelji uspješnosti modela linearne regresije su koeficijent regresije R^2 i prilagođeni koeficijent determinacije R_{adj}^2 te su oni izračunavani uz pomoć sljedećih formula:

$$R^2 = 1 - \frac{SSE}{SST}$$

$$SSE = \sum_i^n (y_i - \hat{y}_i)^2 \quad SST = \sum_i^n (y_i - \bar{y}_i)^2$$

$$R_{adj}^2 = 1 - \frac{MSE}{MST}$$

$$MSE = \frac{SSE}{(n-q)} \quad MST = \frac{SST}{(n-1)}$$

n – broj opažanja

q – broj koeficijenata

Analize jednostavne linearne regresije rađene su po modelima:

Model 1: $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{trade})$

Model 2: $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{infrastructure})$

Model 3: $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{imporatnce})$.

Tablica 5.13. Analiza jednostavne linearne regresije

Zavisna varijabla <i>activities</i>			
<i>Model</i>	1	2	3
<i>Trade</i>	0.555*** (0.141)		
<i>Infrastructure</i>		0.587*** (0.137)	
<i>Importance</i>			0.605*** (0.135)
<i>Constant</i>	0.000 (0.139)	-0.000 (0.135)	-0.000 (0.133)
Observations			
	37	37	37
R2	0.308	0.344	0.366
Adjusted R2	0.288	0.325	0.348
Residual Std. Error (df=35)	0.844	0.821	0.807
F Statistic (df = 1; 35)	15.546***	18.359***	20.218***
<i>Note: *p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01</i>			

Izvor: Izračun autora R programom

Iz tablice 5.13. vidljivi su rezultati izračuna svih triju modela jednostavne linearne regresije. Model 1 ima R^2 0.308, što ukazuje na to da je koeficijentom determinacije varijabla objašnjiva samo u 30 % slučajeva. Model 2 ima nešto veći koeficijent determinacije i to 0.344 (34 %), a model 3 ima najbolji rezultat: koeficijent determinacije iznosi 0.366 (36 %). Model 3 također ima najbolji rezultat u standardnoj procjeni pogreške (*Residual. Std. Error*) i to 0.807, što indicira 80 % mogućnosti pogreške u stvarnim vrijednostima temeljenim na linearnom regresijskom odgovoru varijable *activities*.

Radi pokušaja stvaranja boljeg modela kombiniraju se nezavisne varijable kroz višestruku linearnu regresiju, tj. kombiniraju se varijable *trade* pojedinačno s varijablama *infrastructure* i *importance*.

5.4.2. Analiza višestruke linearne regresije i stvaranje modela

Višestruka linearna regresija izračunava se slično kao jednostavna linearna regresija, osim što se jednadžbi dodaje više nezavisnih varijabli x . To se interpretira na sljedeći način:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2.$$

y – zavisna varijabla

β_0 – presjek

β_1, β_2 – koeficijenti

x_1, x_2 – nezavisne varijable

Analize višestruke linearne regresije rađena je po modelima:

Model 1* $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{trade})$

Model 2 $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{trade}) + \beta_2 * (\text{infrastructure})$

Model 3 $Y(\text{activities}) = \beta_0 + \beta_1 * (\text{trade}) + \beta_2 * (\text{importance})$

*Model 1 (jednostavna linearna regresija) zadržan je u tablici samo radi usporedbe.

Tablica 5.14. Analiza višestruke linearne regresije

Zavisna varijabla <i>activities</i>			
<i>Model</i>	1	2	3
<i>Trade</i>	0.555*** (0.141)	0.299* (0.176)	0.297* (0.164)
<i>Infrastructure</i>		0.391** (0.176)	
<i>Importance</i>			0.425** (0.164)
<i>Constant</i>	0.000 (0.139)	-0.000 (0.132)	-0.000 (0.129)
Summary Statistics			
<i>Observations</i>	37	37	37
<i>R2</i>	0.308	0.395	0.422
<i>Adjusted R2</i>	0.288	0.359	0.388
<i>Residual Std. Error</i>	0.844 (df = 35)	0.800 (df = 34)	0.782 (df = 34)
<i>F Statistic</i>	15.546*** (df = 1; 35)	118.099*** (df = 2; 34)	12.418*** (df = 2; 34)
<i>Note: *p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01</i>			

Izvor: Izračun autora R programom

Iz provedene analize višestruke linearne regresije (model 2 i 3) prema tablici 5.14. vidljivo je da je model 3 koji kombinira nezavisne varijable *trade* i *importance* najbolji model. Budući da na to ukazuju dobiveni podatci, vidljivo je da nezavisna varijabla *importance* ima statističku značajnost 0,425** s pouzdanosti 95 % ($p < 0.05$). Također, koeficijent determinacije R^2 u

modelu 3 iznosi 0,422, što sugerira da kombinacija ovih dviju nezavisnih varijabli može objasniti 42,2 % varijacija u nezavisnoj varijabli. Međutim, jedan je od nedostataka koeficijenta determinacije što se on povećava dodavanjem više nezavisnih varijabli. Slijedom toga, ako se promotri prilagođeni ili korigirani koeficijent determinacije ($Adjusted R^2$), njegova vrijednost u modelu 3 jest 0.388, što je opet više nego u modelu 2 (0.359). Zbog toga se nezavisna varijabla *infrastructure* odbacuje od daljnjih analiza kao manje vrijedna i umjesto nje bit će korištena varijabla *importance*.

5.5. Statistička vrijednost koeficijenta determinacije modela

Koeficijent determinacije R^2 smatra se glavnim pokazateljem uspješne linearne regresije. U modelu 3 koeficijent determinacije iznosi 0,422 (42,2 %), dok je korigirani koeficijent determinacije 0.388 (38.8 %). Nameće se pitanje je li to dovoljno dobar rezultat. U prirodnim znanostima dobra vrijednost koeficijenta determinacije jest svaka ona iznad 0,60 (60 %) te može narasti sve do 0,90 (90 %). Ona se u usporedbi s 0,422 (42,2 %) čini jako velikom. Sugerira li to da je rezultat modela 3 loš ili nedovoljno dobar? Odgovor nije tako jednostavan. Niti u samoj akademskoj zajednici, posebice u društvenim znanostima, ne postoji usuglašeno stajalište koliko R^2 treba biti visok da bi potvrdio dobar model regresije. Moksony (1990) čak dovodi u pitanje je li R^2 jedino uspješan pokazatelj dobre regresije jer se on može povećavati dodavanjem novih varijabli, što će prouzročiti viši R^2 , ali neće poboljšati regresijski model, što je već prethodno spomenuto. Također, varijable mogu biti podešene i manipulirane, što ponovno dovodi u pitanje važnost veličine R^2 za uspješnu regresijsku jednadžbu. Zbog toga u analizama višestrukih linearnih regresija češće se meritornim uzima prilagođeni – $Adjusted R^2$ jer se uz pomoć njega promatra ukupnost objašnjenih varijabli koje su objašnjene modelom (poput R^2), ali pritom uzima u obzir i broj varijabli pa je stoga uvijek manji od R^2 . Statističke analize u društvenim znanostima za razliku od prirodnih redovito imaju manji R^2 , što se objašnjava uključenošću psiholoških čimbenika ljudskog ponašanja, što je jako teško predvidivo. Cohen, West i Aiken (2003) i Cohen (2008), istražujući kognitivne znanosti, ovako definiraju rezultat raspona značajnog R^2 u linearnoj regresiji:

- velika = 0,26 (26 %)
- umjerena = 0,13 (13 %)
- slaba = 0,02. (2 %).

Falk i Miller (1992), citirajući (Breiman i Friedman 1985), smatraju da je minimum vrijednosti za R^2 0,10 (10 %).

Model 3 višestruke linearne regresije s vrijednosti koeficijenta determinacije R^2 0,422 (42,2 %) ili korigiranog koeficijenta determinacije 0,388 (38,8 %), prema autoru, smatra se uspješnim zbog dobre vrijednosti s obzirom na to da se odnosi na društvene znanosti, ali i dodatno jer je model potkrijepljen i dobrom p vrijednošću ($p < 0.05$).

Slijedi daljnja analiza modela.

Modeli i njihove vrijednosti dobiveni analizom linearne regresije u tablici 5.14. mogu se i matematički interpretirati:

Model 1: $Activities = 0.555 * Trade$

Model 2: $Activities = 0.299 * Trade + 0.391 * infrastructure$

Model 3: $Activities = 0.297 * Trade + 0.425 * importance$.

Već je prije interpretirano i zaključeno zbog čega se smatra da je model 3 najbolji te će se zbog toga pristupiti i detaljnoj matematičkoj interpretaciji i izračunavanju. Model 3 sastoji se od dviju nezavisnih varijabli koje u sebi sadrže vrijednosti: $importance = 0,425$ i $trade = 0,297$. To znači da svako povećanje varijable *importance* sudjeluje u povećanju zavisne varijable *activities* za 0,425, a isti učinak ima i nezavisna varijabla *trade* 0,297 na zavisnu varijablu *activities*.

Zaključno, stvaranjem ovoga prediktabilnog modela zavisnu varijablu *activities* ili diplomatsku aktivnost moguće je predvidjeti tako da je konstruiramo s 29,7 % nezavisne varijable *trade* ili ukupne vanjskotrgovinske razmjene i 42,5 % nezavisne varijable *importance* ili značaja države. Statističke jednadžbe i analize korelacije te jednostavne i višestruke linearne regresije uz pomoć kojih je razvijen konačni model (model 3) mogu poslužiti i za predviđanje diplomatske aktivnosti i u narednim razdobljima, uz naravno korigiranje vrijednosti nezavisnih varijabli *trade* i *importance*.

$$y = \beta_0 + \beta_1 + \beta_2 + \varepsilon$$

$$y' = \beta_0 + \beta_1 + \beta_2$$

$$\varepsilon = y - y'$$

Gore su prikazane jednadžbe načina izračuna izmjerene diplomatske aktivnosti y , prediktabilne diplomatske aktivnosti y' i rezidualnog ostatka ε . Prva jednadžba prikazuje linearni odnos y – zavisne varijable (izmjerena diplomatska aktivnost) koji se sastoji od presjeka β_0 te nezavisnih varijabli ukupne vanjskotrgovinske razmjene – *trade* β_1 i značaja države – *importance* β_2 , uz pogrešku modela ili ostatak ε . Druga jednadžba prikazuje prediktabilnu diplomatsku aktivnost y' -a koji se dobiva kada se u jednadžbu uvrsti uz presjek β_0 i vrijednost nezavisnih varijabli $\beta_1 + \beta_2$, dobivenih u prethodno izračunatom postupku višestruke linearne regresije (matematički interpretirano u modelu 3). Za naredne izračune bitno je prikazati i izračun rezidualnog ostatka ε koji se dobiva oduzimanjem vrijednosti izračunatog y od prediktabilnog y' .

Tablica 5.15. Rezultat višestruke linearne regresije prema modelu 3

Br.	Država	β_1	β_2	y'	y	ε
1	Albanija	-0.624	-0.103	-0.229	1.074	1.303
2	Austrija	1.403	0.590	0.668	1.278	0.610
3	Belgija	-0.218	0.382	0.098	-0.867	-0.964
4	BiH	0.916	1.698	0.994	1.584	0.590
5	Bugarska	-0.515	-0.172	-0.226	0.920	1.147
6	Cipar	-0.655	-1.558	-0.857	-1.479	-0.622
7	Crna Gora	-0.548	1.005	0.265	1.686	1.422
8	Češka	-0.116	-0.034	-0.049	0.257	0.306
9	Danska	-0.511	0.728	0.158	-0.560	-0.718
10	Estonija	-0.667	-0.588	-0.448	-0.356	0.092
11	Finska	-0.627	0.382	-0.024	-0.867	-0.843
12	Francuska	-0.022	-0.934	-0.404	-0.305	0.099
13	Grčka	-0.529	-0.172	-0.231	-0.969	-0.738
14	Irska	-0.608	-0.034	-0.195	-0.356	-0.161
15	Italija	3.065	1.975	1.751	2.095	0.344
16	Kina	-0.092	-1.558	-0.690	-0.458	0.232
17	Kosovo	-0.617	-0.657	-0.463	0.767	1.230
18	Latvija	-0.663	-1.419	-0.801	-0.969	-0.168
19	Litva	-0.640	-0.034	-0.205	-0.560	-0.356
20	Luksemburg	-0.626	-1.904	-0.996	-1.479	-0.484
21	Mađarska	0.925	1.975	1.115	1.176	0.061
22	Makedonija	-0.510	-0.242	-0.254	0.920	1.175
23	Malta	-0.613	-1.627	-0.874	-1.479	-0.605
24	Nizozemska	0.140	0.243	0.145	-1.479	-1.624
25	Njemačka	3.224	0.936	1.356	0.920	-0.436
26	Poljska	-0.013	0.174	0.070	-0.458	-0.528
27	Portugal	-0.619	0.243	-0.081	-0.867	-0.786
28	Rumunjska	-0.425	0.105	-0.082	0.461	0.543
29	Rusija	-0.036	-1.004	-0.437	-0.356	0.081
30	SAD	-0.224	0.313	0.066	0.257	0.190

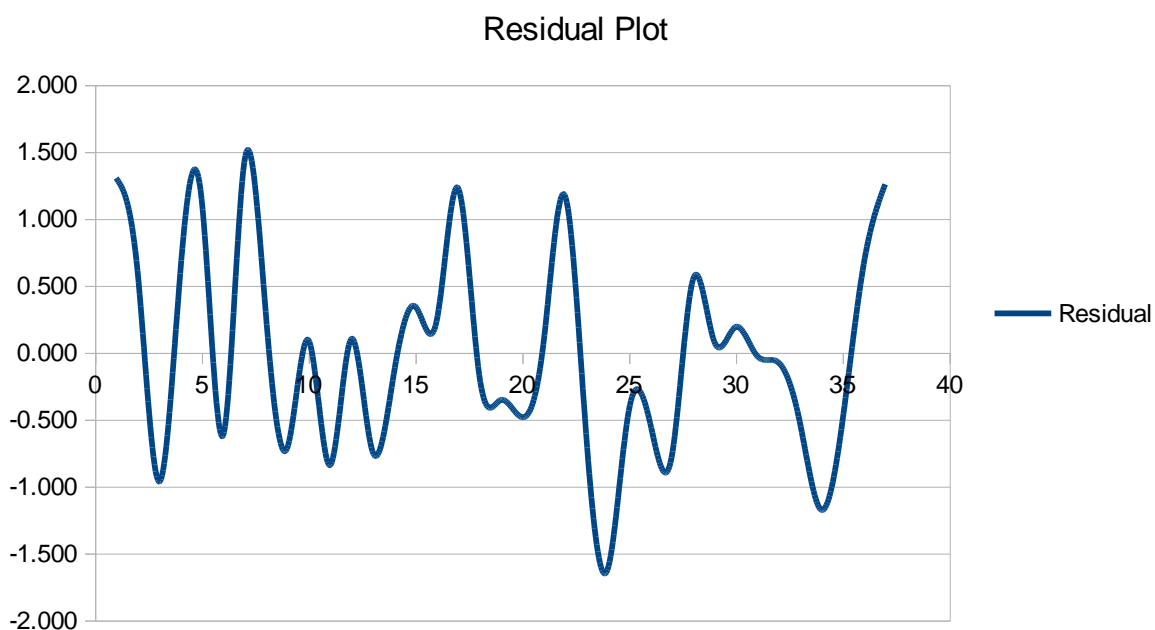
31	Slovačka	-0.234	0.105	-0.025	-0.050	-0.025
32	Slovenija	2.417	1.490	1.352	1.278	-0.074
33	Srbija	0.221	1.421	0.670	0.155	-0.515
34	Španjolska	-0.189	-0.103	-0.100	-1.275	-1.175
35	Švedska	-0.489	0.243	-0.042	-0.560	-0.518
36	Turska	-0.368	-0.934	-0.507	0.155	0.661
37	UK	-0.310	-0.934	-0.489	0.767	1.257

Izvor: Izračun autora

Reziduali su tzv. ostatak koji se ne može objasniti linearnom regresijom, tj. taj ostatak preostane nakon što se linearnom regresijom izračuna kolika bi trebala biti zavisna varijabla, tj. njezine vrijednosti u odnosu na stvarno izmjerenu vrijednost zavisne varijable. Rezultati izračuna višestruke linearne regresije prema modelu 3 nalaze se u tablici 5.15.

5.6. Analiza reziduala za provjeru valjanosti modela višestruke linearne regresije

Za što uspješniju linearnu regresiju bilo bi bolje da je rezidualna vrijednost što manja i približna nuli, ali budući da se ovdje radi, kako je već spomenuto, o interdisciplinarnim društvenim znanostima te je uključena nepredvidivost ljudskog ponašanja, u što ulazi i diplomatska aktivnost, vrijednost reziduala očekivano je veća i oni imaju značajnu vrijednost za kasnije vrednovanje. Njihova vrijednost bit će korištena kao kriterij za objektivnu kategorizaciju diplomatske aktivnosti. Slijedom toga, za potvrdu uspješnosti regresije moraju se provjeriti reziduali.

Slika 5.6. Grafički prikaz reziduala i regresijske crte

Iz slike 5.6. vidljivo je da je većina reziduala pozicionirana oko vrijednosti 0,5 i -0,5, što je relativno dobro. Ostali reziduali osciliraju od 1,5 do -1,5, što je posljedično i razlog „lošijoj” vrijednosti koeficijenta determinacije R^2 u višestrukoj linearnoj regresiji modela 3.

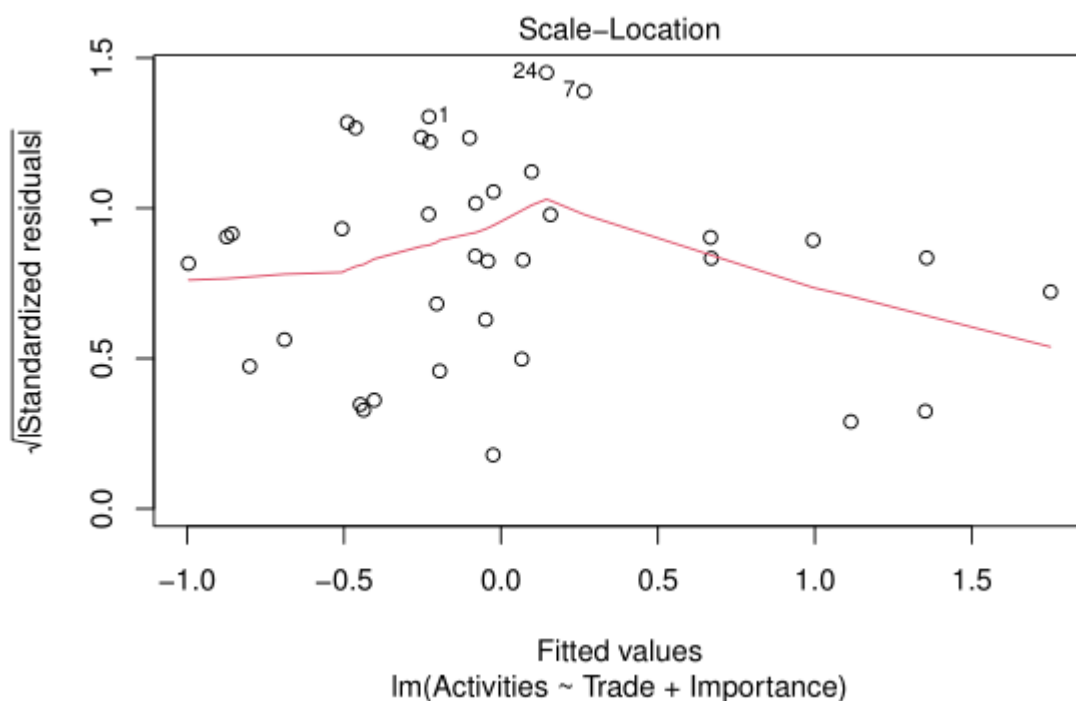
Međutim, kao što je već spomenuto, budući da ova višestruka linearna regresija mjeri diplomatsku (ljudsku) aktivnost, reziduali su pokazatelj oscilacija ili neočekivano visoke, tj. neočekivano niske diplomatske aktivnosti. Shodno tomu, oni su za potrebe ovog istraživanja jako bitni jer pokazuju razliku između očekivane (predviđene) diplomatske aktivnosti i one izmjerene.

No, da bi ih bilo moguće vrednovati, prvo ih treba analizirati, čime će se potvrditi ili opovrgnuti vrijednost uzimanja modela 3 višestruke linearne regresije kao odabranog modela. Analizom reziduala nastoji se pokazati je li višestruka linearna regresija prema modelu 3 uspješna ili postoje anomalije koje predstavljaju ozbiljne greške te koje bi onda u konačnici mogle rezultirati odbacivanjem gore navedenog modela regresije.

U tu svrhu analizirali su se homoskedastičnost, normalnost, linearnost odnosa i utjecajni reziduali koji trebaju provjeriti uspješnost odabranog modela višestruke linearne regresije.

5.6.1. Analiza homoskedastičnosti

Pri analizi reziduala višestruke linearne regresije njihove varijacije moraju biti jednake. Tada se govori o njihovoj homoskedastičnosti. U slikovnom prikazu nepoželjno je sustavno povećavanje ili smanjivanje rasapa koji može biti pokazatelj da varijacije nisu homoskedastične, već heteroskedastične.

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.7. Scale – Location graf reziduala za provjeru homoskedastičnosti

Graf (slika 5.7.) rasapa reziduala pokazuje crvenu crtu približno vodoravnom, što se može smatrati relativno dobrim te su reziduali nasumično raspršeni oko crvene crte. To znači da je pretpostavka homoskedastičnosti zadovoljena za ovaj regresijski model, tj. širenje reziduala približno je jednako kod svih ulaznih vrijednosti i približno su jednake varijabilnosti.

Međutim, vidljivo je postojanje *outliera* i to pod brojevima: 1 (Albanija), 7 (Crna Gora) i 24 (Nizozemska). Njihovo postojanje može dovesti u pitanje samu homoskedastičnost.

Budući da se ovim načinom provjere homoskedastičnost može utvrditi samo vizualno te da su primijećene dodatne dvojbe, za potrebe istraživanja i dodatne provjere homoskedastičnosti obavljen je i formalni statistički Breusch-Paganov test koji se koristi za dokazivanje prisutnosti heteroskedastičnosti.

Postavljene su:

nulta hipoteza (H_0): homoskedastičnost je prisutna

alternativna hipoteza (H_A): heteroskedastičnost je prisutna

$p < 0,05$ odbacivanje nulte hipoteze.

Breusch-Paganov test pokazao je:

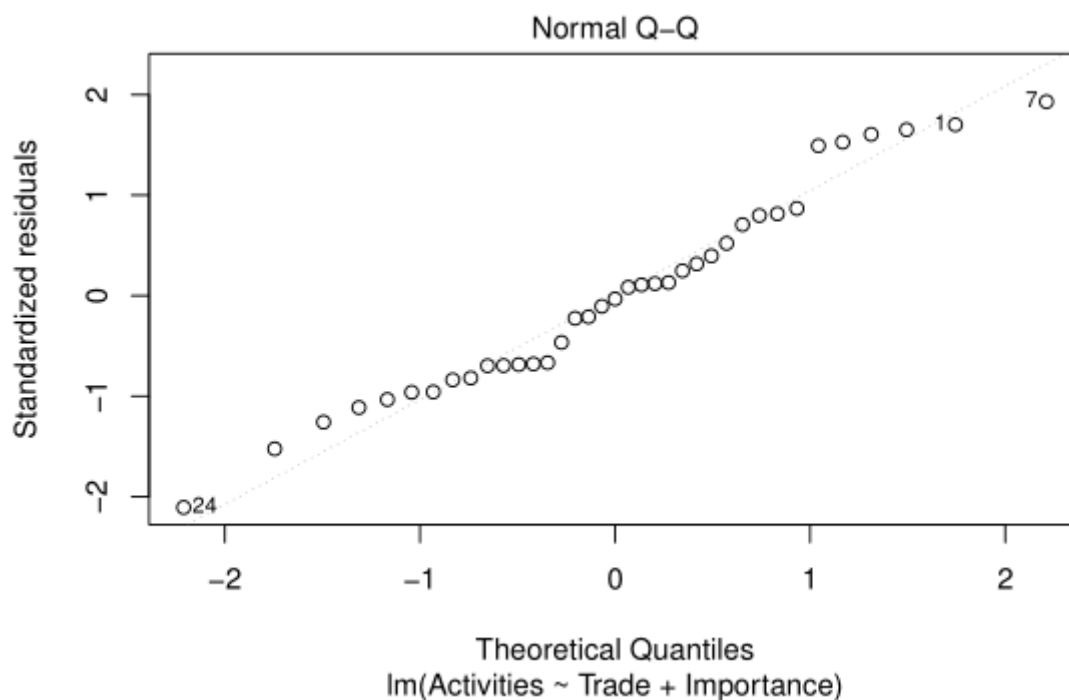
$F = 1,942$, $df = 2$, p -vrijednost = $0,159$.

Statistička vrijednost testa iznosi $1,942$, a p -vrijednost je $0,159$. Budući da p -vrijednost nije manja od $0,05$, nije uspjelo odbacivanje nulte hipoteze. Slijedom toga ne postoji dovoljno dokaza za potvrdu prisutnosti heteroskedastičnosti u modelu regresije, ali samim time što nije uspjelo odbacivanje nulte hipoteze, to se smatra dokazom prisutnosti homoskedastičnosti.

Iz vizualne analize grafa te provedbom Breusch-Paganova testa potvrđena je homoskedastičnost.

5.6.2. Analiza normalnosti reziduala

Sljedeća je analiza normalnosti reziduala koja pretpostavlja da su reziduali normalno raspoređeni. Pretpostavka može biti potvrđena kreiranjem q - q grafa.

Izvor: Izradio autor R programom

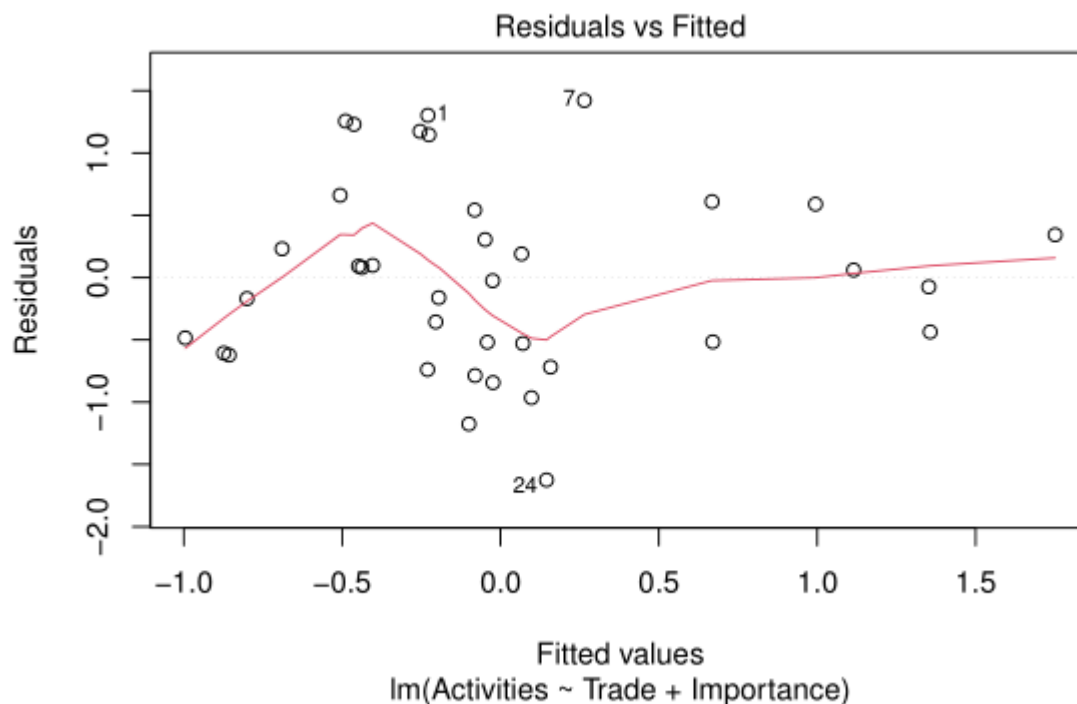
Slika 5.8. Q-Q graf za ispitivanje normalnosti reziduala

Q-Q graf ili kvantil – kvantil graf slikovna je provjera pretpostavke normalne distribucije zavisne varijable. Na slici 5.8. prikazano je da oba skupa kvantila dolaze iz iste distribucije i

točke te tvore liniju koja je približno ravna. Shodno tomu, može se zaključiti da su doista došli iz normalne distribucije te je pretpostavka normalnosti reziduala ispunjena.

Međutim, ponovno je iz ovog grafa vidljiva prisutnost *outliera* pod brojevima: 1 (Albanija), 7 (Crna Gora) i 24 (Nizozemska).

5.6.3. Analiza linearnosti odnosa

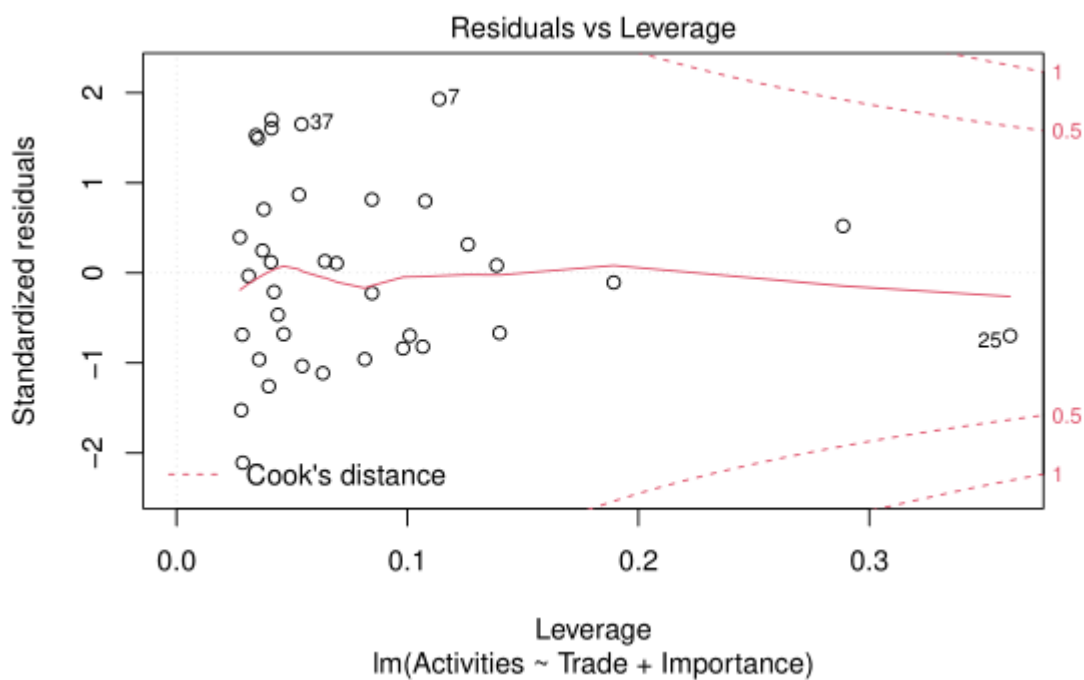

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.9. Graf linearnosti odnosa

Na slici 5.9. prikazano je imaju li reziduali linearne ili nelinearne uzorke. Vidljivo je da postoje približno jednaki reziduali širenja oko vodoravne crte bez jasnih obrazaca i to je pokazatelj dobrog linearnog odnosa. Model zadovoljava jer se podatci simuliraju na način koji vrlo dobro udovoljava pretpostavkama regresije. Treba spomenuti da *outlier* broj 24 (Nizozemska) uzrokuje nagib crte prema dolje, dok *outlier* broj 1 (Albanija) donekle uzrokuje nagib crte prema gore.

5.6.4. Analiza identifikacije utjecajnih reziduala

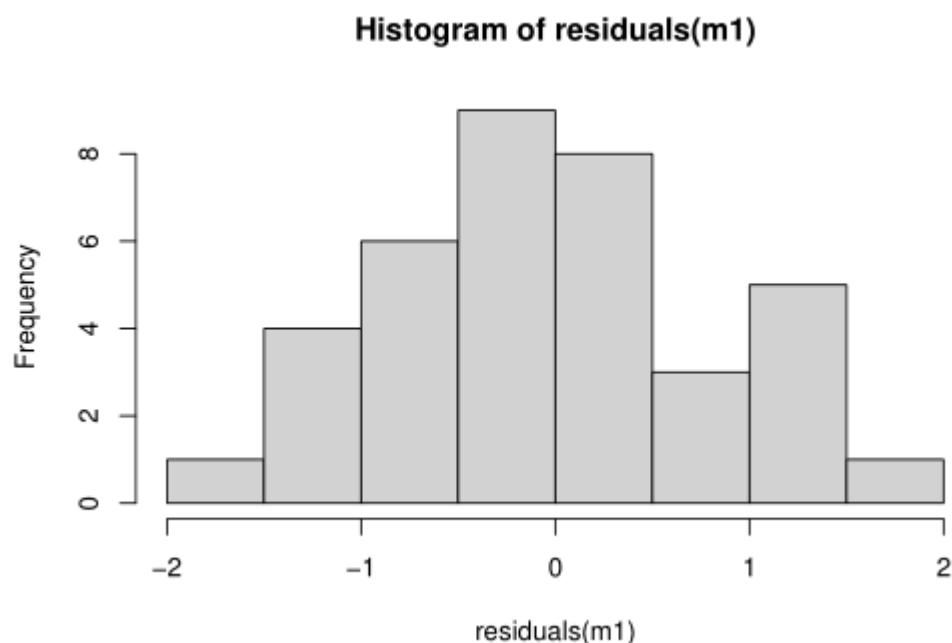
Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.10. Graf identifikacije utjecajnih reziduala

Budući da je već prije utvrđena prisutnost *outliera* pod brojevima: 1 (Albanija), 7 (Crna Gora) i 24 (Nizozemska), bilo je potrebno provjeriti jesu li oni utjecajni, tj. utječu li isuviše na linearnu regresiju.

Isprekidane linije predstavljaju Cookovu udaljenost koja se inače koristi za identifikaciju utjecajnih reziduala. Budući da na grafu (slika 5.10.) ne postoje utjecajne točke, to znači da nema potencijalno utjecajnih reziduala koji bi značajnije utjecali na model.

5.6.5. Zaključna analiza reziduala višestruke linearne regresije

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.11. Histogram reziduala

Histogram reziduala (slika 5.11.) je unimodalan i prikazuje blago zvonastu krivulju. Krivulja je simetrična s lijeve strane, s određenim problemom koji postoji na desnoj strani na području od 0,5 do 1. Međutim, budući da su prethodne analize pokazale da se reziduali dobro ponašaju u modelu, podatci su normalni i razlike su jednake te se može zaključiti da se varijance normalno distribuiraju.

Iako u modelu postoje *outlieri*, oni ne utječu na linearnu regresijsku analizu te ih se ne može smatrati utjecajnim. Slijedom toga, njihovo nevrštavanje ili isključivanje iz regresije ne bi značajnije utjecalo na rezultat. Oni u većini slučajeva slijede trend i zapravo nisu bitni, tj. ne utječu na rezultat regresije.

Shodno tomu, iz provedenih analiza sve su četiri pretpostavke za dobar linearni regresijski model (linearnost, homoskedastičnost, nezavisnost i normalnost) u ovom slučaju zadovoljene.

5.7. Rezidualni ostatak kao model za interpretaciju i vrednovanje diplomatske aktivnosti

Glavni je cilj (višestruke) linearne regresije pronaći uspješnu linearnost odnosa prediktabilnih varijabli i varijable ishoda, tj. razumjeti njihov međuodnos i kako povećanje jedne nezavisne varijable ili više njih utječe na zavisnu varijablu. Međutim, u ovome doktorskom radu to nije bio primarni cilj. Naravno, uz nastojanje pronalaska što uspješnijeg modela linearne regresije koja bi objasnila diplomatsku aktivnost RH s drugim državama, cilj nije bio da ovaj model linearne regresije bude korišten za predviđanje diplomatske aktivnosti jer je diplomatska aktivnost ljudsko ponašanje koje je teško predvidivo te zahtijeva mnogo više varijabli, ali i praćenje aktivnosti u stvarnom vremenu te neprestano ubacivanje novih informacija i *inputa*. Najveća je korist modela 3 višestruke linearne regresije identifikacija rezidualnih vrijednosti, tj. razlike između očekivane, prediktabilne diplomatske aktivnosti koja se izračunala linearnom regresijom i stvarno izmjerene diplomatske aktivnosti. Zbog toga ovaj model višestruke linearne regresije ima dvostruku važnost. Prvo je što je stvorena jednadžba (s 42,2 % uspješnosti) za predviđanje diplomatske aktivnosti, a drugo što se, uspoređujući prediktabilnu i izmjerenu diplomatsku aktivnost, mogu identificirati anomalije ili reziduali u ovom slučaju. Oni pokazuju u kojem je slučaju i za koju promatranu državu diplomatska aktivnost manja, veća ili ima još ekstremnije pozitivne ili negativne vrijednosti. Identificiranjem tih anomalija može se identificirati neočekivana visoka diplomatska aktivnost Republike Hrvatske s određenim državama, što je snažan pokazatelj trenda izrazito (neočekivano) snažnih diplomatskih odnosa. Ona je kvantitativni pokazatelj trenutačnog fokusa hrvatske diplomacije. Neočekivano niska diplomatska aktivnost ili velika negativna rezidualna vrijednost pokazatelj je erozije, potkapacitiranosti ili loših diplomatskih odnosa s promatranim državama. Vrijednost ovakvoga metodološkog pristupa leži u objektivnosti jer se on, za razliku od kvalitativnog, temelji na izmjerenim podacima. U kombinaciji s kvalitativnim objašnjenjem može nedvojbeno dati zaključke o smjeru i trenutačnom fokusu vanjske politike i vanjskopolitičkog pozicioniranja s većom sigurnosti nego s primjenom samo kvalitativnog pristupa.

5.8. Analiza i interpretacija diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske na temelju modela rezidualnog ostatka

Tablica 5.16. Izmjerena diplomatska aktivnost vs. rezidualna odstupanja aktivnosti

Izmjerena diplomatska aktivnost			vs.	Rezidualna odstupanja aktivnosti		
Br.	Država	Vrijednost		Br.	Država	Vrijednost
1	Italija	2.095		1	Crna Gora	1.422
2	Crna Gora	1.686		2	Albanija	1.303
3	Bosna i Hercegovina	1.584		3	Ujedinjeno Kraljevstvo	1.257
4	Slovenija	1.278		4	Kosovo	1.230
5	Austrija	1.278		5	Makedonija	1.175
6	Mađarska	1.176		6	Bugarska	1.147
7	Albanija	1.074		7	Turska	0.661
8	Bugarska	0.920		8	Austrija	0.610
9	Makedonija	0.920		9	Bosna i Hercegovina	0.590
10	Njemačka	0.920		10	Rumunjska	0.543
11	Kosovo	0.767		11	Italija	0.344
12	Ujedinjeno Kraljevstvo	0.767		12	Češka	0.306
13	Rumunjska	0.461		13	Kina	0.232
14	SAD	0.257		14	SAD	0.190
15	Češka	0.257		15	Francuska	0.099
16	Srbija	0.155		16	Estonija	0.092
17	Turska	0.155		17	Rusija	0.081
18	Slovačka	-0.050		18	Mađarska	0.061
19	Francuska	-0.305		19	Slovačka	-0.025
20	Estonija	-0.356		20	Slovenija	-0.074
21	Irska	-0.356		21	Irska	-0.161
22	Rusija	-0.356		22	Latvija	-0.168
23	Kina	-0.458		23	Litva	-0.356
24	Poljska	-0.458		24	Njemačka	-0.436
25	Danska	-0.560		25	Luksemburg	-0.484
26	Litva	-0.560		26	Srbija	-0.515
27	Švedska	-0.560		27	Švedska	-0.518
28	Belgija	-0.867		28	Poljska	-0.528
29	Finska	-0.867		29	Malta	-0.605
30	Portugal	-0.867		30	Cipar	-0.622
31	Grčka	-0.969		31	Danska	-0.718
32	Latvija	-0.969		32	Grčka	-0.738
33	Španjolska	-1.275		33	Portugal	-0.786
34	Cipar	-1.479		34	Finska	-0.843
35	Luksemburg	-1.479		35	Belgija	-0.964
36	Malta	-1.479		36	Španjolska	-1.175
37	Nizozemska	-1.479		37	Nizozemska	-1.624

Izvor: Izradio autor

Iz tablice 5.16. vidljive su vrijednosti nezavisne varijable (y), tj. izmjerena diplomatska aktivnost i rezidualna odstupanja *residual* (ε) koja su dobivena oduzimanjem vrijednosti izračunatog y od prediktabilnog y' višestruke linearne regresije.

Sukladno prezentiranom rezidualnom modelu, prvo je važno usporediti poredak država s obzirom na izmjerenu diplomatsku aktivnost (y) u odnosu na rezidualni ostatak (ε).

Ovo je poredak top pet država s izrazito visokom diplomatskom aktivnosti koji je dobiven prema modelu izmjerenog vrednovanja samo i isključivo diplomatske aktivnosti:

1. Italija
2. Crna Gora
3. Bosna i Hercegovina
4. Slovenija
5. Austrija.

To daje uvid u učestalost diplomatskih susreta na razinama objašnjenim u tablici 5.1., ali ne može pokazati trend, anomalije, neočekivano povećanje diplomatske aktivnosti ili smanjenu diplomatsku aktivnost i sl.

Kao što je već argumentirano u poglavlju 4., u potpunosti je očekivano da će Republika Hrvatska imati visoku diplomatsku aktivnost sa susjednim državama poput Crne Gore (2), BiH (3) ili Slovenije (4) koje su u tablici 5.1. pozicionirane među prvih 5 država s kojima RH ima najveću diplomatsku aktivnost. Također, u poglavlju 5.1.2. pretpostavljeno je da se isto tako očekuje visoka diplomatska aktivnost s najvećim vanjskotrgovinskim partnerima (tablica 5.3.) poput Italije (1), Slovenije (4) ili Austrije (5) koje su također pozicionirane u prvih 5 država s kojima je RH imala najvišu diplomatsku aktivnost.

Slijedom toga, poredak prvih 5 država s kojima je RH imala najveću izmjerenu diplomatsku aktivnost uopće ne iznenađuje i malo toga govori. On služi samo kao pokazatelj, bez mogućnosti vrednovanja i objektivne analize s obzirom na promatranje isključivo i samo diplomatske aktivnosti.

Prema tome, treba usporediti poredak država vrednovanih na temelju rezidualnog odstupanja koji bi trebao dati bolji zaključak i vrijedne spoznaje o diplomatskoj aktivnosti koja bi se mogla razlikovati od one izmjerene, ali i pokazati neke trendove i ukazivati na neku neočekivano visoku suradnju ili novi fokus hrvatske diplomacije i odnosa s promatranim državama. Slijedom toga donosi se poredak država prema rezidualnom ostatku:

1. Crna Gora
2. Albanija
3. Ujedinjeno Kraljevstvo
4. Kosovo
5. Makedonija.

Za razliku od izmjerenih vrijednosti diplomatske aktivnosti ovi rezidualni ostatci pokazuju neke neočekivane rezultate i pojavu drugih država.

Prvo što je vidljivo jest da na poziciji 5 država s najvišim vrijednostima nema Italije. Razlog ispadanja Italije s liste može se objasniti time što je ona drugi najveći vanjskotrgovinski partner, susjedna država te ima veliki (2) značaj za Hrvatsku. Prema tome ukupnost tih dviju varijabli treba generirati (predviđati) i visoku diplomatsku aktivnost, što se u ovom slučaju i dogodilo. Takva visoka diplomatska aktivnost nije bila neočekivana i zbog toga se i našla na prvom mjestu izmjerene diplomatske aktivnosti te se mogla predvidjeti regresijom. Međutim, rezidualna vrijednost Italije (tablica 5.16.) iznosi 0,344 te kao takva sugerira da se radi o tek malo višoj diplomatskoj aktivnosti, ali ne neočekivano visokoj jer prema regresijskome rezidualnom odstupanju poredak Italiju pozicionira na 11. mjesto te se vrijednost smatra umjereno pozitivnom.

Nadalje, prema tablici 5.16., u kojoj je prikazan usporedni poredak država (izmjerena diplomatska aktivnost i rezidualna odstupanja), Slovenija po izmjerenoj diplomatskoj aktivnosti zauzima visoko 4. mjesto. Slovenija se također nalazi na 3. mjestu vanjskotrgovinskih partnera (tablica 5.3.) i na 4. mjestu prema varijabli *importance* (tablica 5.7.). Međutim, poredak po rezidualnom odstupanju (tablica 5.16.) Sloveniju svrstava na poprilično nisko 20. mjesto, bez obzira na visoki broj diplomatske aktivnosti koji se dogodio. Rezidualna vrijednost diplomatskih aktivnosti Slovenije iznosi $-0,074$, što ukazuje na gotovo pa uobičajenu diplomatsku aktivnost jer prema tablici 5.15. prediktabilna regresijska vrijednost iznosi 1,352, a izmjerena 1,278. Ovakav rezultat dolazi iz intenzivne diplomatske aktivnosti koju je Hrvatska imala sa Slovenijom sve do slučaja eskalacije Arbitražnog spora, koje su rezultirale visokim vrijednostima u tablici 5.1., ali je nakon eskalacije Arbitražnog spora sva diplomatska aktivnost bila gotovo nepostojeća. Te dvije ekstremne situacije (izrazito visoke te praktički nepostojeće diplomatske aktivnosti) poravnale su i ujednačile vrijednost rezidualnog odstupanja te pozicionirale Sloveniju na „nisko” 20. mjesto.

Slična je situacija i na primjeru Njemačke, hrvatskoga vanjskotrgovinskog partnera broj 1, države koja na ljestvici varijable *importance* (tablica 5.7.) zauzima 7. mjesto, a na ljestvici

izmjerene diplomatske aktivnosti 10. mjesto. Ona prema poretku država po rezidualnom odstupanju (tablica 5.16.) zauzima izrazito nisko 24. mjesto s rezidualnom vrijednosti $-0,436$. Razlog tom rezultatu jest fluktuacija diplomatskih odnosa Hrvatske s Njemačkom koja je u prvome promatranom razdoblju bila jako niska zbog narušenih odnosa povezanih sa slučajem europskoga uhiđenog naloga. Rezultat je kasnije popravljen tijekom drugoga promatranog razdoblja, ali nedovoljno da izmjerena diplomatska aktivnost ($0,920$) bude na predviđenoj razini ($1,356$).

Izrazita potkapacitiranost diplomatske aktivnosti prema rezidualnom odstupanju zabilježena je u odnosima s Portugalom ($-0,786$), Finskom ($-0,843$), Belgijom ($-0,964$) i Španjolskom ($-1,175$), dok je najviša negativna vrijednost zabilježena u slučaju Nizozemske ($-1,624$). Od velikih sila RH ima najintenzivniju diplomatsku aktivnost s Turskom koja je pozicionirana na 7. mjestu ($0,661$). Kina ($0,232$), SAD ($0,190$) i Rusija ($0,081$) imaju očekivane rezidualne vrijednosti te su one blizu prediktabilne i izmjerene diplomatske aktivnosti.

Kada se ide u analizu poretku prvih 5 država s izrazito visokom vrijednosti prema rezidualnom odstupanju, vidljiva je pozicija Crne Gore na 1. mjestu. To pokazuje da je Hrvatska imala izrazito visoku diplomatsku aktivnost s tom državom s obzirom da je prediktabilna aktivnost sugerirala vrijednost $0,265$, a izmjerena aktivnost visokih $1,686$ (tablica 5.16.), što je rezultiralo i visokom rezidualnom vrijednošću ($1,422$), najvećom u ovome promatranom razdoblju. Ta vrijednost detektirana je i u analizama i grafovima homoskedastičnosti (slika 5.7.), normalnosti (slika 5.8.), linearnosti odnosa (slika 5.9.) i analize utjecajnih reziduala (slika 5.10.). Na drugom mjestu poretku država prema rezidualnom odstupanju (tablica 5.16.) nalazi se Albanija koja je poput Crne Gore u regresijskoj analizi i analizi reziduala zbog svojeg neuobičajeno velikog odstupanja detektirana kao *outlier*. Rezidualna vrijednost (tablica 5.16.) Albanije iznosi visokih $1,303$, što je poput Crne Gore svrstava u red država s neuobičajeno visokom diplomatskom aktivnosti. Ujedinjeno Kraljevstvo nalazi se na 3. mjestu ($1,257$ rezidualna vrijednost), a zatim slijede Kosovo ($1,230$) i Makedonija ($1,175$).

Analizom top pet država s velikom rezidualnom vrijednosti (neočekivanom) i snažnom intenzivnom diplomatskom aktivnošću pokazano je da, osim Ujedinjenog Kraljevstva koje je ubrzo donijelo odluku o izlazu iz Europske unije, niti jedna od preostalih država u poretku nije članica Europske unije. To je indikativno te pokazuje orijentiranost i pozicioniranje hrvatske vanjske politike prvenstveno prema okruženju. To okruženje prema kojem je koncentrirana hrvatska vanjska politika nisu susjedne države poput Srbije, BiH, Slovenije ili Mađarske. Ako se nastoje raščlaniti i analizirati kvantitativni podatci uz pomoć kvalitativne analize iz prethodnog poglavlja, reći će se da se Crna Gora našla na prvom mjestu jer je to rezultat

momentuma njezina ulaska u NATO koji je generirao snažnu diplomatsku aktivnost. Nadalje, to je rezultat diplomatskih aktivnosti proizišlih iz NATO regionalnih inicijativa pod mentorstvom SAD-a poput Američko-jadranske povelje ili Jadranske trilaterale koje su, osim s Crnom Gorom, utjecali i na pojačanu diplomatsku aktivnost s Albanijom. Prisutnost Makedonije također je rezultat hrvatskog lobiranja ulasku te države u Europsku uniju i NATO, pri čemu se ovdje ponovno daje prednost NATO-u, gdje je najdalje odmakla te je njezin ulazak spriječen samo zbog blokade Grčke. Kosovo, država s kojom Hrvatska gaji izrazito prijateljske odnose, također je u sferi utjecaja NATO-a i SAD-a.

Shodno tomu, kvantitativna analiza diplomatske aktivnosti prema modelu rezidualnog ostatka sugerira potvrđivanje hipoteze ovoga doktorskog rada da Republika Hrvatska nakon pristupanja Europskoj uniji u vanjskopolitičkom pozicioniranju djeluje prvenstveno kao članica NATO-a, a tek onda kao članica Europske unije. Vanjskopolitičku strategiju niše još uvijek nije moguće dokazati, ali se kao u prethodnom poglavlju može zaključiti da RH kao mala država vodi aktivnu vanjsku politiku prema Vitalovoj (1967) klasifikaciji strategija malih država. Također, strategija *bandwagoning* (Walt, 1987, Schweller, 1994; Brownling, 2006) konzistentna je djelovanju RH kao članice NATO-a, uz sudjelovanje u inicijativama pod mentorstvom SAD-a, aktivno djelujući prema svojem okruženju, a u globalnim pitanjima slijedeći velike sile, što je dodatno potkrijepljeno i visokim pozicioniranjem Ujedinjenog Kraljevstva na listi top pet država prema rezidualnom odstupanju.

5.9. Provjera modela na novom setu podataka

Zbog provjere modela uvodi se novi set podataka. Korpus sadrži izračun višestruke linearne regresije prema modelu 3 na primjeru diplomatskih aktivnosti Republike Slovenije u istome promatranom razdoblju. Svi su podatci prikupljeni, vrednovani i kodirani korištenjem iste metodologije prezentirane u ovom poglavlju.

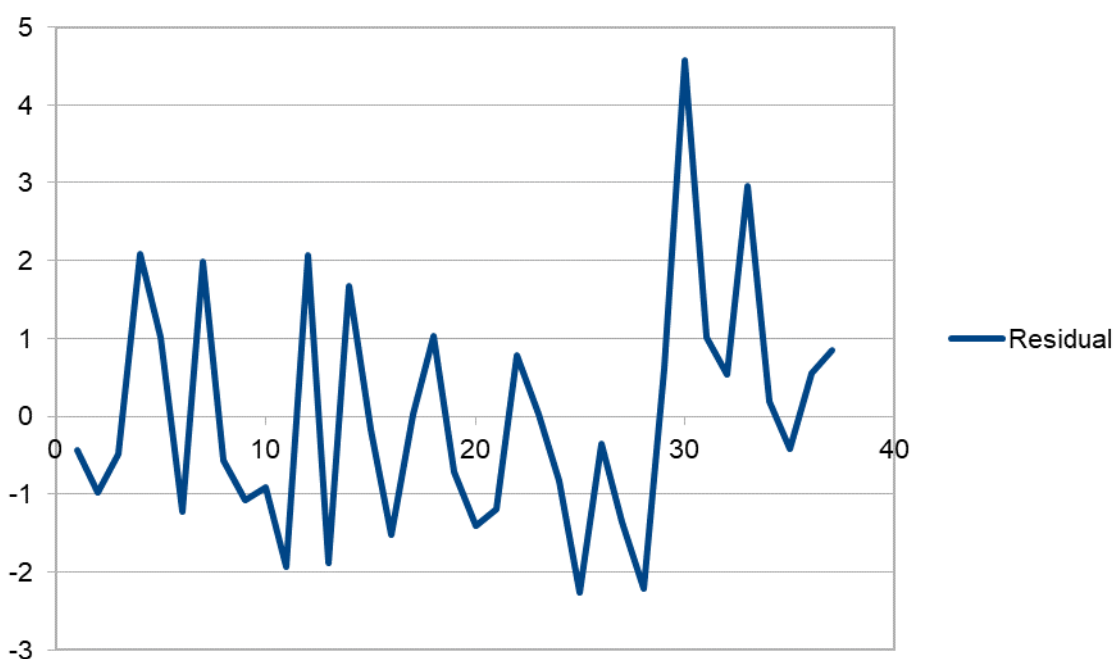
Sve tablice koje su dio višestruke linearne jednadžbe nalaze se na kraju ovoga doktorskog rada:

- diplomatska aktivnost slovenskog MVP-a od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018. (prilog 2.)
- zavisna varijabla *activities* (prilog 3.)
- nezavisna varijabla *trade* (prilog 4.)
- nezavisna varijabla *infrastructure* (prilog 5.)
- pozitivni indikatori (prilog 6.)

- negativni indikatori (prilog 7.)
- zavisna varijabla *importance* (prilog 8.).

Izračunom višestruke linearne regresije prema modelu 3 koeficijent determinacije R^2 iznosi 0,264, a korigirani koeficijent determinacije (Adjusted R^2) iznosi 0,221.

Lošiji rezultat jednadžbe na primjeru Slovenije dogodio se zbog ekstremnih vrijednosti (*outliers*) koji su vidljivi na slici 5.12. *Outlier* broj 30 predstavlja Rusiju s kojom je Slovenija imala ekstremno intenzivnu diplomatsku aktivnost. Također, ističe se i *outlier* broj 33 koji predstavlja Srbiju te je to druga ekstremna vrijednost u ovoj jednadžbi. Ta dva izrazita *outliera* rezultirala su i slabijim rezultatom višestruke linearne regresije i njezina koeficijenta determinacije i korigiranog koeficijenta determinacije. Iako, prema Cohen, West i Aiken (2003), čak je i ovakva vrijednost koeficijenta determinacije velika s obzirom na područje znanosti.

Izvor: Izradio autor R programom

Slika 5.12. Grafički prikaz reziduala i regresijske crte na primjeru Slovenije

Prema izmjerenoj diplomatskoj aktivnosti donosi se poredak država s kojima je Republika Slovenija imala je najveću izmjerenu diplomatsku aktivnost:

1. Rusija
2. Hrvatska

3. Srbija
4. Njemačka
5. Mađarska.

U tablici 5.17. u kojoj je prikazan poredak prema rezidualnom odstupanju na primjeru Slovenije ponovno su vidljive ekstremne vrijednosti, posebno je to vidljivo u zadnjem kvartilu koji predstavlja deset država s kojima Slovenija ima izrazito intenzivne diplomatske odnose. Te vrijednosti variraju od 0,855 (UK) pa do 4,570 (Rusija). Svih prvih pet država (Rusija, Srbija, BiH, Francuska, Crna Gora) imaju rezidualne vrijednosti veće nego Republika Hrvatska u svojem poretku država po rezidualnom odstupanju. Tako se u tablici 5.16. u kojoj su prikazana rezidualna odstupanja na primjeru Hrvatske vrijednosti zadnjeg kvartila vrijednosti kreću od 0,543 (Rumunjska) pa do 1,422 (Crna Gora).

Tablica 5.17. Rezidualna odstupanja na primjeru Slovenije

Rezidualna odstupanja aktivnosti		
1	Rusija	4,570436921
2	Srbija	2,955662311
3	BiH	2,078192588
4	Francuska	2,06138046
5	Crna Gora	1,991243546
6	Hrvatska	1,680380082
7	Kosovo	1,032774492
8	SAD	1,015292308
9	Bugarska	1,010907264
10	UK	0,855419924
11	Mađarska	0,779613506
12	Rumunjska	0,622096577
13	Turska	0,555599647
14	Slovačka	0,539895579
15	Španjolska	0,183250162
16	Kina	0,031014421
17	Makedonija	0,027362638
18	Irska	-0,174112633
19	Njemačka	-0,353641004
20	Švedska	-0,425328935
21	Albanija	-0,433832437
22	Belgija	-0,491945336
23	Češka	-0,566486672
24	Latvija	-0,713457203

25	Malta	-0,824009673
26	Estonija	-0,91611901
27	Austrija	-0,981191216
28	Danska	-1,08270068
29	Luksemburg	-1,199969739
30	Cipar	-1,230108671
31	Poljska	-1,354413371
32	Litva	-1,410115953
33	Italija	-1,526440965
34	Grčka	-1,880531014
35	Finska	-1,936575415
36	Portugal	-2,22130625
37	Nizozemska	-2,268236253

Izvor: Izradio autor

Slijedom toga, analiza rezidualnog odstupanja, ali i vrijednosti jednadžbe višestruke linearne regresije naglašavaju izrazitu intenzivnu diplomatsku aktivnost Republike Slovenije s Rusijom te nešto manju, ali jednako tako iznimno intenzivnu diplomatsku aktivnost sa Srbijom. Iako su vrijednosti visoke, ovaj rezultat uopće nije neočekivan. Slovenska vanjska politika u promatranom razdoblju imala je izrazito velik broj diplomatskih kontakata. Zbog toga, ali i zbog slovenskih stajališta i politike prema Rusiji čak se i u slovenskim medijima slovenska vanjska politika često opisivala kao prorуска. Prilikom posjeta ruskog ministra vanjskih poslova Lavrova Ljubljani u veljači 2018. slovenski ministar Erjavec imao je potrebu opravdavati se da Slovenija ne vodi prorusku vanjsku politiku, već da primjenjuje viševektorski pristup i surađuje s državama u kojima vidi najveću gospodarsku i drugu korist te da vodi balansirajuću vanjsku politiku izjavivši: „Slovenija je dužna voditi uravnoteženu politiku koja nije ni proamerička ni proruska, ali je u skladu s njezinim interesima” (Erjavec ob obisku Lavrova, 2018).

Zanimljivo je istaknuti i da se u izmjerenoj slovenskoj diplomatskoj aktivnosti Hrvatska nalazi na visokom 2. mjestu, a prema tablici rezidualnog odstupanja zauzima također visoko 6. mjesto. Međutim, u usporedbi s Hrvatskom Slovenija je prema izmjerenoj diplomatskoj aktivnosti zauzimala značajno 4. mjesto, ali na tablici rezidualnog odstupanja nalazi se na sredini tablice na 20. mjestu. Taj nerazmjer pokazuje kompleksnost jednadžbe i različitu relaciju varijabli koje su prilagođene svakoj promatranj državi te one različito vrednuju međusobnu diplomatsku aktivnost Hrvatske i Slovenije, što je u potpunosti ispravno.

6. HRVATSKA SIGURNOSNA STRATEGIJA I SUDJELOVANJE U MEĐUNARODNIM MIROVNIM MISIJAMA I OPERACIJAMA KAO SNAŽAN DIO VANJSKOPOLITIČKOG POZICIONIRANJA I IDENTITETA

U prethodnim poglavljima (4. i 5.), analizirajući diplomatske aktivnosti hrvatske vanjske politike, pokazalo se da je ona izrazito usmjerena na države okruženja (Crna Gora, Albanija, Makedonija, Kosovo) koje se povezuju s NATO regionalnim inicijativama i nalaze se prvenstveno u NATO sferi interesa. Od navedenih država, Albanija je članica NATO-a, Crna Gora je država za koju se diplomatski lobiralo i snažno angažiralo za njezin primitak u NATO koji se i dogodio 2017. godine, Makedonija je u fazi pridruživanja i za nju se snažno lobira, dok je Kosovo, kao država u kojoj se nalazi NATO misija KFOR-a, od izrazitog interesa za NATO. Slijedom toga, u ovom se poglavlju nastavlja s analizama koje su u prethodnom poglavlju dovele do zaključka da Republika Hrvatska u svojem vanjskopolitičkom pozicioniranju snažnije djeluje kao NATO članica, zbog velikog utjecaja SAD-a, te je na to više usredotočena nego na djelovanje s pozicije članice EU. U ovom se poglavlju donosi teorijski okvir sigurnosnih politika malih država te se nastavlja s obradom i prikazom sudjelovanja RH kao male države u mirovnim misijama UN-a, NATO-a i EU-a, uz prethodnu analizu motiva zbog kojih države sudjeluju u mirovnim misijama i operacijama. Na temelju teorijskog okvira sigurnosnih politika i analize sudjelovanja RH u mirovnim misijama i operacijama UN-a, NATO-a i EU-a (kvantitativna, kvalitativna i komparativna analiza) nastojat će se zaključiti koju sigurnosnu politiku RH provodi, koji su motivi i ciljevi sudjelovanja u mirovnim misijama i operacijama i je li članstvo u NATO-u bitan segment vanjskopolitičkog pozicioniranja i međunarodnog položaja.

6.1. Sigurnosne politike malih država

Mala država može biti snažna i utjecajna po Goetschelu (2000) iako se kategorija „veličine” još uvijek povezuje s veličinom po vanjskim parametrima (površina). U vanjskoj i sigurnosnoj politici ona je rezultat njezina utjecaja u međunarodnim odnosima koji su dio njezina identiteta i opcija kojima raspolaže. Te opcije, koje se ogledavaju u izboru između utjecaja i autonomije, ne ovise samo o internim činiteljima (djelovanje i ciljevi male države), već i o eksternim činiteljima (djelovanja i ciljevi trećih država). Bitan utjecaj ima i potpora koju može očekivati

od drugih država i u vlastitoj državi. Njezin položaj u okruženju može biti izvor njezina utjecaja te ona postaje utjecajna bez obzira na svoju veličinu koja više nije njezin ograničavajući čimbenik, već može postati njezina prednost.

Pri vođenju svoje vanjske politike male države mogu birati strategije koje su opisane u 2. poglavlju, dok pri vođenju svoje sigurnosne politike one se uvijek svode na dilemu: utjecaj ili autonomija. Njihov izbor uvijek rezultira porastom jednog na štetu drugog pa shodno tomu moraju odlučiti što im je važnije i korisnije. Rickli (2008), citirajući Mouritzena (1997) i Wivela (2005), tvrdi da, prema tome, male države u vođenju svoje sigurnosne politike od triju mogućih opcija na raspolaganju imaju samo dvije (slika 6.1.). Prva, ofenzivna politika koja uključuje oboje, autonomiju i ostvarivanje utjecaja, malim državama nije na raspolaganju jer je zbog svoje vojne potkapacitiranosti te nedostatka moći ne mogu provoditi, tj. ne mogu osigurati utjecaj i autonomiju istodobno. Ona je svojstvena samo velikim državama koje je mogu provoditi jer imaju sposobnost i kapacitete za ostvarivanje utjecaja u međunarodnim odnosima, uz istodobno osiguranje vlastite sigurnosti i autonomije (Reiter, 1996 u Rickli, 2008).

Slika 6.1. Strateška dilema malih država (s izborom politika u kurzivu)

Izvor: Preuzeto s Rickli (2008: 309)

Vođenje defenzivne sigurnosne politike koja uključuje maksimalizaciju autonomije malih država opcija je neutralnosti. Međutim, neutralnost u novije vrijeme ima više kategorija pa se tako govori o postneutralnim državama – *post-neutral states*, bivšim neutralnim državama – *former neutrals*, vojno nesvrstanim državama – *militarily non-aligned states* i nesvrstanim državama – *non-allied states* (Agius i Devine, 2011). Te kategorije neutralnosti mogu se nazvati i pseudoneutralnosti kako ih je nazvao Morgenthau (1939) u svojem kritičkom osvrtu na politiku neutralnosti kao izboru malih država. Morgenthau je tvrdio da neutralnost u osnovi počiva na ravnoteži i u interesima velikih sila te ju svaka neravnoteža moći stavlja u iskušenje. Ona nije i ne može biti samo politička, već mora biti i moralna maksima koja zahtijeva

nepristranost u svim mogućim situacijama i okolnostima te im ne omogućuje previše slobode političkog djelovanja. Njegov izrazito kritički osvrt o neutralnosti posljedica je ponašanja malih država (baltičkih, balkanskih država i Turske) nakon kolapsa Lige naroda i nadolazećega (Drugog) svjetskog rata. Tada su one, tvrdio je Morgenthau, moralna načela zamijenile parcijalnim političkim interesima. Takvo djelovanje malih država nazvao je tzv. pseudoneutralnosti te oštro zaključio da će ih to koštati i u konačnici njihovu sudbinu staviti u ruke velikih sila koje će o sudbini njihove neutralnosti odlučivati prema vlastitim interesima.

Za defenzivnu politiku koja uključuje maksimalnu autonomiju Goeschel (1998) piše da se ona postiže distanciranjem ili izoliranjem u pitanjima vanjske i sigurnosne politike te spominje slučaj Švicarske koja je baš zbog tih razloga odlučila ne pristupiti UN-u i tvrdi da je neutralnost bila isplativa strategija samo tijekom hladnoratovskog poretka. S tim se slaže i Rickli (2008) koji kaže da je neutralnost tada pridonosila međunarodnoj stabilnosti, dok u trenutačnom unipolarnom okruženju s visokim rizicima neutralnost, tj. defenzivnu politiku smatra kontraproduktivnom jer su mogućnost i nužnost potreba vojne sile u teritorijalne svrhe postale zanemarive, a nova sigurnosna politika inozemnih operacija postala je sve više zanimljiva.

Zbog toga, prema Rickliju, najkorisnija strategija koju prakticiraju male države za osiguranje svojega vojno-sigurnosnog položaja i postizanje utjecaja jest pridruživanje međunarodnom savezu, sigurnosnim organizacijama ili koaliciji provođenjem i usvajanjem kooperativne politike.

Zbog što uspješnijeg provođenja kooperativne politike, ali ovisno o ambicijama i količini utjecaja koje nastoje ostvariti, male države kooperativnom strategijom mogu se odlučiti za dvije vrste načina sudjelovanja u operacijama. Ti se načini mogu pronaći u Zadacima iz Petersburga⁴ u kojima je naveden cijeli spektar potencijalnih zadataka mirovnih snaga (Kerttunen, 2009 i Howorth, 2006 u Rickli, 2008). Na raspolaganju su im operacije niske razine rizika koje su usmjerene na stabilizaciju i obnovu, a uključuju lako pješastvo, mješovito vojno-civilno osoblje u svrhu građevinarstva, održavanje, logistiku te pružanje zdravstvenih usluga. Male zemlje s većim strateškim ambicijama mogu se odlučiti za zahtjevnije zadatke sudjelovanja u manjim protuterorističkim operacijama koje zahtijevaju borbena djelovanja šireg spektra. S obzirom na svoje ambicije, male države pri ostvarivanju što većeg utjecaja imaju na raspolaganju dvije strategije:

⁴ Zadaci iz Petersburga dio su Petersburgške deklaracije usvojene 19. lipnja 1992. u hotelu Petersberg u Njemačkoj od strane ministra Zapadnoeuropske unije. Njima su definirane vojne zadaće humanitarne, razoružavajuće, mirovne prirode za koje će ZEU biti ovlaštena. Oni će kasnije biti inkorporirani u Europsku sigurnosnu i obrambenu politiku (ESDP) Europske unije (EU), danas poznatu kao Zajednička sigurnosna i obrambena politika (CSDP).

- strategiju niše (*niche strategy*)
- strategiju vodstva (*lead/framework strategy*).

Strategija niše (*niche strategy*) uključuje specijalizaciju male države na određeni segment vojske ili djelatnosti (logistika, mentoriranje, razminiranje i sl.). Prednost takve strategije posjedovanje je specijaliziranih sposobnosti ili kapacitet koji mogu postati nasušno potrebni, no nedostatak je to što će se oni ponekad (pre)intenzivno koristiti, što može biti jako iscrpljujuće za malu državu.

Strategijom vodstva (*lead/framework strategy*) mala država izražava ambiciju preuzimanja vodeće uloge u pojedinim segmentima planiranja i provođenja operacija. Izazov i rizik za malu državu u provođenju strategije vodstva, osim velike odgovornosti, jest što može biti izložena velikim međunarodnim pritiscima te tako postati ranjiva u međunarodnim odnosima što posljedično može biti štetno za njezine nacionalne interese.

6.2. Motivi država za sudjelovanjem u mirovnim misijama iz perspektive najvažnijih teorija međunarodnih odnosa

Sukladno svojim vanjskopolitičkim ciljevima i pozicioniranju te prema odabiru svoje sigurnosne politike male države imaju interes sudjelovanja u mirovnim operacijama. S obzirom na motive i interese država za sudjelovanjem u mirovnim operacijama, u najvažnijim teorijama međunarodnih odnosa promatra ih se iz različitih perspektiva. Filipović (2015) kroz analizu UN-ove misije UNPROFOR donosi prikaz različitih perspektiva, pri čemu tvrdi da su neorealistička tumačenja najsnažnija s obzirom na analiziranu misiju. Neorealistička perspektiva međunarodne institucije (UN, NATO i dr.) smatra ponajviše instrumentima najsnažnijih država i prema njoj sudjelovanje država u mirovnim misijama služi vlastitim interesima snažnih država te ono nije moralnog ili altruističkog karaktera. Najsnažnije države koriste se mirovnim misijama i operacijama međunarodnih institucija (UN, NATO) s namjerom difuzije odgovornosti i kamuflaže vlastitih interesa te s ciljem onemogućavanja identifikacije glavnih država u procesu sudjelovanja. Liberalna teorija prema kojoj su međunarodne institucije (a ne isključivo države) važni akteri u međunarodnim odnosima apostrofira suradnju među državama, zbog čega su međunarodne institucije ključne za tu suradnju i predstavljaju važno sredstvo za promicanje mira. Demokracija koja je jedna od najvažnijih postulata liberalne teorije mora biti spremna intervenirati u zaštiti i tuđih, a ne samo vlastitih prava. Države koje vode normativnu politiku poštivanja prava, slobode i demokracije prema liberalnoj teoriji to

moraju činiti uz pomoć međunarodne institucije. Mirovne misije instrument su za postizanje tih plemenitih ciljeva jer one, prema liberalima, sadrže određena obilježja demokratiziranja. Demokracije promiču mirovne misije jer one služe njihovu promicanju u gotovo isključivo nedemokratskim državama. Njima je u cilju kroz mirovne misije popraviti sigurnosnu sliku svijeta i pružiti svojevrsan primjer o uspješnom modelu demokracije za osiguranje mirnodopskoga svjetskog poretka.

Konstruktivistički pristup objašnjava da je sudjelovanje država u mirovnim misijama znak posvećenosti međunarodnom poretku. U konačnici je velikim i malim državama u vlastitom interesu globalna stabilnost iako im se vlastiti nacionalni interesi razlikuju, a u mnogome i suprotstavljaju, međutim svima bi njima cilj trebao biti globalni mirnodopski poredak (Filipović, 2015).

Meiske (2017) sažima širok raspon različitih motiva država za sudjelovanjem u mirovnim operacijama. Motivi variraju od altruističkih do sebičnih, ali su većinom povezani s interesima njihove vlastite vanjske politike:

- održavanje međunarodnog mira i sigurnosti
- izvoz demokratskih i humanitarnih načela
- utjecaj na poredak međunarodnog sustava
- povećanje prestiža i utjecaja u međunarodnom poretku
- prijetnja širenja sukoba na vlastiti teritorij
- opasnost od priljeva izbjeglica na vlastiti teritorij
- interes trgovine s konfliktnom regijom
- izravna strana ulaganja u krizom pogođeno područje
- razmatranja saveza
- vojni interes (tj. interno nasuprot eksterno orijentirane sigurnosne doktrine; obuka vojne snage, stjecanje vojnih iskustava; alokacija resursa).

Tomu treba pridodati i financijsku korist, tj. motiv te regionalne interese (Weiss i Kuele, 2019).

6.3. Sudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama

Republika Hrvatska, sukladno svojim motivima, vanjskopolitičkim ciljevima i prioritetima, sudjelovala je u promatranom razdoblju od 2013. do 2018. u mirovnim misijama i operacijama UN-a, NATO-a i EU-a. U nastavku će se dati malo opširniji pregled sudjelovanja RH u operacijama UN-a zbog toga što je potrebno sagledati podatke od početka sudjelovanja u

mirovnim misijama UN-a da bi se moglo uspješnije valorizirati i usporediti sudjelovanje u promatranom razdoblju. Također, uz najosnovnije podatke o misijama (UN, NATO, EU), koje uključuje njihov početak i eventualni završetak, prikazani su i podatci o načinu i doprinosu hrvatskog sudjelovanja. Identificiranje motiva i valorizacija hrvatskog sudjelovanja i pokušaja identifikacije strategije sigurnosne politike koju Hrvatska provodi, ciljevi su koji će se ostvariti analizom hrvatskog sudjelovanja u svakoj organizaciji zasebno te u konačnici njihovom usporedbom.

6.3.1. Sudjelovanje Republike Hrvatske u mirovnim misijama Ujedinjenih naroda

Tablica 6.1. Sudjelovanje RH u mirovnim misijama UN-a

Naziv misije	Lokacija	Početak	Kraj*
UNAMSIL	Sijera Leone	rujan 1999.	prosinac 2005.
UNMEE	Etiopija i Eritreja	ožujak 2001.	srpanj 2008.
UNMOGIP	Indija i Pakistan	kolovoz 2002.	aktivna
MINURSO	Zapadna Sahara	prosinac 2002.	aktivna
UNMOVIC	Irak	prosinac 2002.	ožujak 2003.
UNMISSET	Istočni Timor	srpanj 2003.	prosinac 2003.
UNMIL	Liberija	listopad 2003.	rujan 2014.
MINUSTAH	Haiti	lipanj 2004.	studenj 2009.
UNOCI	Obala Bjelokosti	kolovoz 2004.	kolovoz 2009.
UNFICYP	Cipar	rujan 2004.	rujan 2014.
UNOMIG	Gruzija	ožujak 2005.	lipanj 2009.
UNMIS	Sudan	travanj 2005.	kolovoz 2011.
UNIOSIL	Sijera Leone	lipanj 2007.	prosinac 2007.
UNMIN	Nepal	srpanj 2007.	srpanj 2008.
UNIFIL	Libanon	srpanj 2007.	aktivna
BINUB	Burundi	rujan 2007.	rujan 2009.
UNDOF	Golanska visoravan	svibanj 2008.	ožujak 2013.
MINURCAT	Čad	siječanj 2009.	ožujak 2010.
UNSMIS	Sirija	svibanj 2012.	kolovoz 2012.

*stanje s 1. srpnjem 2018.

Izvor: Izradio autor prema MVEP (2021)

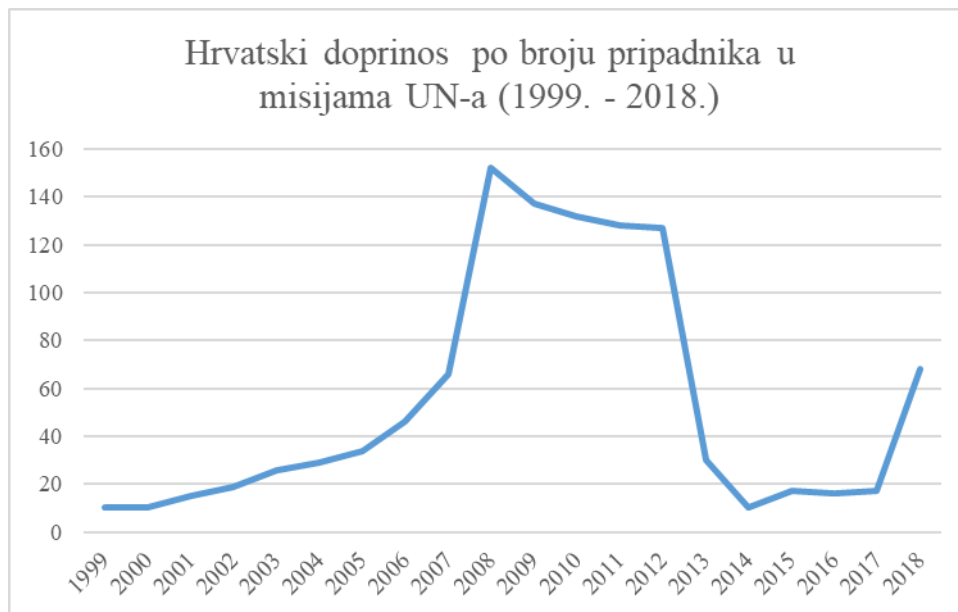
Hrvatsko sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a započelo je 1999. godine. S obzirom da je 1998. završena mirna reintegracija i da je završena misija UNTAES-a, u kolovozu 1999. godine UNPSG (*United Nations Police Support Group*) misija prestaje s djelovanjem. Shodno tomu, RH je mogla od zemlje primateljice misija (ECMM, UNPROFOR, UNCRO, UNTAES, UNMOP, UNPSG) započeti s aktivnim doprinosom.

Za što bolju i objektivniju analizu promatranog razdoblja valja dati i kraći prikaz hrvatskog sudjelovanja u misijama UN-a do 2013. godine. Stoga će se zaključiti da je hrvatsko sudjelovanje u mirovnim misijama započelo upućivanjem 10 vojnih promatrača u UNAMSIL misiju u Sjeverna Leone (tablica 6.1.). Među načinima sudjelovanja prednjači slanje vojnih promatrača te je to najčešći hrvatski doprinos misijama UN-a (UNAMSIL, UNMOGIP, MINURSO, UNMEE, UNMISSET, UNOCI, UNOMIG, UNMIN, UNSMIS). Nadalje, slijedi doprinos slanjem stožernih časnika (UNFIL, UNIOSIL, UNMIL, MINUSTAH, UNMIS, MINURCAT) i vojnih liječnika (UNMISSET). Veći hrvatski doprinos u obujmu sudjelovanja cjelokupnog kontingenta zabilježen je samo u sljedećim misijama:

- UNIFIL – inženjerska satnija
- UNDOF – kontingent sastavljen većinom od pripadnika gardijske motorizirane brigade Hrvatske kopnene vojske
- MINURCAT – bojna za specijalna djelovanja (izviđanje).

Najveća dužnost koju je u UN-ovim misijama obavljao neki hrvatski pripadnik bila je dužnost zapovjednika misije UNMOGIP (2005. – 2007.). Tu dužnost obnašao je general-bojnik Dragutin Repinc (MORH, 2008; 2009; 2012; 2018a; 2018b).

Hrvatsko sudjelovanje u broju misija se s vremenom polako povećavalo, ali uz manji rast broja pripadnika. Osjetniji porast broja pripadnika nagovještava se 2007. godine, a drastičan, gotovo utrostručen, dogodio se 2008. godine kada je Hrvatska izabrana za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti UN-a. Preuzete obveze brojčanog doprinosa u započetim misijama održat će visoke brojeve sve do 2012. godine kada se sudjelovanje četverostruko smanjuje na samo 30 pripadnika. Slika 6.2. prikazuje trend hrvatskog sudjelovanja u misijama UN-a od 1999. do 2018. s obzirom na brojčani doprinos.

Izvor: Izradio autor prema izvješćima UN-a o doprinosu država članica u misijama UN-a (UN, 2018)

Slika 6.2. Trend sudjelovanja RH u mirovnim misijama UN-a

Jedan od razloga opadanja doprinosa jest završetak misija ili povlačenje iz misija u kojima je RH sudjelovala, te se njihov aktivni broj od 2014. sveo na svega tri aktivne misije.

Tablica 6.2. Doprinos RH u misijama UN-a

HRVATSKA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno	Prosjek
Broj pripadnika u UN-ovim misijama	27	10	17	16	17	69	156	26,00
Položaj na ljestvici država prema doprinosu	84	98	93	96	91	71		88,83

*podatci za razdoblje od 30. 6. 2013. do 1. 7.2018.

Izvor: Izradio autor prema izvješćima UN-a o doprinosu država članica u misijama UN-a (UN, 2018)

Zbog toga, ako se pogleda tablica 6.2. koja obrađuje promatrano razdoblje od 2013. do 2018., vidljiv je simboličan, mali doprinos misijama UN-a koji RH pozicioniraju u prosjeku na 88. mjesto poretka država po brojnosti pripadnika u mirovnih misijama, s doprinosom u prosjeku od 26 pripadnika. Brojčani doprinos kreće se u rasponu od 10 (2014.) do 17 (2017.). Jedina brojka koja iskače je stanje od 2018. godine kada je bilo angažirano 69 hrvatskih pripadnika, što je pozicioniralo RH na 71. mjesto poretka po državama do kojeg dolazi zbog značajnog povećanja hrvatskog učešća u misiji UNIFIL s 1 (2017.) na 53 (2018.) pripadnika u koju je uputila cijeli kontingent (inženjerska satnija).

Za usporedbu može se promotriti doprinos Irske koji je uzet zbog približno istog broja stanovnika (oko 4.5 milijuna) te činjenice da se radi o EU članici, iako „vojno neutralnoj”

državi, Slovenije kao susjedne države te također NATO i EU članice, SAD-a, globalne velesile i vodeće NATO članice te Srbije, susjedne države koja nije niti EU niti NATO članica.

Tablica 6.3. Doprinos Irske, SAD-a, Slovenije i Srbije u misijama UN-a 2013. – 2018.

IRSKA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno	Prosjek
Broj pripadnika u UN-ovim misijama	395	376	370	545	545	545	2776	462,67
Položaj na ljestvici država prema doprinosu	40	46	45	40	41	40		42,00

SAD	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno	Prosjek
Broj pripadnika u UN-ovim misijama	100	127	80	72	55	54	488	81,33
Položaj na ljestvici država prema doprinosu	65	66	73	73	73	75		70,83

SLOVENIJA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno	Prosjek
Broj pripadnika u UN-ovim misijama	19	17	17	18	17	21	109	18,17
Položaj na ljestvici država prema doprinosu	89	93	92	95	90	92		91,83

SRBIJA	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno	Prosjek
Broj pripadnika u UN-ovim misijama	124	324	319	313	310	302	1692	282,00
Položaj na ljestvici država prema doprinosu	62	48	49	52	48	46		50,83

Izvor: Izradio autor prema izvješćima UN-a o doprinosu država članica u misijama UN-a (UN, 2018)

Tablica 6.3. Irsku pozicionira u prosjeku na 42. mjesto s brojčanim doprinosom koji varira od 395 do 545 pripadnika, s prosjekom 462, što je 17 puta više od Hrvatske. Slovenija ima sličan prosjek (18) kao i Hrvatska, ali s obzirom da se radi o dvostruko manjoj državi, pokazuje gotovo dvostruko veću angažiranost u misijama UN-a s obzirom na broj stanovnika. Zatim slijedi Srbija s prosjekom 282 pripadnika u misijama UN-a, što višestruko nadmašuje Hrvatsku. Međutim, hrvatsku malobrojnost doprinosa u mirovnim misijama UN-a treba gledati kroz prizmu geopolitičkog pozicioniranja. Irska i Srbija kao obje „vojno neutralne” države imaju veći interes sudjelovati u misijama humanitarnog karaktera. Shodno tomu, u prvih pet država

davateljica sa sudjelovanjem u rasponu od 9000 do 5000 pripadnika UN mirovnih snaga ne nalaze se globalne velesile poput SAD-a, Rusije, Kine ili Turske, već Etiopija, Bangladeš, Indija, Ruanda i Pakistan. Tih top pet država davateljica može se analizirati kroz njihove motive sudjelovanja. Države Azije, Afrike i Latinske Amerike doprinose s 92 % sudjelovanja u ljudstvu (u usporedbi s financijskim doprinosom od 10 %) u svim UN-ovim misijama. Etiopija i Ruanda, dvije afričke države, imaju i direktan interes jer je većina njihovih snaga rasprostranjena gotovo isključivo na misijama u Africi, preciznije, kroz tri misije raspoređene u susjednim državama – Južnom Sudanu i Sudanu. Takav trend posljedica je tzv. regionalizacije afričke krize poslije genocida u Ruandi. Etiopija također ima osobni interes sprečavanja prelijevanja sukoba iz Sudana i Afričkog roga na njihov teritorij. Indija i Pakistan, primateljice najstarije UN-ove misije u Kašmiru od 1949. zbog svojeg rivalstva, kroz sudjelovanje u misijama, streme unapređenju svojega međunarodnog položaja, posebice Pakistan koji na taj način želi pobjeći od izolacionizma povećanjem svojeg sudjelovanja u međunarodnim organizacijama. Bangladeš je jedan od primjera države koja kroz sudjelovanje traži i financijsku korist te poboljšanje međunarodnog položaja (Weiss i Kuele, 2019.). Najbolje pozicionirana NATO članica, a ujedno i najbolje pozicionirana europska država jest Italija koja zauzima u prosjeku 20. mjesto s angažmanom oko 1000 pripadnika UN-ovih mirovnih snaga. Globalna velesila SAD pozicionirana je između 65. i 75. mjesta s prosječno 81 pripadnikom u mirotvornim misijama UN-a.

Tablice 6.2. i 6.3. i ukupni poredak država po broječanom doprinosu u mirovnim misijama UN-a pokazuju da članice NATO-a (poput Hrvatske, SAD-a i Italije) imaju daleko manji interes za velikim broječanim doprinosom svojih pripadnika u misijama UN-a, dok vojno neutralne države, u ovom slučaju Irska i Srbija, sav svoj fokus stavljaju na sudjelovanje u UN-ovim misijama, iako je otvorena mogućnost sudjelovanja država nečlanica, tj. partnerskih država i u misijama NATO-a. Međutim, zanimljiv je slučaj Slovenije koja ima skoro dvostruko veći interes od Hrvatske za sudjelovanjem u UN-ovim misijama, iako je i NATO članica. Doduše, uzorak je mali te bi trebalo provesti opširniju komparativnu analizu, što bi za potrebe ovoga doktorskog rada zauzelo previše prostora. Zbog toga će se zaključiti da Republika Hrvatska, iako sudjeluje od 1999. u pretežno svim UN-ovim misijama, to svodi na simboličnu razinu, bez ambicija, kako u prošlosti, tako i u promatranom razdoblju da značajnije brojčano pridonese misijama. Opadanje udjela hrvatskog doprinosa od 2012. nije nagnalo RH da poveća doprinose u aktivnim misijama u odnosu na 2008. godinu kada je Hrvatska bila angažirana u 15 od 20 aktivnih UN-ovih misija. RH je od 2013. do 2018. bila uključena u samo 3 od 12 aktivnih misija te se u tom razdoblju nije uključila u neku od već započetih misija poput MONUSCO-a, UNFICYP-a,

UNMIK-a ili onih koje su započete u promatranom razdoblju poput MINUSM-a i MINUSC-a (UN, 2021). Na trend smanjenja zasigurno utječu i visoki rizici UN-ovih promatračkih misija gdje su vojnici bojno ograničeni poput slučaja hrvatskog sudjelovanja u UNDOF-ovoj misiji na Golanskoj visoravni koje je okončano hitnim povlačenjem hrvatskih pripadnika u ožujku 2013. godine zbog visokih nepredvidljivih rizika (VLADA, 2013). Jedan od uzroka smanjenog interesa i sudjelovanja Hrvatske u UN-ovim misijama sigurno je strateška usmjerenost RH na snažnije sudjelovanje u misijama NATO-a i EU-a (vidljivo iz slike 6.2. i tablice 6.3.).

6.3.2. Sudjelovanje Republike Hrvatske u misijama Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora

U posthladnoratovskom razdoblju male države nastale 1990-ih, a posebice bivše članice Varšavskog pakta, zbog svojega strateškog značaja, a ne toliko veličine, vojne moći i kapaciteta, postale su (potencijalne) članice NATO-a. Iz sličnog razloga RH je zbog svojega strateškog položaja (Jadransko more) na trusnom području jugoistočne Europe, u prostoru premreženom snažnim ruskim utjecajem, bila snažno privučena članstvom u NATO-u.

NATO je vojno-politički savez država članica u kojemu sve države članice imaju u načelu jednaki utjecaj. Svoj primat u NATO-u ostvaruje SAD zahvaljujući položaju globalne velesile te svojim ogromnim vojnim kapacitetima, vojnim sposobnostima i izdvajanjima za obranu. Uz to, ne smije se zaboraviti i utjecaj koji nevidljivo ostvaruje doniranjem vojne opreme partnerskim državama, što primjenjuje i na primjeru Hrvatske. Najvažniji privlačni čimbenik pristupanja savezu jest tzv. načelo kolektivne obrane, tj. napad na jednu članicu smatra se napadom na sve članice saveza te su ostale članice saveza pozvane sudjelovati u kolektivnoj obrani. Mogućnost sadržanu u članku 5. Wašingtonskog ugovora, kojim se pozivaju ostale članice na solidarnost u slučaju napada na članicu NATO-a, koristio je samo jednom SAD zbog terorističkog napada 11. rujna 2001. (NATO, 2021). Takva mogućnost kolektivne obrane u slučaju malih članica koje nemaju velike vojne kapacitete djeluje kao privlačan čimbenik pružajući im potencijalno snažnu kolektivnu zaštitu.

Sudjelovanje RH u misijama NATO-a započinje 2003. sudjelovanjem kao zemlje partnera u međunarodnoj vojnoj misiji ISAF u Afganistanu. Prije toga, valja spomenuti kontekst hrvatskog pristupanja NATO-u da bi se bolje shvatili motivi sudjelovanja u mirovnim misijama i vojnim operacijama NATO-a. Treba spomenuti da je jedan od najbitnijih hrvatskih vanjskopolitičkih ciljeva bilo pridruživanje NATO-u. Taj proces započeo je u listopadu 2000. godine kada je primljena u Partnerstvo za mir te je završen primitkom u NATO 2009. godine uživajući pritom snažnu podršku SAD-a. SAD je uspio slomiti slovensku blokadu koja je prijetila Hrvatskoj

zbog neriješenih graničnih pitanja, što je vidljivo iz *Demarche* 09STATE20395.⁵ Tako je Hrvatska, zahvaljujući snažnoj potpori i angažmanu SAD-a, primljena u NATO zajedno s Albanijom za razliku od Makedonije koja je iste godine kao i Hrvatska i Albanija ispunila uvjete za članstvo, ali je primitak blokirala Grčka.

Pristupanje NATO savezu treba promatrati kroz dvije komponente:

- političko-integracijsku
- vojno-sigurnosnu.

Integracijska komponenta sugerira sudjelovanje u euroatlantskim integracijama. Preduvjet članstva u Europskoj uniji „nametnut” je sigurnosnom komponentom prethodnom integracijom u NATO. Tako su sve države koje su primljene u Europsku uniju u valovima proširenja od 2004. godine prethodno pristupile NATO-u: Bugarska, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Mađarska Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija. Jedini su izuzetak Cipar i Malta, ali budući da se radi o mikrodržavama, a ne malim državama, one nemaju isti položaj ili značaj u međunarodnom okruženju. Isti put slijedila je i Hrvatska te je prije pristupanja EU-u (2013) postala članicom NATO-a (2009). Nastavljaju ga Albanija i Crna Gora koje su postale članicom NATO-a, a u perspektivi i Makedonija. Međutim, zanimljivo će biti vidjeti hoće li se isto načelo primijeniti i na BiH koja zbog svojega nestabilnog unutarnjeg uređenja ne uspijeva započeti s koracima prema NATO članstvu te na Srbiju koja se odlučila za vojnu neutralnost i ne namjerava pristupiti NATO-u.

Regionalna suradnja u cilju integracija je nešto što se potiče i podrazumijeva te niti jedna euroatlantska organizacija nije spremna u svoje redove primiti državu koja ima nesređene odnose sa susjedima jer na taj način ne može pristupiti integralnim procesima kojima su integracije usmjerene (Vukadinović, 2000 u Lozančić, 2009). Zbog toga NATO snažno koristi Hrvatsku kao regionalnoga integracijskog lidera (mentora) unutar svojih regionalnih inicijativa (Američko-jadranska povelja, Jadranska trilateral).

Stabilnost i sigurnost bili su glavni motivi za pristupanjem te je u NATO-u Hrvatska vidjela jamca stabilnosti, posebice u kontekstu sigurnosnih, ekonomskih i političkih posljedica sukoba

⁵ Secretary of State, „DEMARCHE - SLOVENIAN TIMELINE FOR RATIFICATION OF CROATIA INTO NATO,”

Wikileaks Cable: 09STATE20395_a, dated March 5, 2009, https://www.wikileaks.org/plusd/cables/09STATE20395_a.html

u regiji (Luša, 2012). Stoga je hrvatsko pristupanje NATO-u pružilo tu toliko važnu sigurnosnu komponentu. Uzimajući u obzir Domovinski rat koji se zbio početkom 1990-ih, Hrvatskoj je bilo od presudnog interesa postati članicom jednoga takvog moćnog obrambeno-sigurnosnog saveza koji bi joj zajamčio sigurnost u vrlo trusnome sigurnosnom okruženju (BiH, Srbija, Crna Gora, Kosovo, Makedonija).

MISIJA ISAF U AFGANISTANU

Nakon što je NATO od UN-a preuzeo vodstvo nad međunarodnom operacijom ISAF (*International Security Assistance Force*) 11. kolovoza 2003. godine, Hrvatska, tada u svojstvu članice Partnerstva za mir, priključuje se jednoj od najvećih koalicija u povijesti NATO-a u kojoj je sudjelovalo čak 51 država (NATO članice i partnerske države).

Cilj akcije bila je stabilizacija Afganistana, sigurnosna pomoć afganistanskoj vladi te razvoj i uspostava afganistanskih sigurnosnih snaga u konačnom sprečavanju terorističkih aktivnosti. Tranzicija i prebacivanje odgovornosti na afganistanske nacionalne snage rezultirali su završetkom misije krajem 2014. godine.

Hrvatska je u veljači 2003. uputila svoj prvi kontingent koji se sastojao od vođa vojne policije s 44 pripadnika s dužnostima zaštite štićenih osoba, sudjelovanja u istragama i obučavanja afganistanskih policajaca. Kasnije se vojno sudjelovanje proširilo na dužnosti mentoriranja i prijenosa znanja afganistanskoj vojsci, poslove civilno-vojne suradnje, namjenske organizirane snage pješništva i osiguranja te stožerne časnike na različitim razinama (Cvrtila, 2010).

Motiv i cilj hrvatskog sudjelovanja bio je priključenje NATO-u te dokazivanje hrvatske vojne sposobnosti kroz sudjelovanje u vojnim misijama. RH je u misiji ISAF sudjelovala od samog početka NATO misije 2003. godine do njezina kraja 2014. godine. Promatrano razdoblje uključuje samo zadnje dvije godine (2013. i 2014.) kada je RH počela postupno smanjivati učešće svojih vojnih snaga u misiji sa 186 u 2013. godini na 81 u 2014. godini, što ju ipak svrstava na relativno značajno 19. mjesto u poretku država po doprinosu ljudstva u misiji ISAF. Cvrtila (2010) smatra sudjelovanje Hrvatske i orijentaciju na mentoriranje i obučavanje afganistanske vojske ispravnim jer za veći angažman Hrvatska nije imala kapaciteta niti je raspolagala dovoljnom tehničkom opremljenosti. Osim što su ocijenjeni najmanje opasnim, znanje i iskustvo u poslovima mentoriranja i obučavanja dali su značajan doprinos Hrvatske mirovnoj misiji.

Suradnja u okviru Američko-jadranske povelje rezultirala je i pridruživanjem pripadnika vojske Crne Gore hrvatskom kontingentu od 2013. u misiji ISAF, što je apostrofirano „krunom

dosadašnje suradnje dviju vojski” (MORH, 2013), uz perspektivu zajedničkog sudjelovanja u novoj misiji *Resolute support*.

Sudjelovanjem u misiji ISAF, koje je i brojčano bilo izuzetno značajno, kao i kasnije u misiji Odlučna podrška, poglavlje je kojim je Hrvatska započela svoj put prema članstvu u NATO-u te ga u konačnici i ispunila. Konstataciju o važnosti hrvatskog sudjelovanja u misiji dala je predsjednica Kolinda Grabar Kitarović izjavom: „ISAF je naš najveći doprinos globalnoj sigurnosti” (MORH, 2015b).

Tablica 6.4. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji ISAF za 2013. i 2014. godinu

Poredak	Država	2013	2014	Ukupno
1	SAD	60000	5500	65500
2	UK	7953	600	8553
3	Njemačka	3084	1265	4349
4	Italija	2822	1368	4190
5	Gruzija	1560	755	2315
6	Poljska	1099	309	1408
7	Turska	1035	357	1392
8	Rumunjska	1018	295	1313
9	Australija	1045	258	1303
10	Bugarska	416	318	734
11	Kanada	620	0	620
12	Jordan	0	616	616
13	Španjolska	260	266	526
14	Češka	213	224	437
15	Danska	253	120	373
16	Makedonija	156	152	308
17	Francuska	212	87	299
18	Švedska	279	12	291
19	Hrvatska	186	81	267
20	Armenija	131	121	252
21	Slovačka	199	32	231
22	Nizozemska	200	29	229
23	Mađarska	121	77	198
24	Finska	100	91	191
25	Azerbajdžan	94	94	188
26	Belgija	151	33	184
27	Norveška	111	59	170

28	Estonija	160	2	162
29	Latvija	131	18	149
30	Litva	95	47	142
31	Albanija	91	7	98
32	BiH	79	8	87
33	Portugal	78	4	82
34	Mongolija	40	40	80
35	UAE	35	35	70
36	Tonga	55	0	55
37	Republika Koreja	50	0	50
38	Crna Gora	25	25	50
39	Slovenija	32	2	34
40	El Salvador	24	0	24
41	Ukrajina	14	9	23
42	Grčka	8	8	16
43	Irska	7	7	14
44	Novi Zeland	11	0	11
45	Luksemburg	10	0	10
46	Island	3	3	6
47	Austrija	3	1	4
48	Malezija	2	1	3
49	Bahrein	0	0	0
Sveukupno		84271	13336	97607

Izvor: Izradio autor prema izvješćima ISAF-a (NATO, 2013a; 2014b)

MISIJA ODLUČNA PODRŠKA – AFGANISTAN

Nakon završetka misije ISAF 2015. godine pokrenuta je misija Odlučna podrška (*Resolute Support*) s ciljem zadržavanja sigurnosti. Pravni okvir za misiju jest sporazum potpisan u Kabulu 20. rujna 2014. kojim se definiraju uvjeti i odredbe prema kojima su raspoređene NATO-ove snage i njihova misija. Misiju su podržali i odobrili Ujedinjeni narodi Rezolucijom 2189 Vijeća sigurnosti. Misija je uključivala provođenje obuke, savjetovanja, pomoći te ostalih aktivnosti potpore sigurnosti afganistanskoj vladi i cilj joj je bio povećanje učinkovitosti afganistanske vojske i institucija te preobražaj Afganistana u državu oslobođenu terorističkih aktivnosti (NATO, 2018). Hrvatske snage bile su zadužene za obuku i mentoriranje afganistanskih snaga sigurnosti te prijenos znanja i potporu u razvoju afganistanske vojske i policije. Hrvatska je od početka snažno uključena u misiju i to je u promatranom razdoblju bila misija s najvećim vojnim doprinosom RH. Poredak država po vojnom doprinosu ukupno za godine od 2015. do 2018. Hrvatsku svrstava na vrlo visoko 13. mjesto (s obzirom na vojne kapacitete) s ukupno 403 vojnika (tablica 6.5.). Zbog tako visokog mjesta u poretku država u misiji u kojoj je sudjelovalo 40 država, od kojih su većinom mnogoljudne i bogate te s većim

vojnim kapacitetima i izdvajanjima za vojsku, postavlja se pitanje motiva, a kasnije i strategije zbog kojih je Hrvatska upravo misije u Afganistanu označila svojim prioritetom. Podatci idu u prilog argumentu o prioritetima jer, ako se broju za misiju Odlučna potpora pridruži i 186 vojnika prethodne ISAF misije na istoj lokaciji, dolazi se do 589 vojnika za promatrano razdoblje, što predstavlja apsolutno najveću alokaciju vojnih snaga na jednom području. Za usporedbu Slovenija je u istom razdoblju sudjelovala sa 62 vojnika (ISAF 34, Odlučna potpora 28). Visoki brojevi u doprinosu RH misijama u Afganistanu temelj su za pohvale američkog ministra obrane Mattis koji je tijekom sastanka s ministrom Krstičevićem 2017. za Hrvatsku izjavio: „To je mala država, ali rekao bih, kako mi kažemo, koja se bori znatno iznad svoje kategorije” (Department of Defense [DOD], 2017). U sastavu hrvatskog kontingenta sudjelovale su države članice Američko-jadranske povelje: Albanija, BiH, Crna Gora i Makedonija (MORH, 2015a).

Tablica 6.5. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji Odlučna potpora (2015. – 2018.)

Poredak	Država	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
1	SAD	6800	6941	6941	6800	27482
2	Italija	829	1037	1037	829	3732
3	Njemačka	850	980	980	850	3660
4	Gruzija	870	870	872	870	3482
5	Rumunjska	650	588	587	650	2475
6	Turska	508	532	659	508	2207
7	UK	470	450	500	470	1890
8	Australija	229	270	270	229	998
9	Češka	232	214	223	232	901
10	Poljska	200	182	198	200	780
11	Armenija	121	121	121	121	484
12	Mongolija	120	120	120	120	480
13	Hrvatska	106	96	95	106	403
14	Azerbajdžan	94	94	94	94	376
15	Danska	90	97	97	90	374
16	Mađarska	96	90	90	96	372
17	Nizozemska	83	100	100	83	366
18	Bugarska	84	86	92	84	346
19	Belgija	60	62	62	60	244
20	BiH	55	55	55	55	220
21	Albanija	43	43	83	43	212
22	Norveška	46	42	42	46	176
23	Makedonija	39	39	39	39	156
24	Slovačka	36	40	38	36	150
25	Finska	41	29	29	41	140

26	Švedska	27	25	25	27	104
27	Latvija	23	22	22	23	90
28	Crna Gora	17	18	18	17	70
29	Litva	14	21	21	14	70
30	Austrija	10	12	10	10	42
31	Portugal	10	10	10	10	40
32	Ukrajina	10	10	10	10	40
33	Novi Zeland	8	10	10	8	36
34	Španjolskoj	9	8	8	9	34
35	Slovenija	7	7	7	7	28
36	Estonija	4	4	4	4	16
37	Grčka	4	4	4	4	16
38	Irska	7			7	14
39	Island	2	2	2	2	8
40	Luksemburg	1	1	1	1	4
Sveukupno		12905	13332	13576	12905	52718

Izvor: Izradio autor prema dokumentima NATO, (2015), (2016). (2017).

MISIJA KFOR – KOSOVSKE SNAGE

Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244 10. lipnja 1999. godine uspostavljena je misija pod vodstvom NATO-a – KFOR Kosovske snage (*Kosovo Force*). U suradnji s UN-om, EU-om i ostalim međunarodnim akterima cilj je misije pružanje potpore razvoju i stabilizaciji Kosova te razvoju profesionalnih, demokratskih i multietničkih sigurnosnih struktura (NATO, 2018). Hrvatska se u misiju uključila 2009. godine s hrvatskim kontingentom u čijem je sastavu i zrakoplovna komponenta od dvaju helikoptera: Mi-171 Sh. Glavni zadatci hrvatskog kontingenta bili su prijevoz snaga KFOR-a, tereta i VIP osoba (MORH, 2014; MVEP, 2016ab). U tablici 6.6. za razdoblje od 2013. do 2018. vidljiv je doprinos Hrvatske sa 158 vojnika, što ju svrstava na 19. mjesto od ukupno 33 države. Za usporedbu Slovenija je pozicionirana na visoko 7. mjesto s izrazito visokim angažmanom od 1705 vojnika. Shodno tomu, hrvatski doprinos u ovoj misiji može se smatrati potkapacitiranim. To je izrazito loše, posebice zato što bi baš sudjelovanje u ovoj misiji trebalo biti od strateškog interesa za RH. Izravni nacionalni interes jest stabilizacija nestabilne i konfliktne regije u okruženju, što bi pogodovalo vlastitoj sigurnosti jer bi se anulirala prijetnja mogućeg širenja sukoba na vlastiti teritorij i opasnost od priljeva izbjeglica. Uz to, postoji i ekonomski motiv sudjelovanja, to je razvoj što boljih trgovinskih veza, ali onaj najznačajniji i naočitiji je što bi se time pozicionirala kao lider regije, epitet kojim često apostrofiraju Hrvatsku visoki predstavnici američke vojske i NATO-a (MORH, 2015b; 2015c; 2018b). Slovenija je za razliku od Hrvatske prepoznala svoje interese i zbog toga ima izrazito neproporcionalno velik udio u ovoj misiji.

Tablica 6.6. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji KFOR (2013. – 2018.)

Poredak	Država	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
1	SAD	672	731	683	675	675	655	4091
2	Njemačka	767	674	666	550	530	200	3387
3	Italija	544	575	571	551	551	542	3334
4	Austrija	410	505	558	474	465	429	2841
5	Turska	391	353	385	313	307	248	1997
6	Mađarska	203	336	298	350	373	385	1945
7	Slovenija	322	314	323	252	252	242	1705
8	Poljska	226	254	238	258	262	260	1498
9	Švicarska	232	177	230	234	234	190	1297
10	Portugal	173	186	190	185	186	3	923
11	Grčka	120	117	106	112	112	109	676
12	Rumunjska	61	67	68	56	61	55	368
13	Ukrajina	163	25	40	40	40	40	348
14	Francuska	317	9	2	2	0	0	330
15	Danska	35	43	35	35	35	35	218
16	Armenija	36	36	34	35	35	40	216
17	Moldavija	0	41	44	41	41	41	208
18	Maroko	173	0	0	0	0	0	173
19	Hrvatska	22	23	24	23	33	33	158
20	Finska	20	22	24	20	25	20	131
21	Luksemburg	22	23	23	23	23		114
22	Albanija	14	12	12	13	28	28	107
23	Bugarska	16	11	11	10	21	22	91
24	Irska	12	12	12	12	12	12	72
25	Švedska	52	7	5	2	3	3	72
26	UK	1	1	1	1	29	31	64
27	Češka	8	9	11	9	9	10	56
28	Kanada	5	4	5	5	5	5	29
29	Nizozemska	7	5	5	5	0	0	22
30	Norveška	3	2	2	2	2	2	13
31	Estonija	2	2	2	2	2	0	10
32	Litva	1	1	1	1	1	1	6
33	Crna Gora						1	1
Sveukupno		5030	4577	4609	4291	4352	3642	26501

Izvor: Izradio autor prema dokumentima NATO (2013b), (2014c), (2015), (2016), (2017), (2018)

MISIJA OJAČANA PREDNJA PRISUTNOST U LITVI I POLJSKOJ

Kao odgovor na sve češće aktivnosti ruske vojske u blizini granica baltičkih država i NATO članica, a slijedom odluka NATO *summita* iz 2016. u Varšavi, u sklopu koncepta ojačane

prednje prisutnosti NATO-a (*eFP - enhanced Forward Presence*) u Litvi i Poljskoj, Hrvatska je izrazila spremnost sudjelovati u dvogodišnjem razdoblju (2017. i 2018.) u sklopu borbenih skupina u Poljskoj s 90 pripadnika, a u Litvi s 200 pripadnika. Ojačana prisutnost definirana je kao misija kojoj je cilj postizanje i održavanje spremnosti i jačanja sigurnosti NATO saveza, a cilj je zajedničkih vježbi povećanje interoperabilnosti između država članica (MORH, 2017b). Vježbe su isključivo obrambenog karaktera, ali uz ostvarivanje konkretnog oblika jačanja kolektivnog odvratanja i obrane teritorija NATO članica istočnog krila.

Sudjelovanjem na vježbi RH je pokazala svoju predanost načelu kolektivne sigurnosti iskazujući spremnost uključivanja u obranu teritorija NATO članica istočnog krila. Implikacije koje iz toga proizlaze su i vanjskopolitičke i tiču se ponajviše odnosa sa SAD-om, Rusijom, Ukrajinom i Poljskom. Pritom hrvatska vanjska politika drži konstantan pravac u promatranom razdoblju, što će se opširnije obraditi u 7. poglavlju u kojemu će se analizirati pozicioniranje RH u odnosu na globalne sile.

PROGRAMI I REGIONALNE INICIJATIVE NATO-a

Hrvatska je bila izrazito aktivna i u regionalnim inicijativama NATO-a pa tako uz već spomenutu Američko-jadransku povelju sudjeluje i u Jadranskoj trilateralu (Hrvatska, Albanija i Crna Gora), a sudjelovala je i u programu SPS (*The Science for Peace and Security*) u kojem NATO potiče regionalnu suradnju zemalja jugoistočne Europe, uz programe borbe protiv terorizma, kibernetičke obrane, razminiranja te sigurnosti granica.

U studenom 2016. pokrenut je *Advanced Regional Civil Emergency Coordination Pilot*, projekt koji je uključio Hrvatsku, BiH, Crnu Goru i Makedoniju s ciljem ranog upozoravanja i upravljanja krizama na Balkanu. Program je financiralo američko Ministarstvo domovinske sigurnosti, Uprave za znanost i tehnologiju (NATO, 2017).

6.3.3. Sudjelovanje Republike Hrvatske u vojnim misijama, operacijama i ostalim sigurnosnim aktivnostima Europske unije

Uz mirovne misije UN-a i NATO-a, kao dio integracije i pridruživanja Europskoj uniji, Republika Hrvatska je, i prije nego što je postala članicom, započela sa sudjelovanjem u misijama i vojnim operacijama EU-a slanjem 15 pripadnika u operaciju EUFOR TCHAD/RCA u Čad i Srednjoafričku Republiku. Također, Hrvatska od samog početka, tj. 2008. sudjeluje u misiji vladavine prava EU-a na Kosovu EULEX Kosovo.

Hrvatska je svoj aktivni doprinos pokazala i sudjelovanjem u dvjema pomorskim (vojnim) operacijama EU-a:

- EUNAVFOR Somalija ATALANTA (pokrenuta 2008., Hrvatska sudjeluje od 2009.) koji uključuje zaštitu plovila koja prevoze humanitarnu pomoć za Somaliju i brodova u sklopu misije AMISOM u Somaliji zbog učestalih kriminalnih radnji piratstva i pljački plovila s područja Somalije; Hrvatska sudjeluje s oko 25 pripadnika OSRH-a (Oružanih snaga Republike Hrvatske)
- EUNAVFOR MED Sophia (pokrenuta 2015., Hrvatska sudjeluje od 2017.) je misija s ciljem borbe protiv krijumčarenja migranata na južnome središnjem Sredozemlju; Hrvatska sudjeluje s 3 pripadnika Hrvatske ratne mornarice – HRM; Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 2292 dobiva nove zadaće koje uključuju obuku libijske ratne mornarice i obalne straže te provedbu embarga UN-a na oružje Libiji (MORH, 2020; MVEP, 2021).

Tijekom promatranog razdoblja RH osim u vojnim operacijama RH sudjelovala je i u civilnim promatračkim misijama s pripadnicima MUP-a (Ministarstva unutarnjih poslova).

- EULEX KOSOVO – 12 – 14 pripadnika MUP-a
- EUPOL COPPS – 2 pripadnika MUP-a (zapadna obala palestinske samouprave)
- EUMM Gruzija – 3 pripadnika MUP-a
- EUPOL Afganistan – 1 – 2 pripadnika MUP-a.

Sudjelovanje u tim misijama je simbolično i na razini nekoliko policijskih službenika MUP-a (MVEP, 2021).

BORBENE SKUPINE EUROPSKE UNIJE (EUBG) I STALNA STRUKTURIRANA SURADNJA (PESCO)

Hrvatska je također sastavni dio Borbenih skupina Europske unije - EUBG⁶ (*EU Battlegroups*) koje za RH predstavljaju „...vrijedan operativni i transformacijski instrument koji ujedno pridonosi razvoju i povećanju interoperabilnosti te snaženju bilateralnih i regionalnih veza s partnerima. Namjera je Republike Hrvatske pridonositi Borbenim skupinama Europske unije

⁶ EUBG su multinacionalne vojne jedinice i integralni su dio potencijalne vojne reakcije Europske unije na potencijalne krize i sukobe širom svijeta. Jačanje kapaciteta i mehanizam brzog odgovora na krize neki su od razloga uspostave Borbenih skupina Europske unije za upravljanje krizama kao dijelu Zajedničke sigurnosne i obrambene politike Europske unije. Borbene skupine organizirane su na rotacijskoj osnovi u trajanju od šest mjeseci, po dvije borbene skupine uvijek u pripravnosti.

sa značajnijim snagama do 250 pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske svake tri do četiri godine te u međuvremenu pridonositi pojedinim borbenim skupinama u manjem obimu” (MORH, 2020). Republika Hrvatska prvi put je sudjelovala u Borbenim skupinama Europske unije 2011. godine. Uz EUBG, Hrvatska se integrira i u zajedničku obrambenu politiku Europske unije kroz stalnu strukturiranu suradnju – PESCO (*Permanent Structured Cooperation*). Obrambene inicijative pokrenute su 2017. s ciljem jačanja suradnje u području obrane država članica.

Iz analize sudjelovanja u vojnim i civilnim misijama Europske unije, koje su dio zajedničke sigurnosne i obrambene politike Europske unije, Hrvatska sudjeluje sa simboličnim doprinosom, izuzev parcijalnog sudjelovanja u pojedinim operacijama poput tromjesečnog sudjelovanja u FRONTEX-ovoj operaciji TRITON 2015. kada je Hrvatska sudjelovala brodom HRM Andrija Mohorovičić i cjelokupnom posadom od 49 pripadnika HRM i 5 pripadnika granične policije (MORH, 2015d).

6.4. Komparativna analiza i motivi sudjelovanja Republike Hrvatske u mirovnim misijama Ujedinjenih naroda-a i Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora

Hrvatski motivi za sudjelovanjem u međunarodnim misijama od samih začetaka uglavnom su vanjskopolitički s ciljem stjecanja međunarodnog ugleda, bijega iz međunarodne izolacije i učvršćivanja međunarodnog položaja. Iz perspektive međunarodnih teorija motivi sudjelovanja RH bolje se mogu objasniti realističkim pristupom, a manje konstruktivističkim.

Početak sudjelovanja Hrvatske 1999. godine u misijama UN-a može se promotriti iz perspektive pozicioniranja relativno mlade države u međunarodnom poretku u namjeri stjecanja ugleda s ciljem ostvarivanja članstva u Europskoj uniji i NATO-u. Tako će se argumentirati da je 2003. godine, kada je započela sa sudjelovanjem u misijama NATO-a tada u svojstvu države partnera, bio glavni motiv i cilj članstvo u NATO-u. Shodno tomu, radilo se o isključivo vanjskopolitičkim ciljevima. Vanjskopolitičkim integracijskim motivima može se objasniti i početak sudjelovanja i u mirovnim misijama Europske unije od 2008. godine. S obzirom na sudjelovanje u misijama UN-a kao doprinos ili dobitak, a samim time i motiv sudjelovanja, Jakešević (2012) navodi da je naširoko prihvaćeno mišljenje da je izbor Hrvatske kao nestalne članice Vijeća sigurnosti UN-a bilo upravo hrvatsko sudjelovanje u mirovnim misijama. Međutim, autor ovog rada smatra da se radi o prenatlažavanom argumentu koji ne potkrepljuju podatci iz tablice 6.7. Ti podatci pokazuju da je doprinos Hrvatske u misijama UN-a do 2008. bio relativno nizak te se on značajno povećao tek 2008. kada je RH već bila izabrana u Vijeće

sigurnosti pa se, prema tome, i očekivalo povećanje ili značajniji doprinos nove članice Vijeća sigurnosti mirovnim misijama UN-a. Argument se donekle oslikava u tablici 6.1. koja pokazuje da je 2008. godine Hrvatska bila aktivna u 15 od tada 20 aktivnih UN misija, ali uz brojčano sudjelovanje na simboličnoj razini.

Tablica 6.7. Hrvatski doprinos u misijama UN-a (1999. – 2018.)

Godina	Broj pripadnika
1999	10
2000	10
2001	15
2002	19
2003	26
2004	29
2005	34
2006	46
2007	66
2008	152
2009	137
2010	132
2011	128
2012	127
2013	30
2014	10
2015	17
2016	16
2017	17
2018	68

Izvor: Izradio autor prema izvješćima UN-a o doprinosu država članica u misijama UN-a (UN, 2018)

Nakon uspješnog primitka u NATO 2009. godine, a kasnije u Europsku uniju 2013. godine motivi za sudjelovanje u mirovnim misijama NATO-a i EU-a prestaju biti integracijski s motivom pristupanja savezu/uniji te postaju vanjskopolitički s ciljem stjecanja ugleda i učvršćivanja međunarodnog položaja i ostvarivanja utjecaja.

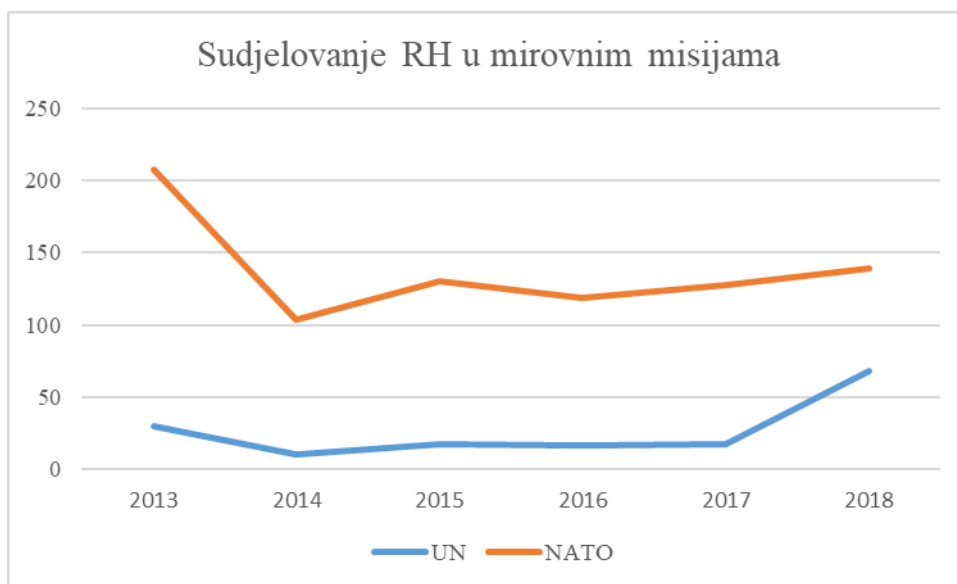
Iz Strategije sudjelovanja Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama (MVEP, 2014o), koja je usvojena 15. svibnja 2014., uz pozivanje na privrženost univerzalnim, općeprihvaćenim vrijednostima, stoji da su ciljevi (motivi) sudjelovanja geopolitički, tj. vanjskopolitički, gospodarski itd. Uz standardne motive koji su navedeni poput „doprinosa međunarodnom miru, sigurnosti, stabilnosti, razvoju demokracije u postkonfliktnim društvima, zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda te vladavini prava u državama i regijama gdje su one ugrožene”, navode se

humanitarni motivi poput pomoći ranjivim društvenim skupinama, posebice ženama i djeci. Također, navodi se da tako Hrvatska svojim sudjelovanjem u međunarodnim misijama i operacijama „doprinosi očuvanju svjetskog poretka utemeljenog na poštivanju međunarodnog prava te sudjeluje u naporima za sprečavanje transnacionalnih prijetnji međunarodnoj sigurnosti poput širenja oružja za masovno uništenje, terorizma, organiziranog kriminala, regionalnih konflikata, neuspjelih ili slabih država i prijetnji poput kibernetičke i energetske sigurnosti”. Također, spominje se i motiv zainteresiranosti za trgovinu s konfliktnom regijom. Zaključno se navodi da „...sudjelovanjem u međunarodnim misijama i operacijama Hrvatska unapređuje svoju vjerodostojnost i ugled u međunarodnim i regionalnim organizacijama, jača strateška partnerstva sa saveznicima te unapređuje svoju vidljivost i općenito svoj nacionalni kredibilitet“. Dakle, navode se praktički svi motivi koji postoje u stručnoj literaturi koja obrađuje motive država za sudjelovanjem u mirovnim misijama i operacijama. Strategija je zbog toga preopćenita te ne otkriva prave motive i ciljeve RH za sudjelovanjem u (pojedinin) mirovnim misijama. Međutim, značajno je da se i ovaj put nedvosmisleno navodi važnost savezništva sa SAD-om „...za Hrvatsku prioritet imaju one međunarodne misije i operacije gdje svojim angažmanom jača savezništvo sa strateškim partnerima, prije svega sa SAD-om i europskim državama”.

U promatranom razdoblju od 2013. do 2018. vidljiv je definitivni zastoj u motivu za sudjelovanjem u misijama UN-a. Razlozi su objektivni i subjektivni. Jedan od objektivnih razloga je završetak misija te hitno povlačenje s Golanske visoravni koji se može preletiti i na subjektivni razlog kroz propitkivanja interesa sudjelovanja Hrvatske u misijama UN-a zbog visokih rizika. Zbog svega toga se hrvatski doprinos od 2013. do 2017. zadržao na uistinu skromnim brojkama.

Ako se uspoređuje hrvatsko sudjelovanje u misijama UN-a, kada je u promatranom razdoblju sudjelovala sa 158 vojnika, sa sudjelovanjem u misijama NATO-a s doprinosom od 828 vojnika, vidljiv je ogroman nerazmjer (slika 6.3.). Međutim, s obzirom na to da je Hrvatska članica NATO-a, veliki omjer u korist sudjelovanja u misijama NATO-a ne iznenađuje te je u skladu sa uobičajenim obrascem. Sudjelovanja u mirovnim misijama UN-a opadaju nauštrb misija koje provode drugi savezi i koalicije na svjetskoj razini. Takav obrazac posljedica je različitih motiva. Ciljevi sudjelovanja u misijama koalicija i saveza vođeni su osobnim interesima, ponajviše trgovinskim te ovisno o vlastitoj koristi sudjeluju u misijama. Misije su u područjima u kojima se moraju zaštititi trenutačni ili budući interesi i financiraju ih zainteresirane zemlje. Za razliku od toga UN misije usredotočene su na opće dobro i ovise o zajedničkim financijskim doprinosima i jedinstvu (Gaibulloev, Sandler, i Shimizu, H., 2009).

Povlačenje RH iz UN-ove misije UNDOF, u kojoj je sudjelovala s najznačajnijim brojem, je u mnogome utjecalo na veličinu doprinosa, no nije utjecalo na omjer jer je tijekom promatranog razdoblja došlo do završetka misije ISAF, što je također pratilo manji doprinos Hrvatske u NATO misijama. Shodno tomu, omjer je realan pokazatelj posvećenosti i strateškoj orijentaciji u korist misija NATO-a.

Izvor: Izradio autor

Slika 6.3. Usporedba sudjelovanja RH u misijama NATO-a i UN-a po vojnom doprinosu

Može se zaključiti da RH u sudjelovanju u mirovnim misijama preferira NATO misije vodeći se motivima unaprijeđenih strateških odnosa sa SAD-om te što boljeg pozicioniranja unutar NATO-a na globalnom planu. Pritom zanemaruje vlastite nacionalne interese (stabilizacija konfliktne susjedne regije, trgovinski potencijal) koji bi se ostvarivali ako bi doprinos u misiji KFOR bio veći u kojoj Hrvatska ima izravan motiv za sudjelovanjem, a koja je zapostavljena nauštrb misija ISAF i Odlučne potpore.

6.5. Hrvatska sigurnosna politika

Na temelju provedene analize članstva u UN-u, NATO-u i EU-u i sudjelovanja u mirovnim misijama može se sa sigurnosti zaključiti da se RH nedvojbeno koristi kooperativnom sigurnosnom politikom.

Takav se zaključak temelji na analizama sudjelovanja Hrvatske u misijama NATO-a i UN-a. Misije u Afganistanu se u hrvatskome medijskom prostoru i javnom mnijenju često opisuju kao

„vođenje tuđih ratova”, istodobno postavljajući pitanja zbog čega RH pridonosi svojim vojnim snagama u Afganistanu sudjelujući u ratu u kojem nema vlastite interese te se argumentira da to može rezultirati ozbiljnim ugrozama posebno u sferi terorizma. Međutim, sudjelovanje u takvim misijama izravna je posljedica primjene kooperativne strategije prema Rickliju (2008) i „cijene” koju male države moraju platiti u zamjenu za zaštitu i utjecaj koje im pružaju velike sile. Također, male države su u savezima kolektivne obrane u nepovoljnoj situaciji pri donošenju odluka zbog svojeg deficita moći te su primorane sudjelovati u aktivnostima koje su u suprotnosti s njihovim interesima (Goetschel, 1998). Shodno tomu, značajni hrvatski doprinosi misijama u Afganistanu, u kojima ona nema osobiti izravni interes, posljedica su provođenja kooperativne politike s ciljem učvršćivanja i povećanja snage njezina međunarodnog položaja.

Razlog usvajanja kooperativne strategije leži i u sigurnosnoj komponenti prema kojoj je male države u vođenju sigurnosne politike prihvaćaju (Rickli, 2008.) zbog vojno-sigurnosnih ugroza kojima su izložene, a na koje ne mogu autonomno odgovoriti jer su vojno i infrastrukturno potkapacitirane. Stoga se udružuju u saveze da bi dobile zaštitu i ostvarile određeni utjecaj. Jedan je od razloga usvajanja kooperativne politike, koja uz rizike narušavanja vlastite autonomije dobiva zauzvrat sigurnost i utjecaj, iskustvo Domovinskog rata i nestabilno sigurnosno okruženje Hrvatske (Srbija, BiH, Kosovo).

Ako se promotre dostupne strategije za ostvarivanje većeg utjecaja unutar kooperativne politike, može se zaključiti da Hrvatska zbog svoje veličine i snage ipak nije u mogućnosti usvojiti strategiju vodstva (*lead/framework strategy*), već bi se trebala orijentirati na strategiju niše (*niche strategy*). Naznaka korištenja ili usmjeravanja Hrvatske na korištenje strategije niše su misije u Afganistanu (ISAF i Odlučna potpora) i EUNAVFOR MED Sophia u kojima su OSRH usmjerene na mentoriranje i obuku pripadnika afganistanskih i libijskih snaga sigurnosti. Takva specijalnost ima potencijal postati strategijom niše sigurnosne kooperativne politike te bi je trebalo potencirati i nadalje.

Utjecaj koji RH ostvaruje temeljem svojeg partnerstva sa SAD-om, članstva u NATO-u i sudjelovanjem u misijama reflektira se na njezin međunarodni položaj te na vanjskopolitičko pozicioniranje (više u 5. i 7. poglavlju). Također, Hrvatska nastoji učvrstiti svoju ulogu regionalnog lidera kroz svoj položaj i regionalne inicijative NATO-a (Američko-jadranska povelja, Jadranska trilateral). Slijedom toga Hrvatska se pozicionirala kao snažni zagovornik i predvodnik u primitku novih država članica iz svojeg okruženja. To je posebno vidljivo na primjeru Crne Gore i Makedonije, gdje se hrvatska diplomacija snažno angažirala te ulagala velike napore u lobiranje za primitak tih država članica u NATO.

Takva uloga promovira ju u regionalnog lidera i unutar misija (ISAF) u kojima zemlje okruženja (Albanija, BiH, Crna Gora i Makedonija) djeluju unutar hrvatskog kontingenta.

Također, tomu se treba dodati i podatak da je predsjednica RH Kolinda Grabar Kitarović od srpnja 2011. do hrvatskih predsjedničkih izbora obnašala dužnost pomoćnice glavnog tajnika NATO-a za javnu diplomaciju, što je izniman uspjeh za jednu malu državu članicu.

Položaj i utjecaj Hrvatske u sigurnosnoj politici proizlazi iz njezina nacionalnog identiteta. Taj nacionalni identitet stvoren je na mitovima Hrvata kao sposobnih i vještih ratnika i seže još od ranoga srednjeg vijeka, Tridesetogodišnjeg rata pa do današnjih dana kada su, zahvaljujući svojoj vojnoj sposobnosti 1990-ih, uspjeli stvoriti respektabilnu vojnu silu iz temelja, sposobnu osloboditi okupirana područja i osigurati vlastitu neovisnost. Nastavak toga nacionalnog identiteta provlači se kroz sigurnosnu politiku Hrvatske kao male države koja, zahvaljujući svojim snažnim strateškim partnerstvom sa SAD-om i članstvom u NATO-u te neproporcionalno velikim doprinosom u mirovnim misijama i operacijama NATO-a, pozicionira sebe kao utjecajnu članicu saveza s namjerom postajanja male sile. Također, iz toga crpi svoj utjecaj i snagu u vanjskopolitičkom pozicioniranju kao regionalnog lidera kroz inicijative NATO-a prema državama okruženja. Sličan zaključak potvrđen je i u kvantitativnoj analizi (5. poglavlje) koja je pokazala usredotočenost hrvatske vanjske politike na izrazito visoku diplomatsku aktivnost s državama okruženja koje pripadaju sferi interesa NATO-a.

7. GLOBALNO POZICIONIRANJE U KONTEKSTU SFERA UTJECAJA VELIKIH SILA

U prijašnjem poglavlju, koje se bavilo hrvatskom sigurnosnom strategijom i hrvatskim sudjelovanjem u međunarodnim mirovnim misijama i operacijama, nametnuo se zaključak o kooperativnoj sigurnosnoj strategiji i utjecaju koji želi ostvariti provođenjem te strategije kroz članstvo u NATO-u i zahvaljujući strateškom savezništvu sa SAD-om. Takav zaključak sugerira preferiranje savezništva s jednom velikom silom umjesto usmjerenosti na razvijanje dobrih odnosa sa svim velikim silama. Upravo u kontekstu pozicioniranja prema velikim silama Vukadinović (1993:126) je isticao da Hrvatska kao mala država „...mora voditi brigu o razvijanju odnosa s velikim silama, u prvom redu s glavnim osloncem novoga svjetskog poretka – SAD-om”, ali da pritom ne smije podlijeći iskušenjima oslanjajući se samo na jednu stranu (misleći pri tom nepovoljnost odnosa patron – klijent), već da treba težiti „ravnopravnoj i uzajamno korisnoj suradnji sa svima”.

Međutim, strateško savezništvo sa SAD-om, koje se spominje i u Strategiji sudjelovanja Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama te američko-hrvatski odnos u kojemu Hrvatska vidi SAD kao svojega najvažnijeg strateškog partnera, a SAD Hrvatsku kao regionalnog lidera, dali su polazišne osnove u ovom poglavlju koje će se baviti pozicioniranjem Hrvatske između dviju najsnažnijih svjetskih sila: SAD-a i Rusije.

Iako uz Rusiju i SAD postoji i Kina kao snažna globalna sila, ona traži utjecaj kroz trgovinu i investicije. Vanjskopolitički odnosi Hrvatske i Kine, osim konzistentnoga hrvatskog podržavanja načela politike „jedne Kine” (MVEP, 2013k) u ostalim sferama, a tu se misli na vanjskopolitičke teme za razliku od Rusije i SAD-a, u promatranom razdoblju nisu toliko intenzivni.

Shodno tomu, ovo će se poglavlje usredotočiti na odnos Hrvatske s Rusijom i SAD-om. Osim analiza međusobnih međudržavnih odnosa, u promatranom razdoblju od 2013. do 2018. iznimno su učestali slučajevi diplomatskih sukoba i očitog rivalstva dviju velesila u kojima se analiziranjem postupanja hrvatske vanjske politike mogu donijeti jasni zaključci o pozicioniranju, ali i strateškom svrstavanju među velikim silama u odnosu na globalne teme.

7.1. Hrvatska kao glavni američki partner u regiji

U kratkom sažetku dosadašnjih odnosa SAD-a i Hrvatske reći će se da su oni u svojoj prošlosti imali svojih uspona i padova, ali da se generalno može govoriti o SAD-u kao o strateškom savezniku RH. Strateško partnerstvo započeto je u Domovinskom ratu i angažmanom SAD-a u završetku ratova 1990-ih na prostoru Hrvatske i BiH. Nadalje, važno je spomenuti ozbiljniju krizu odnosa koja se dogodila tijekom spora nastalog osnivanjem Međunarodnoga kaznenog suda ICC-a (*International Criminal Court*). Kriza u odnosima i inzistiranje SAD-a da Hrvatska potpiše sporazum o izuzeću od nadležnosti ICC-a za njihove državljane trajala je od 2002. te su se odnosi od zahlađenja postupno normalizirali i popravili zahvaljujući sudjelovanju Hrvatske u misijama NATO-a (Afganistan) da bi konačno hrvatskim primitkom u NATO 2009. Hrvatska postala jedna od najvažnijih američkih saveznica u jugoistočnoj Europi. Tako američki *State Department* ističe da od samih početaka neovisnosti podupire razvoj Hrvatske i njezina demokratskog, uređenog i tržišno orijentiranog društva te ju percipira kao snažnog partnera u euroatlantskim institucijama. Naglašava stabilizirajuću i pozitivnu ulogu Hrvatske u regiji ističući da je Hrvatska uz američku pomoć postala vodeći partner u jugozapadnoj Europi te model za svoje susjede, što je dovelo do njezina pristupanja Europskoj uniji. Posebno se ističe „robusna” vojna suradnja američkog ministarstva obrane s Hrvatskom u obliku obuke, opreme, posudbe opreme i obrazovanja u američkim vojnim školama (Department of State [DoS], 2021a). Budući da Hrvatsku SAD percipira kao vodećeg partnera u jugoistočnoj Europi, za vrednovanje te ocjene treba usporediti kako SAD doživljava Hrvatskoj susjedne države, Srbiju i Sloveniju. Opisujući odnose sa Srbijom, SAD ističe da ih nastoji ojačati produbljuvanjem suradnje temeljene na obostranom interesu i poštovanju te da je želja da Srbija bude dio stabilne balkanske regije (DoS, 2021b). Za Sloveniju se ističe postojanje snažnih bilateralnih odnosa i suradnja u promicanju stabilnosti i euroatlantskih integracija zapadnog Balkana (DoS, 2021c).

7.1.1. Američka vojna pomoć Hrvatskoj

Donacija vojne opreme SAD-a Hrvatskoj jedan je od najopipljivijih i zasigurno izravan dokaz o zainteresiranosti SAD-a za odnose s Hrvatskom i njezinom željom za ostvarivanjem utjecaja. Takva vrsta utjecaja nije nikakav izuzetak u praksi američke vanjske politike, već je bitan dio američke nacionalne strategije i jedan od prepoznatljivih alata američke vanjske

politike prema svim državama od strateškog interesa za SAD te državama u kojima SAD namjerava povećati utjecaj. Povijest takve prakse i program američke vojne pomoći u začetku započeo je kroz grčko-turski program pomoći iz 1947. kao potpomažući akt Trumanovoj doktrini pomaganja svakoj državi kojoj je prijetila komunistička agresija pružanjem vojne pomoći u obliku vojne opreme, obuke i financijske potpore onim državama koje su se SAD-u pridruživale u paktovima o međusobnoj pomoći (Bahm, 1967). U novije vrijeme, posebno nakon napada 11. rujna 2001., program vojne pomoći postao je intenzivniji. Međutim, analitičari dvoje o njegovoj uspješnosti navodeći često negativna iskustva i rezultate u prošlosti, ali i negativni primjer Pakistana u recentnom razdoblju (Sullivan, 2011). No, on se kontinuirano nadalje provodi prema državama koje su od interesa SAD-u.

Američka vojna pomoć Hrvatskoj seže još od 1995., ali će se u ovome doktorskom radu temeljiti na promatranom razdoblju pa je tako od 2013. do 2018. SAD Hrvatskoj isporučio dvije izuzetno vrijedne donacije. U 2014. godini donirano je ukupno 212 MRAP (*Mine Resistant Ambush Protected Vehicle*) od koji su 162 vozila tipa M-ATV (borbena terenska vozila), 20 vozila MRAP HAGA (sanitetska vozila) te 30 vozila MRAP MaxPro. Vrijednost i važnost donacije za Hrvatsku naglašena je tijekom primopredaje vozila kada je načelnik Glavnog stožera OS RH general Drago Lovrić naglasio da „...je to još jedna potvrda činjenice kako su Sjedinjene Američke Države najvažniji strateški partner RH u području obrane” (MORH, 2014a).

U sklopu donacije vojne opreme i naoružanja Hrvatskoj iz WRA (*War Replacement Aircraft*) programa – zamjenski helikopteri koji nadoknađuju gubitke u operacijama, Hrvatskoj je 2016. godine donirano 16 helikoptera OH-58D Kiowa Warrior s posjedujućom opremom i naoružanjem (MORH, 2016).

Američka vojna pomoć Hrvatskoj u svim oblicima bila je izuzetno značajna te se procjenjuje da je od 2010. godine SAD kroz obuku, opremu, izgradnju infrastrukture i specijalizirano vojno obrazovanje donirano više od 700 milijuna dolara ili oko 4,5 milijarde kuna (MORH, 2021).

Motive američke vojne pomoći partnerskoj državi Hrvatskoj treba promatrati i u kontekstu hrvatskog članstva u NATO-u i još važnije u značajnome hrvatskom sudjelovanju u vojnim misijama NATO-a u Afganistanu i Iraku.

7.1.2. Hrvatska podrška izjavi iz Sankt Petersburga i vojnoj intervenciji u Siriji

Pozicioniranje i svrstavanje prema globalnim temama i krizama može se iščitati iz podrške koju je Hrvatska dala izjavi iz Sankt Petersburga (sastanak G20) koja se odnosi na osudu napada kemijskim oružjem 21. kolovoza 2013. u Damasku u Siriji. Hrvatska je bila jedna od 33 države koje su potpisale i podržale zajedničku izjavu o Siriji koja je prihvaćena na marginama G20 *summita* u Sankt Petersburgu 6. rujna 2013. (tablica 7.1.). Valja spomenuti da, iako je većina država Europske unije podržala izjavu (15 od 28 država članica), među njima nije bila Slovenija, dok su Albanija, Kosovo i Crna Gora od država okruženja također podržale izjavu.

Tablica 7.1. Države podržateljice izjave iz Sankt Petersburgu 6. rujna 2013.

UN članice	EU članice
Albanija	Danska
Australija	Estonija
Crna Gora	Francuska
Gruzija	Hrvatska
Gvatemala	Italija
Honduras	Latvija
Japan	Litva
Kanada	Mađarska
Katar	Malta
Kosovo	Njemačka
Kuvajt	Poljska
Maroko	Portugal
Panama	Rumunjska
Republika Koreja	Španjolska
SAD	UK
Saudijska Arabija	
Turska	
UAE	

Izvor: The White House President Barack Obama (2013)

Izjavom se osuđuje napad te se poziva na „snažni međunarodni odgovor na takvu tešku povredu pravila koji bi poslao jasnu poruku da se takvo što nikada ne smije ponoviti te da oni koji su ga počinili moraju odgovarati” (MVEP, 2013d). MVEP RH također je zatražilo donošenje rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a. Iako se u izjavi ne spominje vojna intervencija, iz izjave MVEP-a u kojoj se poziva na snažni međunarodni odgovor vidljiva je podrška budućoj vojnoj intervenciji. Uz kontinuirani oružani sukob u Siriji te aktivno uključivanje Rusije sa svojim vojnim snagama na strani režima predsjednika Bašar-al-Assada te optužbi za ponovnu upotrebu

kemijskog oružja 14. travnja 2018. uslijedila je vojna intervencija. SAD je inicirao te zajedno s Francuskom i Velikom Britanijom izveo zračne napade uz podršku NATO-a i oštru reakciju Rusije. SAD je zahvalio Hrvatskoj zbog podrške koju je ponovno dala akcijama SAD-a, Francuske i Velike Britanije koje su poduzete protiv upotrebe kemijskog oružja (U.S. Embassy in Croatia, 2018).

Takav potez Hrvatske treba gledati u kontekstu savezništva sa SAD-om, ali i članstva u NATO-u, a s obzirom na relativno neveliki broj država podržavateljica (u svjetskim razmjerima), svrstavanje Hrvatske u ovom slučaju može se promatrati i u kontekstu izravne hrvatske zainteresiranosti za ovu temu. Republika Hrvatska je, osim što je bila među potpisnicama (1993.), među prvima ratificirala (1995.) Konvenciju o zabrani kemijskog oružja. Također, aktivno je uključena u politiku zabrane kemijskog oružja te je na godišnjoj konferenciji Organizacije za zabranu kemijskog oružja (OPCW) 2013. ponovno i izabrana za članicu Izvršnog vijeća na dvogodišnji mandat od 2014. do 2016. godine.

7.1.3. Rezolucija Ujedinjenih naroda o Jeruzalemu

Jedan od znakovitih poteza hrvatske vanjske politike bilo je pozicioniranje tijekom glasovanja u UN-ovoj skupštini za rezoluciju A/RES/ES-10/19 21. prosinca 2017. godine. Inicijativu za rezolucijom pokrenula je Palestina i njom se osuđuje priznanje Jeruzalema kao glavnog grada Izraela. Povod je bila jednostrana odluka SAD-a o priznavanju Jeruzalema glavnim gradom države Izrael i premještanjem veleposlanstva iz Tel Aviva u Jeruzalem.

U izjavi koja je prethodila glasovanju o rezoluciji američka veleposlanica UN-a Nikki Haley upozorila je države da će SAD pažljivo promatrati njihovo glasovanje te im ono neće biti zaboravljeno (U.S. Mission to the United Nations, [USUN], 2017b). Povod dramatičnim upozoravajućim izjavama bio je rezultat glasovanja u Vijeću sigurnosti UN-a koji se dogodio tjedan dana ranije s poražavajućim ishodom za SAD koji je ostao usamljen naspram ostalih 14 članica Vijeća sigurnosti UN-a koje su podržale nacrt rezolucije koji je predložio Egipat. Nacrt rezolucije poziva države članice UN-a da se suzdrže od uspostave diplomatskih misija u Jeruzalemu te da bilo koje radnje, koje mijenjaju status, karakter i demografsku strukturu Jeruzalema, smatra pravno ništetnim te moraju biti izmijenjene. Nakon poražavajućeg glasovanja SAD je uložio veto, zbog čega rezolucija nije usvojena (United Nations Digital Library [UNdl], 2017a).

Glasovanje u Općoj skupštini o rezoluciji, slijedom toga, bilo je itekako bitno za SAD da pokuša ublažiti teški diplomatski poraz koji je doživio u Vijeću sigurnosti UN-a. Upozoravajuće izjave američke diplomacije zbog toga su ciljano bile usmjerene prema američkim partnerskim i

savezničkim državama od kojih je SAD očekivao potporu u Općoj skupštini. Glasovale su 172 od 193 države te je 128 država podržalo rezoluciju, njih 9 (Sjedinjene Američke Države, Izrael, Guatemala, Honduras, Togo, Mikronezija, Nauru, Palaos i Marshallski Otoci) bilo je protiv, 33 su bile suzdržane, a 21 država nije glasovala. Treba napomenuti da su 22 države članice Europske unije podržale rezoluciju, dok su suzdržane, uz Hrvatsku, bile još i Češka, Mađarska, Poljska i Rumunjska, a Latvija je izbjegla glasovanje (UNdl, 2017b). Zemlje okruženja (Crna Gora, Makedonija, Slovenija i Srbija) podržale su rezoluciju. BiH je poput Hrvatske bila suzdržana, ali se to ne mora okarakterizirati kao podrška SAD-u, već je rezultat unutrašnjeg odnosa unutar BiH predsjedništva. Svi veliki američki saveznici iz Europe (Francuska, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo) podržali su rezoluciju, dok su u grupi suzdržanih od značajnijih neeuropskih država bile samo Australija, Kanada i Meksiko.

Uz američki veto na donesenu rezoluciju i oštre izraelske reakcije, poražavajući ishod glasovanja SAD i veleposlanica Haley doživjeli su jako osobno, kao uvredu koja neće biti zaboravljena (USUN, 2017a).

Postupak Hrvatske u ovom slučaju može se opisati kao odstupanje od pozicioniranja kao članice Europske unije jer je glasovala drugačije od gotovo svih država članica Europske unije uključujući one najvažnije (Njemačku, Francusku, Ujedinjeno Kraljevstvo). Zbog suzdržanosti može se tumačiti da se svrstala na stranu svojega najvažnijeg „strateškog partnera” SAD-a i tako se našla u društvu njegovih najvjernijih saveznika. Međutim, osim odnosa sa SAD-om, ovaj slučaj treba promatrati i kroz prizmu odnosa Hrvatske s Izraelom. Naime, odnosi Hrvatske i Izraela, nakon podosta vremena stagnacije, počeli su se intenzivirati godinu dana ranije posjetom ministra Kovača Izraelu 30. svibnja 2016. te posjetom premijera Plenkovića 21. siječnja 2017. Tijekom izrazito prijateljskog susreta zaključeno je da su se hrvatsko-izraelski odnosi značajno poboljšali zadnjih godinu dana, čime je Hrvatska svrstana u društvo europskih država koje se smatraju najbližim prijateljima Izraela. Uz iskazano zadovoljstvo izraelski premijer Netanyahu tada je zahvalio Hrvatskoj na suradnji i pomoći (slanje protupožarnih zrakoplova) i na čvrstoj potpori koju Hrvatska pruža Izraelu na međunarodnim i europskim forumima te u UN-u (Israel Ministry of Foreign Affairs, 2017). Vrhunac poboljšanja odnosa bio je odabir kupovine izraelskih rabljenih borbenih zrakoplova F16 za potrebe MORH-a u ožujku 2018.

Shodno tomu, ovo znakovito međunarodno pozicioniranje tijekom glasovanja na Općoj skupštini UN-a o rezoluciji o Jeruzalemu, koje je Hrvatsku u međunarodnom okruženju ostavilo u manjini, kombinacija je hrvatskog savezništva sa SAD-om i strateškog usmjerenja jačanja odnosa s Izraelom koje je i stavljeno među prioritete i ciljeve hrvatske vanjske politike (MVEP,

2017f). Zbog svoje posebnosti predstavlja jednu od hrabrijih vanjskopolitičkih odluka koja je vođena hrvatskim nacionalnim interesima u ovom promatranom razdoblju.

7.1.4. Iranski nuklearni program

Na primjeru, točnije pozicioniranjem prema slučaju američkog napuštanja Iranskoga nuklearnog sporazuma – JCPOA (*Joint Comprehensive Plan of Action*), slijedom odluke američkog predsjednika Trumpa da se SAD povlači iz međunarodnoga nuklearnog sporazuma te da ponovno namjerava uvesti sankcije Iranu (svibanj 2018.), Europska unija je za razliku od SAD-a odlučila nastaviti surađivati s Iranom, a Hrvatska je slijedila politiku i stajališta Europske unije, uz sljedeće obrazloženje: „Zajedno s partnerima u EU-u ostajemo predani punom poštivanju i učinkovitoj provedbi JCPOA [...] uz istovremeno naglašavanje da Sjedinjene Američke Države ostaju naš partner i saveznik. Očekujemo daljnji dijalog s njima o ovome i drugim pitanjima od zajedničkog interesa” (MVEP, 2018i). Hrvatski stav nužno ne iznenađuje s obzirom na jasnu i čvrstu poziciju Europske unije koja je u sporazumu zaključenom između Irana, SAD-a, Rusije, Kine, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i Europske unije djelovala kao voditeljica i posrednica između Irana i SAD-a te Iranski nuklearni sporazum doživljavala kao svoj vanjskopolitički uspjeh i priču uspješnog multilateralizma i transatlantskih veza (Cronberg, 2017). Zbog toga, s obzirom na važnost sporazuma za Europsku uniju s kojim se pozicionirala kao važan globalni čimbenik, uz snažan angažman najmoćnijih država članica Francuske, Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva te uloženi ozbiljan vanjskopolitički kapital, pozicioniranje i potpora Hrvatske sasvim su razumljivi i bilo kakvo odstupanje i odskakanje bilo bi izrazito negativno primljeno te kontraproduktivno za položaj Hrvatske unutar Europske unije. Uz to, treba nadodati da Republika Hrvatska njeguje jako intenzivne i tradicionalno dobre odnose s Iranom (poglavlje 4.), ali znakovito je svakako da se u izjavi nije zaboravila spomenuti važnost partnerstva sa SAD-om za Hrvatsku.

7.2. Odnosi s Rusijom

Odnosi Hrvatske i Rusije oduvijek su promatrani kroz prizmu odnosa Hrvatske i zapadnih saveznika, prvenstveno one najvažnije „strateške” saveznice SAD-a. Hrvatski put prema Europskoj uniji i NATO-u započeo 2000. godine pozicionirao je Hrvatsku izvan sfere ruskog utjecaja u jugoistočnoj Europi, što je i konačno potvrđeno ulaskom Hrvatske u NATO 2009. godine.

Najdominantniji način ruskog utjecaja na prostoru jugoistočne Europe i zapadnog Balkana su ruske investicije i projekti u energetsom sektoru. Rusija je sličan utjecaj pokušavala ostvariti i u Hrvatskoj nudenjem zajedničkih projekata i investicija, ali oni su svi redom propali. Uz propali projekt „Družba Adria”, kojim su Rusi namjeravali dobiti pristup hrvatskom naftovodu JANAF, propao je i projekt uključivanja Hrvatske u Južni tok, dobavni pravac prirodnog plina koji je trebao prolaziti i kroz Hrvatsku. Očita nesklonost potpadanju pod ruski utjecaj promoviranje je i oponentskog projekta zvanog „Inicijativa triju mora”.

7.2.1. Inicijativa triju mora

Pod pokroviteljstvom SAD-a 2015. godine „Inicijativa triju mora” pokrenuta je kao svojevrsni kontraprojekt njemačko-ruskom projektu Sjeverni tok 2. Inicijativu je snažno poticala hrvatska predsjednica Kolinda Grabar Kitarović. Zamišljena je kao neformalna politička platforma Jadran – Baltik – Crno more sa svrhom jačanja regionalnih politika, gospodarstava, prometnih pravaca, sigurnosti i suradnje s ciljem izgradnje alternativnog puta opskrbe ukapljenim plinom koji bi zaživio izgradnjom terminala na otoku Krku u Hrvatskoj i koji bi se potom plinovodnom mrežom povezo s već izgrađenim poljskim terminalom. Inicijativi je pristupilo dvanaest (12) zainteresiranih država istočne i srednje Europe – Austrija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija, sve države nove Europe, izuzev Austrije. Inicijativa je od samog začetka izazvala skepsu, prvenstveno od Njemačke koja na projekt nije gledala blagonaklono te je u dijelu europskih medija doživljena kao svojevrsni američki „trojanski konj” kojim se stvara interesna podjela među državama članicama Europske unije, što za posljedicu ima slabljenje unije (Altaras Penda, 2018).

Zainteresiranost SAD-a, koji su ovaj projekt smatrali jednim od ključnih u regiji, potvrđena je i tijekom posjeta posebne izaslanice za energetiku američkog State Departmenta Sue Saarnio (12. veljače 2018.) Hrvatskoj. Tijekom posjeta aktualizirano je i pitanje moguće ruske akvizicije hrvatske naftne kompanije INA-e. Tom je prilikom američki veleposlanik u Hrvatskoj William Kohorst iskazao izrazito protivljenje ulasku ruskog kapitala u INA-u, okarakteriziravši Rusiju kao „disruptivnu silu u regiji” koju nikako ne bi volio vidjeti kao hrvatskog partnera u INA-i (Biočina, 2018).

Hrvatsko podržavanje ovog projekta koji promovira interese (izvoz plina) SAD-a istodobno ima štetan utjecaj na interese i odnose s Rusijom koja baš kroz energetiku nastoji instrumentalizirati svoj politički utjecaj. Dodatno, oštra izjava američkog veleposlanika Kohorsta zorno pokazuje odlučnost SAD-a da spriječi bilo kakav dodatni ruski ulazak u Hrvatsku koju SAD smatraju svojim vodećim igračem u regiji.

7.2.2. Ukrajinska kriza i sankcije Rusiji

Ukrajinska kriza započeta u veljači 2014. ratnim sukobima, koja je rezultirala ruskom aneksijom Krima, isprovocirala je uvođenje sankcija Europske unije Rusiji. Hrvatska je konzistentno podržavala politiku i poruke Europske unije naspram Rusije te je osuđivala nasilje u Ukrajini podržavajući ukrajinski režim i teritorijalnu cjelovitost i suverenost Ukrajine. Također, referendum o odcjepljenju i izbore provedene u dijelovima Donjecke i Luganske oblasti u Ukrajini 2. studenog 2014. proglasila je nelegalnim i nelegitimnim (MVEP, 2014c; 2014k).

Prema Udruženju akreditiranih zagovornika (lobista) javnih politika u Europskoj uniji (Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union [AALEP], 2017b), u Europskoj uniji postoje četiri bloka država koje zagovaraju različiti pristup prema Rusiji, a s time i uvođenje sankcija. Hrvatska pripada grupi od 13 država članica Europske unije koje su nedvosmisleno podržale uvođenje sankcija Rusiji. Nasuprot njima su države članice koje su se protivile sankcijama te su označene kao države naklonjene Rusiji (Bugarska, Cipar, Češka Republika, Grčka, Italija, Mađarska, Slovenija), dok se u drugim dvama blokovima nalaze države članice koje su otvorenije dijalogu i kompromisu ili ne dijele zabrinutost (tablica 7.2.).

Tablica 7.2. Stajališta država članica Europske unije prema sankcijama Rusiji

Države članice koje podržavaju sankcije Rusiji	Države članice koje se zalažu za skidanje sankcija Rusiji	Države članice koje se zalažu za dijalog i kompromis	Nezainteresirane i neutralne države članice
Belgija	Bugarska	Austrija	Irska
Danska	Cipar	Finska	Malta
Estonija	Češka Republika	Luksemburg	Portugal
Francuska	Grčka	Nizozemska	
Hrvatska	Italija	Španjolska	
Latvija	Mađarska		
Litva	Slovenija		
Njemačka			
Poljska			
Rumunjska			
Slovačka			
Švedska			
Ujedinjeno Kraljevstvo			

Izvor: AALEP (2017b).

Nakon uvođenja sankcija Europske unije hrvatski veleposlanik u Moskvi izjavio je da Hrvatska dijeli načela Europske unije i ne priznaje rusku aneksiju Krima. Hrvatsko političko predstavništvo zadržalo je stav da sankcije strogo ovise o provedbi sporazuma iz Minska (AALEP, 2017b).

Hrvatski jasni stav naspram sankcija Rusiji dodatno potkrepljuje činjenica da je Hrvatska jedna od pet država (Francuska, Hrvatska, Nizozemska, Portugal i Španjolska) koje na sastancima tijela Europske unije (gotovo) nikada nisu dovele u pitanje učinkovitost sankcija kao instrumenta Europske unije (AALEP, 2017a).

Potpura Ukrajini nastavljena je i posjetom hrvatskog premijera Andreja Plenkovića Ukrajini (studeni 2016.) tijekom kojeg je ponuđena hrvatska pomoć u podjeli iskustva u reintegraciji okupiranih teritorija (Donjecka, Luganska i Krima) (Plenković u Ukrajini, 2016.). Na takve poruke hrvatskog premijera reagiralo je rusko ministarstvo vanjskih poslova te u službenoj izjavi izrazilo „ozbiljnu zabrinutost” takvim potezom Hrvatske okarakteriziravši pitanje Krima zatvorenim, a hrvatsko miješanje i izjave apsurdnim „besmislenim nagađanjima”, spomenuvši hrvatski model vojnih operacija za koje je reklo da je rezultiralo „prisilnim egzodusom Srba”, zaključivši da bi se službeni Zagreb trebao više baviti „rješavanjem vlastitih kroničnih unutarnjih problema koji se tiču prava Srba i drugih etničkih manjina u Hrvatskoj” (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2016). Ovi potezi i službena oštra retorika pokazatelj su izrazito loših i hladnih odnosa Hrvatske i Rusije, zbog čega Hrvatska čak od 30. lipnja 2015. do 15. lipnja 2017. nije imala ni imenovanog veleposlanika u Rusiji (predsjednica Republike Hrvatske, 2015; 2017).

7.2.3. Sudjelovanje u zajedničkom protjerivanju ruskih diplomata povodom afere trovanja ruskog agenta Skripala

Iako se posjetom hrvatske predsjednice Kolinde Grabar Kitarović Moskvi 2017. otvorila prilika za poboljšanje diplomatskih odnosa i gospodarske suradnje dviju zemalja, ona nije iskorištena te je loše razdoblje u odnosima nastavljeno i tijekom 2018. godine kada je izbila afera napada kemijskim oružjem na dvostrukoga ruskog agenta Sergeja Skripala i njegove kćeri Julije (4. ožujka 2018.) u Velikoj Britaniji. Britanska premijerka Theresa May na sastanku Vijeća Europske unije 22. ožujka 2018. optužila je Rusiju za umiješanost u napad nervnim otrovom na njezinu tlu te je pozvala europske saveznike na zajedničko djelovanje protiv Rusije.

Ovaj tektonski globalni poremećaj u međunarodnim odnosima naveo je ukupno 26 država svijeta da se solidarizira s Ujedinjenim Kraljevstvom i da se uključe u protjerivanje ruskih diplomata kao odgovor na umiješanost Rusije u napad na britanskom tlu. Hrvatska koja se

priključila pozivu i protjerala jednoga ruskog diplomata bila je među 18 članica Europske unije koje su to učinile. Među državama okruženja susjedne države koje nisu članice Europske unije, ali jesu članice NATO-a, poput Albanije (2 protjerana diplomata), Crne Gore (1 protjerani diplomat) ili su u procesu pristupanja poput Makedonije (1 protjerani diplomat), također su reagirale i uključile se u protjerivanje ruskih diplomata (tablica 7.3.).

Tablica 7.3. Države koje su se uključile u akciju protjerivanja ruskih diplomata (slučaj Skripal)

Država	Broj protjeranih diplomata
SAD	60
UK	23
Ukrajina	13
NATO*	7
Francuska	4
Kanada	4
Njemačka	4
Poljska	4
Češka Republika	3
Litva	3
Moldavija	3
Albanija	2
Australija	2
Danska	2
Italija	2
Nizozemska	2
Španjolska	2
Belgija	1
Crna Gora	1
Estonija	1
Finska	1
Hrvatska	1
Irska	1
Latvija	1
Mađarska	1
Makedonija	1
Norveška	1
Rumunjska	1
Švedska	1
Ukupno	152

Izvor: Birnbaum (2018)

Rusko veleposlanstvo u Hrvatskoj, reagirajući na hrvatski čin, istaknulo je sljedeće: „Izražavamo duboko žaljenje što je hrvatska strana, slijedeći u kolosijeku blokovske solidarnosti pojedinačne zemlje EU-a i NATO-a, donijela žurnu i loše smišljenu odluku, čije će posljedice negativno odjeknuti za daljnji razvoj naših bilateralnih odnosa, uključujući njihov trgovinsko-gospodarski dio [...] Mi smatramo ovaj korak neprijateljskim i neodgovarajućim zadaćama i interesima rusko-hrvatskih odnosa”, najavljujući skorašnje protumjere. Hrvatski čin ministrica Pejčinović Burić opravdala je konstatacijom da se radi o „političkoj poruci solidarnosti s obzirom na karakter napada u Ujedinjenom Kraljevstvu koje je naša saveznica i partnerica u EU-u i NATO-u” (I u ruskoj ambasadi žestoko, 2018). Rusija je reciprocitetno odgovorila i protjerala jednoga hrvatskog diplomata (MVEP, 2018e).

Ovakav postupak Hrvatske bio je očekivan s obzirom na članstvo u EU-u i NATO-u te nije iznenađujući i može se zaključiti da je to bila obveza Hrvatske. Međutim, skupina država poput Bugarske, Grčke, Luksemburga, Portugala, Slovačke i Slovenije, koje su istovremeno članice NATO-a i EU-a, nisu reagirale niti su se pridružile združenom aktu protjerivanja.

7.3. *Bandwagoning* i multilateralizam kao oblik zaklona – dvije vanjskopolitičke strategije s obzirom na pozicioniranje prema velikim silama

Postupci i pozicioniranje Hrvatske u promatranom razdoblju nedvosmisleno pokazuju njezinu stratešku usmjerenost savezništvu sa SAD-om. Odlični uzajamni odnosi SAD-a i Hrvatske ogledaju se u američkom promatranju uloge Hrvatske kao regionalnog lidera te glavnog saveznika u regiji naspram Srbije i Slovenije. Američka ulaganja u izgradnju odnosa, koja su rezultirala hrvatskom suradnjom i podržavanjem američke globalne politike, promatraju se kroz američku vojnu pomoć koja je vrlo značajna. Vojna pomoć usmjerena je i na hrvatsko sudjelovanje u misijama NATO-a, što je također dio američke vanjske politike. U promatranom razdoblju strateško partnerstvo s SAD-om potvrđeno je u slučajevima hrvatske podrške izjavi iz Sankt Petersburga i glasovanja o rezoluciji UN-a o Jeruzalemu. Također odluka Hrvatske da podrži sankcije Rusiji zbog aneksije Krima te pridruživanje akciji protjerivanja ruskih diplomata zbog umiješanosti u napad trovanja nervnim plinom ne mogu se promatrati samo kroz prizmu članstva u Europskoj uniji i njezine obveze kao članice. Istodobno postoje države članice koje su se protivile sankcijama (Bugarska, Cipar, Češka Republika, Grčka, Italija, Mađarska, Slovenija), kao i države koje se, usprkos svojem članstvu u EU-u i NATO-u (Bugarska, Grčka, Luksemburg, Portugal, Slovačka i Slovenija), nisu odlučile uključiti u akciju protjerivanja ruskih diplomata. Sukladno tome ovi potezi se mogu više promatrati kroz prizmu

članstva u NATO-u i kroz savezništvo sa SAD-om. Takvi vanjskopolitički potezi svojstveni su strategiji *bandwagoning*. Iako se, analizirajući ove događaje, može i brzopleto zaključiti da Hrvatska vodi antirusku politiku, pogotovo ako se postupcima hrvatske vanjske politike u slučaju sankcija i protjerivanja ruskih diplomata pridoda i „Inicijativa triju mora”, to nikako nije slučaj. U navedenim slučajevima Republika Hrvatska se sukladno svojim vanjskopolitičkim prioritetima morala nedvojbeno svrstati na stranu velike sile, u ovom slučaju SAD-a, ne uzimajući u obzir implikacije takvih postupaka na odnose s drugom velikom silom – Rusijom. Za razliku od Hrvatske, na primjeru Slovenije može se vidjeti klasična strategija *balancing*, tj. nesvrstavanja. Iako se u slučaju protjerivanja ruskih diplomata može sugerirati da se radi o solidariziranju s Ujedinjenim Kraljevstvom, a ne SAD-om, ne može se zaobići snažan utjecaj SAD-a zbog američke uloge predvodnika. Također, treba napomenuti da u promatranom razdoblju temeljem kvantitativne analize modela vrednovanja rezidualnog ostatka Republika Hrvatska ima izrazito dobre i intenzivne odnose s Ujedinjenim Kraljevstvom. Dodatno može se argumentirati da je Republika Hrvatska postupala pod štitom multilateralizma te obveza koje ima članstvom u EU-u, međutim države također slone multilateralizmu, koje su EU i NATO članice nisu istovjetno postupile. Iako su hrvatsko-ruski odnosi dosta hladni u ovome promatranom razdoblju, oni se nikako ne mogu klasificirati kao neprijateljski jer to Hrvatskoj, a ni Rusiji nikako ne odgovara. Međutim, nedvojbeno je da međusobne odnose Rusije i Hrvatske otežava primat odnosa sa SAD-om čak i u slučajevima kada se oni kose s hrvatskim ekonomskim interesima, poput ruskih energetske investicijskih projekata. Shodno tomu, može se zaključiti da Hrvatska kao mala država u ovome promatranom razdoblju vodi vanjsku politiku snažnog savezništva sa SAD-om i odgovorne države članice Europske unije (potvrđeno podrškom nastavka provođenja iranskoga nuklearnog programa). Prema analizi pozicioniranja Republike Hrvatske u sferama interesa velikih sila, zaključuje se da se Republika Hrvatska koristi strategijom *bandwagoning* i multilateralizma kao štita.

8. ZAKLJUČAK

Osim što ih se doživljava kao satelite i objekt u međunarodnim odnosima, male države su prema realističkom pristupu ekonomski slabe, vojno ograničene i bez utjecaja u međunarodnim odnosima. Međunarodne organizacije, prvenstveno Europska unija, primjenom multilateralizma u globalnom svijetu, koji nameće poštivanje međunarodnih normi i vladavinu prava, prema neoliberalnom pristupu, ograničavaju moć velikih država i otvaraju mogućnost utjecaja malih država. Taj privlačan čimbenik – članstvo u Europskoj uniji koji, zahvaljujući multilateralizmu, povećava utjecaj (moć) malih država uzet je kao polazišna osnova za analizu vanjskopolitičkog pozicioniranja Republike Hrvatske kroz strategije vođenja vanjske politike. U vanjskopolitičkom pozicioniranju i provedbi vanjske politike malim državama na raspolaganju stoji više vanjskopolitičkih strategija. U ovome doktorskom radu razmatrano ih je nekoliko. *Balancing* i *bandwagoning* dvije su suprotstavljene strategije svojstvene ponajviše realističkom pristupu. *Balancing* podrazumijeva strategiju uravnoteživanja među velikim silama i oformljivanje koalicija sa slabijim državama. Za razliku od strategije *balancing* strategija *bandwagoning*, iako karakteristična za slabe države, nije nužno negativna i poražavajuća, već naprotiv može biti i vrlo profitabilna, a karakterizira je priklanjanje male države zahtjevima velike sile, čime ona u zamjenu za manjak neovisnosti dobiva zaštitu i mogućnost ostvarivanja utjecaja u regionalnim okvirima. U ovome su doktorskom radu od četiriju Hillovih strategija (vanjska politika koncentrirana na opstanak, multilateralizam kao oblik zaklona, vanjska politika niše, vanjska politika šutnje) razmotrene dvije: multilateralizam kao oblik zaklona i vanjska politika niše. Multilateralizam je strategija sukladna neoliberalnom pristupu koji podrazumijeva poštivanje međunarodnih normi i vladavinu prava u međunarodnom poretku kojom će se male države koristiti kao svojim „kišobranom” (zaklonom) ograničavajući snage velikih sila zbog ostvarenja što većeg utjecaja u međunarodnim odnosima. Male države provođenjem strategije multilateralizma te inzistiranjem poštivanja međunarodnih normi, koje se nameću velikim državama (silama), a pod zaklonom te strategije, ne izlažu sebe opasnostima od posljedica takvog ponašanja. Također, multilateralizam izrazito je važan malim državama upravo zbog nametanja normi ponašanja koje su im ključne za mirnodopski poredak koji im omogućuje opstanak, prosperitet i ekonomski razvoj. Strategija niše predstavlja specijaliziranu ili orijentiranu vanjsku politiku male države na određenu nišu (niša specijalizacija na uloge medijatora, financijska niša, specijalizacija na sudjelovanje u mirovnim misijama). U ovome je doktorskom radu razmotrena tzv. sigurnosna niša kao strategija Republike Hrvatske provedena kroz sudjelovanje u mirovnim misijama i operacijama

članstvom u NATO-u, a kasnije i u Europskoj uniji. Razmotrene su i teorijske spoznaje stjecanja statusa i teorija skloništa. Stjecanjem statusa suradnjom i pozicioniranjem što bliže velikoj sili male države nastoje biti percipirane kao dobre sile te se nadaju da će nešto od statusa velike sile pripasti i njima te će tako postati male sile koje će se koristiti svojim utjecajem prvenstveno u sukobima s ostalim malim državama.

Male države, s obzirom na svoje okruženje, konstelaciju moći i dostupnost opcija, mogu biti manje ili više uspješne u provedbi svoje vanjske politike. Slijedom toga promotren je i geopolitički položaj Republike Hrvatske kroz četiri skupine odrednica: geografski čimbenici, globalne geopolitičke strukture, političko okruženje države i politička situacija u samoj državi. Za geopolitički položaj Republike Hrvatske iznimno su značajni geografski čimbenici. Jadransko more pruža iznimnu vojnostratešku prednost, a značaj geografskog položaja Republike Hrvatske leži u činjenici što je smještena na vrlo povoljnome prometnom položaju između zapadnoeuropskih zemalja Austrije, Slovenije i Italije te istočnoeuropskih zemalja Mađarske, Srbije i Bosne i Hercegovine. Što se tiče globalnih geopolitičkih struktura, Republika Hrvatska nalazi se na položaju gdje se dodiruju geostrateške strukture i ima potencijal da zbog svojeg položaja postane *gateway* država, tj. most prema različitim dijelovima svijeta te da na taj način ekonomski i kulturalno profitira. Međutim, u tom se slučaju ne bi smjela povezivati isključivo s jednom svjetskom silom, već bi trebala voditi uravnoteženu politiku prema svim svjetskim silama. Političko okruženje Republike Hrvatske djeluje negativno na njezin geopolitički položaj jer se glavnina kopnene granice odnosi na geopolitički nestabilne države (Bosna i Hercegovina i Srbija). Tu negativnu komponentu pojačava i neposredna blizina ostalih država zapadnog Balkana (Crna Gora, Kosovo i Makedonija). Jedan od najnepovoljnijih čimbenika političkog okruženja za Republiku Hrvatsku su teritorijalni sporovi koji negativno utječu i predstavljaju trenutnu i buduću nepovoljnu okolnost i prijetnju razvoju diplomatskih sukoba. U kontekstu pristupanja NATO-u i Europskoj uniji, Republika Hrvatska trebala je djelovati kao stabilizirajući čimbenik na nestabilno susjedstvo. Članstvo u Europskoj uniji djelovalo je također vrlo pozitivno na geopolitički položaj Republike Hrvatske s obzirom na političko okruženje jer se promijenio odnos moći u teritorijalnim i drugim sporovima sa susjedima (Arbitražni spor sa Slovenijom, sporovi sa Srbijom). Utvrđeno je da je politička situacija u Republici Hrvatskoj stabilna, što je povoljan geopolitički čimbenik. Tijekom promatranog razdoblja promijenile su se tri vlade, dok se na sredini promatranog razdoblja dogodila smjena vlasti i dolazak vlade dijametralno suprotnoga političkog svjetonazora, tj. smjena vlade lijevog centra i dolazak vlade desnog centra.

Razmatrajući aktere hrvatske vanjske politike, može se zaključiti, iako Republika Hrvatska prema Ustavu ima predsjednika s ovlastima koje mu daju određeni utjecaj na sukreiranje vanjske politike, njegove su se ovlasti u praksi pokazale dvojbenima i nedovoljno učinkovitim a te je njegova uloga u sferi vanjske politike ograničena. Taj ograničavajući čimbenik najviše dolazi do izražaja u sukobu predsjednika republike i vlade. Kada predsjednikova vanjska politika i inicijative nisu usklađeni s vanjskom politikom vlade, njihov utjecaj je limitiran, te se promatraju kao svojevrsno soliranje u vanjskoj politici bez značajnijeg utjecaja. Shodno tomu, uloga predsjednika kao samostalnog aktera u vanjskoj politici Republike Hrvatske doživljava se kao nezavisnu varijablu koja se u analizama uzima oprezno i ograničeno. Zbog toga se analizi vanjskopoličkog pozicioniranja Republike Hrvatske pristupa strukturalno. Vlada Republike Hrvatske, njezin predsjednik i ministarstva s ministrima promatraju se kao dominantne strukture u unutarnjoj analizi, dok se prema vanjskoj analizi percipiraju kao jedinstveni akter. Sukladno tomu, u četvrtom poglavlju pristupilo se kvalitativnoj analizi strukturalnog tipa promatrajući diplomatske aktivnosti Republike Hrvatske kroz poteze Ministarstva vanjskih i europskih poslova. Promatrano razdoblje podijeljeno je na dva dijela: prvo razdoblje od 1. srpnja 2013. do 22. siječnja 2016. i drugo razdoblje od 23. siječnja 2016. do 30. lipnja 2018. S obzirom na kvalitativnu analizu, autor je identificirao tri različita razdoblja koja su određena teorijskim čimbenicima: razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike, razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama te razdoblje nove realističke vanjske politike. Razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike, koje je trajalo od 1. srpnja 2013. pa do početka 2015. godine, obilježeno je zamahom članstva u Europskoj uniji te snažnim zagovaranjem nastavka proširenja, pri čemu se Republika Hrvatska pozicionirala kao zagovornik zemalja zapadnog Balkana. Podrška zemljama regije, osobito Bosni i Hercegovini i Srbiji, snažna je i bezuvjetna te su odnosi sa svim susjednim državama vrlo pozitivni i konstruktivni. To razdoblje potrajalo je sve do eskalacije slučaja Arbitražnog sporazuma sa Slovenijom početkom 2015. godine. Diplomatski sukobi i konfrontacije sa susjednim državama te anarhistički element migrantske krize obilježio je razdoblje anarhije i diplomatskog sukoba sa susjednim državama. Eskalacija sukoba sa Slovenijom te konfrontacija s Mađarskom i Srbijom, uz zaustavljanje proširenja Europske unije, problemi su koji su obilježili ovo razdoblje koje je trajalo tijekom cijele 2015. godine. Treće razdoblje koje započinje promjenom vlasti 2016. godine naziva se razdobljem nove realističke vanjske politike. Vlada desnog centra brzo je promijenila vanjskopoličko pozicioniranje Republike Hrvatske i usmjerila se na popravljivanje odnosa sa Mađarskom i Slovenijom te postizanje zajedničkog dogovora oko politike prema migrantskoj krizi. Razdoblje također karakterizira realistička politika Hrvatske prema Bosni i Hercegovini

uvjetovanjem konstitutivnosti hrvatskog naroda te prema Srbiji tvrdim diplomatskim suprotstavljanjem i blokiranjem pregovaračkih poglavlja u procesu pridruživanja Srbije Europskoj uniji.

Prema teorijama međunarodnih odnosa zaključeno je da se vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske u promatranom razdoblju može objasniti iz perspektive konstruktivističkog i neorealističkog pristupa. Prvo razdoblje idealizma hrvatske vanjske politike najbliže je konstruktivističkoj teoriji međunarodnih odnosa u čijoj su srži ideje, vrijednosti i norme. Pritom hrvatska vanjska politika zagovara ideje zajedništva, dobrog susjedstva i daljnjeg proširenja na svoje susjede – zemlje okruženja, posebno Srbiju i BiH te se zatumljuju sukobi i konflikti, a sve s ciljem promicanja europskog zajedništva. Drugo (razdoblje anarhije) i treće (razdoblje nove realističke vanjske politike) bliže su neorealističkom pristupu. Drugo se razdoblje objašnjava pogoršavanjem odnosa među susjednim državama i anarhičnom situacijom proizišlom iz migrantske krize. Na to se nastavlja i treće razdoblje nove realističke vanjske politike koje osim smirivanja migrantske krize obilježavaju suverenističke izjave i borba za utjecaj i moć, što se posebno ogleda u diplomatskom sukobu sa Srbijom te pooštavanjem stavova prema Bosni i Hercegovini.

Na temelju kvantitativne analize diplomatske aktivnosti može se odbaciti strategija *balancing*, ali sve više dokaza ukazuje na provedbu strategije *bandwagoning*. U prilog toj tezi idu diplomatske aktivnosti koje Republika Hrvatska provodi pod pokroviteljstvom SAD-a kroz regionalne inicijative NATO-a u regiji (Albanija, Crna Gora, Makedonija). Strategija multilateralizma kao oblika zaklona nije dobila snažno uporište u kvantitativnoj analizi jer iskače iz zajedničke politike Europske unije prema susjedima te provodi neorealističku politiku, dok strategija niše nije prepoznata.

Prvim FPA (*Foreign Policy Analysis*) generacijskim metodološkim pristupom te korištenjem *event data analysis*, zahvaljujući Modelu 3 višestruke linearne regresije, dobiveni su interpretacijski podatci za vrednovanje intenziteta diplomatske aktivnosti. S obzirom na izmjerenu diplomatsku aktivnost, prvih pet država u poretku zauzimaju Italija, Crna Gora, BiH, Slovenija i Austrija. Te države su imale najveći broj (vrijednost) diplomatskih kontakata u promatranom razdoblju. Međutim, uzimajući u obzir varijable (vanjskotrgovinsku razmjenu i značaj države), na temelju rezidualnog ostatka dobiva se jedinstveni model za interpretaciju i vrednovanje diplomatske aktivnosti koji determinira države s kojima Republika Hrvatska ima (neočekivano) intenzivnu diplomatsku aktivnost. Prema modelu rezidualnog ostatka to su Crna Gora, Albanija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kosovo i Makedonija. Od navedenih država Crna Gora je nova NATO članica te se diplomatska aktivnost s tom državom promatra iz segmenta

angažiranja Republike Hrvatske u procesu primitka Crne Gore u NATO, što je i potkrijepljeno u kvalitativnoj analizi. Također, Crna Gora i Albanija zajedno s Republikom Hrvatskom dio su Jadranske trilaterale koja je regionalna inicijativa osnovana primarno s ciljem suradnje u sigurnosnim pitanjima i unutar okvira NATO-a te zajedno s Makedonijom i Kosovom zatvaraju NATO interesni krug u regiji pod patronatom SAD-a. Jedina je država izvan okruženja Ujedinjeno Kraljevstvo s kojom Republika Hrvatska ima značajno dobru diplomatsku aktivnost, što se objašnjava dodatnim diplomatskim aktivnostima proizišlim iz reguliranja izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, ali i slučaja Skipal. Inovativna kvantitativna metoda vrednovanja diplomatske aktivnosti uz pomoć modela rezidualnog ostatka, koji na taj način prepoznaje fokus, tj. usmjerenost hrvatske vanjske politike, nedvojbeno sugerira da se Republika Hrvatska pozicionira prvenstveno kao NATO članica, a slabije kao članica Europske unije te je primarno usmjerena na provedbu vanjskopolitičkih ciljeva proširenja i osnaživanja suradnje među državama članicama (Albanija, Crna Gora) ili državama od interesa (Kosovo, Makedonija) NATO-a. Pritom djeluje kao lider u regiji zbog svoje strategije *bandwagoning* i stjecanjem tog statusa pozicionirala se bliže SAD-u s namjerom ostvarivanja interesa i postajanja male sile.

Analizom sigurnosne politike može se sa sigurnosti zaključiti da se Republika Hrvatska nedvojbeno koristi kooperativnom sigurnosnom politikom. Uspoređujući opseg i motive hrvatskog sudjelovanja u mirovnim misijama, zaključuje se da Republika Hrvatska preferira interesno sudjelovanje u misijama NATO-a u kojima sudjeluje u višestruko većem opsegu u odnosu na misije UN-a i svoju veličinu. Kooperativna sigurnosna politika malim državama osigurava kolektivnu obranu i ostvarivanje interesa, no tada gube određeni dio autonomije jer nemaju utjecaja u odlučivanju i moraju se podvrgavati interesima velikih sila u savezima. To se na primjeru Republike Hrvatske ogleda u misijama ISAF i „Odlučna potpora” u Afganistanu u kojima sudjeluje u značajnom opsegu ne vodeći se osobnim izravnim interesima, već se podvrgava ciljevima misija, međutim na taj način učvršćuje svoj položaj članice NATO-a i dobiva na prepoznatljivosti. Sudjelovanje u NATO misijama pokazatelj je usmjerenosti, ali i posljedica strateškog savezništva sa SAD-om te se sigurnosnu politiku Republike Hrvatske može promatrati kroz strategiju *bandwagoning* koja se ponovno potvrđuje položajem Republike Hrvatske unutar NATO-a. Upravo je usredotočenost na strateško partnerstvo sa SAD-om usmjerilo Republiku Hrvatsku na *bandwagoning* strategiju. Hipoteza o specijalizaciji na politiku globalne sigurnosti i obrane nije dokaz provedbe strategije niše specijalizirane u pitanjima obrane i sigurnosti, već je samo posljedica provedbe *bandwagoning* strategije jer je kroz sustav američke vojne pomoći i donacije SAD-a zapravo usmjerilo Republiku Hrvatsku

na pojačano sudjelovanje u toj niši i to samo u segmentima koji odgovaraju interesima SAD-u. Na primjeru hrvatskog sudjelovanja u mirovnim misijama UN-a, a dijelom i u mirovnim misijama i operacijama pod vodstvom Europske unije nije zamjetan značajniji učinak Republike Hrvatske, već to dolazi do izražaja samo u mirovnim misijama i operacijama pod vodstvom NATO-a i interesom SAD-a, što je dodatan dokaz odbacivanja hipoteze o strategiji niše, a potvrđivanja *bandwagoning* strategije. Usprkos gubitku dijela autonomije zbog sudjelovanju u mirovnim misijama bez izravnih vlastitih interesa, Republika Hrvatska na taj način učvršćuje ulogu regionalnog lidera koja se manifestira kroz regionalne inicijative NATO-a (Američko-jadranska povelja, Jadranska trilateral), ali i kroz njezinu ulogu unutar misija NATO-a u kojima zemlje regije (Albanija, BiH, Crna Gora i Makedonija) djeluju unutar hrvatskog kontingenta.

Kroz prizmu pozicioniranja prema globalnim silama, u ovom slučaju Rusije i SAD-a, ponovno se provjerava hipoteza o provedbi *bandwagoning* strategije. Na temelju slučajeva podrške izjavi iz Sankt Peterburga i vojnoj intervenciji u Siriji, slučaju glasovanja o rezoluciji UN-a o Jeruzalemu, podržavanju sankcija Rusiji zbog aneksije Krima te pridruživanju akciji protjerivanja ruskih diplomata zbog umiješanosti u napad trovanja nervnim plinom nikako se ne može zaključiti da Republika Hrvatska provodi uravnoteženu politiku ili *balancing* strategiju poput, primjerice, Slovenije, već nedvojbeno na tim primjerima djeluje prvenstveno kao bliska saveznica SAD-a i članica NATO-a. Zbog nesvrstavanja većeg broja država članica Europske unije u ovim slučajevima, koje pritom provode *balancing* strategiju, strategiju šutnje ili neutralnosti, hrvatsko vanjskopolitičko pozicioniranje ne može se promatrati kroz prizmu članstva u Europskoj uniji, već se ponovno potvrđuje *bandwagoning* strategija koja je posebno naglašena i hrvatskim glasovanjem o rezoluciji UN-a o Jeruzalemu. Potrebno je naglasiti i osnaživanje izraelsko-hrvatskih odnosa, što ponovno naglašava američku sferu interesa.

Međutim, može se argumentirati da se Republika Hrvatska služi i strategijom multilateralizma koja je štiti od negativnih posljedica vanjskopolitičkog pozicioniranja. Na primjeru podržavanja nastavka Iranskoga nuklearnog programa može se uz pomoć multilateralizma otrgnuti sferi utjecaja svojega glavnog strateškog partnera. Multilateralizam joj također pruža zaštitu i alibi kada se pridružuje zajedničkim akcijama usmjerenim protiv Rusije. Shodno tomu, može se dokazati da je Republika Hrvatska kao članica Europske unije nedvojbeno povećala svoj utjecaj i osnažila svoj geopolitički položaj, prvenstveno prema okruženju i susjednim državama te da se koristi multilateralizmom kao strategijom obrane od negativnih utjecaja. Međutim, *bandwagoning* strategija, kojom se Republika Hrvatska u najvećoj mjeri koristila u pozicioniranju prema globalnim pitanjima, uglavnom u svojstvu članice NATO-a, dodatno joj

osnažuje utjecaj i moć u regionalnim okvirima. Takvim pozicioniranjem što bliže sferi utjecaja SAD-a nastoji kroz *bandwagoning* strategiju postati mala sila.

LITERATURA

1. Alesina, A., & Spolaore, E. (2003). *The size of nations*. Cambridge, MA: MIT Press.
2. Baehr, P.R. (1975) Review: Small states: A tool for analysis. *World Politics* 27: 456–466.
3. Altaras Penda, I. (2018). Inicijativa triju mora – između gospodarske diplomacije i geopolitike. *Acta Economica Et Turistica*, 4 (1), 5-34
4. Azar, E. E. (1980) The Conflict and Peace Data Bank (COPDAB) Project. *Journal of Conflict Resolution* 24, 143–52.
5. Bahm, J. J. (1967). *Military Assistance: a Tool of National Security and American Diplomacy*. Calhoun Home, American University.
6. Beretin, B. (2019). *Jadran – poveznica među kontinentima*. (doktorska disertacija). Sveučilište u Zadru, Zadar.
7. Berridge, G. R. (2010). *Diplomacy - Theory and Practice*. 4th edition . Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York : Palgrave.
8. Browning, C. (2006). Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature. *Cambridge Review of International Affairs*. 19. 669-684.
9. Buzar, S. (2017). Rat u teorijama međunarodnih odnosa – kratak osvrt na tri teorije. *Zbornik sveučilišta Libertas*, 1-2 (1-2), 261-272
10. Carlsnaes, W. (2016). Actors, structures, and foreign policy analysis. U: S. Smith, A. Hadfield, & T. Dunne (ur). *Foreign Policy Theories, Actors, Cases*. Oxford. (113-130). UK: Oxford University Press.
11. Clarke, C. & Payne, T. (ur.) (1987). *Politics, Security and Development in Small States*. London: Allen & Unwin.
12. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). New York: Lawrence Erlbaum Associates
13. Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2003). *Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences*. (Third ed.): New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates

13. Cohen, S. B. (2003a). *Geopolitics: The Geography of International Relations*. London: Rowman and Littlefield.
14. Cohen, S. B. (2003b). *Geopolitics in the World System*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
15. Cooper, R. N. (1972). Trade Policy Is Foreign Policy. *Foreign Policy*, 9, 18–36.
16. Cronberg, T. (2017). No EU, no Iran deal: the EU's choice between multilateralism and the transatlantic link. *The Nonproliferation Review*, 24:3-4, 243-259
17. Crowards, T. (2002). Defining the category of 'small' states. *J. Int. Dev.*, 14: 143-179.
18. Cvrtila, V. (2000). Republika Hrvatska – gateway prema jugoistočnoj Europi. *Politička misao*, 37 (1), 161-172.
19. Däniken, F. von (1998). Is the Notion of Small State Still Relevant. U: L. Goetschel (ur.) *Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies*. (43–48). Boston: Kluwer Academic Publishers.
20. East, M. A. (1975). Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models. U: C.W. Kegley Jr. et al. (ur.) *International Events and the Comparative Analysis of Foreign Policy*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.
21. Evans, G. & Newnham, J. (1998). *The Penguin Dictionary of International Relations*. London: Penguin Books.
22. Evans, J. D. (1996). *Straight Forward Statistics For The Behavioral Sciences*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole
23. Falk, R. F., & Miller, N. B. (1992). *A primer for soft modeling*. University of Akron Press.
24. FDFA. (2008). *ABC of Diplomacy*. Bern: Swiss Federal Department of Foreign Affairs
25. Goetschel, L. (1998). The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe. U: L. Goetschel (ur.), *Small States Inside and Outside the European Union: Interests And Policies*. (13-31). Boston: Kluwer Academic Publishers.
26. Handel, M. (1981). *Weak States in the International System*. Totowa, NJ: Frank Cass.

27. Hanggi, H. (1998). Small State as a Third State: Switzerland and Asia-Europe Interregionalism. U: Laurent Goetschel (Ur.), *Small States Inside and Outside the European Union: Interests And Policies.* (79-95) Boston: Kluwer Academic Publishers.
28. Hill, C. (2003). What Is to Be Done? Foreign Policy as a Site for Political Action, *International Affairs* (79) 2: 233-255.
29. Jović, D. (2011). Hrvatska vanjska politika pred izazovima članstva u Europskoj Uniji. *Politička misao*, 48 (2).
30. Kassimeris, C. (2009). Foreign Policy of Small Powers. *International Politics* 46 (1): 84-101.
31. Kleinberg, K. B., & Fordham, B. O. (2010). Trade and Foreign Policy Attitudes. *The Journal of Conflict Resolution*, 54(5), 687–714.
32. Klemenčić, M. (2011). Zemljopisni i geopolitički položaj: sastavnice hrvatskoga identiteta. *Hrvatski identitet*. 105-109.
33. Kurečić, P. (2001). Geopolitika i suvremeni geopolitički položaj Hrvatske. *Međunarodne studije*. 2. 103-120.
34. Kurečić, P. (2008). Usporedba geopolitičkog značenja post-hladnoratovskih krugova proširenja NATO-a. *Suvremene teme : međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, 1(1), 91-108.
35. Kurečić, P., Kozina, G., & Kokotović, F. (2017). Revisiting the Definition of small State through the Use of Relational and Quantitative Criteria. U: G. Kozina, L. Juznik Rotar, D. Tomic (ur.) *19 th International Scientific Conference on Economic and Social Development Book of Proceedings.* (129-142). Varaždin : Varazdin Development and Entrepreneurship Agency.
36. Labs, E. J. (1992). Do Weak States Bandwagon?, *Security Studies*, 1:3, 383-416.
37. Luša, Đ. & Mijić, P. (2012). Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima. *Političke perspektive*, 2 (3), 39-65.
38. Luša, Đ. (2012). Politika širenja NATO-a prema zapadnom Balkanu u dihotomiji racionalističke i konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa. *Anali Hrvatskog politološkog društva : časopis za politologiju*, 9(1), 205-226.

39. Maass, M. (2009). The elusive definition of the small state. *International Politics*. 46. 65-83.
40. Magaš, D. (1997). The Development of Geographical and Geopolitical Position of Croatia. *Geoadria*, 2(1), 5-36.
41. McClelland, C. A., & Hoggard, G. (1969). Conflict Patterns in the Interactions Among Nations. U: J.N. Rosenau (ur.) *International Politics and Foreign Policy* (711–24). New York: Free Press.
42. Mladić, D. (2011). Klasična realistička teorija međunarodnih odnosa i etika. *Obnovljeni Život*, 66. (2.), 173-186.
43. Moksony, F. (1990). Small is beautiful. The use and interpretation of R2 in social research. *Szociológiai Szemle*, Special issue. 130-138.
44. Morgenthau, H. J. (1972). *Science: Servant or master?* New York: New American Library
45. Neack, L., Hey, J. A. K., i Haney, P. J. (1995) Generational Change in Foreign Policy Analysis. U: L. Neack, J. A. K. Hey, i P. J. Haney (ur.) *Foreign Policy Analysis. Contiguity and Change in its Second Generation*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
46. Neumann, I. B. & Gstöhl, S. (2004). Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations. U: C. Ingebritsen, I. Neumann, S. Gstöhl & J. Beyer (ur), *Small States in International Relations*. Seattle/Reykjavik.
47. Potter, P. B. K. (2010). Methods of Foreign Policy Analysis. U: R. A. Denmark (Ur.) *The International Studies Encyclopedia*, Oxford: Blackwell
48. Richardson, N. R., & Kegley, C. W., Jr. (1980). Trade Dependence and Foreign Policy Compliance: A Longitudinal Analysis. *International Studies Quarterly* 24 (2), 191–222.
49. Rosen, H. (2004). Free trade agreements as foreign policy tools: the US-Israel and the Us-Jordan FTAs. U: J. Schott, (ur.) *Free Trade Agreements: US Strategies and Priorities* (51-78) Washington: Institute for International Economics.
50. Rothstein, R. L. (1968). *Alliances and Small Powers*. Institute of War and Peace Studies of the School of International Affairs of Columbia University. New York: Columbia University Press.

51. Sabotič, I. (2009). Pogled na Republiku Hrvatsku kroz on-line dokumente NATO-a od 1991. do 2008. godine. U: T. Smerić i G. Sabol (ur.) *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu* (159-182) Institut društvenih znanosti Ivo Pilar: Zagreb.
52. Schrodtt, P. (1995). Event data in foreign policy analysis. U: L. Neack, J. A. K. Hey, & P. J. Haney (Ur.), *Foreign policy analysis: Continuity and change in its second generation* (145–166). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
53. Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security* 19(1), 72-107.
54. Sullivan, P. L., Tessman, B.F., & Li, X. (2011). US Military Aid and Recipient State Cooperation. *Foreign Policy Analysis*, 7, 275-294.
55. Thorhallsson, B. (2000). *The Role of Small States in the European Union*. Aldershot: Ashgate
56. Thorhallsson, B. (2006). The size of states in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives. *Journal of European Integration*, 28(1), 7–31.
57. Thorhallsson, B. & Steinsson, S. (2017). Small State Foreign Policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
58. Thorhallsson, B. (2018). Studying small states: A review?. *Small States & Territories*. Vol. 1, No. 1, 17-34.
59. Thürer, D. (1998). The Perception Of Small States: Myth And Reality. U: L. Goetschel (ur.), *Small States Inside and Outside the European Union: Interests And Policies*. (str. 33-43). Boston: Kluwer Academic Publishers.
60. Vital, D. (1967). *The inequality of states: A study of the small power in international relations*. Oxford: Clarendon Press.
61. Vukadinović, R. (1993). Vanjska politika Republike Hrvatske. *Politička misao*, 30 (3), 124-141.
62. Walt, S. M. (1987) *The Origins of Alliances*. Ithaca, New York: Cornell University Press.

63. Wivel, A & Oest, K. (2010). Security, profit or shadow of the past? Explaining the security strategies of microstates. *Cambridge Review of International Affairs*. 23. 429-453.
64. Wohlforth, W. C., de Carvalho, B., Leira, H. i Neumann, I. B. (2017) Moral authority and status in International Relations: Good states and the social dimension of status seeking. *Review of International Studies*. 44, no. 3 (2018): 526-546.
65. Yeo, A. D., Deng, A. (2019). The trade policy effect in international trade: case of Pakistan. *Economic Structures* 8, 43
66. Zgurić, B., Kos-Stanišić, L. i Domjančić, S. (2015). Comparison of Croatian foreign policy towards Latin America and the Middle East (2001-2012). *Europske studije*, 1 (1), 5-28

8.1. Dokumenti

1. Hrvatski sabor (2003). Odluka o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru. *Narodne novine*, 157/2003.
2. Hrvatski sabor (2008). Odluka o izmjeni odluke o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru. *Narodne novine*, 31/2008.
3. Hrvatski sabor (2010). USTAV REPUBLIKE HRVATSKE (pročišćeni tekst). *Narodne novine*, 88/2010
4. Hrvatski sabor (2017a). Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 73/2017.
5. Hrvatski sabor (2017b). Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske, (2017). *Narodne novine*, 106/2017.
6. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2013a). *International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures, 1 December 2013*. [Izvješće]. Kabul:ISAF http://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2013-12-01-ISAF-Placemat.pdf
7. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2013b). *Kosovo Force (KFOR) Key Facts and Figures, 1 October 2013*. [Izvješće]

- http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2013_10/20131003_131001-KFOR-placemat.pdf
8. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2014a). *Secretary General's Annual Report 2014* [Izvješće]. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2015_01/20150130_SG_AnnualReport_2014_en.pdf
 9. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2014b). *International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures, 1 December 2013*. [Izvješće]. Kabul: ISAF http://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2014_11/20141111_141107-ISAF-Placemat-final.pdf
 10. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2015). *Secretary General's Annual Report 2015* [Izvješće]. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160128_SG_AnnualReport_2015_en.pdf
 11. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2016). *Secretary General's Annual Report 2016* [Izvješće]. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2017_03/20170313_SG_AnnualReport_2016_en.pdf
 12. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2017). *Secretary General's Annual Report 2017* [Izvješće]. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. https://www.nato.int/nato_static_f12014/assets/pdf/pdf_2018_03/20180315_SG_AnnualReport_en.pdf
 13. Predsjednica Republike Hrvatske (2015). Odluka o opozivu izvanrednog i opunomoćenog veleposlanika Republike Hrvatske u Ruskoj Federaciji, Republici Bjelarusiji i Republici Kazahstanu, sa sjedištem u Moskvi. *Narodne Novine*, 57/2015.
 14. Predsjednica Republike Hrvatske (2017). Odluka o postavljanju Tončija Staničića za izvanrednog i opunomoćenog veleposlanika Republike Hrvatske u Ruskoj Federaciji, sa sjedištem u Moskvi. *Narodne Novine*, 27/2017.
 15. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014o). *Strategija sudjelovanja Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama*. [Dokument]. <http://www.mvep.hr/files/file/2014/140516-Strategija.pdf> pristupljeno 23.11.2021.
 16. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2018). *Secretary General's Annual Report 2018* [Izvješće]. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20190315_sgar2018-en.pdf

17. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2014c). *Kosovo Force (KFOR) Key Facts and Figures, 3 September 2014* [Izvješće].
http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_20140901_140903-KFOR-Placemat-final.pdf
18. UN (2018). United Nations - Troop and police contributors.

Monthly Summary of Troop Contributions to United Nations Operations As of 31/12/1999. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec-1999.pdf>

Monthly Summary of Troop Contributions to United Nations Operations As of 31/12/00. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/pk_nationalcontrib_2000-12_p-o-t-tot-rank_dec2000.pdf

Monthly Summary of Troop Contributions to United Nations Operations As of 31/12/2001. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2001_1.pdf

Monthly Summary of Troop Contributions to United Nations Operations As of 31/12/2001. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2001_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of December 2002. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2002_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of December 2004. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2004_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2005. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec2005.pdf>

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2006. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec06_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2007. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec07_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2008. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec08_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 Dec 2009. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec09_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 Dec 2010. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec10_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2011. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec11_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2012. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec12_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2013. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec13_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2014. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec14_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2015. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec15_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2016. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec16_1.pdf

Monthly Summary of Contributions (Military Observers, Police and Troops) As of 31 December 2017. [Izvješće]. New York: United Nations Peacekeeping
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec17.pdf>

Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations. 31-Jul-13. [Izvješće].

New York: United Nations Peacekeeping

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/jul13_2.pdf

Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations. 31-Dec-14. [Izvješće].

New York: United Nations Peacekeeping

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec14_2.pdf

Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations. 31-Dec-15. [Izvješće].

New York: United Nations Peacekeeping

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec15_2.pdf

Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations. 31-Dec-16. [Izvješće].

New York: United Nations Peacekeeping

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dec16_2.pdf

Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations. 31-Dec-03. [Izvješće].

New York: United Nations Peacekeeping

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2003_2.pdf

Summary of Troop Contributing Countries By Ranking. Police, UN Military Experts on Mission, Staff Officers and Troop. 30/06/2018. [Izvješće]. New York: United Nations

Peacekeeping <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/june18.pdf>

Summary of Troop Contributing Countries By Ranking. Police, UN Military Experts on Mission, Staff Officers and Troop. 31/12/2018. [Izvješće]. New York: United Nations

Peacekeeping https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/2_country_ranking_8.pdf

UN Mission's Contributions by Country. 31-Dec-03. [Izvješće]. New York: United Nations

Peacekeeping https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/december2003_5.pdf

19. Vlada Republike Hrvatske (2001). Uredba o unutarnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova. *Narodne novine* 70/2001

8.2. Mrežni izvori

1. Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union, [AALEP]. (1. listopada 2017a). *RECOGNITION OF RUSSIAN CRIMEA*. AALEP. <http://www.aalep.eu/recognition-russian-crimea> (pristupljeno 1. 9. 2021.).

2. Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union, [AALEP]. (9. studenog 2017b). *RUSSIAN SANCTIONS AND EU MEMBER STATES STANCE*. AALEP. <http://www.aalep.eu/russian-sanctions-and-eu-member-states-stance> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
3. Auswärtige Amt (2019). *Tasks of the German Missions Abroad*. Federal Foreign Office. <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aamt/auslandsvertretungen/-/229722> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
4. Cambridge Dictionary. (2021). *Meaning of bandwagon in English*. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bandwagon>, (pristupljeno 10. 5. 2021.).
5. Department of Defense. (2005). *Remarks by Secretary Mattis in an Honor Cordon Welcoming Croatian Defense Minister Damir Krsticevic to the Pentagon*. U.S. Department of Defense. <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/1245735/remarks-by-secretary-mattis-in-an-honor-cordon-welcoming-croatian-defense-minis/> (pristupljeno 20. 10. 2021.).
6. Department of State [DoS]. (2021a). *U.S. Relations With Croatia*. DOS. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-croatia/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
7. Department of State [DoS]. (2021b). *U.S. Relations With Serbia*. DOS. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-serbia/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
8. Department of State [DoS]. (2021c). *U.S. Relations With Slovenia*. DOS. <https://www.state.gov/countries-areas/slovenia/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
9. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2018). *Baza podataka: PCAxis_Macrometa*. Interni referentni kod: ECTDOC13. DZS. <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 1. 6. 2021.).
10. European Commission. (2021). *Trans-European Transport Network (TEN-T)*. European Commission. https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-ten-t_en (pristupljeno 1. 5. 2021.)
11. European Parliament. (listopad 2021). *The Treaty of Lisbon*. EP. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>, (pristupljeno 1. 9. 2021.).

12. Hrvatska enciklopedija (2020). *Paneuropski prometni koridori*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46418> (pristupljeno 10. 5. 2020.).
13. Israel Ministry of Foreign Affairs (24. siječnja 2017). *PM Netanyahu meets with Croatian PM. Plenkovic*. IMFA. <https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2017/Pages/PM-Netanyahu-meets-with-Croatian-PM-Plenkovic-24-January-2017.aspx> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
14. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture. (2021). *EU prometni koridori i TEN-T*. MMPI. <https://promet-eufondovi.hr/eu-prometni-koridori-i-ten-t/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
15. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (2008). *General bojnik Dragutin Repinc vratio se iz mirovne misije UN-a u Indiji i Pakistanu*. MORH. <https://www.morh.hr/general-bojnik-dragutin-repinc-vratio-se-iz-mirovne-misije-un-a-u-indiji-i-pakistanu/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
16. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (2009). *Odlazak pripadnika 2. CROCON-a u misiju MINURCAT*. MORH. <https://www.morh.hr/odlazak-pripadnika-2-crocon-a-u-misiju-minurcat/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
17. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (22. studenog 2012). *10. kontingent OS RH u UN-ovoj misiji UNDOF*. MORH. <https://www.morh.hr/2211201210-kontingent-os-rh-u-un-ovoj-misiji-undof/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
18. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (4. ožujka 2013). *Ministri obrane RH i Crne Gore ispratili 21. kontingent u ISAF*. MORH. <https://morh.gov.hr/vijesti/04032013-ministri-obrane-rh-i-crne-gore-ispratili-21-kontingent-u-isaf/6820> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
19. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (16. srpnja 2014). *16. hrvatski kontingent upućen u operaciju KFOR na Kosovu*. MORH. <https://morh.gov.hr/vijesti/16-hrvatski-kontingent-upucen-u-operaciju-kfor-na-kosovu/4641> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
20. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (31. srpnja 2014a). *Treća skupina doniranih MRAP vozila stigla u riječku luku*. MORH. <https://www.morh.hr/trec-a-skupina-doniranih-mrap-vozila-stigla-u-rijecku-luku/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).

21. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (30. ožujka 2015a). *Obilježena šesta obljetnica pristupanja Hrvatske NATO-u*. MORH. <https://www.morh.hr/obiljezena-sesta-obljetnica-pristupanja-hrvatske-nato-u/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
22. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (4. ožujka 2015b). *Ispraćaj 2. HRVCON-a u misiju „Resolute Support“ u Afganistanu*. MORH. <https://morh.gov.hr/vijesti/ispracaj-2-hrvcon-a-u-misiju-resolute-support-u-afganistanu-04032015/7015> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
23. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (29. lipnja 2015c). *Ministar Kotromanović sa zapovjednikom USAREUR generalom Hodgesom*. MORH. <https://www.morh.hr/ministar-kotromanovic-sa-zapovjednikom-usareur-generalom-hodgesom/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
24. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (5. studenog 2015d). *Posada broda “Andrija Mohorovičić” vratila se iz operacije Triton*. MORH. <https://www.morh.hr/posada-broda-andrija-mohorovicic-vratila-se-iz-operacije-triton/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
25. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (7. travnja 2016). *Primopredaja doniranih američkih MRAP vozila Republici Hrvatskoj*. MORH. <https://www.morh.hr/primopredaja-doniranih-americkih-mrap-vozila-republici-hrvatskoj-1234/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
26. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (19. svibnja 2017a). *Kronologija sudjelovanja OS RH u UN misijama*. MORH. <https://www.morh.hr/kronologija-sudjelovanja-os-rh-u-un-misijama/> pristupljeno (20. 10. 2021.).
27. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (8. lipnja 2017b). *Usvojeni prijedlozi Odluka o sudjelovanju OS RH u NATO i EU*. MORH. <https://morh.gov.hr/vijesti/usvojeni-prijedlozi-odluka-o-sudjelovanju-os-rh-u-nato-i-eu/4976> pristupljeno (20. 10. 2021.).
28. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (13. ožujka 2018a). *Brigadir Mathers predstavio Nacionalnu strategiju obrane SAD-a*. MORH. <https://www.morh.hr/brigadir-mathers-predstavio-nacionalnu-strategiju-obrane-sad-a/> pristupljeno (10. 11. 2021.).

29. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (21. studenog 2018b). *Doček 1. HRVCON-a UNIFIL iz operacije UN-a u Libanonu*. MORH. <https://www.morh.hr/docek-1-hrvcon-a-unifil-iz-operacije-un-a-u-libanonu/> pristupljeno (20. 10. 2021.).
30. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (15. siječnja 2020). *Predsjedanje Republike Hrvatske Vijećem Europske Unije*. MORH. <https://www.morh.hr/sudjelovanje-republike-hrvatske-u-vojnim-misijama-operacijama-i-drugim-aktivnostima-eu/> (pristupljeno 20. 10. 2021.).
31. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske [MORH]. (1. kolovoza 2021). *Banožić i Hranj u Splitu na američkom brodu USS Mount Whitney*. MORH. <https://www.morh.hr/banozic-i-hranj-u-splitu-na-americkom-brodu-uss-mount-whitney/> (pristupljeno 1. rujna 2021.).
32. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP] (2019b) MORH. <http://www.mvep.hr/hr/predstavnistva/veleposlanstva-stranih-drzava-u-rh/> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
33. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013a). MVEP. <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,15962.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
34. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013b). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,15996.html>, (pristupljeno 25. 2. 2019.).
35. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013c) <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,17008.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
36. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013d). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,17014.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
37. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013e). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,17024.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
38. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013f). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18022.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
39. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013g). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18072.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

40. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013h).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18124.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
41. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013i).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18128.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
42. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013j).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18170.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
43. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013k).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18178.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
44. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013l).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,18220.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
45. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013m).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,19288.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
46. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2013n).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,20292.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
47. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014a).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,20325.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
48. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014b).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,20362.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
49. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014c).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,20469.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
50. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014d).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21497.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
51. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014e).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21660.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
52. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014f).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21668.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
53. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014g).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21717.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

54. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014h).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21739.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
55. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014i).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21749.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
56. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014j).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21815.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
57. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014k).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21921.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
58. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014l).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,21929.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
59. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014m).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,22948.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
60. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2014n).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,22946.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
61. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015a).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,23058.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
62. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015b).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,23144.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
63. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015c).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,23191.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
64. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015d).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24239.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
65. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015e).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24240.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
66. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015f).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24290.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
67. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015g).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24294.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

68. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015h).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24359.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
69. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015i).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,24424.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
70. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015j).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25434.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
71. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015k).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25453.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
72. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015l).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25475.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
73. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015m).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25479.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
74. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015n).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25511.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
75. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015o).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25522.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
76. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015p).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25531.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
77. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015q).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25588.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
78. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015r).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25594.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
79. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015s).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25601.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
80. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015t).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25606.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
81. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2015u).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25614.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

82. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016a).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25636.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
83. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016aa).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,27048.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
84. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016ab).
<http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/hrvatska-i-nato/prioriteti-i-aktivnosti/> (pristupljeno 23. 11. 2021.).
85. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016b).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25646.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
86. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016c).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25648.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
87. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016d).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25650.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
88. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016e).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25656.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
89. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016f).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25669.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
90. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016g).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25679.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
91. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016h).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25684.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
92. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016i).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25714.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
93. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016j).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25759.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
94. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016k).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25770.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
95. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016l).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25776.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

96. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016m).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25794.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
97. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016n).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25798.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
98. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016o).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25833.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
99. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016p).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25842.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
100. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016q).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25854.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
101. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016r).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25871.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
102. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016s).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25874.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
103. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016t).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25889.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
104. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016u).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25903.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
105. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016v).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25934.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
106. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016w).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,25962.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
107. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016x).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,26992.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
108. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016y).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,27008.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
109. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2016z).
<http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,27029.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

110. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017a). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,27106.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
111. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017b). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,27127.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
112. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017c). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,28177.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
113. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017d). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29234.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
114. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017e). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29269.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
115. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017f). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29260.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
116. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017g). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29297.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
117. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017h). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29301.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
118. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017i). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29307.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
119. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017j). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29313.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
120. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017k). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29343.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
121. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017l). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29318.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
122. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2017m). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29387.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
123. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018a). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,29418.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

124. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018b). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31436.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
125. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018c). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31454.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
126. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018d). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31482.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
127. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018e). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31512.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
128. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018f). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31484.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
129. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018g). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31550.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
130. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018h). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31555.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
131. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018i). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31576.html> (pristupljeno 25.2.2019.).
132. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018j). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31578.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
133. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2018k). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/,31650.html> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
134. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2019a). <http://www.mvep.hr/hr/predstavnistva/dmkurh-u-svijetu/> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
135. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2019c). (2013. – 2018.). <http://www.mvep.hr/hr/mediji/priopcenja/>, (pristupljeno 25. 2. 2019.).
136. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova [MVEP]. (2021). <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/medunarodna-sigurnost/mirovne-misije/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama/hrvatska-u-mirovnim-misijama-i-operacijama-un-a/> (pristupljeno 20. 10. 2021.).

137. North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2021). *Collective defence - Article 5*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm, (pristupljeno 23. 11. 2021.).
138. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (22. studenog 2016). *Comment by the Information and Press Department on Croatia's formation of a governmental working group on cooperation with Ukraine*. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. https://archive.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2533968 (pristupljeno 1. 9. 2021.).
139. The White House President Barack Obama (10. rujna 2013). *Statement on Additional Countries in Support of September 6 Joint Statement on Syria*. USA.GOV. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/09/10/statement-additional-countries-support-september-6-joint-statement-syria> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
140. U.S. Embassy in Croatia (14. travnja 2018). Statement by U.S. Ambassador W. Robert Kohorst. U.S. Embassy in Croatia. <https://hr.usembassy.gov/statement-by-u-s-ambassador-w-robert-kohorst/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
141. U.S. Mission to the United Nations, [USUN]. (18. prosinca 2017a). *Explanation of Vote following the Veto of a Draft UN Security Council Resolution on Jerusalem*. U.S. MISSION TO THE UN. <https://usun.usmission.gov/explanation-of-vote-following-the-veto-of-a-draft-un-security-council-resolution-on-jerusalem/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
142. U.S. Mission to the United Nations, [USUN]. (21. prosinca 2017b). *Remarks Before a UN General Assembly Vote on Jerusalem*. U.S. MISSION TO THE UN. <https://usun.usmission.gov/remarks-before-a-un-general-assembly-vote-on-jerusalem/> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
143. UK government. (2019). *British embassy, high commission or consulate*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/world/embassies> (pristupljeno 25. 2. 2019.).
144. UN (2021). *Where we operate*. UN. <https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate> (pristupljeno 21. 10. 2021.).
145. United Nations Digital Library, [UNdl]. (18. prosinca 2017a). *Middle East: Security Council fails to adopt resolution on Jerusalem*. UN.

- <https://news.un.org/en/story/2017/12/639772-middle-east-security-council-fails-adopt-resolution-jerusalem> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
146. United Nations Digital Library, [UNdL]. (2017b). *Status of Jerusalem : resolution / adopted by the General Assembly*. UN. <https://digitallibrary.un.org/record/1327556> (pristupljeno 1. 9. 2021.).
147. Vlada Republike Hrvatske [VLADA]. (2013). *Predsjednik Vlade Milanović najavio povlačenje hrvatskih vojnika s Golanske visoravni*. VLADA.GOV.HR. <https://vlada.gov.hr/vijesti/predsjednik-vlade-milanovic-najavio-povlacenje-hrvatskih-vojnika-s-golanske-visoravni/10953> (pristupljeno 21. 10. 2021.).
148. Vlada Republike Hrvatske [VLADA]. (2021). *Prethodne Vlade*. VLADA.GOV.HR. <https://vlada.gov.hr/prethodne-vlade-11348/11348> (pristupljeno 10. 5. 2021.).
149. World Bank, World Development Indicators, (2013). <https://data.worldbank.org/indicator/> (pristupljeno 10. 5. 2021.).
150. World Bank, World Development Indicators, (2018). <https://data.worldbank.org/indicator/> (pristupljeno 10. 5. 2021.).
151. ZAKON.HR (2019). *Zakon o vanjskim poslovima, pročišćeni tekst zakona NN 48/96, 72/13, 127/13, 39/18, 98/19*. ZAKON.HR. <https://www.zakon.hr/z/602/Zakon-o-vanjskim-poslovima> (pristupljeno 25. 2. 2019.).

8.3. Novinski članci

1. Biočina, M. (12. veljače 2018.). Amerikanci otvoreno protiv ruskog ulaska u inu! Veleposlanik jasno poručio: Oni su disruptivna sila u regiji, treba vam kvalitetniji partner. *Jutarnji list*. <https://www.jutarnji.hr/biznis/tvrtke/amerikanci-otvoreno-protiv-ruskog-ulaska-u-inu-veleposlanik-jasno-porucio-oni-su-disruptivna-sila-u-regiji-treba-vam-kvalitetniji-partner/7024848/>
2. Birnbaum, M. (27. ožujka 2018.). Here are all the countries that just expelled Russian diplomats. *The Washington Post*.

<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/03/27/here-are-all-the-countries-that-just-expelled-russian-diplomats/>

3. Gylfason, T. (19. kolovoza 2009). Is Iceland Too Small? *VoxEU*. <http://voxeu.org/article/iceland-too-small>
4. I u ruskoj ambasadi žestoko reagirali na protjerivanje diplomata: Ova žurna i nepromišljena odluka utjecat će i na naše trgovinsko-gospodarske odnose (26. ožujka 2018.). *Jutarnji list*. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/i-u-ruskoj-ambasadi-zestoko-reagirali-na-protjerivanje-diplomata-ova-zurna-i-nepromisljena-odluka-utjecat-ce-i-na-nase-trgovinsko-gospodarske-odnose/7175070/>.
5. Ivanković, D. (25. siječnja 2017.) Ima li Hrvatska dvije vanjske politike?. *Večernji list*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/ima-li-hrvatska-dvije-vanjske-politike-1144682>
6. 'MAĐARI POŠTUJU SCHENGEN, A MI NE' Grabar-Kitarović tvrdi da je Hrvatska prilično loša pri kontroli ulaska izbjeglica (9. listopada 2015). *Jutarnji list*. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/madari-postuju-schengen-a-mi-ne-grabar-kitarovic-tvrdi-da-je-hrvatska-prilicno-losa-pri-kontroli-ulaska-izbjeglica-174040>
7. Mesić za Rusiju, a protiv NATO pakta i Vlade (22. kolovoza 2009.). *Jutarnji list* <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/mesic-za-rusiju-a-protiv-nato-pakta-i-vlade-3887997>
8. Plenković u Ukrajini (20. listopada 2016.). *Jutarnji list*. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/plenkovic-u-ukrajini-ovo-je-prvi-sluzbeni-posjet-jednog-hrvatskog-premijera-toj-zemlji-5286559>
9. Romac, D. (5. veljače 2018.). *Vučić posvađao predsjednicu i premijera - i to trajno*. DW. <https://www.dw.com/hr/vu%C4%8Di%C4%87-posva%C4%91ao-predsjednicu-i-premijera-i-to-trajno/a-42597458>
10. Srzić, A. (13. veljače 2018.). *Zavadi, pa vladaj: U sukobu Plenkovića i Grabar Kitarović najviše je profitirao – Vučić*. tportal. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zavadi-pa-vladaj-u-sukobu-tastina-plenkovica-i-grabar-kitarovic-najvise-je-profitirao-vucic-foto-20180213>
11. Srzić, A. (9. studenog 2017.). *Grabar Kitarović vs. Plenković: Politička igra gluhih telefona ili nešto dublje?*. tportal. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/grabar-kitarovic-vs-plenkovic-politicka-igra-gluhih-telefona-ili-nesto-dublje-foto-20171109>

8.4. Ostali izvori

1. R Core Team (2014). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <http://www.R-project.org/>
2. dplyr: Hadley W., Romain F., Lionel H. and Müller K. (2021). dplyr: A Grammar of Data Manipulation. R package version 1.0.5. <https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>
3. ggplot2: Wickham H. (2016). ggplot2: Elegant Graphics for Data Analysis. Springer-Verlag New York.
4. stargazer: Hlavac, M. (2018). stargazer: Well-Formatted Regression and Summary Statistics Tables. R package version 5.2.1. <https://CRAN.R-project.org/package=stargazer>

SAŽETAK

Ovaj doktorski rad analizira vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske, kao nove članice Europske unije od 2013. do 2018. godine, u međunarodnim odnosima s aspekta malih država. Male države, s obzirom na svoje okruženje i prioritete svoje vanjske politike koja se svodi na stalnu dvojbu između utjecaja i neovisnosti, raspolažu različitim strategijama. Republika Hrvatska je 1. srpnja 2013. godine postala punopravna članica Europske unije, čime se promijenio i njezin geopolitički položaj. Vanjskopolitičko pozicioniranje Republike Hrvatske analizirano je kvalitativno i kvantitativno. Opisano je promatrano razdoblje i prikupljeni su podaci potrebni za kvantitativnu analizu, a korištenjem statističkih metoda korelacije i linearne regresije analizirana je diplomatska aktivnost s ciljem određivanja fokusa vanjske politike Republike Hrvatske. Izmjerena diplomatska aktivnost linearnom regresijom kreira tzv. rezidualni model za interpretaciju i vrednovanje diplomatske aktivnosti. Rezidualni ostatak korištenjem izmjerene i prediktabilne diplomatske aktivnosti vrednuje trenutačni fokus diplomatske aktivnosti na način da je razvrstava u sljedeće tri skupine: neočekivano intenzivnu, očekivano intenzivnu te iznimno nisku (potkapacitiranu). Na temelju ovog modela donose se zaključci o smjeru i trenutačnom fokusu vanjske politike Republike Hrvatske. Analiza je pokazala usredotočenu intenzivnu diplomatsku aktivnost s Crnom Gorom, Albanijom, Ujedinjenim Kraljevstvom, Kosovom i Makedonijom, a potkapacitiranu s Nizozemskom, Španjolskom, Belgijom, Finskom i Portugalom, iz čega je moguće zaključiti da Republika Hrvatska kroz svoje diplomatske aktivnosti mnogo snažnije nastupa s pozicije članice NATO-a, a slabije s pozicije članice EU-a. Nadalje, analiziranjem hrvatske sigurnosne politike zaključeno je da Republika Hrvatska provodi kooperativnu sigurnosnu politiku i pritom se koristi svojim članstvom u NATO-u i partnerstvom sa SAD-om s ciljem učvršćivanja i jačanja svojega međunarodnog položaja, ali i ostvarivanja utjecaja u regiji u kojoj nastoji postati lider. Pritom se također koristi strategijom *bandwagoning* s ciljem svojeg pozicioniranja kao male sile unutar sfere interesa velike sile SAD-a.

KLJUČNE RIJEČI: male države, vanjskopolitičko pozicioniranje, strategije vanjske politike, mala sila, *bandwagoning*

SUMMARY

This dissertation approaches the foreign policy of the Republic of Croatia as a new member-state of the European Union in the period from 2013 to 2018 through the lens of typical behavior of small states in international relations. Due to their respective surroundings, as well as their priorities in foreign affairs, which are nearly always reduced to the eternal struggle between influence and independence, small countries have several foreign policy strategies at their disposal. With the admission of the Republic of Croatia into the European Union on 1 July 2013 as a member state in full capacity, the country's geopolitical status markedly changed. This paper examines the external political allegiances of Croatia through a combined qualitative-quantitative approach. It first describes the relevant time frame and gathers the data needed for a quantitative analysis. The quantitative analysis then employs statistical methods of correlation and linear regression in order to study diplomatic activity and identify the focus of Croatian foreign policies. In this part, the method of linear regression creates the so-called residual model for interpretation and evaluation of Croatian diplomatic activity, which breaks down the measured and predictable diplomatic activity in order to evaluate the current stream in diplomacy as being either unpredictably intensive, predictable, or extraordinarily low (undercapacitated). Such an approach generates firmly grounded conclusions about the direction and current focus of Croatian foreign policies. For example, it showcases intensive diplomatic activity with Montenegro, Albania, the United Kingdom, the Republic of Kosovo and Macedonia, and undercapacitated diplomacy with the Netherlands, Spain, Belgium, Finland and Portugal. This leads one to conclude that Croatia quite heavily relies on its role as NATO-member. Furthermore, the analysis of Croatia's security policies indicates an overwhelmingly cooperative strategy in security-related issues, as the country prefers NATO's to UN-missions and contributes to them quite significantly for a country of its size, all with the aim of affirming and strengthening its international status. In terms of its global positioning toward big powers' spheres of influence, Croatia utilizes its partnership with the USA and membership in the NATO to attain influence in that corner of the world where it strives to become a regional leader. In order to do that, it uses what is in political studies commonly referred to as bandwagoning strategy, in other words, it attempts to become a small power within the USA's sphere of interest.

KEY WORDS: Croatian foreign policy, small states, foreign policy strategies, small power, bandwagoning

PRILOZI

Prilog 1. Ukupna vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske

Država	2013		2014		2015		2016		2017		2018		Ukupno
	Import	Export	Import2	Export3	Import4	Export5	Import6	Export7	Import8	Export9	Import10	Export11	Import+export
Albanija	38132025	1777972	77511418	3739520	75184288	3909769	51732750	5439375	61724878	6946231	35609953	4168110	365876289
Austrija	398679945	985542743	842623706	1978682300	840876574	1881679359	873564267	1739048664	988057115	1857419809	555314084	969070326	13910558891
Belgija	57794739	178176664	184491354	385077959	170264918	360654205	144861670	410508863	275580421	527408492	154210294	230630719	3079660297
BiH	781217177	386585348	1641109669	618217070	1248870803	551086691	1249798399	636945703	1537023499	767279161	806477209	434047185	10658657914
Bugarska	25065409	35695812	59863224	124685391	75260987	106756203	76978300	186219316	84801924	152932011	61496413	110771573	1100526563
Cipar	5265444	5142312	13723422	15828458	13059384	9482927	15809398	9782128	55587891	6858252	5033062	3827536	159400213
Crna Gora	70806648	2966925	171733179	11280144	146007313	4316838	155592331	5272438	188349853	5722042	111855296	3005066	876908073
Češka	87967894	261810066	212274496	529798577	166593472	434035050	195843134	458807059	278191546	604959890	145338394	385093469	3760713046
Danska	20344175	133017221	44829001	136244998	69912189	145054197	40991344	146926786	52950534	223711694	31078165	76640064	1121700368
Estonija	3027442	7634616	6501493	4884974	10051687	3249195	12002310	4559741	16113523	4710784	5463261	2491966	80690991
Finska	11906353	24890377	32735740	39646058	23612602	31187851	23724676	37776210	37275455	37226233	32565294	17867106	350413954
Francuska	109600275	234124634	306584902	531105600	301650004	475740793	320070711	529453511	391689380	604188030	223054367	364962938	4392225144
Grčka	59343563	44056243	155926297	122725253	79429815	92004073	58349238	107891255	71851419	96684930	36118980	78088153	1002469217
Irska	6579302	34598588	17898917	54359700	26645462	54322115	37288481	63773158	50276906	69182076	15785968	42021209	472731881
Italija	925897837	1439130812	1921191768	3262535802	1717489090	2707729767	1864302257	2754215102	2155242201	3159917700	1255446802	1854313912	25017413050
Kina	38188087	384873660	68086998	588802220	77335852	578390765	83844599	645480536	125953206	777747942	79209829	476198822	3924112516
Kosovo	45847190	1789230	93219576	3281205	74274064	3464683	73059019	2591250	69574275	1987293	44180900	1494301	414762985
Latvija	3364513	2915601	12875538	5781688	14766727	6320001	15984714	8167012	15707649	10358114	6107784	4567615	106916955
Litva	6177767	7277192	19463189	14923751	23618741	23959078	36003281	25983152	30227848	29119057	28071141	16132571	260956767
Luksemburg	51842862	9101647	22444016	19455549	83250993	11005035	7200578	13648989	37843863	15291118	78144593	8508180	357737423
Mađarska	153162415	685374033	479095734	1500124933	462233288	1596199007	523075391	1551403967	530472159	1866128120	294167063	1075912433	10717348543
Makedonija	63452435	54061414	138968952	93988207	124887946	83213365	135232566	91046435	135375559	84813859	75964531	51201579	1132206847
Malta	68586815	11257147	106345625	5279545	66051091	2104964	30329222	8025709	80656789	5658242	56718979	3559364	444573490
Nizozemska	91971195	355468224	219964166	787778492	260471223	779305074	357242126	856217109	185090813	955246398	100132276	522512513	5471399609
Njemačka	748484733	1537986869	1548656067	3463093478	1452601728	3196302929	1608276765	3517263800	1943565223	3780177095	1139521262	2144261910	26080191859
Poljska	71837671	241887380	188122773	567074208	197381470	579441647	185174030	667099971	224699428	876776336	130770379	524543029	4454808321
Portugal	7034910	9058046	55647569	21664874	53857684	17572118	56281230	26790874	65435852	33204773	32162441	21561309	400271679
Rumunjska	55032416	78564056	116579944	189084377	145940174	177290846	121703593	166738822	169473288	199744578	142367262	135084764	1697604119
Rusija	188752925	494277486	365275195	1158132583	216043098	477790619	209945098	334198396	200930488	338522241	87395838	225133096	4296397062
SAD	164112645	111412144	291613422	203575171	299980853	180635379	505813585	208867961	605994557	158809485	201938114	106915416	3039668732
Slovačka	85828276	165164909	202498653	383083181	196400253	387576108	194812298	357632196	185253346	462598214	94043223	259340730	2974231386
Slovenija	663170222	1256654476	1571047324	2475361750	1575563456	2194719134	1703664312	2384344844	1694802507	2645041081	951969080	1570146075	20686484261
Srbija	254376458	202708578	681017105	477047131	627049416	481521746	578656389	552330253	763994625	666104068	377043215	355892258	6017741241
Španjolska	36863805	152336245	179588209	372664935	220991380	430042116	219572460	440955455	244386112	538279411	140539367	298858486	3275077980
Švedska	38432788	77826741	100588958	153384761	78332643	120620509	139888136	145023413	133240582	143183175	62634632	79499971	1272656308
Turska	86662850	152737459	110708260	256477919	104433599	244371292	120655719	265985853	171621574	315222470	61537745	190292467	2080707206
UK	136580276	102959445	201818767	291934003	231293264	231990718	192094641	234742133	237477453	300605244	129160797	174626867	2465283607

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2018)

Prilog 2. Diplomatska aktivnost slovenskog MVP-a od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.

Diplomatska aktivnost	1.razina	2. razina	3. razina	4. razina	Ukupno
vrijednost indikatora	1	0,4	0,3	0,2	
Albanija	1	0	0	3	1,6
Austrija	2	0	0	8	3,6
Belgija	2	0	0	0	2
BiH	3	2	0	2	4,2
Bugarska	2	2	0	2	3,2
Cipar	0	0	0	0	0
Crna Gora	2	3	0	4	4
Češka	1	0	0	4	1,8
Danska	1	0	0	2	1,4
Estonija	1	0	0	1	1,2
Finska	0	0	0	1	0,2
Francuska	2	4	0	3	4,2
Grčka	0	0	0	1	0,2
Hrvatska	4	2	2	1	5,6
Irska	1	0	0	2	1,4
Italija	1	0	0	11	3,2
Kina	1	0	2	1	1,8
Kosovo	2	1	0	2	2,8
Latvija	0	1	0	1	0,6
Litva	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	0	0	0	0
Mađarska	2	3	1	4	4,3
Makedonija	1	2	0	1	2
Malta	0	0	0	1	0,2
Nizozemska	0	0	0	1	0,2
Njemačka	3	1	0	5	4,4
Poljska	1	0	0	1	1,2
Portugal	0	0	0	0	0
Rumunjska	2	2	0	1	3
Rusija	2	5	6	4	6,6
SAD	0	1	4	11	3,8
Slovačka	2	0	0	4	2,8
Srbija	3	3	0	5	5,2
Španjolska	2	0	0	3	2,6
Švedska	1	0	0	1	1,2
Turska	1	2	2	3	3
UK	1	1	0	7	2,8

Izvor: Izradio autor

Prilog 3. Slovenija – zavisna varijabla *activities*

Države	Vrijednost
Albanija	1,6
Austrija	3,6
Belgija	2
BiH	4,2
Bugarska	3,2
Cipar	0
Crna Gora	4
Češka	1,8
Danska	1,4
Estonija	1,2
Finska	0,2
Francuska	4,2
Grčka	0,2
Hrvatska	5,6
Irska	1,4
Italija	3,2
Kina	1,8
Kosovo	2,8
Latvija	0,6
Litva	0
Luksemburg	0
Madarska	4,3
Makedonija	2
Malta	0,2
Nizozemska	0,2
Njemačka	4,4
Poljska	1,2
Portugal	0
Rumunjska	3
Rusija	6,6
SAD	3,8
Slovačka	2,8
Srbija	5,2
Španjolska	2,6
Švedska	1,2
Turska	3
UK	2,8

Izvor: Izradio autor

Prilog 4. Slovenija – nezavisna varijabla *trade*

Država	Import + Export
Albanija	248675828
Austrija	28832874332
Belgija	4872816352
BiH	6389214136
Bugarska	1844436862
Cipar	224046918
Crna Gora	568925622
Češka	7326150480
Danska	2114847350
Estonija	291864715
Finska	727090472
Francuska	13576990001
Grčka	1242223957
Hrvatska	19879999899
Irska	712910841
Italija	40460780560
Kina	5712743239
Kosovo	552732688
Latvija	289829814
Litva	638797814
Luksemburg	436578579
Mađarska	10532241180
Makedonija	1507985384
Malta	107935317
Nizozemska	7783429835
Njemačka	58114694602
Poljska	8763153670
Portugal	822282901
Rumunjska	4154008174
Rusija	6987926863
SAD	5125236306
Slovačka	5062786276
Srbija	7288618776
Španjolska	4980495533
Švedska	2656337659
Turska	3861260272
UK	5179848128

Izvor: Izradio autor

Prilog 5. Slovenija – nezavisna varijabla *infrastruktura*

Razina predstavnosti	Diplomska infrastruktura SLO u stranim državama			Diplomska infrastruktura strane države u SLO			Zbroj
	Veleposlanstvo	Gen. konzulati	Konzulati	Veleposlanstvo	Gen.konzulati	Konzulati	
Ind. vrijednost	1	0,5	0,2	1	0,5	0,2	Ukupno
Albanija	1	1		1			2,5
Austrija	1	1	6	1			3,7
Belgija	1		2	1		1	2,6
BiH	1		1	1			2,2
Bugarska	1		1	1			2,2
Cipar		1				1	0,7
Crna Gora	1		1	1		1	2,4
Češka	1			1			2
Danska	1		2	1	1		2,9
Estonija	1			1		1	2,2
Finska	1		1	1		1	2,4
Francuska	1		1	1			2,2
Grčka	1			1			2
Hrvatska	1	1		1		2	2,9
Irska				1			1
Italija	1	3		1	1		4
Kina	1		2	1	1		2,9
Kosovo	1			1			2
Latvija						1	0,2
Litva			1			1	0,4
Luksemburg			1			1	0,4
Mađarska	1	1		1	1		3
Makedonija	1		1	1		1	2,4
Malta			1				0,2
Nizozemska	1		1	1			2,2
Njemačka	1	1	5	1			3,5
Poljska	1		3	1		1	2,8
Portugal	1		1	1		1	2,4
Rumunjska	1		1	1		1	2,4
Rusija	1		2	1		5	3,4
SAD	1	1	14	1			5,3
Slovačka	1			1			2
Srbija	1		1	1		1	2,4
Španjolska	1	1	2	1			2,9
Švedska			2		1		0,9
Turska	1	2	8	1			4,6
UK	1	1	1	1			2,7
Sveukupno	30	14	62	31	5	20	86,9

Izvor: Izradio autor

Prilog 6. Slovenija – pozitivni indikatori

Pozitivni indikator	Susjedna država	Članstvo u EU	Članstvo u NATO	Zbroj poz. indikatora
Indikatorska vrijednost	1,5	0,5	0,2	
Albanija			1	0,2
Austrija	1	1		2
Belgija		1	1	0,7
BiH				0
Bugarska		1	1	0,7
Cipar		1		0,5
Crna Gora			1	0,2
Češka		1	1	0,7
Danska		1	1	0,7
Estonija		1	1	0,7
Finska		1		0,5
Francuska		1	1	0,7
Grčka		1	1	0,7
Hrvatska	1	1	1	2,2
Irska		1		0,5
Italija	1	1	1	2,2
Kina				0
Kosovo				0
Latvija		1	1	0,7
Litva		1	1	0,7
Luksemburg		1	1	0,7
Mađarska	1	1	1	2,2
Makedonija				0
Malta		1		0,5
Nizozemska		1	1	0,7
Njemačka		1	1	0,7
Poljska		1	1	0,7
Portugal		1	1	0,7
Rumunjska		1	1	0,7
Rusija				0
SAD			1	0,2
Slovačka		1	1	0,7
Srbija				0
Španjolska		1	1	0,7
Švedska		1		0,5
Turska			1	0,2
Ujedinjeno Kraljevstvo		1	1	0,7
Sveukupno	4	27	25	24,5

Izvor: Izradio autor

Negativni indikator	G20 država	Velika država	Mikrodržava	Zbroj neg. indikatora
Indikatorska vrijednost	-1,5	-0,5	-0,5	
Albanija				0
Austrija				0
Belgija				0
Bosna i Hercegovina				0
Bugarska				0
Cipar			1	-0,5
Crna Gora				0
Češka				0
Danska				0
Estonija				0
Finska				0
Francuska	1			-1,5
Grčka				0
Hrvatska				0
Irska				0
Italija	1			-1,5
Kina	1			-1,5
Kosovo				0
Latvija				0
Litva				0
Luksemburg			1	-0,5
Mađarska				0
Makedonija				0
Malta			1	-0,5
Nizozemska				0
Njemačka	1			-1,5
Poljska		1		-0,5
Portugal				0
Rumunjska				0
Rusija	1			-1,5
SAD	1			-1,5
Slovačka				0
Srbija				0
Španjolska		1		-0,5
Švedska				0
Turska	1			-1,5
Ujedinjeno Kraljevstvo	1	-		-1,5
Sveukupno	8	2	3	-14,5

Izvor: Izradio autor

Vrijednosti	Infrastructure varijabla	Zbroj poz indikatora	Zbroj neg indikatora	Ukupno
Abanija	2,5	0,2	0	2,7
Austrija	3,7	2	0	5,7
Belgija	2,6	0,7	0	3,3
BiH	2,2	0	0	2,2
Bugarska	2,2	0,7	0	2,9
Cipar	0,7	0,5	-0,5	0,7
Crna Gora	2,4	0,2	0	2,6
Češka	2	0,7	0	2,7
Danska	2,9	0,7	0	3,6
Estonija	2,2	0,7	0	2,9
Finska	2,4	0,5	0	2,9
Francuska	2,2	0,7	-1,5	1,4
Grčka	2	0,7	0	2,7
Hrvatska	2,9	2,2	0	5,1
Irska	1	0,5	0	1,5
Italija	4	2,2	-1,5	4,7
Kina	2,9	0	-1,5	1,4
Kosovo	2	0	0	2
Latvija	0,2	0,7	0	0,9
Litva	0,4	0,7	0	1,1
Luksemburg	0,4	0,7	-0,5	0,6
Mađarska	3	2,2	0	5,2
Makedonija	2,4	0	0	2,4
Malta	0,2	0,5	-0,5	0,2
Nizozemska	2,2	0,7	0	2,9
Njemačka	3,5	0,7	-1,5	2,7
Poljska	2,8	0,7	-0,5	3
Portugal	2,4	0,7	0	3,1
Rumunjska	2,4	0,7	0	3,1
Rusija	3,4	0	-1,5	1,9
SAD	5,3	0,2	-1,5	4
Slovačka	2	0,7	0	2,7
Srbija	2,4	0	0	2,4
Španjolska	2,9	0,7	-0,5	3,1
Švedska	0,9	0,5	0	1,4
Turska	4,6	0,2	-1,5	3,3
UK	2,7	0,7	-1,5	1,9
Sveukupno	86,9	24,5	-14,5	96,9

Izvor: Izradio autor

POPIS TABLICA

Tablica 2.1. Usporedba država po kvantitativnim pokazateljima	10
Tablica 2.2. Poredak članica Europske unije po broju stanovnika.....	12
Tablica 2.3. Male države prema teorijama međunarodnih odnosa.....	18
Tablica 2.4. Mikrodržave	24
Tablica 3.1. Političko okruženje RH	31
Tablica 5.1. Diplomatska aktivnost MVEP-a (2013. – 2018.).....	78
Tablica 5.2. Zavisna varijabla activities	79
Tablica 5.3. Nezavisna varijabla trade	81
Tablica 5.4. Nezavisna varijabla infrastructure	85
Tablica 5.5. Pozitivni indikatori za kreiranje varijable importance	89
Tablica 5.6. Negativni indikatori za kreiranje varijable importance	91
Tablica 5.7. Nezavisna varijabla importance	93
Tablica 5.8. Vizualizacija podataka korpusa varijabli	94
Tablica 5.9. Deskriptivna statistika – varijable	95
Tablica 5.10. Korpus nakon provedene standardizacije.....	96
Tablica 5.11. Deskriptivna statistika nakon postupka standardizacije	96
Tablica 5.12. Bivarijatna korelacija varijabli prema Pearsonu	100
Tablica 5.13. Analiza jednostavne linearne regresije.....	103
Tablica 5.14. Analiza višestruke linearne regresije.....	104
Tablica 5.15. Rezultat višestruke linearne regresije prema modelu 3	107
Tablica 5.16. Izmjerena diplomatska aktivnost vs. rezidualna odstupanja aktivnosti	116
Tablica 5.17. Rezidualna odstupanja na primjeru Slovenije	122
Tablica 6.1. Sudjelovanje RH u mirovnim misijama UN-a	129
Tablica 6.2. Doprinos RH u misijama UN-a	131
Tablica 6.3. Doprinos Irske, SAD-a, Slovenije i Srbije u misijama UN-a 2013. – 2018.....	132
Tablica 6.4. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji ISAF za 2013. i 2014. godinu .	137
Tablica 6.5. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji Odlučna potpora (2015. – 2018.)	139
Tablica 6.6. Poredak država po vojnom doprinosu u misiji KFOR (2013. – 2018.).....	141
Tablica 6.7. Hrvatski doprinos u misijama UN-a (1999. – 2018.).....	145
Tablica 7.1. Države podržavateljice izjave iz Sankt Petersburgu 6. rujna 2013.	153
Tablica 7.2. Stajališta država članica Europske unije prema sankcijama Rusiji.....	158

Tablica 7.3. Države koje su se uključile u akciju protjerivanja ruskih diplomata (slučaj Skripal)	160
--	-----

POPIS SLIKA

Slika 3.1. Karta devet Transeuropskih prometnih koridora.....	28
Slika 3.2. Podjela svijeta prema Cohenu	30
Slika 5.1. Histogram zavisne varijable activities	97
Slika 5.2. Histogram nezavisne varijable trade.....	97
Slika 5.3. Histogram nezavisne varijable infrastructure	98
Slika 5.4. Histogram nezavisne varijable importance.....	98
Slika 5.5. Grafovi rasapa korelacije varijabli	100
Slika 5.6. Grafički prikaz reziduala i regresijske crte.....	109
Slika 5.7. Scale – Location graf reziduala za provjeru homoskedastičnosti.....	110
Slika 5.8. Q-Q graf za ispitivanje normalnosti reziduala.....	111
Slika 5.9. Graf linearnosti odnosa.....	112
Slika 5.10. Graf identifikacije utjecajnih reziduala	113
Slika 5.11. Histogram reziduala.....	114
Slika 5.12. Grafički prikaz reziduala i regresijske crte na primjeru Slovenije	121
Slika 6.1. Strateška dilema malih država (s izborom politika u kurzivu).....	125
Slika 6.2. Trend sudjelovanja RH u mirovnim misijama UN-a.....	131
Slika 6.3. Usporedba sudjelovanja RH u misijama NATO-a i UN-a po vojnom doprinosu .	147

POPIS PRILOGA

Prilog 1. Ukupna vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske	197
Prilog 2. Diplomatska aktivnost slovenskog MVP-a od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2018.	198
Prilog 3. Slovenija – zavisna varijabla <i>activities</i>	199
Prilog 4. Slovenija – nezavisna varijabla <i>trade</i>	200
Prilog 5. Slovenija – nezavisna varijabla <i>infrastructure</i>	201
Prilog 6. Slovenija – pozitivni indikatori.....	201
Prilog 7. Slovenija – negativni indikatori	202
Prilog 8. Slovenija – zavisna varijabla <i>importance</i>	203

KRATICE

BDP – Bruto domaći proizvod

BIH – Bosna i Hercegovina

CEFTA – *Central European Free Trade Agreement* – Ugovor o izmjeni i dopuni i pristupanju Srednjoeuropskom ugovoru o slobodnoj trgovini

COPDAB – *The Conflict and Peace Data Bank* – Banka podataka o sukobu i miru

EMA – *European Medicines Agency* – Europske agencije za lijekove

EU – Europska unija

EUBG – *An European Union Battlegroup* – Borbene skupine Europske unije

FPA – *Foreign Policy Analysis* – Analiza vanjske politike

FRONTEX – *European Border and Coast Guard Agency* – Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu

G20 – *Group of Twenty* – Skupina od dvadeset

HDZ – Hrvatska demokratska zajednica

HNS – Hrvatska narodna stranka

HRM – Hrvatska ratna mornarica

HSU – Hrvatska stranka umirovljenika

HV – Hrvatska vojska

ICC – *International Criminal Court* – Međunarodni kazneni sud

ICTY – *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* – Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije

IDS – Istarski demokratski sabor

ISAF – *International Security Assistance Force* – Međunarodne snage za podršku sigurnosti

JANAF – Jadranski naftovod

JCPOA – *Joint Comprehensive Plan of Action* – Zajednički sveobuhvatni plan akcije

KFOR – *Kosovo Force* – Kosovske snage

MORH – Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

MRAP – *Mine Resistant Ambush Protected Vehicle* – Vozilo – otporno na mine – zaštićeno od zasjeda

MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova

MVEP – Ministarstvo vanjskih i europskih poslova

MVP – Ministar/stvo vanjskih poslova

NATO – *North Atlantic Treaty Organisation* – Organizacija Sjevernoatlantskoga ugovora

NDH – Nezavisna Država Hrvatska

OPCW – Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons – Organizacija za zabranu kemijskog oružja

OSRH – Oružane snage Republike Hrvatske

PESCO – *Permanent Structured Cooperation* – Stalna strukturirana suradnja

RH – Republika Hrvatska

SAD – Sjedinjene američke države

SDP – Socijaldemokratska partija Hrvatska

SEI – Srednjoeuropska inicijativa

SPS – *The Science for Peace and Security* – Znanost za mir i sigurnost

TEN-T – *Trans – European Network – Transport* – Transeuropske prometne mreže

UK – Ujedinjeno Kraljevstvo

UN – Ujedinjeni narodi

UNPROFOR – *United Nations PROtection FORces* – Zaštitne snage Ujedinjenih Naroda

WEIS – *The World Event/Interaction Survey* – Istraživanje o svjetskim događajima/interakcijama

WRA – *War Replacement Aircraft* – Zamjenski helikopteri koji nadoknađuju gubitke u operacijama

ŽIVOTOPIS

Andrej Rendić rođen je 24. srpnja 1979. godine u Zadru. Osnovnu školu i klasičnu gimnaziju završava u Zadru, gdje i diplomira na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru 2011. godine. Od 2012. do 2014. radi na poslovima vanjskog suradnika u projektima kulture i turizma u Općini Bibinje, te od 2015. do 2016. u Gradu Zadru kao viši stručni suradnik na poslovima službenog protokola. Zajednički doktorski studij Međunarodni odnosi Sveučilišta u Zadru i Libertas međunarodnog sveučilišta upisuje 2017. godine. Tijekom doktorskog studija aktivno je sudjelovao na međunarodnim znanstvenim konferencijama u Zagrebu, Pragu i Veneciji te pohađao programe europskih sveučilišta: *International Relations in Challenging Times: The Multifaceted Impacts of the COVID-19 Pandemic 2019* na Karlovom Sveučilištu u Pragu, *German Politics* na Julius-Maximilians Sveučilištu u Würzburgu, *Digital Methods in the Humanities and Social Sciences* na Sveučilištu u Lausanni te program *Advanced Research Methods: Quantitative Text Analysis for the Social Sciences* glasovitog Sveučilišta u Oxfordu.

Znanstveni radovi:

Rendić, A. (2019). USA vs Russia: The game of powers on the territory of the former Yugoslavia. *Međunarodne studije*, XIX (1-2), 43-61.

Aktivno sudjelovanje na znanstvenim konferencijama:

2nd International Conference Economic Integration: Theory, Cooperation and Perspectives; Adjustment of Western Balkan states to European Union; 17. – 18. listopada 2019. Zagreb, Hrvatska. Izlaganje: Rendić, A.: *Croatian Interest in Ex-Yugoslavian Countries' Accession into the European Union from the Perspective of Creating Potential Partnerships and Alliances within the EU.*

7th Euroacademia International Conference Re-Inventing Eastern Europe; 30 Years from the Revolutions in Central and Eastern Europe; 13. – 14. prosinca 2019. Prag, Češka. Izlaganje: Rendić, A.: *The Conflict of American and Russian Influence on the Territory of the Former Yugoslavia.*

8th Forum of Critical Studies: Asking Big Questions Again; 24. – 25. siječnja 2020. Venecija, Italija. Izlaganje: Rendić, A.: *Sovereignty at Stake? Small States and the European Union: Strategies, Challenges and Opportunities after The Lisbon Treaty*